

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ

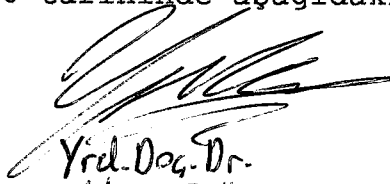
EDİRNE'DE 15. VE 16. YÜZYIL
OSMANLI DÖNEMİ HAN VE KERVANSARAYLARININ
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

Ş.LALE SÜMAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI.

95301

Bu tez2000 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından
kabul edilmiştir.

Doç. Dr.
İLTER BÜYÜKOĞLU
Danışman

Yrd. Doç. Dr.
YILMAZ BÜLTE
Üye

Yrd. Doç. Dr.
ATŞE SİREL
Üye

ÖZET

Eski bir yerleşim olan Edirne’de onbeş ve onaltıncı yüzyıllarda çok sayıda ticaret ve konaklama işlevini tek tek veya birlikte kapsayan nitelikte han ve kervansaray inşa edilmiştir.

Bu yapılardan pek çoğu günümüze kadar ulaşamayıp tarihsel ve mimari niteliklerini günümüze taşıyamamışlar ise de bir kısmı kaynaklardan elde edilen verilerden öğrenilebilmektedir.Günümüze ulaşanlar ise farklı boyutlarda onarım ve kullanım sorunları vardır.

Çalışma han ve kervansaray olgusu ile Edirne Kentinin oluşumunu ve belgelenen yapıları, tarihsel açıdan kronolojik olarak anlatmaktadır.

Tarihsel süreç içinde Edirne’nin ilk yerleşim nüvesinden Osmanlı’nın Başkenti ,sınır şehri olma,yaşadığı tabi ve sosyolojik olayların sonucunda tarihi yapıların etkilenişi ,mimari açıdan geleneksel ve tarihsel ölçüt içinde değerlendirilişi esasına dayanmaktadır.

ABSTRACT

Edirne is an old establishing place. There were many khans and caravanserais were built that could concern both commercial and halting place function in 16th and 17th century.

Most of these buildings couldn't reach to our days and they couldn't bring their historical and architectural qualities but some of them could be learned from the sources we have. Buildings that could reach to our days, still standing has different restoration and usage problems.

This working tells khan and caravanserai fact, formation of Edirne city chronologically throughout a historical side.

This working depends on utilization of Edirne as the first establishing place, being the capital city of Ottomans and also being a frontier city.

And also it utilizes the effects caused by natural and sociological events onto the historical place throughout an architectural and historical side.

ÖNSÖZ

Edirne, eski bir yerleşim ve Osmanlı'nın ikinci başkentidir.Bu kentin renkli tarihi boyunca yaşamına katılan ve kaybedilen her tür mimari varlığın izini korumaktadır.Bu fiziki olarak veya tarih kitaplarının bir sayfasında mutlaka vardır.Bunları bulup çıkarmak ve anlatmak gerekmektedir.Büyük bir meşgaleyi ve zorlu çalışmaları gerektiren bu yolun sonundaki veriler hepimizin sahibi olduğu tarihimizdir.

Kültürümüzün,kimliğimizin ve yaşam tarzımızın bir bölümünü içine alan bu çalışma,bu amaca küçük bir katkıdır.

Çalışmanın seviye kazanması için, kaynaklara ulaşabilmek, ve yön alabilmek açısından çalışmayı destekleyen, danışmanlığımı kabul eden Hocam Doç.Dr.İ.Büyükdoğan'a, Mimarlık Fakültesi öğretim görevlisi Ü.Sirel'e, Yrd.Doç.Dr. A.Sirel'e, Yrd.Doç.Dr.Y.Büktel'e, Arş.gör.G.Kiremitçiye, çalışmalarından moral bulduğum ve imrendiğim diğer araştırma görevlileri M.Özkan, P.Kısa, H.Kıran, F.Şenkal'a, P.Özkökten'e, İ.Usta,ya, Kütüphanesinden yararlandığım araştırmacı,yazar O.Onur'a, fotoğraflar konusunda desteğini sağlayan T.Yılmaz'a, Edirne ile ilgili kaynaklar konusunda desteğini sağlayan Gazeteci yazar T.Kodaman'a, gerekli dosyalara ulaşmam konusunda yardımcı olan E.K.V.T.V.K.K.Müdürülüğü Mimarı N.Yolcagider'e, Edirne müzesi em. Müdürü A.Karaduman'a, elindeki tarihi haritaları tarafıma ulaştıran Gazeteci ve Dava Vekili T.Arıkan'a,Deveci Han konusundaki yüksek lisans tezi ile katkıda bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğü Mimarı C.Kılıçoğlu'ye, kitabelerin çevirilerini yapan Prof.Dr.H.K.Bayatlıya, Yapılardaki çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen kullanıcılar'a, çalışmalarımı destekleyen ve hoş görü ile izleyen iş arkadaşlarıma ve bu çalışmalarım sırasında bana sabır ve güvenle yaklaşan aileme teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

I.BÖLÜM.....	1
I.I-GİRİŞ.....	1
II.BÖLÜM.....	2
II.I-AMAÇ.....	2
II.II-ARAŞTIRMA METODU.....	3
III.BÖLÜM	4
III.I.TARİHSEL GELİŞİM.....	4
III.I.1-TARİH ÖNCESİ EDİRNE.....	4
III.I.2-İLK ÇAĞDA EDİRNE.....	4
III.I.3-BİZANS DÖNEMİ.....	5
III.I.4-OSMANLI DÖNEMİ.....	6
IV.BÖLÜM.....	10
IV.I-ANADOLUDA VE TRAKYADA TİCARETİN GELİŞİMİ VE TİCARET YOLLARI ÜZERİNDE BELİRLENEN ÖNEMLİ TİCARET MERKEZLERİ ARASINDA EDİRNE'NİN YERİ.....	10
IV.I.1-TİCARETİN İŞLEVSEL GELİŞİMİ.....	10
IV.I.2-TİCARET YOLLARI'NIN GELİŞİMİ.....	10
IV.I.3-TİCARET MEKANLARI'NIN GELİŞİMİ.....	11
IV.I.4-MEKANSAL DÜZENİN KRONOLOJİK OLARAK GELİŞİMİ.....	13
IV.I.5-ANADOLU SELÇUKLU KERVANSARAYLARI.....	17
IV.I.6-OSMANLI KERVANSARAYLARI.....	18
V.BÖLÜM.....	23
V.I.EDİRNEDEKİ HAN VE KERVANSARAYLAR.....	23
V.II-DEVECİ HAN.....	31
V.II.1-KISA TARİHÇE.....	31

V.II.2-KONUMU.....	32
V.II.3-PLAN ÖZELLİKLERİ.....	33
V.II.4-TAŞIYICI SİSTEM.....	34
V.II.5-ÜST ÖRTÜ.....	34
V.II.6-CEPHELER.....	35
V.II.7-PENCERE VE KAPILAR.....	39
V.II.8-BEZEME.....	41
V.II.9-TAHRİBATLAR.....	41
V.II.10-ONARIMLAR.....	43
V.II.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI.....	44
V.III.RÜSTEMPAŞA KERVANSARAYI.....	45
V.III.1-KISA TARİHÇE.....	45
V.III.2-KONUMU.....	45
V.III.3-PLAN ÖZELLİKLERİ.....	45
V.III.4-TAŞIYICI SİSTEM.....	46
V.III.5-ÜST ÖRTÜ.....	47
V.III.6-CEPHELER.....	49
V.III.7-PENCERE VE KAPILAR.....	52
V.III.8-BEZEME.....	54
V.III.9-TAHRİBATLAR.....	56
V.III.10-ONARIMLAR.....	57
V.III.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI.....	59
V.IV-EKMEKÇİOĞLU AHMET PAŞA KERVANSARAYI.....	64
V.IV.1-KISA TARİHÇE.....	64
V.IV.2-KONUMU.....	65

V.IV.3-PLAN ÖZELLİKLERİ.....	65
V.IV.4-TAŞIYICI SİSTEM.....	67
V.IV.5-ÜST ÖRTÜ.....	68
V.IV.6-CEPHELER.....	69
V.IV.7-PENCERELER VE KAPILAR.....	71
V.IV.8-BEZEME.....	74
V.IV.9-TAHRİBATLAR.....	75
V.IV.10-ONARIMLAR.....	76
V.IV.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI.....	78
V.V-EKMEKÇİOĞLU AHMET PAŞA HANI (HAVLUCULAR HANI).....	80
V.V.1-KISA TARİHÇE.....	80
V.V.2-KONUMU.....	81
V.V.3-PLAN ÖZELLİKLERİ.....	82
V.V.4-TAŞIYICI SİSTEM.....	82
V.V.5-ÜST ÖRTÜ.....	82
V.V.6-CEPHELER.....	83
V.V.7-PENCERE VE KAPILAR.....	84
V.V.8-BEZEME.....	85
V.V.9-TAHRİBATLAR.....	86
V.V.10-ONARIMLAR.....	87
V.V.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI.....	88
V.VI-TAŞ HAN.....	90
V.VI.1-KISA TARİHÇE.....	90
V.VI.2-KONUMU.....	90
V.VI.3-PLAN ÖZELLİKLERİ.....	90

V.VI.4-TAŞIYICI SİSTEM.....	91
V.VI.5-ÜST ÖRTÜ.....	92
V.VI.6-CEPHELER.....	92
V.VI.7-PENCERE VE KAPILAR.....	94
V.VI.8-BEZEME.....	94
V.VI.9-TAHRİBATLAR.....	96
V.VI.10-ONARIMLAR.....	98
V.VI.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI.....	101
VI-GENEL DEĞERLENDİRME.....	102
VII-SONUÇ.....	106
VIII-DİP NOTLAR.....	108
ÖZ GEÇMİŞ.....	117
EKLER.....	118
KAYNAKLAR.....	118
ÇİZİM LİSTESİ.....	124
RESİM LİSTESİ.....	127
HARİTA LİSTESİ.....	131
BELGE.1.....	132

I.BÖLÜM

I.1-GİRİŞ

Edirne’de onbeş ve onaltıncı yüzyıllarda çok sayıda han ve kervansaray yapılmıştır.Konaklama ve ticaret işlevini tek tek veya birlikte sahip olan yapılardan pek çoğu günümüze ulaşamamıştır.Bunlar hakkındaki bilgileri bilimsel kaynaklardan elde edilen verilerden öğrenilmektedir.Günümüze ulaşanlar ise farklı boyutlarda onarım ve kullanım sorunları vardır.

Edirne’de onbeş ve onaltıncı yüzyıl Osmanlı dönemi han ve kervansaraylarının mimarisi ve onarım sorunları, konulu çalışma yukarıda belirtilen tarih dilimine ait olanlardan belgelenebilenleri içine almaktadır. Edirnenin kronolojik olarak, tarihi,sosyolojik ve tabi olaylardan etkilenişi de değerlendirilmiştir.

II.BÖLÜM

II.I-AMAÇ

Ondördüncü yüzyılda Osmanlı Türklerinin Anadolu'dan Balkan yarımadasına geçmeleri ile Edirne bir Türk kenti haline gelmiştir.Bu tarihten sonra Edirne için yeni bir dönem başlamıştır.Osmanlı imparatorluğu batıdaki bu kenti kendine başkent seçmiştir.Kent birbirinden değerli cami,mescid,hamam,han,saray,çarşı,kervansaray,medrese,küllüye gibi mimarlık eserleri ile Osmanlı ve Türk kenti niteliği kazanmıştır.1453 yılında İstanbul alınarak başkent olduktan sonra da Edirne'ye olan ilgi sürmüştür.

Onsekizinci yüzyıldan itibaren savaş,işgal,yangın,zelzele ve coğrafyasından kaynaklanan büyük su baskınları ile yaşadığı sarsıntılar kenti olumsuz bir biçimde etkilemiştir.

Ondokuzuncu yüzyılda iki kez tekrarlanan Rus işgali kente her açıdan büyük zarar vermiştir.

Yirminci yüzyılda Balkan savaşı sonucunda kent büyük bir tahribata uğramıştır.Osmanlı imparatorluğunun çöküş dönemi ve savaş yıllarında yaşanan olumsuz olaylar sonucunda,tarihi eserlerin korunması ve onarılmasından çok yıkılarak ortadan kaldırılması ve enkazının bir başka yapının yapılması için kullanılması ile tarihi değer taşıyan pek çok yapı yok olmuştur.

Bu eserlerin ancak günümüze ulaşabilenlerinden bazıları koruma ve onarma amacına yönelik çalışmalardan yararlanabilmişlerdir.Ancak bu çalışmalar yapının özgünlüğünü koruyabilecek nitelikte ve yeterli değildirler.Ülkemizde yeni sayılabilecek bir mimari dal olan bilimsel restorasyon çalışmalarının daha sağlıklı yürüyebilmesi açısından akademik çalışmalar ve uygulama arasında güçlü bir bağ olmalıdır.Yetişen akademisyen,uygulamacı ilişkisinin usta,kalfa,çırak eğitimi boyutundaki zincirinin belirli bir düzen içindeki teması sağlanmalıdır.Bilimsel nitelik taşıyan tarihi bilgi ve belgelere ulaşılması konunun iyi anlaşılması,yorumlanması ve uygulanması açısından çok önemlidir.Sonuç olarak eserlerin restorasyon ilkelerine uygun biçimde onarılması,korunması ve ayağa kaldırılabilmesi,daha bilimsel kurallara bağlanmalıdır.

Restorasyon,koruma amaçlı çalışan Vakıflar bölge, Kültür ,Müze , E.K.T.V.K.K. Kurulları Müdürlükleri'nin Çalışmalar,yaptırım, finansman gücü devlet ve özel kuruluşlarca desteklenmelidir.

Edirnedeki onbeş ve onaltıncı yüzyılda yapılmış olan han ve kervansarayların araştırılması çalışması belirli bir program içinde yürütülmüştür.Mimari açıdan dün,bugün ve yarın arasında sosyal,mekansal,teknik ve işlevsel açıdan köprü oluşturan yapılar kent içindeki konumları açısından da irdelenmişlerdir,bu açılardan da sorunları değerlendirilmiştir.

II.II-ARAŞTIRMA METODU

Edirne'deki onbeş ve onaltıncı yüzyıllarda yapılmış olan han ve kervansaraylar tarihsel gelişmeleri mimari,struktur,malzeme ve bezeme açısından incelenmesi işlevsel değişiklikleri ve onarım ile aldıkları eklerin irdelenmesi konusunun araştırıldığı tez çalışmasına önce Edirne'deki Özel,Halk,Üniversite Kütüphanesi ve Edirne Müzesindeki kitapların taranması ile başlanmıştır.Konu Vakıflar Bölge Müdürlüğü,Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu dosyalarının araştırılması ile elde edilen bilgiler ,belge ve fotoğraflar derlenmiştir.İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi , Merkez Kütüphanesinde sürdürülen araştırma çalışmaları özel fotoğraf arşivlerinde devam etmiştir,ayrıca T.Ü.Müh.Mim.Fak.Restorasyon Anabilim dalı rölöve arşivinden yararlanılmıştır.

Kaynaklardan yapılan araştırmalar, mevcut yapıların yerinde yapılan incelenmeleri ile birleştirilmiştir.Mevcut yapılar üzerinde incelemeler yapılırken kullanıcılar ile de konuşularak bilgi alınmıştır.

III.BÖLÜM

III.I.TARİHSEL GELİŞİM

III.I.1-TARİH ÖNCESİ EDİRNE

Edirne'nin insan öncesi tarihine ait ilk bulgular üçüncü zamanın son devirlerine ait fosillerdir.Paleontolojik soydan olan kalıntıların ilkine Edirne'nin Bağlar Semti,Kıyık civarında,Buçuktepe Semtinde,Edirne Sinanköy,Lalapasha yönünde sağ tarafta kumlu ve killi zemin içinde rastlanmaktadır (1).

Edirne'nin Tarih öncesi yerleşme yeri il merkezinden yaklaşık beş km. kuzeybatıda eski Asker Hastanesi ve Jandarma okulu arkasında Saray Akpınar Köyü yolunun sağ tarafına rastlayan Çardakaltı denilen yerde ve Tunca Nehri'nin üst sekisi üzerindedir.1956 yılında bu yerleşmenin son kalıntıları ile karşılaşılmiştir.Çardakaltı Prehistorik İstasyonu adı verilen bu yerde yazının bulunuşundan önceki döneme ait ilk kültür bulgularına rastlanmıştır.Neolitik sonrası ve madenler çağının başlangıcına tarihlendirilebilen Çardakaltı kültürü M.Ö.üç dört bin yıllarına aittir.

III.I.2-İLK ÇAĞDA EDİRNE

Arda (Arpesos) ve Tunca (Tonzos) nehirlerinin Meriç (Hebros) nehri ile birleştiği yerde yarım daire şekilli bir yayın içinde verimli bir araziye sınırlandıran zemin,batıdan doğuya doğru hafifçe yükselir (2).Bu arazide yer alan Edirne Kenti ilk çağda ulaşım elverişli olan aşağı Meriç Vadisi ile Ege Denizine bağlı bulunurken diğer yandan Orta Avrupa'dan İstanbul Boğazına inen ana yolun üzerinde yer alıyor ve batıdan başlamak üzere bu yolun sonunda son aşamasına varıyor.

M.Ö.1400-1200 yıllarında bölge Aka medeniyeti etkisi altında kalmıştır (3).M.Ö.513'te Trakya Pers hakimiyetine girdi.

Pers hegemonyası yıkıldıktan sonra Odrys'ler tarafından kurulan Feodal karakterli Odrys Devleti içinde kaldı.

M.Ö.400'de Odrys Devleti'nin merkezi büyük olasılıkla İpsala'dır.M.Ö.280 senesinde Odrys Devletinin parçalanması ile Edirne Galatlar ve Keltlerin işgali altında kaldı.

M.Ö. 168'de Trakya Mekadonya Krallığının Romalılarca yıkılması ile Roma'nın etkisi altına girdi.Bizye (Vize) merkezi olan Trak Krallığı Roma'nın etkisi ile sık sık isyan ettiğinden M.S.44 veya 46'da Trakya İmparatora bağlı bir Roma Eyaleti oldu.Eyalet merkezi de Marmara sahilinde Perintus (Marmara Ereğlisi) oldu ve Eyalet Atlılar sınıfından seçilen valilerce (Procuratorlar) idare edildi.

M.Ö.7. yüzyılda Çanakkale'den Rumeline geçen Türkler'den Tirak Han'nın bu çevreye yerleşmesi ile Edirne'nin yerinde Öski Damak Kenti'nin temelleri atılmıştır(4).

Edirne'nin bulunduğu yerde en eski toplu yerleşim Meriç ile Tunca'nın birleştiği yerdeki Odrissa'dır.

M.S.117-137 yıllarında Edirne Roma İmparatoru Hadrianus tarafından tekrar imar edildi (5).

Romalılar,Trakya'da kendilerinden önce Mekadonyalılar tarafından vücuda getirilen idari bölünmeyi olduğu gibi bıraktılar.Trakya "straegia" adını taşıyan bölgelere ayrılmıştı.İmparator Traianus Trakya'da yeni kentler kurulurken eski kasabalara kent statüsü vererek çok fakir olan bölgenin ilkel zirai hayat biçimlerinden kurtulmasına ve Roma kent kültürünü kazanmasına önem verdi (6).

Edirne Hadrianapolis adıyla,Roma'nın Tracia Eyaletinin altı vilayetinden biri olan Haemimontu'un başkenti olmuştur. İkinci yüzyıl sonlarında Edirne,yerleşik alanı yaklaşık elli hektar olan bugünkü kent merkezinde oluşmaya başlamıştır (çizim-1).

Üçyüzyetmişdokuz yıllarında Gotlar bölgeyi tehdit etmişlerdir.

III.1.3-BİZANS DÖNEMİ

Beşinci yüzyılın ilk yarısında Hunlar bölgeyi tehdit etmeğe başlamışlardır(7).

Beşinci ve altıncı yüzyıllardaki Hun akınları "Jüstinyanus" zamanında da devam etmiştir .

441-447 yıllarında Hunlar Trakyaya akınlar yaparak burasını yağma ve tahrip etmekten çekinmemişlerdir.Edirne kuvvetli kalesi sayesinde böyle bir felaketten kurtulabilmiştir.Bundan sonra Avar akınları ile birlikte Bulgar hakimiyeti başlamıştır.Bizans ve Bulgarlar arasında kent bir kez daha el değiştirmiştir.814 antlaşması ile kent Bizans topraklarına katıldı ise de yüzyıl sonra yine Bulgar istilasına uğramıştır.Sonraki yüzyıllarda Peçenek kavimleri yerleşmişler,yapılan savaşta Bizanslıları yenmişlerdir.Edirne'yi elden kaçırmak istemeyen Bizanslılar bu yüzyıl sonlarında Edirne'yi geri almışlardır .

Edirne için bundan sonra başlıca tehlike Haçlı seferleri sırasında baş göstermiştir.

I.Haçlı seferi 1096 yazında İstanbul'a kadar uzanmıştır.

II.Haçlı seferi 1145-1149,III.Haçlı seferi 1189'da .

1204'te yapılan IV.Haçlı seferi sırasında İstanbul kuşatılmış,Edirne'ye kadar olan yerler alınmıştır.

Bizans Latin Haçlılarının işgalinde kaldığı sürece Edirne,Grek (Yunan) ve Bulgar birliklerince savunulmuştur.

III.I.4-OSMANLI DÖNEMİ

Onikinci yüzyılda Edirne ,Bulgar Çarlığı ve Bizans İmparatorluğu arasında anlaşmazlık konusudur.

Onikinci yüzyılın ortalarında tahta çıkan Kantakuzanos Edirne ve İstanbul kentlerinde tanınmamıştır.Yardıma çağırılan Bulgar Çarı ise kenti yağmalayıp Kantakuzanos ile anlaşmıştır.Kantakuzanos yöredeki hakimiyetini Aydınoğlu Ömer Bey ve Osmanlı Beyi Orhan Bey'den yardım alarak sürdürmüştür.

Edirne Türklerin batıya yaptığı askeri harekatlarda bir üs haline gelmiştir (8).

I.Muratın tahta çıkışından sonra Rumeli'nin fethi yolunda yapılan girişimlere önem ve hız vermiş Dimetoka,Çorlu,Keşan'nın Evrenos Bey ve Hacı İl Bey tarafından alınmasından sonra Beylerbeyi Lala Şahin Paşayı da Edirne üzerine göndermiştir.

1361 (H.762)'de Burgaz ani bir baskın ile alınmıştı.Olaya müdahale etmek isteyen Edirne Tekfuru ve kuvvetleri Osmanlı serdarını Sazlıdere de karşıladı Ancak mağlup olarak Edirne kalesine kaçtı.Lala Şahin Paşa'dan sonra Hacı İl Bey ve Evrenos Bey kumandalarındaki ordu Edirne üzerine yürümeğe devam etti.Tekfur gizlice Edirneyi terk etti.Kale sakinleri de kenti kale içinde serbest yaşamaları koşulu ile Osmanlılara teslim etti (9).

1362 (H.763) I.Murat Edirne Kalesi'nin yönetimini Lala Şahin Paşa'ya bıraktı.Merkez olarak "Bursa ve Dimetoka" kullanıldı.

1363'de (H.764) Filibe'yi ele geçirmek için harekete geçen Haçlı ordusunun Edirne'yi de alma girişimi ,Lala Şahin Paşa'nın hazırladığı ordu tarafından Edirne'nin yirmibeş kilometre batısındaki Sırpsındığı denilen yerde düşmanların püskürtülmesi biçiminde gerçekleşmiştir.

1396 (H.797)'de Yıldırım Beyazıd'ın İstanbul'u kuşatan ordusu Edirne'den hareket etmiştir.

Edirnenin daha büyük önem kazanması Yıldırım Beyazıd'ın ölümünden sonra şehzadelerin mücadelesi sırasında dır.1411(H.814) Musa Çelebi iki sene yedi ay kadar süren Edirne'deki saltanatı sırasında Selanik,İstanbul ve Pravadi seferlerine buradan hareket etti ve kendi adına para bastırdı.

1413 (H.816) Musa Çelebi'nin ölümünden sonra I.Mehmetin sekiz seneyi bulan saltanatının büyük bölümü burada geçti ,burada öldü.

II.Murat döneminde Edirne'nin imarı arttı .Şehir yüz hektar daha büyüdü ve önem kazandı (çizim-2)(10).

II.Murat 1443 (H.816)'da oğlu Mehmet adına tahttan feragat etti Manisaya yerleşti Haçlı akını ile geri döndü Varna zaferinden sonra tekrar oğlu Mehmet lehine tahtı terk etti.Bu defa Yeniçerilerin isyan çıkarmaları üzerine tekrar dönmeğe mecbur oldu.II.Murat ,Arnavutluk seferine de Edirne'den çıkmıştır.1451 (H.885)'de Edirne sarayında vefat etmiştir (çizim-3)(11).

1451 (H.885)'te tahta çıkan II.Mehmet (Fatih Sultan Mehmet) babasının vasiyetini yerine getirmek üzere Edirne'den Bursa'ya gitmiş ve oradan Karaman seferine çıkmıştır.İstanbul fethine ait planlar 1452-1453 (H.856-857) kışı boyunca Edirne'de yapılmıştır.Alındıktan sonra İstanbul'un idaresini Süleyman Bey'e bırakan Padişah hemen Edirne'ye döndü.Bu tarihten sonra bir müddet daha Edirne merkez ve hareket üssü olarak kalmıştır.

1595 (H.1003) Avusturya seferi sırasında topçular ile diğer bir sınıf arasındaki çarpışma kentin huzur ve sessizliğini bozmuştur.

Onyedinci yüzyıl Edirne'nin tarihinde çok önemli bir dönemdir.Edirne adeta yeniden devlet merkezi haline gelmiştir (çizim-4) (12).

I.Ahmet'in 1613 (H.1021),IV.Mehmet'in (Avcı Mehmet'in) av eğlenceleri nedeni ile 1660 (H.1068)'den sonra ikinci devlet merkezi yapılmıştır.IV.Mehmet Venedik ve Leh seferine Edirne'den hareket etmiştir Devlet adamları burada kabul edilmiş, şehzade düşünleri burada yapılmıştır.

1682 (H.1094)'de başlayan Avusturya seferi sonucunda uğranılan bozgunlar Edirne'nin huzurunu kaçırdı.Sadrazam Süleyman paşaya karşı asker isyanları sonucunda IV.Mehmet Mamak Sarayında tutuklandı.

1687 (H.1099)'da II.Süleyman tahta geçti.Köprülüzade Fazıl Mustafa Paşa Vezir-i Azamlığa getirildi.1689 (H.1101) Edirne'de ve Ordu'da ıslahat yapıldı ise de başarılı olunamadı.II.Süleyman Edirne'de vefat etti.

1690 (H.1102)'de yerine kardeşi II.Ahmet geçti,ve bu tarihten sonra Edirne karanlık günler yaşadı.II.Ahmet Edirnede öldü.

II.Mustafa Edirne'de tahta çıktı.Devleti Edirne'den yöneten Padişah Akpınar ve karıştıran mevkilerindeki av köşklerinde kalıyordu. "Edirne olayı" diye anılan kanlı isyan bu olayı bozdu.III.Ahmet bu olaylar sonucunda Ordu tarafından tahta geçirildi 1703 (H.1115).

Onsekizinci yüzyıl Edirne'nin gerileme ve bakımsız kaldığı devirdir.Yüzyılın ortalarında gelişen iki olay Edirne tarihi'nin en önemli olaylarını ve şehrin felaketi'nin

başlangıcı olmuştur.Bunlar, 1745 (H.1159)'da çıkan altmış kadar mahalleyi yakan yangın ile 1751 (H.1160)'da pek çok binayı yıkan zelzeledir.

1768 (H.1182) ve 1786 (H:1201) seferleri sırasında Edirne hareket üssü oldu.Yenilgi ile sonuçlanan savaşlar sonucunda kent tahribata uğradı.

1806 (H.1221) senesinde ikinci bir "Edirne olayı" yaşandı.Asiler Bostancıbaşı Ahmet Ağa ve bazılarını idam ettiler.İsyan Sirozlu İsmail bey ve o sırada Silistre eyaletinden ayrılan Bekir Paşa'nın gayreti ile bitti.

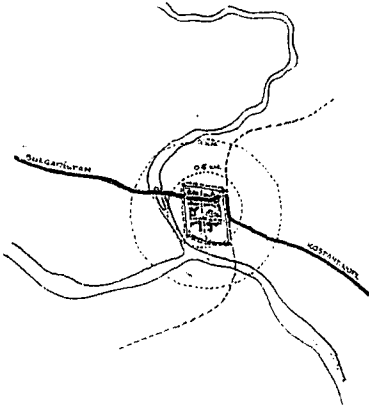
1828-1829 (H.1244-1245) tarihinde Edirne Osmanlı-Rus savaşında Rus işgaline uğradı.1829 (H.1245)'de barış imzalandı. İstiladan önce yüz kırkbin olan nüfus yüzbin'e indi.Padişah II.Mahmut 1831 (H.1247)'de halkın moralini kuvvetli tutmak için Edirne'ye geldi.Meriç Nehri üzerinde büyük bir köprünün inşası için emir verdi.Kent eski halini almaya çalıştı ise'de Balkan Harbinde Bulgar işgali kenti olumsuz etkiledi .

1877-1878 (H.1294-1295) Osmanlı-Rus Harbinde Plevne'nin düşmesinden sonra Edirne stratejik önem kazandı.Bu tarihten sonra Edirne 1912'den Balkan harbine dek otuz yıl sulh ve sükun gördü.26 mart 1912'de Şükrü Paşa teslim oldu ,işgal 22 temmuz 1913'e kadar sürdü.Bu tarihte Türk Ordusu Edirne'ye girdi.10 ağustos 1913'te Bükreş antlaşması ile Edirne Osmanlı hakimiyetine geçti. I.Dünya harbinden sonra 1920'de Yunanlılar Edirne'ye saldırdı ve işgal etti ise de eylül 1922'de Türk ordusu Edirneye girdi ve Edirne tekrar Türk sınırları içine alındı.

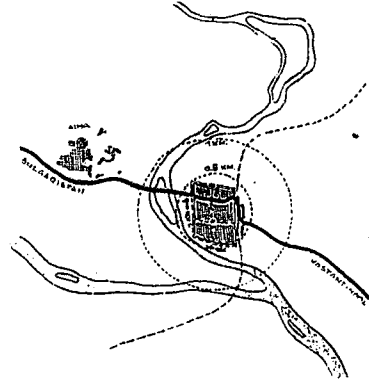
Ondokuzuncu yüzyılda kent yüzbin nüfusa ve yediyüzelli hektara düşmüştür (çizim-5).Bu yüzyılda kent küçülürken,demiryolunun gelişi ile Karaağaç Yerleşmesi önem kazanmıştır.

Cumhuriyet döneminde nüfus kaybeden kent 1960'larda ancak 1927 nüfusuna erişmiştir.Bu sayımda nüfus kırkaltıbin civarındadır.Kentin yaklaşık alanı alıyüz hektardır (çizim-6).

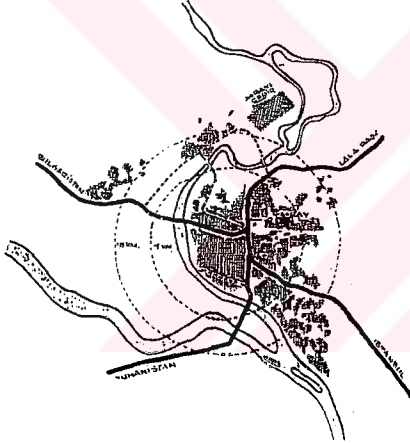
HARİTALAR İLE EDİRNE KENTİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ:

Çizim-1.II.Asır 50 hektar.

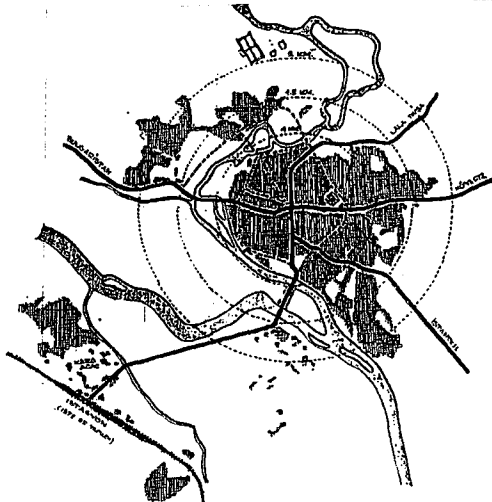
Çizim-2.XIV.Asır 100 hektar.

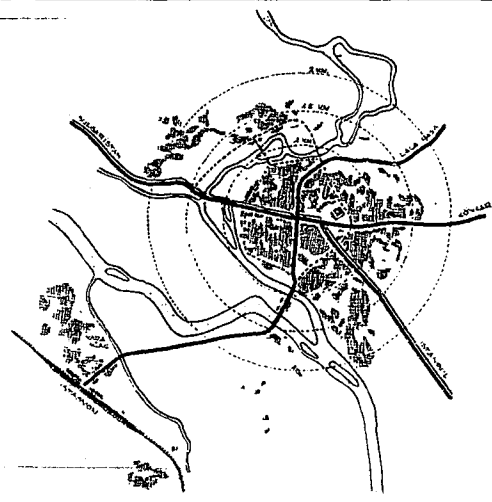
Çizim-3.XV.Asır 350 hektar.

Çizim-4.XVII.Asır 850 hektar.

Çizim-5.XIX.Asır 750 hektar.

Çizim-6.XX.Asır 600 hektar.

IV.BÖLÜM

IV.I-ANADOLUDA VE TRAKYADA TİCARETİN GELİŞİMİ VE TİCARET YOLLARI ÜZERİNDE BELİRLenen ÖNEMLİ TİCARET MERKEZLERİ ARASINDA EDİRNE'NİN YERİ

IV.I.1-TİCARETİN İŞLEVSEL GELİŞİMİ

Ticaret kentin kuruluşundan günümüze kadar o'nun kimliğini kazanmasında etkin olmuş bir işlevdir.Mal değişimi ile başlayan bu eyleme ortaçağda önder akımlar olan din,kültür,politika eşlik etmiş ve ayrılmaz işlevsel bütünü oluşturmuşlardır (13).

Kentlerin gelişmesi ticaretle olmuştur.Dış ülkelerde ticaret yapan kentler mekansal açıdan hızlı bir değişim ve gelişim göstermişlerdir.Politik,sosyal ve kültürel açılardan birbirlerinden etkilenmişlerdir (14).

Erken tarihlerden itibaren gelişen ticari faaliyetler kentler ve ülkeler arasında bir zinciri gerektirmiştir.İlk ve ortaçağ insanların ticaret amacı ile göstermiş oldukları çaba ,bugünkü düzenin temelini oluşturmuştur.Karada kervanlarla kilometrelerce yollar aşılarak ticaret malzemesi bir yerden diğerine ulaştırılarak ticaret gerçekleştirilirken,buna bağlı olarak ticaret merkezleri ve bunları birbirine bağlayan yollar üzerinde konaklama menzilleri ortaya çıkmıştır.

IV.I.2-TİCARET YOLLARININ GELİŞİMİ

Orta Asya'nın ünlü İpek Yolu Türklerin oturduğu topraklardan geçtiğinden,Türklerin ticaretle ilgisini başlatan neden Çinli,Hintli ve İranlıları da içine almıştır .İpek Yolunun en zorlu doğa koşullarına sahip arazisi Türklerin oturduğu bölgelerdir.Bu yol vasıtasıyla Uzakdoğu,Hindistan ve Orta Asya'nın ticaret malları Akdeniz kıyılarına kadar aktarılmıştır.

Onbirinci yüzyılın ilk yarısında Seyhun Nehrinden Akdeniz ve Marmara Kıyılarına ,Kafkaslardan Mısır ve Yemen Kıyılarına kadar uzanan Büyük Selçuklu Devletinin kurulmasından sonra Türklerin sosyo ekonomik gelişmeleri hızlanmıştır.Selçuklu Topraklarında Türkistan,İran,Uzakdoğu ve Akdeniz ticareti'nin süreklilik kazanmasını sağlayan bölgenin Türk egemenliğine girmesi ile Büyük Selçuklularda

sanat ve kültür mimari açıdan önem kazanma aşamasına gelmiştir (15).

Tarihin eski devirlerinden beri Akdeniz Ülkelerini, Avrupa Ülkelerine bağlayan kara yolları'nın geçtiği yer olması bakımından Trakya Toprakları bu ticari aktivitede önemli bir rol oynamıştır. İstanbul'dan gelen yol Balkan Yarımadasının dağlık oluşumu içinde kolay geçilir doğal geçit olarak Meriç Vadisini bulmuştur. Bu vadi geniş bir oluk halinde Balkan Dağları ile Rodop Kütlesi arasında uzanmakta ve batı ucundan Sofya Havzasına buradan da Niş Suyu Vadisine geçit vermektedir. Niş Kenti yakınında Morova Vadisi'nin doğal oluşu ile Tuna Nehri Vadisine ,Macaristan güney kenarından bağlanmaktadır. Bu da Morova Doğal Oluşu, ayrıca güneye doğru Vardar Nehri'nin geçtiği başka bir oluk ile Ege Denizine açılmaktadır. Bütün bu doğal yolların denize ulaştığı yerler yakınındaki Selanik, Belgrad ve Viyana önemli durak kentlerdir. Edirne'de coğrafya'nın yönlendirdiği bu doğal yolların önemli bir durağıdır.

Bu yollar barış zamanında ticari ve kültürel amaçlı kullanılmış, karışıklık zamanlarında göçlere ve işgal ordularına geçit olmuşlardır. Bu yolların ovaya açılmış olduğu noktada kurulan Edirne, Tunca Çayı'nın Meriç'e kavuşmadan önce çizdiği yarım daire biçimli yayın içinde kervanlar ve ordu ikametleri için İstanbul'a varmadan geçilen son önemli durak yeridir. Kentin kuruluşunda etkisi olan koşullardan biri de, Meriç Nehrinin bağlı olduğu oluktan ,ovaya çıktığı noktadan denize kadar olan menzilde geçit oluşturan doğal yol niteliği taşımasıdır (16).

IV.1.3-TİCARET MEKANLARININ GELİŞİMİ

Türklerin yerleşik yaşama düzenine geçtikleri ve en eski ticari etkinliklerini gösterdikleri yer Orta Asya'dır.

Orta Asya'da en eski kentsel yaşam Maveräünnehir, Horasan, Horezm, Seistan, Dehistan ve Çu Ovaları ile tarım havzasında görülürse de ,Türklerin asıl ana yurdu Altay Sayan Dağları, Tiyen-Şan Bölgesidir ve buralardan başka yerlere yayıldıkları bilinmektedir (17) (Orta Asya'nın ticaret yollarını gösteren harita).

Kaynaklarda sekizinci yüzyılda Merv ve Semerkant çevresinde Maveräünnehir'de Ribatlar yapıldığı yazılmaktadır (18).

Dokuzuncu yüzyılda Arap egemenliği döneminde Türkistan ve İran'da Ribatlar askeri nitelik taşımağa devam etti.Aynı yüzyıl sonuna doğru Ribat daha çok Hanakah ,Zaviye anlamında gelişti.

Onbirinci yüzyılda ise Ribat,kervansaray niteliği taşımakta idi.Bu dönemde orduların konaklama yeri olarak kullanılışına da rastlanmaktadır (19).Ancak yapıların mekansal açıdan özel bir yapı tipine ulaştığı söylenemez.

Sekizinci ve dokuzuncu yüzyıllarda inşa edilen kaleler han ve kervansaray anlayışı içinde yapılmıştır,ancak koruma öğeleri ön plana çıktığı için kale görünümündedirler (22).En eski Türk ticaret mekanları Çu Havzasında ,Sir-Derya ve Amu-Derya boylarına ve horasana doğru uzanan yerlerde ,”Orta Asya” kentlerinde ortaya çıktı (20).

Alp Aslan 1071'de Malazgirt Ovasında Romen Diyojen komutasındaki Bizans Ordusunu yenerek Türklere Anadolu'nun kapılarını açmıştır.

Bu tarihten sonra Anadolu şehirleri sosyal ve mekansal açıdan Türk kenti niteliğini kazanırken ticaret ve konaklama niteliği taşıyan yapılar grubu açısından ticaretin gelişimine bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlar tip oluşturmıştır (21).

Türk kentlerinde ticaret ve konaklama yapıları kronolojik açıdan belirli bir gelişim göstermiştir.Bu gelişim;

a-Ribat,

b-Han,

c-Kervansaray,olarak gruplandırılarak açıklanabilir (22).

a-Türk Mimarisinde en eski ”konaklama yapıları” olan kervansaraylar Karahanlılar'dan kalmadır.

Ribat isim yönünden köken olarak Arapçadan gelmektedir.Kelime anlamı: sınır çizgisinde stratejik önemi olan noktalarda askerin ve binek hayvanlarının hazır bulunduğu mekanların adıdır (23).

Mekansal açıdan Ribatın etrafı savunma duvarı ile çevrilidir.Tek kapıdan avluya girilir ve muhafaza duvarının içinde kalan alanda ahırlar,ambar,muhafızların barınacağı bina,gözetleme kulesi ve işaret kulesi bulunur.Muhafızlara ait binanın bir bölümü de mescid olarak kullanılırdı (24)

Yukarıda belirtilen mekanlar askeri Ribatlara aittir.

Zamanla savaş anlayışının zayıflaması ve dervişlik akımının yaygınlaşması ile Ribat, Tekke, Zaviye, Konak anlamı kazanmıştır(25). Mısır, Suriye ve Filistinde de misafirhaneler için kullanılan bir terim olmuştur. Onbirinci yüzyılda Maverâünnehir ve İranda Kervansaray ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır .

Ribat İç Asyada "Maverâünnehir, Horasan ve Dehistan'ı" kapsayan kurumlaşmış bir yapı türü idi (26). Gelir getirmek amaçlı değildir. Karahanlılar döneminde Askeri önemini kaybetmiştir. Konaklama amacına yönelik kervansaray niteliği kazanma aşamasına yönelmiştir (27).

b.c-Anadolu Selçukluları zamanında ticaret yolları üzerinde yolcular ve kervanlar için Ribat inşa geleneği önce han sonra kervansaray adı altında devam etmiştir. İlk han ve kervansaray yapıları mekansal açıdan geometrik biçimde ve simetrik bir düzendedirler (28).

IV.1.4-MEKANSAL DÜZENİN KRONOLOJİK OLARAK GELİŞİMİ

Sekizinci yüzyıl'da Merv, Semerkant, Maverâünnehirde ribatlar yapılmıştır (Tablo-1). Sekiz ve dokuzuncu yüzyılda Termez "tirmiş'de" yapılan Kırkkız Kalesi konaklama amacını taşımaktadır (Tablo-2.a.).

Onbirinci ve onikinci yüzyıllarda kale mimari plan şemasına sahip konaklama amaçlı han ve kervansarayların yapıldığını görmekteyiz (29).

En eski Türk Devleti olan Karahanlılar ,Gazneliler ve Büyük Selçuklular yollar üzerine kervansaraylar inşa ettiler (30). Yapılar merkezi düzene sahip, geometrik biçimli ve simetrik planlıdır.

Han ve kervansaray planlarında görülen sistem ve gelişmişlik tarihsel süreç içinde geçirilen evrimin ürünüdür (31).

Ribat-ı Melik 1078-1079 (H.471-472) tarihinde Karahanlı Hükümdarı Nars Bin İbrahim (Şems-ül Mülük) tarafından yapılmıştır. Kervansaray olarak ilk somut örnektir. Buhara ve Semerkant Yolu üzerinde yapılmış olan yapı onbirinci yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir. Kale plan

şeması niteliklerine sahiptir.86x86 m.ölçülerinde ve kare biçimindedir (32).Benzer boyutlara sahip tonozlu odalar ,revaklı iç avlunun etrafında sıralanmaktadır.Portal 12.3m.genişliğinde ve 15 m.yüksekliğindedir.Dış duvarlar 12 m. yüksekliğinde olup,yapı günümüzde ön cephe ve portali ile ayaktaadır (33).Giriş mekanı üzeri yarım kubbe ile örtülüdür (34).Yapıda bezeme ögesi portal çevresinde yoğunluk kazanır.Portal yapının en dikkati çeken ögesidir.Ribat-ı Melik Kervansarayının yapımında geleneksel ribat mimarisi yanında yeni formlarla birlikte ortaya çıkan yeni üslup,Selçuklularca inşa edilen ribat yapılarının plan şemaları ve yapım tekniklerinin yüzyıllarca uygulanışdır (Tablo-2.b).

Manakeldi Kervansarayı ,yedinci ve sekizinci yüzyıla tarihlendirilebilmektedir.Yapı 1949 yılında yapılan araştırmalara göre Fergana Bölgesindeki sıra dağların eteğinde Fergana'dan Tiyen-Şan'a giden ticaret yolu üzerinde Mongöre Makeldi Nehri'nin sol kıyısındadır.Yapının mimari üslubu ve biçimleri dikkate alınarak onbir ve onikinci yüzyıla'da tarihlendiren kaynaklar mevcuttur (38).

Yapı 64x64 m.ölçülerinde ve kare planlıdır.ortada 25x25 m. ölçülerinde hayvanların barınması için kullanılan iç avlu bulunmaktadır.Dışa kapalı ,merkezi plan şemasına sahiptir.Cephe düzeni dikey biçimdeki (gaufre) gofraların sıralandığı sutunlu bir duvar düzeni mevcuttur.Dekoratif açıdan yapıya anıtsal nitelik kazandıran yarım silindirlerin üstündeki iki sütunu birbirine bağlar durumdaki iç içe sivri kemerli cephesi aynı zamanda mevcut duvarın destekleridir.Yapının dört köşesinde ana duvar seviyesini aşan yuvarlak masif kuleler ve duvar ortalarında Kontforlar biçiminde yapılmış hafif dışa çıkıntılı üç adet kare pilon vardır (tablo-2.c).

Simetrik kare planın içteki çözümünde, savunma amaçlı düzene bağlı olarak, dış duvarlardan sonra çepeçevre koridor yapıyı kuşatır.Odalar daha içte kalarak dış etkilere karşı tecrit edilmişlerdir.Kervansarayda çeşitli ölçülerde ellidört adet oda bulunmaktadır.Bunlardan otuzdan fazlasının üzeri kubbeli ve fenerlidir.Tonozla örtülü olan bölümlerde aydınlık delikleri bulunmaktadır.Yapıda kare plandan dairesel kasnağa geçiş elemanı olarak "stalaktitli tromp" kullanılmıştır.Manakeldi Kervansarayının kapısı,ileri fırlayan ve duvarlardan yukarı taşan sivri kemerli taç kapıların öncülerindendir.Daye Hatun ve Ribat-ı

Melikte portal daha da gösteriş kazanmıştır.Bu açıdan Ribat-1 Melik ,Daye Hatun Kervansarayı ile benzerlik gösterir.Manakeldi Kervansarayı'nda savunma ve kervan ticareti amacının aynı oranda yer aldığı yapılan incelemelerden anlaşılmaktadır.

Kervansaray mimarisinde dışa kapalılığı benimseyen orta avlulu merkezi plan sistemi esas alınmıştır.Dışa kapalılığı gerektiren emniyet ve savunma düşüncesidir.Savunma konusunun ciddiyet kazandığı bölgelerdeki kervansarayların mimarisindeki savunma öğeleri belirginleşmektedir.Örnekleri Manakeldi ve Daye Hatun Kervansarayları'dır (35) (Tablo-2.c.d.).

Ode Marguen'de karşılıklı iki portalin bulunması ve köşelerin birinde savunma kuleleri olması işlevsel amaçlı olarak mimari plan şeması'nın değişmekte olduğunu göstermektedir (Tablo-2.e).

El-Asker Kervansarayı'nda taç kapı'nın tam karşısında insanlara ait kullanım alanlarının planlanması ,mekansal olarak savunma yapısı niteliğinden uzaklaşmakta olduğunu göstermektedir (Tablo-2.f).

Akçakale,Sulitepe,Ribat-1 Şerif;Merv bölgesi kuzeyindeki kervansaray yapıları olarak avlu sayısı ve biçim açısından farklılıklar göstermektedirler (tablo-,g,h,i.).

Yukarıda belirtilen niteliklere dayanılarak kervansaray yapıları ;

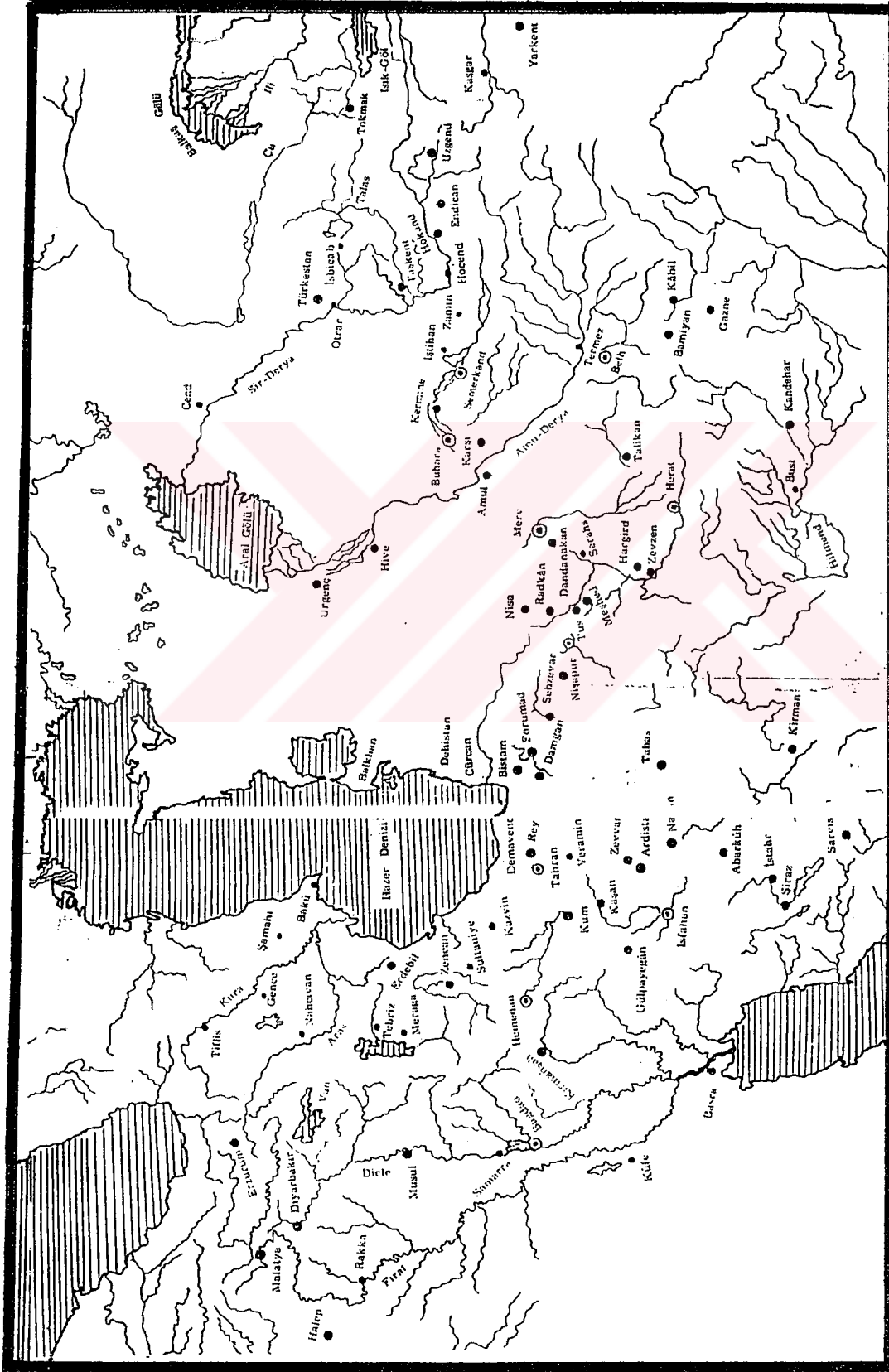
1-Avlu sayısına,

2-Geometrik biçimine,

3-Tarihlendirilişine,

göre sınıflandırılarak Tablo 1'de toplanmışlardır.

ORTA ASYA'NIN TİCARET YOLLARINI GÖSTEREN HARİTA:

IV.1.5-ANADOLU SELÇUKLU KERVANSARAYLARI

Türkler onbir , onikinci ve onüçüncü yüzyıllarda ulaştıkları topraklara Orta Asyada inşa ettikleri kervansarayları taşıdılar (36).Onikinci yüzyılda Anadolu ,Türklerin vatani haline gelmesi ile Selçuklu Sultanları'nın yönetimi altında politik ve ticari açıdan önem kazanmıştır.Bu dönemde Karahanlılar,Gazneliler,Büyük Selçuklular Asyadan başlayarak Anadolu'da devam eden yollar üzerine kervansaraylar yaptılar.Bunlardan Selçuklulara ait olanlar önemli bir bölümü oluşturmaktadırlar.

Kervansaray yapıları plan şeması açısından geometrik düzenin hakim olduğu, simetrinin çok kullanıldığı yapılardır.Dört eyvanlı plan şeması karakteristiktir.Kronolojik olarak işlevleri önce savunma,sonra konaklama ve daha sonrada ticarete yönelmişlerdir.Zaman içinde savunma amaçlı öğeler azalırken zengin bezeme niteliklerinin vurgulanmaya başlandığı bir mimari izlenmiştir.

İran'a büyük çaplı anıtsal eserler halindeki kervansaray yapısını getiren Büyük Selçuklulardır.İran'nın daha batısındaki Anadolu toprağına da kervansaray Selçuklularla gelmiştir.

Onüçüncü yüzyılda Anadolu'nun Konya,Sivas,Kayseri gibi büyük ticaret merkezleri doğmuştur.Karadenizde Sinop,Akdenizde Alanya'nın alınması ile kara ve deniz ticareti ,kervansaray yapıları vasıtası ile ulaşım dizini sağlanmıştır(37) .

Anadolu'da önemli ticaret yolları üzerinde bugün rastladığımız kervansaraylar Selçuklu Sultanları tarafından vakıf olarak yapılan Sultan Hanlarıdır.Büyük bir alana yayılan hacimleri ile kitlesel etki yaratan sade bir mimariye sahip yapılardır(38) .

Plan şeması olarak kare veya dikdörtgendirler.Revaklı iç avlu ,açık mekanlarda hayvanlar,kapalı mekanlarda

insanların barındığı konaklama birimleri ile giriş mekanının'da idarecilere ait odalar bulunmaktadır.Selçuklu Sultan Hanlarında revaklı iç avlu ortasında köşk mescid inşa edildiği görülmektedir.

Orta Anadolu'da kervansaray yapılarında anıtsal kapılar usta taş işlemeciliği ve kullanılan dekoratif teknikler Türklerin Orta Asyadan getirdiği teknikler,yerel motiflere adapte edilmiştir (39).

IV.1.6-OSMANLI KERVANSARAYLARI

Onikinci yüzyılda Anadolu Türkleşmiştir.

Konya Selçuklu Sultanları'nın politik egemenliği ile güçlü bir merkezi idare kurulmuştur.Suriye limanları'nın Haçlılar'ın eline geçmesi ve bu limanlardan içeriye doğru mal gönderilmesini olanaksızlaştırmıştır.

Onüç ve ondördüncü yüzyıllarda güneydoğumuzdaki komşularımız Mısır,Suriye,İrak mimari açıdan Osmanlı Hanlarının benzerlerini Haç yolu üzerindeki menzillere inşa etmişlerdir (40).

Osmanlı Han ve Kervansarayları

- 1-Menzil hanları,
 - 2-Şehir han ve kervansarayları,
 - 2.a-Bir avlulu,iki katlı olanlar,
 - 2.b-İki avlulu ve iki katlı olanlar.
- Biçiminde sınıflandırılmışlardır.

1-Onikinci ve onüçüncü yüzyıllarda ticaret yolları üzerinde o zamanki taşıtların genellikle bir günde alabilecekleri yol mesafesi aralıklarında (yaklaşık olarak otuz,kırk kilometre)yolcuların ve kervanların konaklayabilecekleri hanlar yapılmıştır(41).

2-Kentlerin genellikle bir ve ikinci derecedeki ticaret merkezlerinde konaklama ve ticaret işlevlerini barındıran yapılardır.

Kent han ve kervansarayları genellikle bulundukları yapı adasının tümünü işgal ederler.Çevredeki yol ve topoğrafyaya uyum sağlayacak şekilde geometrik açıdan farklı biçimlerde inşa edilmiş olmalarına karşın ortadaki açık avlusu başta olmak üzere ortak özellikler taşırlar.

Erken Osmanlı dönemi kent hanları Bursa ve çevresinde inşa edilmiştir. Onbeşinci yüzyıl Bursa Hanları ,Selçukluların tek katlı kervansarayları ile Osmanlıların iki katlı kent hanları arasındaki gelişim sürecini belirleyen bir dönemin yapıtlarıdır (42). Osmanlı dönemi kent hanlarının ilk örnekleri İnegöl-Ortaköy Kervansarayı Selçuklu Kervansaraylarından ,iki katlı Osmanlı Kervansaraylarına geçişin örneğidir (43).

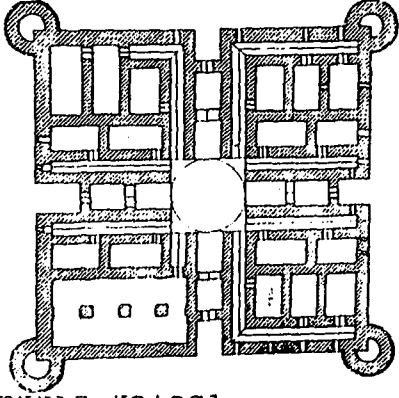
Osmanlı devri kent hanlarının mimarisinde sadelik anlayışı ön plana geçerken ,yapılardaki kale niteliğindeki savunma öğelerinden uzaklaşmıştır. Dışa açılma ve çevre ile bağlantı kurma çabası ile zemin kat dış cephede ,özellikle ana yola açılan dış cephede ,ticaret birimleri dizini ile konaklama işlevine ticaret işlevini de katılmıştır. Birinci katlar tümü ile konaklama işlevine ayrılmıştır.

Belirli bir tip üzerinde (iç avlulu plan şeması) gelişim gösteren Osmanlı Devri han ve kervansaray mimarisi genel plan şemasında kare ve kare'ye yakın biçimdeki üzeri açık bir iç avluyu çevreleyen kapalı mekan birimlerinde düzgün geometrik biçimlere bağlıdır. Tüm mekanların biçimsel düzenlemesi strüktürel ve üst örtü ögesi açısından geleneksel tekniklerin kullanımı ile gerçekleştirilmiştir.

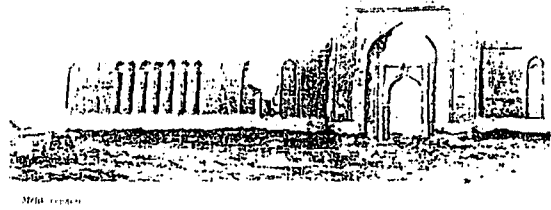
Şehir han ve kervansarayları'nın işlevsel açıdan daha gelişmiş tiplerinde iki iç avluya rastlanmaktadır. Avlular genellikle revaklıdırlar. Konaklama ve hizmet mekanları bu avlular çevresinde işlevsel amaçlarına göre gruplanırlar. Avluların ortasında çeşme, şadırvan, mescid, havuz gibi, insanlar ve hayvanlar için ortak kullanıma açık mimari öğeler bulunur. Açık ve kapalı ahır mekanları, depolar, imaret ve yöneticilere ait özel odalar yapının işlevsel niteliğine göre değişim gösterir. Örnekleri pek çok olan bu tiplere Edirne Rüstempaşa Kervansarayı (1681), Çeşme Kanuni (1528), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansarayı (1681) verilebilir (44).

Han ve kervansaraylar yapıldıkları devirlere göre karakteristik bezeme öğelerine sahiptirler.

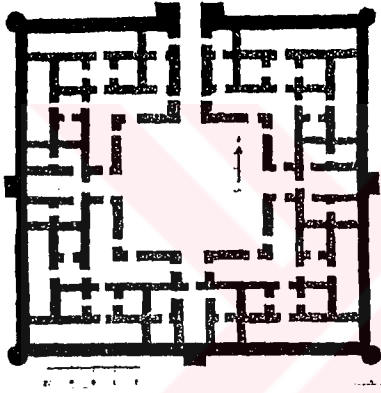
TABLO-2:MEKANSAL DÜZENİN KRONOLOJİK OLARAK GELİŞİMİ.

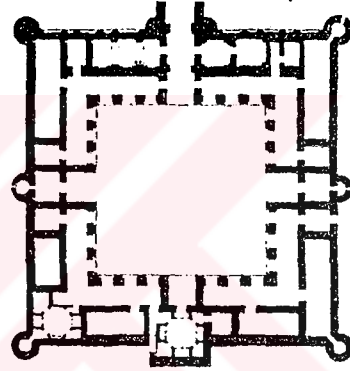
2.a.Kırkkız kalesi.

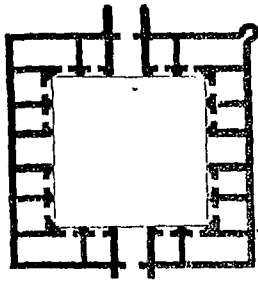
2.b.Ribat-ı Melik.

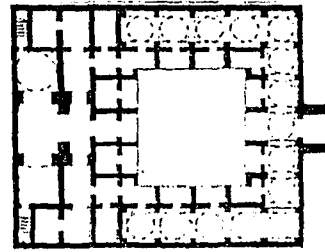
2.c.Manakeldi.

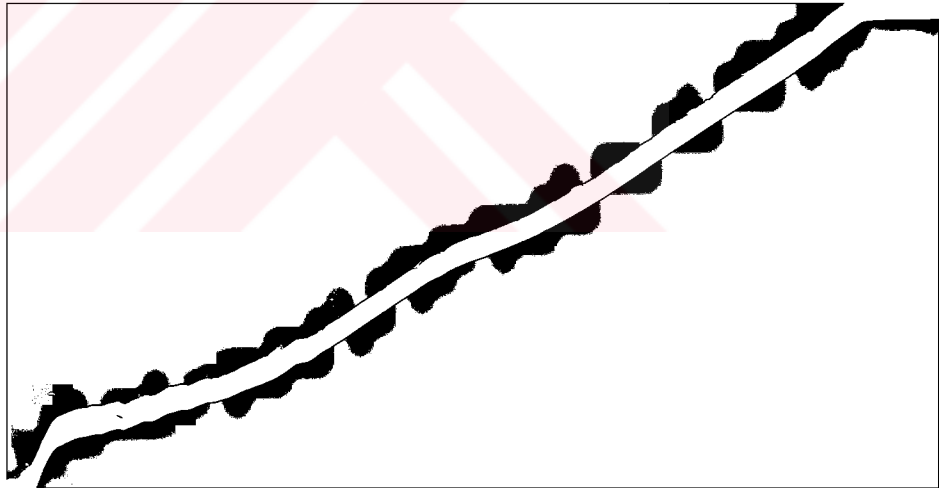
2.d.Daye Hatun.

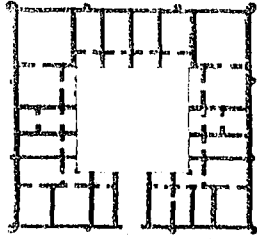

2.e.Ode-Marguen.

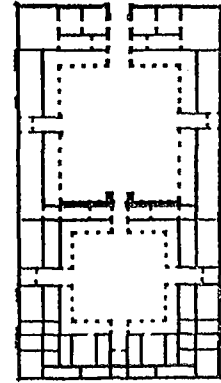

2.f.El-Asker.

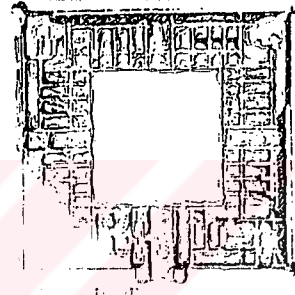
2.g.Dehistan.

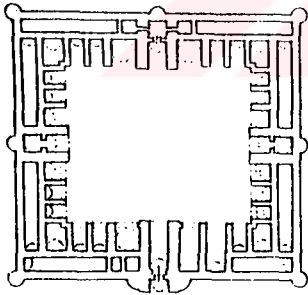
2.g.Akça kale.

2.h.Ribat-1 Şerif.

2.1.Ribat-1 Zafarani.

2.j.Ribat-1 Mahi.

V.BÖLÜM

V.I-EDİRNEDEKİ HAN VE KERVANSARAYLAR

Edirne'de inşa edilmiş han ve kervansaray niteliğindeki yapılar hakkında yapılan araştırma sonucunda elde edilen bilgiler ;

Günümüzde tümü ayakta olanlar,
Bir bölümü ile ayakta olanlar,
Kalıntı izleri mevcut olanlar.
Yerleri ve isimleri bilinenler,
Tümü ile yokolmuş olanlar (Tablo-4),
olarak gruplandırılabilirler.

Deveci Han,Rüstempaşa Kervansarayı tümü ile mevcuttur.

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı,Taş Han,Havlucular Hanı
"Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Han'ı" ise bazı bölümleri ile
ayaktadırlar.

Yemiş Kapanı,Araplar Hanı'nın kalıntı izleri mevcuttur.Bu
bilgiler Tablo-3 ve 4'de toplanmışlardır.

Yukarıda belirtilenlerden; Deveci Han'ı günümüzde onarım
sürecindedir.Rüstempaşa Kervansarayı iyi
durumdadır.Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı'nın ticaret
birimleri iyi durumda ,konaklama ve diğer bölümleri ise
haraptır.Taş Han günümüzde yeniden yapılmış hali ile özgün
değildir.Havlucular Han'ı ise "Ekmekçioğlu Ahmet Paşa
Han'ı" gibi ticaret birimlerinin bir bölümü,sebili ve depo
hacimi niteliğindeki bölümleri ile ayaktadır.Bu bölümlerde
de çok fazla müdahaleler yapılmış olduğu için her birim
diğerinden farklı bir yapı karakteri taşımaktadır.

Konaklama ve ticaret işlevine sahip olan yapılar,kent
içindeki konumları açısından, da değerlendirilmektedirler.
1918 tarihli Edirne haritasında belirtildiği gibi
Rüstempaşa Kervansarayı,İki Kapılı Han Tahmis
Çarşısında,Körmemişin Hanı Saraçlar Caddesinde,Hacı
Alemüddin Hanı Çilingirler Caddesinde,Gümrük Hanı Tümen
Binasının yerinde,Lüleçiler Hanı Sabuni Mahallesinde
Çubukçular Hanı Belediye su idaresinin yerinde,Kebir Han

Zindan altında,Kürkçüler Hanı Bat Pazarında,Katır Hanı Postalcılar Çarşısındaki konumları ile kentin birinci derecedeki ticaret merkezinde yer alırlar.

Havlucular Hanı,Bal Kapanı,Yemiş Kapanı ise Yedi Yol Ağzı caddesi üzerindeki yerleri ile kentin ikinci derecedeki ticaret merkezlerindedirler.Taş Han ve Deveci Han'ı ise kentin ikinci derecedeki ticaret merkezinde,Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı Ayşe Kadın Semtinde ve kentin ikinci derecedeki iş ve ticaret merkezinde yer almaktadır.

Han ve kervansarayların, kent içindeki konumları ve işlevsel etkinlikleri arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır.Kentin birinci derecedeki ticaret ve iş merkezindeki yapılarda birinci derecede ticaret,ikinci derecede konaklama, ikinci derecedeki kent merkezlerinde bulunan yapılarda konaklama işlevi birinci derecede ticaret işlevi ikinci derecede etkindir.Buna bağlı olarak kent merkezindeki Rüstempaşa,Havlucular,Taş Han kent hanlarının gelişmiş örneklerini oluştururken,Deveci Hanı "Hecegan",Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı ise menzil hanı olarak nitelendirilmektedirler.

TABLO-3 EDİRNEDEKİ HAN VE KERVANSARAYLARIN KRONOLOJİK SIRALAMASI:					
No	Kervansarayın adı:	Yapım tarihi:	Mimarı:	Yaptıran	Yeri/sem:
1	MEZİT BEY HANI Basmacılar H.	M.1441 H.845	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Üç Şerefeli
2	DEVECİ HANI Paşa kapısı H. Moskoflu Hanı.	M 1497 H 903	Bilinmiyor	İbrahim paşa	Saraçhane
3	İKİ KAPILI HAN Çoban Mustafa Paşa Hanı.	M 1524 H 931	Bilinmiyor	Çoban Mustafa Paşa	Tahmis
4	MUKATAAİ KERVANSARAY-I KATİB-İ CEV	1478 (H 883)den itibaren yazılı belge var	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
5	RÜSTEMPAŞA KERVANSARAYI	16.Y.Y.	Mimar Sinan	Rüstem Paşa	Tahmiste
6	HALİL PAŞA HANI. 'Mukataa-i Karbon Saray-ı' 'Candarlızade Halil Paşa H.'	H 1018 Tarihinden itibaren yazılı belgelere rastlanıyor	Bilinmiyor	Candarlı Halil Paşa	Üç Şerefeli
7	AYŞEKADIN EKMEKÇİOĞLU KERVANSARAYI .	M 1609 H 1018	Mehmet Ağa Hacı Şaban Bey	Ekmekçi-oğlu Ahmet Paşa	Ayşekadın
8	YEMİŞ KAPANI	M 1609 H 1018	Mimar Sinan olabilir.	Sultan Selimin emri ile	Yediyol ağzı
9	ARAPLAR HANI Kurşunlu H.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	II.Muratın emri ile	Tahmis
10	NAHİL HANI	III.Murat zamanı	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
11	TAŞ HAN	XVI.yy 2.yarısı	Mimar Sinan	Sokullu Mehmet	Üç Şerefeli

				Paşa	
12	HAVLUCULAR HANI Solaklar Hanı. Basmacılar Hanı. Dikiciler H. Astarıcılar H.	M 1601 H 1010 XVII.yy başları	Mimar Mehmed Ağa Tarafından yapılmış eserler arasında Düşünülmekt edir.	Ekmekçi oğlu Ahmet Paşa.	Yediyol ağzı.
13	BALKAPANI	Bilinmiyor	Bilinmiyor	III.Murat tarafın- dan yapıl mış	Yediyol ağzı
14	UNKAPANI	Bilinmiyor	Bilinmiyor	III.Murat tarafından yapılmış	Yediyol ağzı
15	KİRACI HANI Kürkçü H.	Bilinmiyor .	Bilinmiyor .	Bilinmiyor .	Tahmis.
16	ESKİ KAPAN.	Bilinmiyor .	Bilinmiyor .	Bilinmiyor .	Bilinmiyor .
17	KIZILBAŞ HASAN AĞA HANI	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor .
18	İSA BEY KERVANSARAYI Kamer çarşısı	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
19	KATIR HANI	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
20	SARRAFLAR HANI	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Hükümet cad.
21	KEBİR HAN Elhaç Mehmed Hanı.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Tahtakale.
22	ÇUBUKÇULAR HANI	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Eski Cami.
23	LÜLECİLER HANI:	Biinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Sabuni Mah.
24	GÜMRÜK HANI. Çöplüce H. Eski Menzilhane.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Tümen Binasının yerinde.
25	HACI ALEMÜDDİN H. Tarakçılar H Telgraf H Amerikan Otel	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Tahmis Çilingirle r çarşısı.

26	KARGİR HAN.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
27	YEDİ YOL AĞZI HANI.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
28	RUMELİ OTELİ Mezit Bey H.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Mezit Bey.	Bilinmiyor
29	KARSLI AHMET BEY HANI.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
30	KÖRMEMİŞİN HANI. İskenderin Hanı. Kara fenoyatın Hanı.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Saraçlar cad.
31	AKPINARLI OĞLU HANI.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Sultan Selim Caddesinde

TABLO-4

KERVANSARAY ADI	KRONOLOJİK TARİHİ	MEVCUT DURUMU	HİBRİ		BADİ		RİFAT OSMAN		Osman Nuri Perem eci		RİFKİ mehlul MERİÇ		VAKIF	
			1628- 1640		1890- 1920		1920- 1933		1933- 1939		1962		Bölge Müd.	
			TAHRİBAT	ONARIM	TAHRİBAT	ONARIM	TAHRİBAT	ONARIM	TAHRİBAT	ONARIM	TAHRİBAT	ONARIM	TAHRİBAT	ONARIM
MEZİT BEY HANI	1442 (H 845)	YIKILMIŞ	-	-	x	-	-	-	x	x	x	x	-	-
DEVECİ HANI	1497 (H 931)	MEVCUT	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X
İKİLİ KAPILI HAN	1524 (H 931)	YIKILMIŞ	-	-	-	-	-	-	x	-	X	-	-	-
MUKATAA-İ KERVAN SARAY-I KATİB-İ CEVV.	1478 (H 833) den itibaren kaynak var	YIKILMIŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
RÜSTEMPAŞA KERVAN SARAYI	16.Y.Y.	MEVCUT	-	-	-	-	-	-	X	-	X	-	-	X
MUKATAA-İ KARBAN SARAY- I HALİLPASHA CANDARLIZADE	1609 (H 1018)	YIKILMIŞ	-	-	-	-	-	-	X	X	x	-	-	-
EMEKCİOĞLU AHMET PAŞA KERVAN.	1609 (H 1018)	MEVCUT	-	-	-	-	-	X	X	X	-	-	-	-
YEMİŞ KAPANI (Meyve Kapanı)	1609 (H 1018)	YIKILMIŞ	X	-	X	-	-	-	X	-	X	-	-	-
ARAPLAR HANI (KURŞUNLU HAN)	II Murat Devri	1752 (H 1168) YIKILMIŞ	-	-	-	-	-	-	X	-	X	-	-	-
NAHİL HANI	III Murat Devri	1752 (H 1168) YIKILMIŞ	-	-	-	-	-	-	X	-	X	-	-	-
TAŞ HAN	XVI Yüzyılın Yarısı	MEVCUT Özgün Değil	-	-	-	-	-	-	X	-	X	-	-	-
HAVLUCULUR HANI	1601 (H.1010)	MEVCUT Kısmen	-	-	X	-	-	-	X	-	X	-	-	-
BAL KAPANI	-	1752 (H 1168) Yıkılmış Enkazı Kalmış	-	-	-	-	-	-	X	-	-	-	-	-
UN KAPANI	-	YIKILMIŞ	-	-	-	-	-	-	X	-	-	-	-	C

[illegible]

V.II-DEVECİ HAN

V.II.1-KISA TARİHÇE

Tarihi kaynaklarda Defterhane ve Deveci Han adı ile geçen yapı halk arasında Eski Hapishane olarak tanınmaktadır.

1497 (H.903),onbeşinci yüzyıl sonunda Candarlı Halil Paşa İbn-i İbrahim Paşa adına İbrahim Paşa tarafından yaptırılmış olduğu Evaili Zilhicce 903 sayılı vakfiyesinden anlaşılmaktadır (45).

Edirne'nin tarihini yazan Badi Efendi binanın Vilayet Defterhanesi olarak yapıldığını belirtir.Defterhane Divan-ı Humayun'nun notları ile kadastro dökümanları , benzer diğer dökümanların tutulduğu ve korunduğu resmi daire ,hem de bir çeşit arşivdir(46)

Başkent İstanbul'a taşındıktan sonra bina kullanılmamıştır (47).

Hanın adı önce Moskoflar Hanı,sonraları Deveciler Hanı adı ile değişen hanın 1850 yılından sonra daha az kullanıcısı olmuştur (48).

Yeniçeri Süvarisi olan Bekir Rüstem Paşa 1843(H.1259) yılında Vezir, 1853 (H.1270) yılında Edirne Valisi olmuştur. Bekir Rüstem Paşa'nın valiliği zamanında hapishaneye çevrilmiştir (49).1950 yılına kadar bu han cezaevi olarak kullanılmıştır.

Cezaevine çevrilmesine ait,Bekir Rüstem Paşanın mermer üzerine yazdırdığı giriş kapısı üzerinde bulunan onsekiz satırlık kitabe şöyledir.

- 1-Şehinşah-ı cihan Abdülmecid Han feridun fer.
- 2-Eder dahhak mari mahbes kahrında def-zincir.
- 3-Verirler zehras heybet-i Çin-ü Haresane.
- 4-Hatadan havf eder çıkmaz hududundan Şeh Keşmir.

- 1-Şu rütbe münhakıttır mülk-i asar teaddiden.
- 2-Ki şahin ve kebüter etmede yekdiğeri tevkir.
- 3-Enin ve ah olur kari demadem subhan mihnnette.

4-Eğer bir fert ederse zerre mikdar ahar-ı dilgir.

1-Mühişe lazım ve melzum ahkam siyasidir.

2-Beraye-i nevaziş zulüm ve adüvvan ehlini tedmir.

3-Bu hükmü bildiğinden Çakeri Rüstem Bekir Paşa.

4-Bu vasi Mahbesi tarh etti bu resme edüp tamir.

1-Zehi muhkem meşiiyyed Mahbes erbab-ı töhmet kim.

2-Eğer ifriti hapis etsen salah hal eder te'sir.

3-Halas olmak ümidin eyleyenler işbu mahbesten.

4-Dua-i şah devrani dem-a-dem eylesun tekrar.

1-Munakkıt harfle Razi dedi tarih itmamın.

2-Ceraim ehline laik makkarı şu dar-ı dehşet-gir.

Kitabe'nin bir bölümünün türkçe anlamı:

1-2-3-4-Feridun kuvvetli ,cihan padişah-ı Abdülmecid Han ,Dahhak-ı mar-ı bile kahır zindanında zincire vurabilir.Heybeti Çin ve Horasan'ı titretir.Keşmir Şah-ı hata yapacağından korkup sınırları dışına çıkmaz.

1-2-3-4-Bozguncuya verdiği ceza ıda,zulüm ehli ve düşmanlara gösterdiği en iyi muamele ise yok etmektir.Kulu Rüstem Bekir Paşa da onun bu hükmünü bildiğinden,bu geniş hapishaneyi böyle onarttı.

1-2-3-4- Töhmet erbabı için öyle sağlam bir biçimde inşaa edilmiştir ki bu hapishaneye ifrit edilse dahi,kısa sürede islah olma temayülleri gösterin.Bu hapishane'den kurtulmak isteyenlerin yapacağı tek iş devamlı Sultan'a dua etmektir.

1-2- Razi noktalı harflerle tarihini (şöyle) söyledi:Tam suçlulara laik dehşetli bir hapishanedir bu (çeviri:H.K.Bayatlı).

Sene 1263.

1891-1892 (H.1309) tarihinde yapıya, Vali Hacı İzzet Paşa tarafından yaptırılan onarımla hapishane memurlarına mahsus dört oda ve bir hastahaneden oluşan kagir bir bina eklenmiştir.

V. II.2-KONUMU

Deveci Hanı Edirne'nin bugünkü Saraçhane semtinde ,Edirne tarihini yazan Ahmet Badi Efendi ve Doktor Rifat Osmana göre Çavuş bey veya Hacı Çavuş bey mahallesinde ,Hükümet

caddesi üzerinde ,eski Askerlik Şubesi binasının yanında bulunmaktadır (50).

Ada 218,pafta 6,parşel 22'ye kayıtlı bulunan Deveci Han'ı kentin ikinci derecedeki ticaret merkezine yakın ;vilayet,vergi dairesi,ve iş hanlarının bulunduğu idari merkez niteliğindeki bir çevrededir.

Yakınında tarihi değeri taşıyan yapılar Beylerbeyi Cami,Hamamı,Türbesi ve Haziyesidir.

1529 yılındaki kayıtlara göre Horozlu Bayırı Senti,kurucusu Çavuş Bey'dir.1609 yılı defterinde bu mahalle Yeni Cami yakınındaki Çavuş Bey Mahallesi olarak yazılmaktadır.I.Ahmet döneminin kayıtlarında Hacı Çavuş Bey Mahallesi adı ile geçmektedir (51).

V.II.3-PLAN ÖZELLİKLERİ

Kültür varlığı genel olarak incelendiğinde kareye yakın dikdörtgen biçiminde iç avlulu bir plan tipine sahiptir.Dıştan dışa ölçüleri yaklaşık 38x49 m.dir (çizim-V.II.3.1,2).

Biri doğu yönünde ve Hükümet Caddesine açılan ,diğeri Jandarma parkı yönünde güney cephesinde olmak üzere iki adet giriş kapısı vardır (resim-V.II.3.1,2).

İki katlı olan Deveci Hanın zemin katında depo niteliğinde büyük mekanlar,birinci katında ise konaklama odaları mevcuttur (Çizim.V.II.3.3,4.)

Zemin kat

İç avlu ve hizmet mekanlarından oluşmaktadır.

15.80x24 m.ölçülerindeki iç avluya hizmet mekanlarının kapı ve pencereleri açılmaktadır.Giriş geçidi iç avluya kadar uzanır.

İç avlu çevresinde bulunan bugün tümü ile bir bütün durumunda olan hizmet mekanları yapının defterhane olarak yapıldığı dönemlerde arşiv,depo,anbar mekanı olmaya uygundur.Yapının han olarak kullanıldığı dönemlerde ise ahır mekanı ve kervancıların mallarını koydukları depo mekanı olarak kullanılmıştır (resim-V.II.3.3).

Birinci kat

Revaklı geçit ve konaklama mekanları bulunmaktadır. Her konaklama odasında dış cepheye ve revaklı geçite açılan pencereleri ,revaklara açılan kapısı,ocak ve nişleri bulunmaktadır. Ayrıca yapının kuzey beden duvarına bitişik tuvaletlerinin bulunduğu, revaklı geçitten ulaşılan, dikdörtgen biçiminde bir bölümü mevcuttur (resim-V.II.3.4).

V.II.4-TAşIYICI SİSTEM

Deveci Han'ının zemin ve birinci katının taşıyıcıları duvarlar ve payelerdir.

Kültür varlığının zemin katının dış duvarları 155-158 cm.genişliğindedir.130x130 cm.ölçülerindeki sömellere basan payeler birbirlerine basık kemerler ile bağlanırlar. Payeler 80x80 cm.kesitinde ve 177 cm. yüksekliğindedirler (resim-V.II.3.3).

Birinci katın taşıyıcıları olan dış duvarların kalınlığı 148 cm.dir. Konaklama odaları arasındaki bölme duvarlarının genişliği dış duvarların genişliğinden yaklaşık 18-20 cm.daha az 120 cm.dir . Revaklı geçitin basık sivri kemerlerinin taşıyıcıları olan payelerin kesiti 67x71 cm.ölçülerinde ve 330 cm.yüksekliğindedir (resim-V.II.4.5) (izim-V.II.6.11).

V.II.5-ÜST ÖRTÜ

Deveci Hanı'nda zemin kattaki mekanların üst örtüsü basık tonozdur. Taşıyıcılar birbirlerine basık kemerler ile bağlanırlar, kemer genişliği 80 cm.dir. Giriş geçitinde ise,örtü beşik tonozdur. Tonoz açıklığı giriş geçitinin genişliğine eşittir (resim-V.II.5.6) (izim-V.II.3.3,4).

Kültür varlığının birinci katının üst örtüleri Revaklı Geitte dairesel basık,basık sivri kemerler üzerinde tonozlardır. Konaklama odalarında da üst örtü olarak tonoz kullanılmıştır. (resim-V.II.5.7).

V.II.6-CEPHELER

Deveci Hanı bulunduğu alanın doğu ve batı aksına dik bir biçimde oturmaktadır.Yapının ön cephesi doğu yönüne açılmaktadır.

Doğu cephesi

Bu cephe Hükümet Caddesine açılır.Uzunluğu 38.20 m.yüksekliği 7.50 m.dir (resim-V.II.6.8)(çizim-V.II.6.5).

Zemin katta cephenin ortasında 280x325 cm.ölçülerindeki giriş kapısı vardır,ana duvardan 20 cm. dışarı çıkmıştır.Kapının her iki tarafında ikişer adet kesme taş şebekeli 194 cm. çapında dairesel pencereler mevcuttur.

Birinci katta konaklama odalarına ait giriş kapısının sol üst yanında altı,sağ üst yanında sekiz ve kapının üzerinde iki adet olmak üzere aynı biçim ve ölçülerde onaltı adet pencere bulunmaktadır.İçten içe 76x135 cm.ölçülerindeki bu pencereler basık sivri kemerlidirler.Alın,altlık ve söveleri 19 cm.genişliğindedir.

Cephe saçak korniş i ile biter.Portal genişliği boyunca korniş üzerinde ve genişliğinde saçak 47 cm.daha yüksektir.

Doğu cephesinde kaba yonu,kesme taş ve almaşık duvar örgü teknikleri bir arada farklı bölgelerde kullanılmışlardır (çizim.V.II.6.8.)

Deveci Han'ının çatısı kurşun malzeme ile kaplıdır.Çatı üzerinde, dış cephelere dayalı bir konumdaki ocakların baca kürsüleri dairesel kesitli ve silindirik bir biçimde yaklaşık 85 cm.kadar yükselmektedir.

Batı cephesi

Yapının batı yönündeki komşusu Vilayet Binasının oto parkına bakan cephesidir.Uzunluğu 38 m.cephe ortasından yüksekliği 8.50 m.dir. Düzgün bir dikdörtgen biçimindeki cephenin kuzey ve güney köşelerinde beş metre yükseklikten başlayarak duvar ile kırkbeş derecelik aç yapan köşe pahları vardır (resim-V.II.6.9)(çizim-V.II.6.6).

Zemin katta sekiz adet dikdörtgen biçiminde 110x218 cm.ölçülerinde pencere vardır.Kesme taştan alın ve söveleri 16 cm.altlık 10 cm.dir.

Birinci katta cephenin ortasında altı adet dikdörtgen biçiminde ,kuzey ve güney köşelerinde ise ikişer adet dairesel basık kemerli pencereler mevcuttur.Bu pencerelerin üzerinde ise dışarıdan çizgi biçiminde görünen üçer adet mazgal pencere vardır.Dikdörtgen biçimindeki pencerelerin içten içe ölçüleri 95x215 cm.,altlık ve söve genişlikleri 16 cm.dir.İkinci tipin ölçüleri ise içten içe 70x155 cm.dir.Kesme taş söve ve kemer genişliği 21 cm.,altlık ise 10 cm.dir.

Batı cephesinde kaba yonu ve kesme taş duvar örgüsü bir arada cephenin farklı yerlerinde kullanılmıştır.

Saçak yapıya özgün biçimdeki korniş ile sonlanmaktadır.

Çatı doğu cephesi anlatımında belirtildiği gibidir.

Kuzey cephesi

Bu cephenin uzunluğu 49.20 m.ve cephenin ortasından yüksekliği ise 7.40 m.dir.Han'ın bulunduğu zeminin topoğrafik yapısı nedeni ile kuzey yönünde zemin düşük,doğu köşesinde ise yükseklik 8.40 m.dir.Deveci Hanı'nın tuvaletleri'nin ve müstemilat binası bu cepheye bitişik olduğundan cephenin doğu köşesinden itibaren bir bölümü sağırdır.Batı köşesinde köşe pahı, batı cephesi ile ortak detayıdır.

Kuzey cephesi zemin katın özelliği, doğu cephesi zemin katında mevcut olan dairesel kesme taş şebekeli pencerelerin aynılarından, kuzey cephesi batı yarısı içinde de mevcut olmasıdır.Bu pencereler ölçü ve nitelik açısından da aynıdırlar.

Birinci katın batı köşesinde batı cephesinin köşelerinde anlatılan pencere detaylarının aynıları mevcuttur.Cephenin devamı ise yukarıda belirtildiği gibi sağırdır.

Deveci Hanı'nın kuzey cephesinde kaba yonu ve kesme taş duvar örgüsü bir arada kullanılmıştır.Cephenin tümünde kaba yonu,köşe detaylarında kesme taş işçiliği vardır.

Saçak ve çatı tüm dış cephelerde ortak karakter ve görünümündedir.

Güney cephesi

Deveci Hanı'nın bu cephesi jandarma parkına bakmaktadır.Eski Askerlik Şubesi, bugünkü Kültür Müdürlüğü binası ile komşudur.

Bu cephenin uzunluğu kuzey cephesi ile hemen hemen aynı 49.1 m.dir.yüksekliği ise doğu köşesinde 7.00 m. batı köşesinde ise 7.35 m.dir (çizim-V.II.6.7).

Güney cephesi'nin zemin katının özelliği kitabeli giriş kapısının bu cephenin ortasında bulunmasıdır.Mermer bezemeli kapı 167x208 cm.ölçülerindedir.Kapının her iki yanında batı cephesi zemin katındaki pencerelerin ölçü,biçim ve detay olarak aynılarından doğu tarafında dört adet,batı tarafında beş adet vardır.

Güney cephesi birinci katı, batı cephesi birinci katı'nın aynı pencere düzenine sahiptir.Batı köşesinde köşe pahlı detayı batı cephesi ile ortaktır.

Bu cephede kaba yonu ve kesme taş duvar örgüsü aynı yüzeyde kullanılmıştır (çizim.V.II.6.8).

Saçak ve çatı tüm cephelerde diğer dış cephelerdeki gibidir.

İÇ CEPHELER

İç avlu doğu cephesi

Bu cephe 15.80 m. genişliğinde ve zeminden 9.00 m.yüksekliktedir.

Giriş geçidinin diğer ucu buraya açılır.Kapının kuzeyinde iki ,güney yönünde bir adet dikdörtgen biçiminde pencere mevcuttur.Pencereler içten içe olmak üzere 130x234 cm.,kesme taş söve ,altlık ve alınlıkları 21 cm.dir (çizim-V.II.3.3)(resim-V.II.6.10).

Birinci katın cephesinde revaklı geçide ait kesme taş payeler ve bunları bağlayan dairesel basık sivri tuğla kemerler vardır.

Cephe zemin katta kaba yonu,birinci katta kesme taş duvar örgüsü malzeme ve tekniğindedir.Bu teknik tüm iç cephelerde aynıdır (çizim-V.II.6.9)

İç cephelerde de yapı, özgün biçimdeki yaklaşık 25-30 cm. kalınlığındaki, kesme taş korniş ile biter.

Çatı tümü ile kurşun kaplamalıdır.

İç avlu batı cephesi

Bu cephenin uzunluğu ve yüksekliği yaklaşık olarak doğu cephesi ile aynıdır.

Zemin katında birbirinin aynı dikdörtgen biçiminde dört adet pencere vardır.Bu pencereler doğu cephesindeki pencereler ile aynı ölçü,biçim ve niteliklere sahiptirler.

Birinci kat cephesi iç avlu çevresindeki diğer cepheler ile aynı niteliklere sahiptir.

İç avlu kuzey cephesi

Bu cephenin uzunluğu 24.m.,yüksekliği 9.00 m.dir (çizim-V.II.3.4).

Bu cephenin zemin katı ortasında iç avluya açılan bir kapı mevcuttur.Dairesel basık kemerli kapı 245x330 cm. ölçülerindedir.Kapının her iki yanında ikişer adet dikdörtgen biçiminde pencere vardır.Pencereler 262x290 cm.ölçülerindedir.Alın,altlık ve söveleri kesme taştandır.

İç avlu güney cephesi

Kuzey cephesi ile aynı uzunluk ve yüksekliktedir.Cephenin ortasında kesme taştan,dairesel basık kemer ve söveli 245x330 cm.ölçülerinde bir kapı vardır.Kapının doğusunda iki,batısında üç adet pencere vardır.Pencereler 130x234 cm.ölçülerindedirler.Kesme taş alın,söve ve altlıkları iç avlu çevresindeki tüm pencerelerde aynı ölçülerdedir.

Kapının doğu tarafındaki birinci pencerenin önünde kesme taştan bir avlu çeşmesi vardır (çizim-V.II.6.10) (resim-V.II.6.10).

V.II.7-PENCERE VE KAPILAR

PENCERELER

Deveci Han'ında iç ve dış cephelerde farklı biçim ve nitelikte pencere karakterleri vardır.

Dairesel biçimli şebekeli pencereler

Doğu ve kuzey yönlerindeki zemin kat dış cephelerinde dört ve iki ,olmak üzere yapıdaki toplam miktarı altı adettir. 165 cm.çapındadırlar.Kesme taş şebekleri bezeme karakterindedir (çizim-V.II.7.12) (resim-V.II.7.11,12) .

Dikdörtgen biçimli farklı ölçülerdeki pencereler

Zemin ve birinci kat batı,güney, dış ve zemin kat tüm iç cephelerde dikdörtgen biçiminde aynı biçim ve karektere sahip pencereler vardır.Bu pencerelerin tüm detayları birbirinin aynıdır.Ölçüleri 110x218 130x234 262x290 cm.ve alın altlık ve söve genişlikleri 16,16,10 cm. ölçülerinde ve kesme taştandır (çizim-V.II.7.13) (resim-V.II.7.13) .

Dairesel basık kemerli "birinci kat köşe detaylarında rastlanılan" pencereler

Deveci Hanı'nın birinci kat batı,kuzey ve güney cephelerinin köşe detaylarında görülen pencereler tüm yapıda toplam onüç adettir.

Dairesel basık kemerlidirler.kilit taşı geometrik biçimlidir.70x155 cm.ölçülerindedir.Kesme taş söve ve kemer genişliği 21 cm.,altlık 10 cm.dir (çizim-V.II.7.14) (resim-V.II.7.13) .

Basık sivri kemerli konaklama odalarına ait pencereler

Deveci Hanı'nın doğu yönündeki birinci kat dış,birinci kat revaklı geçite açılan tüm konaklama odalarında mevcut olan pencerelerdir.76x135 cm. ölçülerindedir.Kesme taş söve, ,alın ve altlıkların genişliği 19 cm.dir.Kemer yüksekliği 65 cm.dir, kemer ve alın dolgusu tuğladandır.Lokma demir parmaklıkladırlar (çizim-V.II.7.15) (resim-V.II.7.14) .

Mazgal pencereler

Bu pencerelere Deveci Hanı'nın birinci kat dış cephe köşelerinde dairesel basık kemerli pencerelerin ve ocakların üzerinde ve üçerli gruplar halinde görülmürlar.İçten 90x65 cm.ölçülerindedirler.Dış cephede 56x20 cm.ölçülerinde ,saçağa yakın konumdadırlar (resim-V.II.7.15).

KAPILAR

Deveci Han'nın kapı biçimleri yapıda ögenin bulunduğu yere göre nitelik taşımaktadır,bunları sınıflandırırsak.

Doğu yönündeki giriş kapısı

Basık kemerli cümle kapısı cephenin tam ortasında ve dikdörtgen biçimindedir.Basık kemer alnında 50 cm.yüksekliğinde aynası ve kapıyı üç yönden çevreleyen silmeler mevcuttur.Ölçüleri IV.II.6.cepheler şikkında ve doğu cephesinin anlatımı içinde belirtilmiştir (çizim-V.II.7.16) (resim-V.II.3.1).

Kitabeli kapı

Bitişik parsel zemininden 135 cm.düşük kottadır.Zemin kat güney cephesinin ortasındadır.Kapının üzerinde 55x165 cm.ölçülerinde onarım kitabesi vardır.kapının ölçüleri IV.II.II.5. şikkında verilmiştir.Tüm kapı aksamı mermerdir ve bezeme niteliğindedir (çizim-V.II.7.17) (resim-V.II.3.2).

İç avluaya açılan kapılar

İç avlu kuzey ve güney zemin kat cephelerinde mevcut olan kapılardır.Basık dairesel kemerlidirler, IV.II.6.cepheler bölümünde, iç cephelerin anlatımında ölçüleri,malzemesi hakkında bilgi verilmiştir .

Konaklama odalarına ait kapılar

Dikdörtgen biçiminde ve dairesel basık sivri kemerlidirler.Kemer ve kemer alın dolguları tuğladan,alın ve söveleri kesme taştandır.Kapı 106x181 cm. ölçülerindedir.alın 26cm.söve 28 cm.genişliğindedir.Kemer yüksekliği 75-82 cm.dir (çizim-V.II.7.18,19) (resim-V.II.7.6).

V. II. 8-BEZEME

Tüm onbeş ve onaltıncı yüzyıl han ve kervansaray yapılarında olduğu gibi Deveci Han'ında da bezeme ögesi dış ve iç cephelerde farklı malzeme ve tekniklerin aynı yüzeylerde kullanılması ile sağlanmıştır.

Kültür varlığında bezeme karakteri taşıyan öğeleri olarak cümle kapısı, kitabeli kapı, kitabe, ocaklar, nişler, köşe pahları, saçak kornişi, kapı ve pencere biçimleri, lokma parmaklıklar sayılabilir.

Giriş kapısının biçim ,korniş ayna ve yivleri bezeme niteliğindedir.

V.II.6.7.bölümlerinde ölçü ve genel olarak biçimi belirtilen kapının plaster niteliği taşıyan mermer söveleri bezemesel özellik taşımaktadır.

Osmanlıca ve bezemeli olarak yazılmış olan kitabe mermer kapı alını içine gömülüdür.Beşer mısra, dört sutundan oluşmaktadır ve tuğralıdır.

Ocaklar konaklama odalarında bulunurlar.Kapının tam karşısındaki dış cephe duvarına dayalıdır.Dairesel basık tuğla kemerleri ve tüm aksamı ile bezeme niteliğindedir.Kemer yüksekliği yerden 156 cm.dir.Ateşlik mekanı 90x57 cm.dir.Külâh yüksekliği 100cm.dir (çizim-V.II.8.20,21) (resim-V.II.8.17,18).

Nişler,dolap amaçlı kullanılmaktadırlar.Konaklama odasındaki konumuna göre adeti değişmektedir.71x115x48 cm.ölçülerinde ve yerden 75-80 cm yükseklikte dirler.Konaklama odalarındaki nişlerden birinde raspa yapılmış ve mevcut sıva altında bitkisel motifli, kalemişi bezemeye raspa yapılmış ve rastlanmıştır (çizim-V.II.8.22,23) (resim-V.II.8.18,19).

V. II. 9-TAHRİBATLAR

Deveci Han olarak bilinen Defterhane Yapısının inşa edildiği,onbeşinci yüzyılın ikinci yarısından bu yana etkilendiği ve Edirne'deki tüm tarihi yapıları etkileyen olaylar zaman dizinsel olarak şöyledir.

V.III.6-CEPHELER

Rüstempaşa Kervansarayı'nın dört adet dış cephesi ve sekiz adet iç, avlulara bakan cephesi vardır.

Ön cephe (batı cephesi)

Kervansarayın ön cephesindeki cümle ve servis kapıları ticaret birimleri ve konaklama odalarının bir bölümü İki Kapılı Han Caddesine açılır. Ticaret birimleri dizini cephenin eğrisel çizgisine uyum gösterir. Bu kavis nedeniyle, kemer açıklıkları değişiktir. Mimari öğelerin en yoğun ve hareketli olduğu cephe dir. Doğu , batı ve kuzey cepheleri mimari öğelerin yoğunluğu açısından bu cephe ile yarışamaz (resim-V.III.3.1).

Birinci katın cephesinde kent hanları grubunun tüm özellikleri ön cephede görülmektedir. Birinci katta konaklama odalarının modüler hacimlerinin dışa açılımları olan dairesel basık sivri kemerli pencereler , periyodik bir biçimde , her konaklama odasında iki adet olmak üzere cephede tekrar eder.

Ön cephede , kesme taş ve almaşık teknik duvar örgüsü olarak aynı yüzeyde farklı katlarda kullanılmıştır.

Cephe iki sıra tuğladan, kirpi saçak frizi ile sınırlanır. Çatı kuşun malzeme ile kaplanmıştır (çizim-V.III.6.3)

Kuzey cephesi

Oto parka bakan cephe 50.60 m. uzunluğu ve 16.20 m. yüksekliğindedir. Yan cephenin ön cephe ile birleştiği köşede zemin katta bir , birinci katta iki olmak üzere üç adet konaklama odalarına ait pencere vardır. Bu pencereler dışında cephe tümü ile sağırdır.

Kuzey cephesinin tümünde , kaba yonu taş duvar örgü tekniği kullanılmıştır.

Saçak ön cephede belirtildiği, gibidir (resim-V.III.6.24).

1509 (H.915) büyük deprem;Edirnedeki tüm tarihi yapılar etkilenmişlerdir (Solakzade tarihi).

1746 (H.1159) temmuz yangın;Üç Şerefeli Cami çevresinde çıkan yangın saraçhane semti çevresini de etkiledi (Örfi ağa tarihi).

1750 (H.1164 Ramazan) temmuz şiddetli deprem pek çok tarihi yapıyı kısmen veya tamamen harap etti.

1751 (H.1165) ekim Edirne'de büyük deprem.

1754 (H.1168) temmuz Edirne'de büyük deprem.

1850 (H.1267) Üç Şerefeli Cami etrafında büyük yangın.

1858 (H.1275) 15 ocak Deveci Hanı'nın arkasındaki Vilayet Konağı yandı.

1878 (H.1296) Edirne'nin Rus işgalinden boşaltılması.Konaklama amaçlı kullanılan yapılarda büyük tahribatlar yapılmıştır (52).

1945 yılında boşaltılan, cezaevi işlevini kaybeden yapı, 1945-90 yılları arasında terk edilmiş,atıl bir işlevle askeri malzeme deposu olarak kullanılmıştır (53).

Bu döneme ait fotoğraflarda yapı'nın harap hali görülmektedir (resim-V.II.9.22).

Batı cephesindeki üst örtüler tümü ile çökmüştür.Kagir duvarda derz boşalmaları ve taş düşmeleri gözlenmektedir (resim-V.II.9.23).

Deveci Hanı'nın kuzey cephesinde yukarıdan aşağıya uzanan derin çatlak ve bodrum duvarında büyük bir delik oluşmuştur.Bu fotoğraf 1990 tarihine aittir (resim-V.II.9.24).

Revaklı avluda yetişen yabani otlar duvarlara kök salarak örtü ögesine tırmanmış yapıdaki tahribatı hızlandırmışlardır.Birinci kat revak korkulukları içine girerek korkuluklarda ve duvarlarda yıkılmaları meydana getirmişlerdir (resim-V.II.9.25,26).

Doğu iç avlu cephelerinde revaklara ait tüm korkuluklar harap olmuştur.Aynı cephedeki duvar yüzeylerinde de derz boşalmaları mevcuttur (resim-V.II.9.25,26).

Yapının genelinde yapılan araştırmada bir merdiven izine rastlanmamıştır.

V.II.10-ONARIMLAR

Deveci Han'ı yapıldığı tarihten bu yana çeşitli müdahaleler görmüştür.Ancak bunların içinde belgelenebilenler çok kısıtlıdır.

Belgelendirilen ilk müdahale 1845'de yapının daha önce işlev değişikliği geçirdiği Defterhaneden Hapishaneye çevrilmesidir.Bu müdahale sırasında güney cephesine bir kapı açılmış bu kapının önü ve arkasına iki oda ilave edilmiştir.Bina bu dönemde kuzey cephesine bitişik, memurlar için dört oda ve bir hastahane eki almıştır.Aynı onarım sırasında yapının zemin katına banyo ilavesi olmuştur.Doğu cephesindeki giriş geçitinin yanına tuvaletler yapılmıştır.Kültür varlığının kuzey cephesinde her iki kattada bulunan özgün tuvaletler işlevini kaybetmiştir.Kuzey cephesindeki bu tuvaletler odaya çevrilmişlerdir (resim-V.II.10.27,28).

1891 yılından sonra Deveci Han'ın herhangi bir onarım gördüğüne ait bir belge ve bilgiye rastlanmamıştır.

1915 tarihinden sonra müstemilat binası tapu kayıtlarında yer almaktadır (54).

Deveci Hanı'nın batı cephesindeki birinci kata ait bazı pencerelerin örülerek kapatılması 1891 ve 1949 tarihleri arasındadır.(resim-V.II.6.9,V.II.10.29).Tevkifhane Hamidiye Kışlasına taşındıktan sonra askeri ve sivil kurum ve kuruluşlarca depo olarak kullanılmıştır (Belge I. hamidiye kışlası personelinin alınınan).Tahribat artınca da terk edilmiştir (resim-V.II.10.30).

Bu süreç Deveci Hanı'nın Vakıflar Genel Müdürlüğünce yürütülen onarımı ve yeniden işlev kazandırılması aşamasına kadar sürmüştür.Kültür Bakanlığına bağlı olarak işlevlendirilecek olan han ve ek yapısının çok amaçlı bir kültür merkezinin içerdiği tüm işlevleri "kütüphane,işlikler,tiyatro ve müzik yapmaya,çalışmaya

elverişli mekanlar,sergi salonu,idari bölümleri" içine alması düşünülmüştür.

Onarım halen devam etmektedir.Günümüz teknolojisi ile onarım gören kültür varlığının geleneksel nitelik taşıyan özgün görüntüsü korunmaktadır.

V.II.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI

Deveci Hanı'nın özgün plan şemasında önemli bir değişiklik olmamıştır.Yapı plan şeması açısından genel karakterini muhafaza etmektedir.Tüm kent hanlarında olduğu gibi zemin katta depo,ahır ve hizmet mekanları;birinci katta konaklama odalarının bulunduğu tasarımı ile kent içi han ve kervansaray yapılarının özgün niteliklerini göstermektedir.

Ancak kültür varlığı bugün olduğu gibi o gün de kentin ticaret merkezinden uzak olduğu için çevresinde ticaret ilişkisini kurabileceği bir merkez olmadığından dış cephesinde ticaret birimleri dizini yoktur.Tüccar ve bekarların konakladığı "Hecegan" denilen hanların Edirnedeki zgn tek örneğidir (55).

Günümüzde halen onarılmakta olduğundan restitüsyon sorunları için yapının günümüzdeki durumunu değerlendirmek gerekmektedir.

Bazı kaynaklarda Deveci Hanı'nın ilk işlevinin Defterhane yani tapu ve kadastro dairesi olarak yapıldığı belirtilmesine rağmen kültür varlığının mimarisi esas işlevinin han olması olasılığını arttırmaktadır.Osmanlı hanları'nın Deveci Hanı ile aynı tarihlerde yapılmış olan örnekleri dikkate alınarak projeleri karşılaştırıldığında Bursadaki Emir Hanı,Manisa Kurşunlu Hanı,eşme Kanuni Hanı,Ankara engel Hanı,Lefkoşe Büyük Han,Aydın kz Mehmet Paşa Kervansarayı,Safranbolu Cinci Hanı ile plan açısından benzerlikleri yapının han olarak yapılmış olduğu olasılığını güçlendirmektedir (56)
(izim-V.II.11.24,25,26,27,28,29,30,31,).

V.III.1-RÜSTEMPAŞA KERVANSARAYI

V.III.1-KISA TARİHÇE

Kanuni Sultan Süleyman zamanında iki defa onbeş yıl kadar sadrazamlık yapan damadı ,1561 (H.968) yılında ölen Rüstempaşa tarafından onaltıncı yüzyılda Mimar Sinan'a yaptırılmıştır .

Büyük avlu kapısı üzerinde bulunan kitabesindeki tarih 1753 (H.1167) dir.Kitabe kısa ve veciz bir biçimde yazılmıştır.Onarım kitabesidir (57) .

Açıldıkça kapansın ayn-ı oda.
Bi hakkın sure-i fetahna .

Açıklaması şöyledir.

Fetih suresinin yüzü suyu hürmeti için, bu kapı açıldıkça düşmanların gözleri kapansın (çeviri H.K.Bayatlı.).

Kültür varlığı misafirlerin, çeşitli esnaf ve sanatçıların konaklaması için inşa edilmiştir (58).

V.III.2-KONUMU

Rüstempaşa Kervansaray'ı Edirne'nin Tahmis Semtindedir.Bulunduğu mahallenin eski adı Hacı sefa yeni adı Sabuni'dir.İki kapılı Han Caddesinde bulunan yapıyı Tahmis ve Mutaflar Sokağı çevrelemektedir.

Edirne'nin birinci derecedeki ticaret merkezinde ve trafiğin çok yoğun olduğu bir kesimindedir.

Tarihi bir çevrede büyük bir adayı tamamen kaplayan yapının yakın çevresinde Eski Cami ve Bezesten bulunmaktadır.

V.III.3-PLAN ÖZELLİKLERİ

Rüstempaşa Kervansaray'ı onbeş ve onaltıncı yüzyıl, kent hanları karakteri göstermektedir.

İki katlı ve iki avlulu olan yapının zemin kat rölöve planına göre 37x28.70 m. ölçülerindeki büyük revaklı iç avlusu çevresindeki mekanlar konaklama amaçlı tüccar ve kervancılara, 26.6x16.5 m. ölçülerindeki küçük iç avlu çevresindeki mekanlar "ahır,mutfak,depo" hizmet ve

hizmetlilere

ayrılmıştır

(çizim-V.III.3.1,2) (resim-V.III.3.1).

Kervansarayın büyük iç avlusu ortasında şadırvanı vardır.Üzerindeki köşk mescidi Rus işgali sırasında yıkılmıştır (59).Küçük iç avluda ise bir çeşme bulunmaktadır (resim-V.III.3.2,3).

Büyük avludaki konaklama odaları genelde 4x4 m.,küçük iç avlu çevresindeki odalar 3x3 m.ölçülerindedir.

Her iki avlu çevresindeki mekanlar birbirine her iki kattada ikişer geçit mekanı ile bağlanmaktadırlar.Zemin katta avlular arasındaki geçit genişliği 155 cm.dir.,ikinci geçit ise mutfak mekanı ile konaklama odaları arasındadır.Birinci katta ise ,helalar ve konaklama mekanları arasında geçit 121 cm. genişliğindedir.Böylece helalar iki avlu çevresindeki odalar tarafından ortak olarak kullanılmaktadır (resim-V.III.3.4,5,6,7).

Büyük ve küçük iç avlu çevresindeki konaklama odalarının tümünde aynı mimari öğeler ve plan şeması uygulanmıştır.Giriş kapılarının sağındaki revak duvarına dayalı ocak mekanı ,her odada farklı sayıda olabilen niş ve pencereler bulunmaktadır (resim-V.III.3.8,9,10).

Konaklama odalarının genelinde büyük iç avlu çevresindeki zemin katta bulunanların sadece revaklı geçite,birinci kattaki büyük iç avlu ve küçük iç avlu çevresindeki konaklama odalarının dış cephelere ve revaklı geçite açılan pencereleri vardır (resim-V.III.3.11,12,13).

V.III.4-TAŞIYICI SİSTEM

Rüstempaşa Kervansarayı'nın zemin ve birinci katının taşıyıcıları duvarlar ve payelerdir.Sistem tüm yapıda aynı niteliklere sahip ancak ölçüler açısından avlular arasında farklar vardır.

Büyük iç avlu bölümü, zemin kat

Kervansarayın dış duvar 120 cm. ve ara bölme duvarlarının kalınlığı ticaret dizininde 85-90 cm. arasında değişmektedir,konaklama odaları arasında 70 cm.dir.Revaklı geçitin taşıyıcıları olan payelerin kesiti 106x107

cm.dir.Payeler birbirlerine dairesel basık kemerler ile bağlanırlar (çizim-V.III.4.3,4) (resim-V.III.4.14).

Büyük iç avlu bölümü, birinci kat

Kervansarayın birinci katının taşıyıcı ögeleri zemin kattaki gibi duvarlar ve payelerdir.Duvar genişlikleri 85 cm. revaklı geçitin taşıyıcıları olan payelerin kesiti 95x96 cm.dir,payeler arasındaki uzaklık 335 cm.,paye yükseklikleri 255 cm.dir.Kemerler revaklı geçitin boyu yönünde dairesel basık sivri ,iç avlu cephesi yönünde dairesel basık kemerler ile birbirlerine bağlanırlar (çizim-V.III.4.3,4,V.III.11.19) (resim-V.III.4.15).

Küçük iç avlu bölümü, zemin kat

Kervansarayın hizmet mekanlarının bulunduğu bu kısımda mekanların işlevsel nitelikleri açısından taşıyıcı sistemin ögeleri olan payeler ve duvar genişlikleri farklıdır.

Ahır mekanı olduğu düşünülen mazgal pencereli mekandaki haç biçimindeki payeler 67x158-122x154 cm.dir.Mutfak veya depo olarak nitelendirilen bölümdeki payeler 106x107 cm.kesitindedirler.Payeler birbirlerine dairesel basık kemerler ile bağlanırlar.Payeler arasındaki açıklık 336 cm.,yükseklikleri ise 240 cm.dir (resim-V.III.4.16,17,18).

Küçük iç avlu bölümü, birinci kat

Kervansarayın hizmetlilerine ait konaklama odalarının bulunduğu bölümdeki duvar genişlikleri konaklama odaları arasında 70 cm.dir.Dış duvarlarda bu ölçü artmaktadır.

Revaklı geçitin taşıyıcıları olan payeler 67x67 cm.kesitinde kemer yükseklikleri,aralıkları büyük iç avlu ile aynıdır.Payeler birbirlerine basık sivri kemerler ile bağlanırlar (çizim-V.III.4.3) (çizim-V.III.4.19).

V.III.5-ÜST ÖRTÜ

Rüstempaşa Kervansarayı'nın üst örtüsü ,kubbe ve tonozlardan oluşmaktadır (çizim-V.III.4.3,4).

Büyük iç avlu bölümü, zemin kat

Kervansarayın bu bölümünün üst örtüsü revaklı geçit ve konaklama odalarında tonozdur.Tonoz revaklı geçitte ve konaklama odalarında paye açıklıklarının belirlediği kare mekanların üst örtüsüdür.Giriş mekanının üst örtüsü helezoni yivli kubbedir.Payeler dairesel basık kemerler ile bağlanırlar.Kemer yükseklikleri 168-170 cm.dir (resim-V.III.5.20).

Kervansarayın ön cephesindeki ticaret dizinine ait mekanlar beşik tonoz ile örtülmüşlerdir.Ön cepheleri dairesel basık kemerlidir.

Büyük iç avlu bölümü, birinci kat

Bu kattaki revak ve odaların tümünün üst örtüsü kubbedir (resim-V.III.5.21).

Küçük iç avlu bölümü,zemin kat

Hizmet mekanlarının bulunduğu bu bölümün üst örtü ögesi beşik tonozdur.Ahır,depo ve mutfak mekanları olduğu düşünülen mekanlarda basık dairesel kemerler mevcuttur,kemer genişlikleri,kemeri taşıyan paye genişliğine eşittir.Kemer yükseklikleri 150 cm.dir (resim-V.III.5.16-17).

Küçük iç avlu bölümü, birinci kat

Hizmetlilere ve seyislere ait konaklama odalarının bulunduğu bu bölümün üst örtüsü,konaklama odaları ve revaklı geçitin kısa kenarlarında tonoz,revaklı geçitin uzun kenarında kubbedir.Kubbe ve tonozları revaklı geçitte dairesel basık sivri kemerler taşımaktadır (resim-V.III.5.22,23).

Her iki katta da büyük, küçük avluları birbirine bağlayan geçitler ve küçük iç avlu tarafındaki, küçük koridorlar beşik tonoz ile örtülmüşlerdir (resim-V.III.3.4,5).

Güney cephesi

Tahmis sokağına bakan güney cephesi 42.40 m.+ 7.40 m.dir. uzunluğunda ve ön cephe tarafı 10.80 m. ve arka cephe tarafı 12.80 m.yüksekliğindedir (çizim-V.III.6.6).

Zemin katında hizmet mekanlarına ait değişik boyutta beş adet pencere,birinci katında ise koridorların ve hizmetli odalarına ait onbir adet pencere açılmaktadır.Cephede dışa çıkıntı yapan üç adet kesme taştan taşıyıcı niteliğinde duvar destekleri vardır.

Tüm cephe kaba yonu duvar örgü tekniği ile örülmüştür.Düşey duvar destekleri kesme taştandır.

Saçak ve çatı diğer cepheler ile bütünlük gösterir.

Arka cephe (doğu cephesi)

Mutaflar sokağına bakan bu cephe 81.90 m. uzunluğunda ve 14.70 m. yüksekliğindedir.

Küçük avlu çevresindeki mutfak ve depo mekanlarının pencereleri dışında, tüm cephe sağırdır. Doğu cephesi tümü, kaba yonu taş duvar olarak örülmüştür (çizim-V.III.6.7) (resim-V.III.6.25).

Bu cephede de saçak ve çatı ,diğer cepheler ile aynı niteliklere sahiptir.

İÇ CEPHELER

Büyük iç avlunun uzun kenarlarından; giriş cephesinde on,karşı cephesinde onbir adet konaklama odası vardır.

Revaklı geçitteki her iki paye arasındaki açıklık bir konaklama odası genişliğine eşittir.

Her konaklama biriminin revaklı geçite açılan bir kapı ve penceresi mevcuttur.

Büyük avlu zemin kat uzun kenarlarının cepheleri,bir sıra kesme taş,iki sıra tuğla olmak üzere almalı duvar örgüsüdür.

Konaklama birimlerine ait kapıların üzerinde alın yüksekliği 67 cm+28 cm.olan basık dairesel kemerler vardır (çizim-V.III.7.13,14, V.III.6.15).

Büyük avlu zemin kat uzun kenarların ortasındaki simetrik merdivenler vardır.

Büyük avlu zemin kat kısa kenarlardan; dış duvar yönündeki cephede sekiz adet konaklama odası,iç cephede yedi adet konaklama odası mevcuttur (çizim-V.III.3.1,2).

Küçük avluya açılan kısa kenarda;iki adet geçit mekanı vardır.155 cm.genişliğindeki geçitten altı basamakla küçük avluya inilmektedir.iki avlu arasındaki kot farkı yaklaşık 140 cm.dir (resim-V.III.4.4).

Tüm avlu cephelerinde tasarım ve mimari öğeler açısından benzerlik vardır.

Büyük avlu birinci kat uzun kenarlarında bulunan on adet konaklama odası mevcuttur.

Konaklama birimlerinin kapıları basık dairesel kemerlidir.kemer alın dolguları içindeki bezemeler aynı zemin kat iç avlu kısa kenarlarında olduğu gibidir (resim-V.III.3.11).

Konaklama odalarının revaklı geçite açılan pencereleri almaşık teknikle örülmüş,duvarlar içinde 65x28 cm.yüksekliğindeki basık dairesel kemer alını tuğla kemerlidir (resim-V.III.3.11).

Revaklara ait kemer açıklığı 410 cm.uzunluğundadır.revaklı geçitin 80 cm. yüksekliğindeki korkulukları 10 cm.kesitindedir.

Büyük avlu birinci kat kısa kenar cephelerine açılan sekiz adet konaklama birimleri de revaklı avluya açılırlar.Revaklı geçitin uzun ve kısa kenarlarının kesiştikleri pahlı köşelerde de birer adet konaklama odası kapısı bulunmaktadır.

Küçük avlu zemin kat uzun cephesindeki; ahır mekanına ait kapı ile avlu girişinin, karşısındaki cephedeki mutfak kapısı basık kemerlidir.Biçim ve yapım teknikleri açısından benzerdirler.Uzun kenardaki avlular arasındaki geçitin

kapısı dairesel basık kemerlidir.Malzeme ve yapım teknikleri açısından aynı niteliklere sahiptirler (resim-V.III.4.4, V.III.6.26,27) .

Avlu etrafındaki tüm cepheler çıkıntılı derzli kaba yonu taş duvar örgüsüdür (çizim-V.III.10.17) (resim-V.III.4.4,V.III.6.26,27) .

Küçük avlu birinci kat uzun kenara ait cephede;hizmetli odalarına ait kapı ve pencere ölçüleri büyük avlu ile aynıdır.Detaylar açısından sadelik söz konusudur.Kapıların alınlık,altlık ve söveleri her iki avludada aynı ölçü ve niteliklerdedirler.

Tüm cepheler almaşık teknikte örülmüştür.

Küçük avlu birinci kat kısa kenarlara ait revakların cepheleri büyük iç avlu uzun kenarlar ile aynı,uzun kenarda ise dairesel basık kemerleri ile farklıdır.

Cepheler büyük, küçük avlular çevresinde ahşap saçak ögesi ile sonlanır.Aynı saçak zemin kat ön cephedeki ticaret birimi dizininde de mevcuttur (resim-V.III.3.1,V.III.6.26,27,28) .

V.III.7-PENCERELER VE KAPILAR

PENCERELER

Rüstempaşa kervansarayına çok çeşitli pencere biçimine rastlanmaz.

Konaklama odalarına ait pencereler

70x110 cm.ölçülerindedir.Büyük avlu bölümündeki, zemin ve birinci katlarında,revaklı geçitin almaşık örgülü duvarlarında basık tuğla kemerli,cephesinden 40 cm.göçük 180 cm. genişliğinde 240 cm. yüksekliğinde,basık kemer yüksekliği 48cm. olan çökertme panolar içinde yer almaktadırlar(çizim-V.III.7.10.).Diğer konaklama odalarının pencereleri de, ölçü biçim ve malzeme açısından aynıdırlar(çizim-V.III.7.8,9) (resim-V.III.3.10,11,12,13) .

Hizmet mekanlarına ait pencereler

Ahır mekanına ait mazgal pencereler

141x80 cm. ölçülerindedirler.Kesme taştan söveleri 30 cm.,alın 31 cm.genişliğindedirler (çizim-V.III.7.10) (resim-V.III.6.26) .

Mutfak mekanına ait pencereler

80x80 cm. ölçülerindedirler.Kesme taştan söveleri 20cm.,alın ve altlıkları 20 cm.genişliğinde olup,demir parmaklıklılıdır (çizim-V.III.7.11) .

KAPILAR

Rüstempaşa Kervansaray'ında benzer mekanların kapıları aynı biçim ve ölçülere sahiptirler.

Kervansarayın giriş kapıları

Rüstempaşa Kervansarayı'nın ön cepheye açılan iki adet giriş kapısı vardır.

Büyük avlu'nun giriş kapısı

Dairesel basık kemerlidir.Mermer kitabe, kemer alın dolgusu içinde gömülüdür.Kapı 460x360 m.ölçülerindedir .Dairesel basık kemer 20 cm.,basık kemer genişliği 32 cm.söve genişliği 34 cm.dir.Konaklamaya gelenlerin kullandıkları kapı demir aksama sahiptir (çizim-V.III.7.12) (resim-V.III.7.29) .

Küçük avlu'nun giriş kapısı

Servis kapısıdır büyük avlu giriş kapısı ile benzer karaktere sahiptir.

Hizmet mekanlarına ait kapılar

Hizmet avlusuna açılan ahır,mutfak ve geçite ait kapılar basık kemerlidirler kemer ve söveleri kesme taştandır,kemer

alınları üzerinde ahşap saçakları vardır
(resim-V.III.6.26,27-V.III.3.4).

Konaklama odalarına ait kapılar

Yapının özgün nitelik taşıyan öğeleridir.83x163 cm.açıklığındaki kapıların alın,söve genişlikleri 24 cm.dir.Dairesel basık kemerleri ve alın dolguları tuğladandır.Kemer alın dolguları büyük avlu çevresindeki kapılarda bezemelidir.Küçük avlu çevresindeki odalardaki kemer kullanılmamıştır
(çizim-V.III.7.13,V.III.4.14) (resim-V.III.7.30,31).

Tuvalet kapısı

Küçük avlunun birinci katında mevcuttur. Dairesel basık kemerlidirler.160x90 cm.ölçülerindedirler.Kesme taştan kemer,söve ve altlık genişliği 16 cm.dir
(çizim-V.III.7.15) (resim-V.III.7.32).

Geçitlere ait kapılar

Büyük ve küçük iç avlular arasındaki bağlantıyı sağlayan geçitlerde, zemin katta kesme taştan basık,birinci katlarda tuğladan daireysel basık kemerlidirler
(resim-V.III.3.4,5,6,7).

V.III.8-BEZEME

Onbeş ve onaltıncı yüzyıl kervansaray yapılarında bezeme malzemenin kullanımındaki alışıktı teknikler ile elde edilmişlerdir (60).

Rüstempaşa Kervansarayında yapım tekniklerinden yararlanılarak yüzeyler üzerinde bezeme niteliği yaratan birleşimlere ulaşılmıştır .

Kültür varlığında bezeme ögesi cephelerde örgü teknikleri,köşe pahları,kitabeli kapı,kirpi saçak frizi,konaklama odaları kapıları üzerindeki tuğla dekorlar,büyük iç avlu cephelerindeki çökertme panolar,birinci kat revak korkulukları dış cephelerindeki madalyon biçimindeki dekorlar,ocaklar,nişler'de görülmektedir.

Cepheler

Cepheler açısından bezeme ögesi mimari tasarımın modüler birimlerinin dışa vurumunun cephede yarattığı kompozisyonla ve malzemenin ardışık kullanımı ile bezeme niteliği kazanmıştır (çizim-V.III.7.13,14) (resim-V.III.8.33).

Kitabeli kapı

Büyük avlu giriş kapısı basık kemeri , pembe ve beyaz mermer malzemesi ile bezemelidir (çizim-V.III.7.12) (resim-V.III.7.29).

Kirpi saçak frizi

Tüm kervansarayın dış cephelerinde iki sıra tuğladan oluşmaktadır.Saçak frizi bezeme ögesi niteliğindedir (resim-V.III.8.33).

Ön cephe zemin kat ticaret birimleri dizininin cepheleri,iç avluların revak payelerinin özenli kesme taş işçiliği bezeme kalitesindedir.

Köşe pahları

Ön ve arka cephenin küçük avlu yönünde, saçığın 100 cm. altında ve kesme taş duvar örgüsü içindedirler.

Konaklama odaları kapılarının üzerindeki dairesel basık kemer alınları

Yapıya özgün nitelik kazandıran geometrik ve selvi dekorları ile bezenmişlerdir.Büyük iç avlu zemin ve birinci katlarında mevcutturlar, (çizim-V.III.7.13,V.III.7.14) (resim-V.III.7.30,31).

Büyük iç avlu zemin kat revaklı geçitin duvarlarındaki pencerelerin çevresinde görülen çökertme panolar

Bezeme niteliğindedirler,V.III.7 konaklama odalarının pencereleri bölümünde anlatıldı (resim-V.III.7.31).

Büyük iç avlu birinci kat revaklı geçiti'nin korkulukları'nın dış yüzeylerinde dairesel biçimli ve her korkuluk modülünde farklı dekorları olan, bezemeler mevcuttur (resim-V.III.6.28).

Ocaklar

Konaklama odalarının her birinde kapının bulunduğu duvara dayalı bir biçimde bulunan ocaklar biçim ve örgü teknikleri,biçimleri açısından bezeme niteliğindedir (çizim-V.III.8.16) (resim-V.III.3.8).

Nişler

Her iki iç avlu çevresindeki tüm konaklama odalarında bulunan öğeler ,biçimleri ve bulundukları yüzeyle oranları açısından, bezeme ögesidirler (resim-V.III.3.9).

V.III.9-TAHRİBATLAR

1561 (H.968)' de Kanuni Sultan Süleyman döneminde Sadrazamı Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır.

Edirne'nin etkilendiği tüm büyük çaplı yangın,sel,deprem ve savaş gibi yapılarda tahribatları oluşturan olaylardan az yada çok etkilenmiştir.Bu olaylardan yapı ile yakın ilişkili olanlar zaman dizinsel olarak şöyle sıralanabilirler.

1746 (H.1159)'da yedi saat süren ve otuz kadar mahallenin ve Eski Cami'nin yandığı Rüstempaşa Kervansarayı'nın çok yakınında cereyan eden büyük yangın.

1746 (H.1159)'da Bezestan'nın etrafını yakarak yedi yol ağzına kadar çıkan yangın.

1844 (H.1260)Bedestan çevresinde dört yüz dükkannın yandığı Rüstempaşa Kervansarayı'nın yakın çevresini etkileyen büyük yangın.

1878 (H.1295) Edirnenin Rus işgali altında kaldığı tarihte avlu ortasındaki köşk mescid ,kervansarayın o dönemdeki sahibi olan azınlıklarca yıktırılmışlardır (61).

Ekrem Hakkı Ayverdi'nin makalesinde tarihleri belirtilmeyen zelzeleler sonucunda kervansarayın doğu duvarında derin bir çatlağın bulunduğu belirtilmektedir.Ayrıca Ayverdi çatı kurşunlarının eksik olduğu kapı,pencere,sıva,döşeme,korkulukları ve merdivenlerin

yapılması gereken onarım ile yenilenmesi gerektiğini belirtmektedir (62).

Yukarıda belirtilen tarihlerdeki olaylardan etkilenen Rüstempaşa Kervansarayı ,tahribat yaratan olayların sonucunda oturulamaz duruma gelmiştir.Kesin tarihi belirtilmeyen bir dönemde terk edilmiştir.

Bu dönemden 1960 yılına kadar geçen zaman içinde kaynaklarda yapı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.1960 yılına ait fotoğrafta görüldüğü gibi yapının beden duvarları sağlam görünmesine karşılık üst örtü yer yer çökmüş,örtünün koruyucusu olan kurşun malzeme bazı yerlerde yok olmuş durumdadır . Ön cephedeki dükkan hücrelerine ait basık kemer alınlarındaki dolgu ve ortalarına açılmış pencereler, 1960 yıllarına ait fotoğraf,ticaret birimlerinin kullanıcıları tarafından yapılmış bireysel müdahalelere ait izlerdir (resim-V.III.9.33).

Onarım öncesinde eyvan şeklindeki giriş mekanının duvarlarının kesme taş kaplamaları tahrip olmuş duvarlarda derin izler belirmiştir (resim-V.III.9.34).

Büyük iç avludaki harabiyet ve müdahaleleri gösteren resimin tarihi bilinmemektedir (resim-V.III.9.35).

Yine onarım öncesine ait önemli bir belge niteliği taşıyan fotoğrafta örtünün çökmüş olduğu ve örtüde oluşan bitkilerin yapıdaki tahribatı arttırdığı bu nedenle mevcut kubbelerin olmasından daha basık görünümde olduğunu ,örtüler üzerinde olması gereken baca kürsüleri'nin bir bölümünün mevcut olmadıkları saptanmaktadır (resim-V.III.9.36).

V.III.10-ONARIMLAR

Rüstempaşa Kervansarayı'nın geçirmiş olduğu onarımlar hakkında en sağlıklı bilgilere E.K.T.V.K.K.Dosyasındaki 1960 onarımına ait bilgilerle ulaşabilmektedir.

Kültür varlığının geçirmiş olduğu müdahaleler:

- 1-İşlevsel müdahale,
- 2-Teknik müdahale
- 2.a-Strüktürel açıdan,

2.b-Detaylarda yapılan müdahaleler, olarak gruplandırılabilir.

1-Kervansaray 1960 yılında geçirdiği onarım sonucunda "yeniden işlevlendirme" işlemine tabi tutulmuş, konaklama işlevi günümüz konaklama işlevine uyarlanmıştır. Bu işlem sonucunda mekansal düzenlemeler yapılarak ,konaklama odaları içine inşa edilen banyo ilavesi yapılmıştır. Buna bağlı olarak kervansaraya; elektrik, su, telefon, müzik sistemi tüm konaklama odalarına bağlanarak beş yıldızlı otelin gerektirdiği çağdaş donanımlar getirilmiştir.

Küçük avludaki ahır mekanı bar, mutfak mekanı ise restoran olarak işlevlendirilmiştir. Ancak işletmecilik açısından başarılı olmadığından restoran mekanı bilardo salonu olarak kullanılmaktadır (resim-V.III.4.16,17).

1985 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü, tarafından yaptırılan onarımda sıhhi tesisat ,kalorifer tesisatı onarılmış ve üst örtü kaplamaları kurşun malzeme ile yenilenmiştir.

Otel olarak işlevlendirilen yapı 1988 yılında işletmeciler arasında el değiştirdikten sonra tekrar onarım görmüştür. Bu onarım sırasında yapının kabarmış olan sıvalarının "konaklama odalarında ve revaklı geçitte" raspa edilerek yeniden yapıldığı bugünkü işletmecisinden öğrenilmiştir.

2-Teknik açıdan yapılan her türlü müdahale kültür varlığının özgünlüğünü belirli ölçüde zedelemektedir. Çünkü yaklaşık beşyüzyıl önce yapılmış olan kervansarayın onarımında malzeme ve teknik açıdan, yapılan işlemlerde farklılıklar olmaktadır.

1960 yılındaki onarımda yapılan teknik işlemler şunlardır:
a.Doğu cephesindeki derin çatlağın ve arka cephenin B.A. kirişlerle takviye edilmesi.
b.Üst örtünün kurşun taklidi malzeme ile kaplanması.
c.Köşk mescidin veri yetersizliği nedeni ile ayağa kaldırılamaması. Ancak altındaki şadırvan'ın onarılması.
d.Küçük avlu zemini altında kalorifer ve yakıt depolarına ait mekan ve hacimlerin düzenlenmesi.
e.Konaklama odalarına ait banyoların düzenlenmesi ve havalandırma bacaları'nın ocak bacalarına bağlanması.
f.Kalorifer, elektrik, su, müzik gibi sistemlere ait tesisatın kurulması.

Tüm bunlar günümüz teknolojisi ile gerçekleştirilmiştir.

3-Detaylarda:

a.Revaklı avluya bakan konaklama odalarına ait duvarların cepheleri kireç harcı ile derzlenmiştir.

b.Tuğla kemerler,koyu kırmızı renkteki harçla derzlenmişlerdir.Tuğla ve harç aynı renktedir.

V.III.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI

Rüstempaşa Kervansarayı geçirdiği onarımlar sonucunda ,mekanların yeni işlevleri gereği olarak bazı ekler almıştır.

Büyük iç avlu çevresindeki konaklama mekanlarına V.III.10.onarımlar bölümünde belirtilen ekleri almıştır.Birinci katın hamamı olan mekanına w.c.grupları ilavesi yapılmıştır (resim-V.III.11.37).

Küçük iç avlu zemin kat çevresindeki hizmet mekanlarından ahır mekanı, restorana çevrilirken mekanın bir bölümü ahşap ile bölünerek servis hizmetlerine ayrılmıştır.Depo ve mutfak olduğu düşünülen günümüzde bar ve kafeterya işlevine sahip olan mekanın, barının arkasından açılan bir kapı ile inilen mahzeni günümüzde bulaşıkların toplanması,yıkanması için ve içki deposu olarak işlevlendirilmiştir.Zemin kat,iç avluların ortak w.c.leri günümüz malzemeleri ile yenilenmiştir.

Mimari ögeler açısından restitüsyon:

Üst örtü ,

Cepheler,

Büyük iç avlu (köşk mescid,şadırvan),

Küçük iç avlu ,

Merdivenler,

Kapılar,

Pencereler,

Payeler,

Kitabe,

Ocak,

Nişler, olarak sıralanabilir.

Büyük iç avlunun mimari ögesi olan köşk mescid V.III.9.tahribatlar bölümünde belirtildiği gibi tümü ile yok olmuştur.Bu ögeye ait eldeki bilgi ve belgeler yetersiz görüldüğünden,yapılan kazı sırasında köşk mescidin taşıyıcılarının izlerine rastlanmadığından ,sadece

BÜYÜK İÇ AVLU

(çizim-V.III.10.17)
duvar örgüleri çıkıntılı derzli olarak yenilenmiştir derz boşalmaları vardır.Onarım sonunda ise kaba yonu taş Arka ve yan cephe duvar örgülerinde tahribat nedeni ile

özellikle, yapının arka cephesine ait dış duvarları çok tahrip olduğu için 1961 yılında bu cephenin içten betonarme

gerçevelerle kuvvetlendirildiği belirtilmektedir (63) .
özellikle, yapının arka cephesine ait dış duvarları çok tahrip olduğu için 1961 yılında bu cephenin içten betonarme

1960 tarihli fotoğrafta ticaret birtimlari dairresi basık kemer alınlari üstündeki ahşap sacaklar tümü ile kaplamalı olarak yeniden yapılmıştır.

CEPHELER

Onarım öncesinde ön cephe zemin kat ticaret dizininin kemerlerindeki müdahale izleri temizlenmiştir.
Onarım öncesinde ön cephe zemin kat ticaret dizininin kemerlerindeki müdahale izleri temizlenmiştir.

Kirpi sacak frizi onarım öncesi fotoğraflarda yer yer yok olmuştur.onarım sonrasında iki sıra olarak tümü ile yenilenmiştir.
Onarım öncesinde, üst örtü aslına uygun ögeler ile tamamlanmıştır.Ancak banyo bacalarının havalandırma kanalları ocak bacalarına verilmiştir.Üst örtü kaplaması kursun takıldı malzeme ile kaplandıktan ilk onarım sonunda örtü kaplaması daha koyu renktedir.Baca kürsüleri bir misli daha yüksektir (resim-V.III.3.1) .

Onarım öncesinde çekilmiş olan fotoğraflardan görüldüğü kadarı ile, üst örtünün bir bölümü ,baca kürsülerinin çökmüş,mevcut olanların sıvaları dökülmüş, yükseklilikleri kübbeler ile aynı seviyeye gelmiştir.Kursun kaplamalar yok denecek kadar azalmıştır (resim-V.III.9.33,35,36) .

ÜST ÖRTÜ:

altındaki şadırvanın ayağa kaldırılması ile yetinilmiştir (çizim.V.III.11.20,21,22).

Genelde tamamlanmadan bırakılan bir öge yapının özgün havasının algılanmasında olumsuz bir tutum olarak görülse de,köşk mescidin yeniden inşa edilebilmesi için güvenilir belgelere gereksinim vardır.Gerek yapılan kazılar sonucunda,gerekse tarihi araştırmada,özgün durumuna ait yeterli veriye ulaşılamadığı için, köşk mescid doğru bir karar ile yeniden inşa edilmemiştir.

1960 onarımında büyük iç avlunun düzenlemesi yapılmıştır.Bu düzenleme sırasında avlu ortasındaki şadırvanın revaklı geçite,zemine doğal taşlar döşenerek bağlantı yolları yapılmıştır.

KÜÇÜK AVLU

Küçük avlu özgün işlevi gereği hayvanların ve yüklerin içeri alındığı,ahır,depo,mutfak mekanının açıldığı üzeri açık bir alandır.Büyük olasılıkla zemini taş veya sıkıştırılmış toprak olması gerekir.

Onarım sonucunda yine servis avlusu işlevini yüklenen avlu; Zemini altında 70 metrekarelik bir kazan dairesi , İki adet yirmibeşer metrekerelik su tankı, İki adet yakıt (fuel-oil)depoları yapılmıştır. Bahçe zemininde 30x30 cm.lik suni taşlar kullanılmıştır. Küçük iç avludaki bahçe çeşmesi kullanılır duruma getirilmiştir.

MERDİVENLER

Rüstempaşa Kervansarayı'nın büyük iç avlusu uzun kenarlarındaki simetrik merdivenler birinci kat revaklı geçite ulaşımı sağlarlar.1960 onarımı öncesinde çok tahrib olmuş olan yapının tüm öğelerinin onarım gördükleri ,kesme taşın patinasından "renginden" anlaşılmaktadır (resim-V.III.11.38) (64).

Merdivenlerin taşıyıcısı olan 170 cm.yarı çapındaki dairesel basık kemerin tuğlalarının derz dolgusu ,tuğla malzeme ile aynı renktedir.Kemeri oluşturan tuğlalar ve derzler bir bütün gibi görünmektedir.Onarımlarda yapılan derzleme işlemi kullanılan harcın içine konulan katkı malzemesinin miktarına göre değişmektedir.Bu durum

malzemelerin ve derz dolgularının net bir biçimde algılanamamasına neden olmaktadır (resim-V.III.11.38).

Küçük iç avluya ait ikinci merdiven ögesinde ise demir profilden konsollara tespit edilmiş ahşap küpeşte onarım eki izlenimi vermektedir (resim-V.III.11.39).

KAPILAR

1960 onarımı öncesine ait belge niteliği taşıyan E.T.K.V.K.K.'dan elde edilen fotoğraflarda büyük avluya ait giriş kapılarının ve ticaret birimlerine ait kemerlerin onarım öncesinde biçim ve malzeme açısından özgün durumlarını korudukları görülmektedir (resim-V.III.9.34) (çizim-V.III.11.18)

Büyük iç avlu çevresindeki konaklama odalarına ait kapıların kemer alın dolguları geometrik bezemelerle oluşturulmuştur.Ancak onarımda özgün karakter korunurken işçilik,malzeme açısından itina gösterilmemiştir.Bağlayıcı harcın tuğla kırığı yerine, tuğla tozu ile yapılması, tuğlanın koyu rengi ile aynı tondaki derz dolgusu arasında, tuğla malzeme kaybolmuş gibidir ,oysa burada yüzyılının önemli bir özelliği olarak farklı renk tonları ve malzemenin doğal dokusu ile yaratılan bezeme için daha özenli bir onarım yapılmalı idi.

PENCERELER

Rüstempaşa Kervansarayı'nın dış cephelerindeki pencereleri tuğladan dairesel basık kemerlidir.Pencerelerin onarım sonrasındaki tuğla kemerleri ve kemer alın dolguları arasında bazı pencerelerde yivler vardır,ancak bu yivler her pencerede görülmektedir.Pencere kemerlerinin basık dairesel kavisleri ve kemer alın yükseklikleri farklıdır .

KEMERLER

Revaklar ile oda duvarı arasındaki kemerlerde tuğla renginden çok daha koyu bir renkte derzlenmiştir.Biçim olarak özgünlüğünü korurken malzemenin doğal renkleri korunamadığından imitasyon görünümü yaratmıştır (çizim-V.III.11.19) (resim-V.III.4.19).

OCAKLAR

Konaklama ve hizmetlilere ait odalarda giriş kapısının hemen sağıında bulunan ocaklar, onarım sonrasında çok koyu renkli bir harçla derzlenmiştir.Kırmızı renkli harcın çok koyu olması ,tuğlanın derz,derzin tuğla olarak algılanmasına ,hatta ocağın tek bir parça gibi görünmesine neden olmuştur (resim-V.III.3.8).

NİŞLER

Rüstempaşa Kervansaray'ında konaklama odalarında nişlere de rastlanmaktadır. Kareye yakın dikdörtgen biçimindeki nişlerin içleri sıvalı ,badanalı ve ahşap altlıklıdır.Ahşap altlıklara, benzeri yapıların hiç birinde özgün olarak rastlanmamıştır. (resim-V.III.3.9)

V.IV.EKMEKÇİOĞLU AHMET PAŞA KERVANSARAYI

V.IV.1-KISA TARİHÇE

Onyedinci yüzyılda 1609 (H.1018)'de Sultan Birinci Ahmet'e armağan olarak Sedefkar Mehmet Ağa ile Edirne'li Mimar Hacı Şaban Ağa'ya Ekmekçizade Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır (65).

Evliya Çelebi Seyyahatnamesinde;"Sultan Ahmet zamanında yerinde küçük bir han olduğunu, sonra Ekmekçizade Ahmet Paşa temelinden yıkıp büyük bir han yaptırdığını" anlatmaktadır (66).

Ayşe Kadın Cami yakınında olduğu için bu han'a ,Ayşe Kadın Han'ı da denilmektedir (67)

Giriş kapısı üzerinde Şair Kesbiye ait olan "Sultan Ahmet'e armağan edildiğini" açıklayan özgün kitabe bulunmaktadır (68).

Kitabe'nin metni şöyledir.

Feridun menzilet şems-ü felek kudret-i melek haslet.
Ki yani hazret-i han Ahmet ol şah-ı kerem mutad.
Süvar olup saadet rahşine seyr-ü şıkar için.
Rikabına düşün püyende saydükkenice sayyad.
O zıll-ullah Edirne taht-gahine salup saye.
Humayun bahtı ile halkı şehri eyledi dil-şad.
O olup mail o şehir-i dil-küşaya şah-ı dana-dil.
Murad idindi bir han-ı cedidi eyliye icad.
Yapulsun deyu ferman idecek ol han-ı ali-şan.
Veziran içre defterdarı oldu emrine münkad.
Bina kıldı o dem bir han-ı dil-keşab-ı kevser veş.
Anın tarhında makdurini sarfetti nice üstad.
O olup rahat-resanı reh-revan ol hanı ali-şan.
Mekin olan safalar kesbedip gamdan ola azad.
Metanette bu resme olmadı minma-seray elhak.
Rub'at alemi benna'yı kudret ideli bünyad.
Temaşa eyleyip Kesbi dedi itmamına tarih.
Yapıldı han-ı Sultan Ahmet oldu bibedel abad.

Kitabe'nin özet olarak türkçe açıklaması şöyledir (69);

"Şanı yüce padişah yeni bir han inşa ettirmeyi arzu etti ve yapılsın diye emir buyurdu (böylece) Sultan Ahmet Hanı eşsiz bir şekilde inşa edildi....." (çeviri H.K.Bayatlı).

Kervansaray tipleri içinde farklı bir örneği oluşturan yapı günümüzde harap bir biçimdedir ve özgün işlevi dışında kullanılmaktadır.

V. IV. 2-KONUMU

Edirne'nin Eski İstanbul Semtinde,Ayşekadın Mahallesinde Uzunkaldırım Caddesi ile Eski İstanbul Caddesinin kesiştiği köşededir.

Kadastral olarak 542 ada,115 pafta,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27 no'lu parsellere kayıtlı bulunan ekmekçioğlu Ahmet Paşa kervansayı araç trafiği'nin yoğun olduğu bir noktadır (70) (resim-V.IV.2.1).

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı kentin ikinci derecedeki ticaret merkezinde ve tarihi bir çevrededir.Yakın çevresinde Ayşekadın Camisi,Sebili,ve Deftardar Cami'si bulunmaktadır (resim-V.IV.2.2).

V. IV. 3-PLAN ÖZELLİKLERİ

Kervansaray bir bütün olarak incelendiğinde ,ticaret dizinini de kapsayan plan şeması düzgün olmayan bir geometrik biçime sahiptir.Düzgün olmayan biçim ,o gün mevcut olan ada-yol düzeninin bir sonucudur (71) (resim-V.IV.2.1).

Mimari açıdan plan şeması ile döneminin kervansaray yapılarından farklı bir plan şemasına sahip olan yapı ,dışa açılan ticaret birimleri ile kent hanları niteliği taşıırken mekan düzeni ile "IV.I.5.bölümünde belirtildiği gibi "menzil hanı" niteliğindedir (çizim-V.IV.3.1).

Kervansarayı plan şeması
Konaklama mekanı ve görçenlik mekanı,
Hizmet mekanları,
İç avlu,
Ticaret birimleri ve Giriş mekanı,
olmak üzere incelenebilir.

Girış mekanı ticaret birimlerini dizin içinde daha yüksek olan küb besit ile vurgulanmıştır. Girış kapısı simgesel bir giriş mekanı özelliğindedir. İki bölümden meydana gelir. Birinci bölüm kare ikinci bölüm dikdörtgen biçimindedir (çizim-V.IV.3.12).

Ficarət birlimləri pizininin olusturan dsa acilan dukkanlar belirli bir duzen ve bicisme bagli degillerdır.Tek ,tek incelendiklerinde farkli buyuklukte ve genelde dikdörtgen bicismindeki mekanların belirli bir duzene bagli olmaksizin birlisiminin olusturdugu ticasli birlimlər xetizir gorkemli girs mekani ile kesilmektedir (resim-V.IV.2.1) .

İç avlu ortasında bugün mevcut olmayan ancak belgelere göre "Göğenzim�i" adlı çeşme, tabhanesi, "Göğenzim�i" adlı arastırma bir havuz vasıtası ile kurulan iç avlu düzeni, yansıtmaktadır. Avlu aynı zamanda açık ahır mekan ve yüklerin indirilme de po gibi kullanılmaktadır (Çizim-V.IV.3.1) (resim-V.IV.4.7).

İmarət və təbəqəni il dönmənin mənasal ögələrin
yanıtmaktadır.Bugün sadəcə kalıntı olaraq mevcut olan
imarət məkanında ocaq ve pencerelere ait bazı izlər
bulunmaktadı (resim-V.IV.3.5,6) .

Seki zemininden 15-20 cm.yükseklikteki iki sıra setin arasında 35-40 cm.genişliğinde yemlik kanalları uzun kenar boyunca uzanır,.Konaklama mekanlarında bu tasarımla simetrik değildir (resim-V.IV.3.4) .

İnsan və hayvan ögeşini ayrı mekanda fərqli kottlarda bəzəndirməktədir. Konaklama məkanlarının kənarlarına bitişik bir bəzəndirmədə duvara dayalı ocaqlar və yerdən 80-85 sm. yüksəklişində, 300 sm. genişlişindəki səkilər insanlara, səkilər arasındakı boşluq təşviqçi hayvanlara və yüklərinə ayrılmışdır (Gizim-V.IV.3.3,4) (resim-V.IV.3.3).

0ncest b1r anlAYS t1c1ndep1r (c1z1w1-V.1V.3.2).
 d1zen1 t1c1ndep1r yer alan 1m1w t1c1ndep1r ag1st1ndep1r d1n1m1
 b1c1m1 t1c1ndep1r ag1st1ndep1r d1n1m1 yan1st1mamak1tad1r.Mekan
 b1c1ndep1r ag1st1ndep1r konak1ama mekan1ar1 tasarl1m1

V.IV.4-TAŞIYICI SİSTEM

Kervansarayın taşıyıcı sistemini sürekli taşıyıcılar olan duvarlar ile payeler ve dikmeler oluşturur.

Konaklama mekanları ve görçenlik mekanı

Duvarlar

Konaklama ve görçenlik mekanlarının sürekli taşıyıcıları duvarlar 178cm. kalınlığındadır.Konaklama mekanlarında duvarların saçağa kadar olan yüksekliği (Uzun kaldırım caddesi yol kotundan 640 cm.dir.

Tek taşıyıcılar (Payeler)

Konaklama mekanları'nın tek taşıyıcıları paye ve dikmelerdir.Konaklama mekanlarının dikdörtgen hacimlerinin uzun kenarlarında, ahşap çatısının mahya aksını taşıyan dört adet, kesme taşan payeler mevcuttur (resim-V.IV.4.7).

Simetrik konaklama mekanlarını birleştiren Görçenlik mekanının strüktürel sisteminin iç avluya bakan cephesindeki taşıyıcıları payelerdir.Payeler sivri kemerler ile birleşirler.Ayakları "payeler" arasında havuz vardır (resim-V.IV.4.7,9).

Konaklama mekanlarındaki payelerin kesiti 80x80 cm. ölçülerindedir.Görçenlik mekanındaki payelerin kesiti 80x210 cm.dir.

Tek taşıyıcılar (Dikmeler)

Konaklama mekanlarının strüktür sistemi içinde yer alan ahşap dikmeler,konaklama mekanlarının uzun kenarlarında,mahya aksının simetrik olarak iki tarafındadırlar.Kesme taş kaidelere tespit edilmişlerdir (resim-V.IV.4.10).

Ahşap dikmeler 30x30cm. kesitindedirler.Ahşap dikmelerin kesme taş kaideleri 70x70 cm.dir.

Hizmet mekanları

Tümü ile yıkık bir biçimdeki hizmet mekanları günümüze imaret mekanına ait ocak,pencere,duvar izleri ve kalıntıları olarak mevcuttur (resim-V.IV.3.5,6).

Kalıntılarından anlaşıldığı kadarı ile bu bölüm genelde duvarlar ile taşınmaktadır.

Ticaret birimleri dizini ve giriş mekanı

Bu bölümün taşıyıcıları duvarlardır.

Duvarlar ;

Ön cephe ,kesme taştandır 89 cm. kalınlığındadırlar.

Arka cephe, kaba yonu taş duvar örgüsüdür,duvar kalınlığı 88 cm.dir.

Ara bölme duvarları kaba yonu taş duvar örgülü ,sıvalı ve badanalıdır.Duvar kalınlıkları 88 cm.dir (resim-V.IV.2.1).

V.IV.5- ÜST ÖRTÜ

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa kervansarayı'nın üst örtüsü ,

Ahşap çatı,

Kubbe,

Tonoz,

Beşik tonoz,

Aynalı tonoz'lerden oluşmaktadır.

Ahşap çatı

Konaklama mekanlarının örtü örtüsü ahşap çatılardır.Ticaret birimleri dizininin beşik tonozlarının üzeri ve ön cephelerindeki dairesel basık kemerlerinin üzerlerindeki saçakları da ahşap strüktüre sahiptir (resim-V.IV.5.10,11).

Görçenliğe ait üst örtüsünün taşıyıcıları olan, geçiş ögesi tromplar "tonoz-bingi" yapının özgün elemanlarıdır.

Kubbe

Giriş mekanının üzerindeki yarım küreden basık kubbe ve kasnak kare giriş mekanının birinci bölümünün üzerine yerleşmiştir.Kubbenin, kesme taştan sekizgen tamburu 85-90 cm. yüksekliğindedir.

Ticaret birimleri dizinine ait iki cephenin birleştiği köşede bulunan yarım küreden basık kubbenin sekizgen tamburu kesme taştandır (resim-V.IV.5.10).

Tonoz

Beşik tonoz

Ticaret birimlerinin üst örtüsü beşik tonozlardır.Ön cepheye dik olarak uzanırlar.

Giriş mekanının ikinci bölümünün üst örtüsü aynalı tonozdur.

Kervansarayın hizmet mekanlarının üst örtüsü hakkında herhangi bir kalıntı ve izine rastlanmamıştır.Konaklama mekanının duvarındaki revak izlerinin üst örtüsü bilinmemektedir.

V. IV. 6-CEPHELER

Kervansarayın mekanları sınırlandıran mimari öğeleri olan cepheler genel anlamdaki dış,düzlemsel ,yüzeyleridir.Malzeme, renk, doku,yapım teknikleri ve bezeme olarak yapının yapıldığı devri yansıtmaktadır.

Plan şemasının yönlendirdiği cepheler yönle ve çevreye göre konumu açısından farklılık gösterirler.

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansaraya ait cepheler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

Konaklama mekanlarına ait cepheler

Konaklama mekanlarının kuzey cephesi dikdörtgen biçimli yapının uzun kenarlarıdır.Cephenin uzunluğu 39m. yüksekliği 6m. dir ve tümü ile sağırdırlar.İki simetrik konaklama mekanı arasında kalan görçenlik mekanının üst örtüsünü taşıyan paye ve sivri kemerler cepheleri birleştirirler.İki paye arasındaki üç açıklıklı girişin ortasındaki, iki paye arasındaki havuz yerden 65 cm.yüksekliğinde,210 cm.genişliğinde ve 575 cm. uzunluğundadır.Konaklama mekanları dış yüzeyleri kaba yonu taş duvar örgüsü ,Görçenlik mekanının tüm cephe elemanları kesme taştandır (çizim-V.IV.6.5) (resim-V.IV.4.8,V.IV.5.10,11).

Konaklama mekanlarına ait güney cephesi

Konaklama mekanlarının diğer uzun kenarlarıdır.Kuzey cephesi ile aynı ölçülere sahiptir.Yol kotundan saçak yüksekliği 6.85 m. dir.Görçenlikte bu yükseklik 12.55 m.dir.

Bu cephede konaklama mekanları arasındaki görçenlik mekanının arka duvarı içinde çıkmaz sokağa açılan bir kapı vardır.Basık dairesel kemerli kapı yol kotundan 85 cm. yüksekliktedir.185x280 cm. ölçülerindeki kapının kemeri duvar genişliği olan 175 cm.dir .
Konaklama mekanlarının uzun kenarlarında mazgal pencereler mevcuttur.

Cephenin tümü kaba yonu taş duvar örgüsü tekniğindedir (çizim-V.IV.6.8) (resim-V.IV.6.12) .

Konaklama mekanına ait doğu cephesi

Konaklama mekanlarının kısa kenarlarındanıdır.Uzun kaldırım caddesi cephesindeki uzunluğu 27.00 m.,yüksekliği yol kotundan 6.2 m. dir.Düzgün dikdörtgen biçiminde yükselir.Kalkan duvarın yüksekliği 7.5 m.dir. Cephe burada çatı meyili nedeni ile açılı yapılarak yükselmeğe devam eder ve 13.7 m. de biter.

Kalkan duvar içindeki geometrik biçimli pencereler aşağıdan yukarı doğru 9,6,3 adet olarak sıralar halindedirler.Taş şebekeleri yapıya ve yapının dönemine özgüdür (çizim-V.IV.6.8) (resim-V.IV.6.13) .

Cephenin tümü kesme taş duvar örgü tekniğinde örülmüştür (çizim-V.IV.6.8) .

Konaklama mekanına ait batı cephesi

Doğu cephesi ile simetrik olduğundan aynı ölçülere ve niteliklere sahiptir.Kalkan duvarı içinde aşağıdan başlayarak 9,6,3,sisteminde şaşırtmalı olarak üç sıra şebekeli ve iki sıra mazgal pencereden oluşan düzen, konaklama mekanının aydınlatılmasını sağlar. .

Cephe tümü ile kesme taş duvar örgüsüdür (çizim-V.IV.6.9) .

Görçenlik mekanının iç cepheleri

Konaklama ve görçenlik mekanlarının ortak cepheleri doğu ve batı cephelerinin simetrikleridir. Doğu ve batı cepheleri ile ölçü açısından aynıdırlar. Işıklandırma açısından sağır olan bu cepheler konaklama mekanlarının giriş kapılarının da bulunduğu cephelerdir (resim-V.IV.6.14).

Kesme taş, almaşık duvar örgüsüdürler.

Ticaret birimleri ve giriş mekanına ait cepheler

Eski İstanbul Caddesi Cephesi

Yapının ikinci bölümünü meydana getiren ticaret işlevini yüklenmiş olan birimlerin ön cepheleridir (resim-V.IV.2.1). Ticaret birimleri bu cepheye dairesel basık kemerleri ile açılmaktadırlar. Kemerlerin zeminden üzengi taşına kadar olan yüksekliği 298 cm. dir. (Bu yükseklik giriş mekanının sağındaki ilk ticaret biriminden alınmıştır.). Dükkanların kemer açıklıkları değişmektedir. Ticaret birimlerinin saçak kotu 580 cm. dir. Bu cephenin ortasının batı tarafında kalan giriş kapısı ve giriş mekanı ticaret birimlerinden oluşan zinciri bölmektedir. Giriş kapısı basık sivri kemerlidir. Kemerin açıklığı 480 cm. ve yüksekliği zeminden kilit taşına kadar 670 cm. dir. Giriş mekanının saçak kotu 720 cm. dir (çizim-V.IV.6.10)

Uzun kaldırım caddesi cephesi

Uzun kaldırım caddesi konaklama mekanlarının doğu cephesinin 150 cm. iç kısmından başlayarak Eski İstanbul Caddesi ile kesiştiği köşeye kadar devam eder. Bu cephedeki ticaret mekanları yola basık dairesel kemerleri ile açılırlar .

Tüm cephe kesme taş duvar örgüsüdür (çizim-V.IV.6.11).

V.IV.7-PENCERELER VE KAPILAR

PENCERELER

Yapının tümü ele alınarak incelendiğinde şebekeli, mazgal, ticaret mekanları gerisindeki mekanlara ait pencereler olmak üzere değişik biçim , ölçü ve tekniklerde pencereler olduğu görülmektedir.

Konaklama mekanlarına, şebekeli (müşebbek) pencereler

Her biri farklı geometrik biçimde ve bezemelidirler.Düzgün dikdörtgen,dikdörtgen biçiminde , üst bölümü kemerli veya dairesel biçimlerde dirler.Doğu ve batı cephelerinde kalkan duvarın içinde bulunan pencereler yapıya özgüdür (çizim-V.IV.7.12,13) (resim-V.IV.6.13) .

Mazgal pencereler

Konaklama mekanlarında ışıklandırma ve havalandırma amaçlı olarak kullanılmışlardır.

Konaklama mekanlarının doğu ve batı cephelerinde simetrik ve eşit sayıda bulunmaktadırlar.Cephelerde şebekeli pencerelerin yukarıdan aşağıya üçüncü sırasında dokuz adettir.

Düzgün dikdörtgen biçimindedirler.Dıştan dışa 36x86 cm.ölçülerindedirler (çizim-V.IV.7.14) (resim-V.IV.7.15) .

Hizmet mekanlarına ait pencereler

Hizmet mekanları olarak belirtilen imaret ve depoların bulunduğu ,iç avlunun doğusunda yer alan yapı grubu bugün kalıntı olarak mevcuttur.

Dikdörtgen biçiminde ve dairesel basık sivri kemerlidir (resim.V.IV.3.6) .

Giriş mekanının iç avlu tarafında simetrik bir konumda bulunan mekanlara ait pencereler

Dikdörtgen biçimindedirler,İçten içe ölçüleri 75x125 cm.dir.Kemer altlık,alınlık,söveleri de içine alan ölçüsü 121x260 cm.dir.Kemer yüksekliği 86cm.dir.Basık dairesel kemer alın dolgusu kesme taştandır.Bu pencereler kervansarayın genelinde, farklı bir pencere grubunu oluştururlar (çizim-V.IV.7.15) (resim-V.IV.7.16) .

KAPILAR

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa kervansarayında mekan gruplarında mimari öğeleri biçim ve detayları açısından birbirlerinden farklıdır.Bu nedenle kapı ögesi yapıda daha öncede

belirtilen yapı gruplarına bağlı olarak değerlendirilmelidirler.

Konaklama mekanları

Konaklama mekanlarının giriş kapıları ,her iki mekanda simetrikdir.Konaklama mekanlarının kapıları basık kemerlidir.

Simetrik kapıların içten içe ölçüleri 300x330 cm.dir.Kapıların sövelerinin ve basık kemerinin genişliği 30 cm.dir, üstlerinde de 20x300 cm. boyutlarında dikdörtgen biçiminde, silmeli aynaları bulunmaktadır.

Konaklama mekanlarının kapılarına ait açıklıkları, ahşap kapı kanatları ile örtülmektedir (çizim-V.IV.7.16) (resim-V.IV.6.14) .

Görçenlik mekanının arka cephesinden güneye açılan dairesel basık kemerli,demir parmaklıklı kapının ölçüleri 187x285 cm. dir.Kemer genişliği kapının bulunduğu duvarın genişliği ise 178 cm. dir (çizim-V.IV.7.17) (resim-V.IV.7.17) .

Hizmet mekanlarına ait kalıntılar içinde kapı izine rastlanmamaktadır.

Giriş mekanı

Giriş mekanı ve içinde sağ ve sol yanlarında dışarı çıkmadan ticaret birimlerine geçilen iki basamakla çıkılan kapılar vardır .Dikdörtgen biçimindedirler.Kesme taş alın ve söveleri 23 cm.dir(çizim-V.IV.7.18) .

İç avlu tarafında ve her iki yanında simetrik olan mekanların kapı genişlikleri 93x190 cm.dir.Basık sivri kemerlidirler.Kemer alını ,kesme taş dolguludur.Üzengi taşının yerden yüksekliği 264 cm.söve genişliği 28 cm.dir.Basık kemer genişliği 34 cm.dir.Kemer karnı genişliği 30 cm.dir (çizim-V.IV.7.19) (resim-V.IV.7.16) .

Ticaret birimleri dizini

Ticaret birimlerine, Uzun Kaldırım ve Eski İstanbul caddeleri yönüne açılan dairesel basık kemerli açıklıklardan girilmektedir.Her birimde farklı ölçülerdeki bu açıklıklar içinde ticaret birimlerinin kapı ve pencere

ögesi birlikte yer almaktadır
(çizim-V.IV.7.20) (resim-V.IV.2.1).

V. IV. 8-BEZEME

Osmanlı Mimarisinin onaltıncı yüzyıl han ve kervansaray grubu yapılarında bezeme ögesi malzemenin kullanım biçimleri ile elde edilmektedir. Bezemeler malzemenin cinsine, biçimine, ölçülerine ve doğal rengine bağlı olarak çeşitlilik kazanmaktadır .

Bezemeler kullanıldıkları yerelere göre sınıflandırılabilir;

Kitabe

Giriş kapısı üzerindeki kitabe mermer üzerine nesih kabartma yazılı kitabe malzeme ve nitelik açısından bezeme karakterindedir (73) (resim-V.IV.8.17).

Kapılar

Han ve kervansaray grubu yapılarda kapı ögesinde bezeme mimari öğelerin oranları ve aynı malzemenin farklı işlenişi, farklı malzemenin ardışık kullanımları ile yaratılmıştır. Ayrıca malzeme üzerinde geometrik biçimli basit kabartmalar ve silmelere rastlanmaktadır.

Kervansarayın konaklama mekanları giriş kapılarının üzerindeki ayna, ortasındaki dairesel biçimli madalyon, çevresindeki silmeler (resim-V.IV.6.14).

Giriş mekanı gerisindeki küçük odaların pencerelerinin demir lokma parmaklıkları bezeme niteliğindedir (resim-V.IV.7.16).

Pencereler

Kervansarayın özgün karakter taşıyan, kesme taş şebekeli pencerelerin konumları V.IV.7. bölümünde belirtildiği gibidir.

Kesme taş işçiliğinin itinalı örneğidirler. Cephedeki kompozisyonu, dekorları, silmeleri ile özgündürler (çizim-V.IV.7.8,9) (resim-V.IV.6.13).

Aynı ve simetrik cephelerde mevcut olan mazgal pencereler bulundukları yüzey içinde ölçüleri, oranları, silmeleri ile yapının özgün karakterini taşımaktadırlar (çizim-V.IV.7.10) (resim-V.IV.7.15).

Ocaklar

Ögenin farklı bölümlerinde malzemenin farklı biçimlerde işlenişi ile "külahta" kaba yonu, "kemerde" kesme taş kesim bezeme karakteri kazandırmıştır. Bezeme ocak ögesinin profilinde ve detaylandırılmasında daha açık olarak görülmektedir. (çizim-V.IV.8.20) (resim-V.IV.8.18).

V. IV. 9-TAHRİBATLAR

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı Edirnenin geçirmiş olduğu savaş, işgal, yangın, deprem v.b. gibi afetlerden etkilenmiş ve bugüne gelene kadar defalarca onarım geçirmiştir. Ancak bunlara ait ayrıntılı belgeler yoktur.

1877 (H.1294) yılında Edirnenin Rus işgali sırasında konaklama mekanları üzerindeki kurşunlar sökülüştür. Bu dönemde çatının bir bölümünün de çöktüğü bilinmektedir (74).

1953 yılındaki depremde Ayşe kadın Kervansarayı hasar gördüğü bilinmektedir. İlgili kaynakta konunun detayları ile bilgiye rastlanmamaktadır.

Günümüzde yapının birinci bölümü olan konaklama mekanları depo olarak , iç avlu ise garaj ve açık ambar olarak amacı ve işlevi dışında kullanılmaktadır. Hor ve amacı dışında kullanım nedeni ile uzun bir zamandır onarım görmeyen konaklama mekanlarının ahşap çatısı yer yer çökmüş bir durumdadır. Hizmet mekanlarından imaret mekanı açık ambar olarak kullanılmaktadır. İç avlunun otopark olarak kullanılması ise araçların avluya sürekli giriş ve çıkışları nedeni ile yapıdaki tahribatı arttıran titreşim ve tehlike yaratmaktadır (resim-V.IV.2.1).

Ticaret birimleri farklı kullanım amacına bağlı olarak müdahaleler görmüştür. Depo, fırın, manav, yufkacı gibi ticaret mekanı olarak kullanılan birimlerde çeşitli bölmeler, baca ve benzeri müdahaleler yapılmıştır. Emlak bürosunda dekorasyon amaçlı kesme taşlar yağlı boya ile boyanmış ve

bölmeler yapılmış ,lambri kaplanmıştır.Kullanım biçiminden kaynaklanan yüksek ısı ve rutubet yapıda tahribat yaratmaktadır.Bu konuda zaman zaman şikayetler yetkili kurumlara yapılmış ise de istenilen sonuca ulaşılamamıştır (75) (resim-V.IV.8.18)

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı çevresinde çok hızlı bir trafik akışının olduğu bilinmektedir.Zaman zaman yol onarım ve bakım çalışmaları sırasında yol kotu yükseltilmektedir,bunun neticesinde yüksek araçların yapının ahşap saçaklarına çarpması sonucunda tahribatlar meydana gelmektedir "saçaklar üzerindeki kurşunlar kalkmakta,saçaklarda boydan boya sarkmalar meydana gelmektedir" (76) .

V. IV.10.ONARIMLAR

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı E.K.T.V.K.K.tarafından 13.11.1976 tarihi ve 9414 sayılı karar ile eski eser olarak tescil edilmiştir (77) .

Mevcut yapı ile yapılan çalışmada yapım tarihinden itibaren günümüze kadar geçen süre içinde geçirmiş olduğu onarım izleri ulaşılabilen kaynaklar ve yapının kendisi üzerinde yapılan çalışma ile araştırılmıştır.

1877 (H.1254) yılında Edirnenin Rus işgali sırasında konaklama mekanlarının üst örtüsü üzerindeki kurşunlar sökülerek yerine kiremit kaplanmıştır (78) .

1879 (H.1256) yılında yapı onarım geçirmiştir.Yeniden işlevlendirme niteliği taşıyan bu müdahale sonucunda yapı süvari kışlası yapılmıştır. (79) .

1937 yılına ait giriş mekanının iç avlu yönünden çekilen fotoğrafında, giriş mekanının iç avlu yönünden bakıldığında doğusundaki ilk dükkan hacmi üzerinde görülen ahşap ilave yukarıda belirtilen onarım ekidir (80) (resim-V.IV.10.19,20) .

Yapı 1950 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğünce üstlenilen bir onarım geçirmiştir.Bu onarımda görçenlik mekanına ait batı cephesinin,doğu cephesi örnek alınarak kendi malzemesi ile onarıldığı belgelerden anlaşılmaktadır (81).Uzun kaldırım caddesi cephesindeki kalkan duvarın üzeri şap tabakası ile kaplanmıştır.

Dört bölümde incelenen yapının, konaklama mekanları ile giriş mekanı ve ticaret birimleri dizinini oluşturan yapı grupları, yapım teknikleri ve malzeme açısından benzer görünse de yapının genel biçimi, mimari tasarımı açısından, üst örtüsü, biçim, akslar, simetri gibi farklılıklar açık bir biçimde kendini ortaya koymaktadır. Buradan hareket edilerek giriş mekanı özgün karakter taşımakta ise de ticaret birimleri dizininin yapının mimarisine çok dikkat edilmeksizin yapılmış olan bir ek olduğu düşünülmektedir (82). Ancak bu düşünceyi kanıtlayan bir belgeye rastlanmamıştır.

1975 yılında vakıflar Bölge Müdürlüğünce gerçekleştirilen onarım sırasında giriş mekanı ve ticaret birimleri dizininin onarımı yapılmıştır. Bu onarım sırasında ara ve ön cephe duvarları onarılmış, birimlere ait tonozlar yeniden örülmüş, çatı aksamı ve kurşun kaplamalar yenilenmiştir. İçten sıvanan tonozlar badana edilmiştir. Giriş mekanının batısındaki ticaret birimi üzerindeki ahşap ilave kaldırılmıştır (83) (resim-V.IV.10, 21, 22).

10.02.1993 tarihli E.K.V.K.K.nun 1336 sayılı kararında, Ticaret birimlerindeki kiracılar tarafından kullanıma yönelik tadilatlar ile ilgili müdahale alternatiflerinin ilgili idare tarafından karara bağlandığını bildirmektedir. Çizilen yeni proje dükkanların cephe bütünlüğünün bozulmaması, ana duvar ve tonozlara zarar verilmemesi esas alınarak kiracıların yaptıkları işlere göre dükkan giriş kapıları sağda, solda veya ortada olabilecek şekilde ve yine asma kat çıkış merdiveni de sağ veya sol köşede olabilecek şekilde önerilmiştir.

Bu arada vitrin, kapı, çerçevelerinin malzemesi ; asma kat ve döşeme malzemeleri 25.06.1993 tarihli karar ve eki projelerde belirtilmiştir. Ancak yapılan bireysel onarım ve tadilatlarda kullanıcılar tarafından yapılan onarımların bu kararı aştığı görülmektedir.

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı günümüzde Vakıflar Bölge Müdürlüğünce kiraya verilmektedir. Adı geçen Kurulun 15.5.1989 tarihli ve 81 sayılı ilke kararları gereği vakıf eserleri ve eski eserler mevzuatına göre yapının kullanıcılardan boşaltılıp onarım ve yeniden işlevlendirme çalışmalarının yapılabilmesi için yapılan çalışmalar

sonucunda, konaklama mekanlarının kiracılar tarafından tahliyesi sağlanmıştır.

Garaj ve otopark olarak kullanılan ,iç avlunun tahliyesi için kullanıcı şirket Türk Telekom Başmüdürlüğü ve Posta İşletme Müdürlükleri ile yazışmalar sürdürülmektedir.Türk Telekom Başmüdürlüğünce tahliye çalışmaları başlamıştır.

V.IV.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI

Günümüzde dörtüüz yıllık bir kültür varlığı olduğu belgelenebilen kervansarayın ,bu zaman içinde doğal olarak görmüş olduğu onarımlar sonucunda özgün tasarımının müdahaleli olarak günümüze ulaştığı düşünülmektedir.Yakın zaman içinde geçirdiği onarımlardan belgelenebilenlerin ışığı altında restitüsyon açısından sınırlı açıklamalar yapılabilir;Restitüsyona gereksinim duyulan mekanlar şunlardır.

Tahribatlarda da belirtilen konaklama mekanlarının üst örtü malzemesi, 1950 onarımı sırasında da çatı eğimi değiştirilmiştir bu nedenle şebekeli ,müşebbek pencereler mahya çizgisi üzerinde kalmıştır.

Görçenlik mekanına ait üst örtü ,kare mekanın köşelerindeki tromp "tonoz-bingi" özgündür.Üst örtüsü mevcut olmayan bu mekanın beden duvarları üzerine oturan sekizgen kasnağı, mekanın kubbe ile örtülü olduğunu kesin olarak gösterir.Ancak çift örtü sistemine sahip olup olmadığı ,yani dışta bir primidal külah olup olmadığı konusunda kesin bir bilgi yoktur.Ancak Bulgaristan'daki benzer bir kervansarayın görünümü vardır.

Avlu ortasında olduğunu kaynaklardan öğrendiğimiz çifte şadırvan mevcut değildir (84).

Açık ahır mekanı olarak adlandırılan avlunun doğu yönündeki, konaklama mekanı uzun duvarındaki ve avluya çevreleyen duvarlardaki revak izlerinden iç avlunun revaklı olduğu anlaşılmaktadır(resim-V.IV.11.23).

İmaret mekanına ait ocak ve pencere kalıntıları daha fazla bilgi olamadığından,ancak bu bölümün işlevi hakkında ip ucu vermektedir (resim-V.IV.3.5,6).

Yukarıdaki bilgilerin ışığı altında Kervansarayın genel plan şeması incelendiğinde yapı gruplarının, tasarımları açısından uyum ve süreklilik içinde olmadıklarını düşündürmektedir.

Yapının tasarımı açısından benzeri olan Bulgaristandaki Siyavuş Paşa kervansarayına ait çizimlerde konaklama mekanları açısından benzerlik görülmektedir(85).

V.V-EKMEKÇİOĞLU AHMET PAŞA HANI (HAVLUCULAR HANI)

V.V.1-KISA TARİHÇE

Sultan Ahmet döneminde yapılmıştır (98).Kitabesine göre Ekmekçioğlu Ahmet Paşa tarafından 1601 (H.1010) yılında inşa ettirilmiştir.Sultan Ahmet vakfiyesinde belirtildiği için Sedefkar Mehmet Ağa'nın yapılarından biri olarak kabul edilmektedir (86).

Zaman içinde kullanımına ve kullanıcılara göre çeşitli adlar taşımıştır.Bir dönem solaklar oturduğu için "Solaklar Hanı",sonra "Astarçılar Hanı",ve en son havlu dokuyanlar bulunduğundan "Havlucular Hanı" adı ile tanınmıştır (87).

Günümüzde ticaret amacı ile kullanılmakta olan Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Hanı sebili,oniki adet dükkkanı,iç avlu tarafındaki bir mandıra ve ikinci katındaki ondokuzuncu yüzyılda inşa edilen ek bölümü ile ayaktadır .

Sebili üzerinde iki kitabesi ve bir onarım kitabesi vardır.Sebinin iki tarafında,pencere kemer alınlıklarında,beyaz mermer üzerine yazılmış olan büyük,küçük,onarım kitabesi şöyledir (resim-V.V.1.3).

Mah-ı burc-işeref ayn-ı saadet
Semi'yyi şems defterdar-ı ekber
Cenab-ı hazret-i Ahmet efendi
Verip bu menziler hürşid-veş fer
Behişt-asâ yapıp bir kahvehane
Nazîrin görmedi dünyada gözler.
Esası erdi,burcu ab-ı delve
Binasın kıldılar havraya hem-ser
Kılıp tahtında ayn-i kevser-i derc
Sebil etti bu yolda dürr-i gevher
Okumaz mı,kılar su gibi daim
Sakahüm rabbühüm mazmunen ezber
Duası budur ihvan-ı safa'nın
Olup devletle dünyada muammer
Seher yaran ile haşrolduğunda
Eline cam-ı kevser suna hayder
Dide-i nuş eyliyen dilteşne tarih
Sebili bi-bedel ba ayn-ı kevser (1601 H.1009)

Küçük kitabe

Ali-cenab Ahmet efendi kim oldurur
Eshab-ı devlet içre bugün kadr ile celil
Vala mekanı defteriyan a'del-i zaman
Bala-nişini mesned-i divan-ı bi adil
Cuy-ı hayr olaldan o serçeşme-i kibar
Akıttı kendisine kulübü misali Nil
Yaptı bu hoş şikaye-i kevser nisarı kim
Aynile ab-ı pak-i letafette Selsebil
Tarihtir revan olacak bi-nihaye ab
Ruhi Hüseyin şad ola hak yoluna Sebil
1601 (H.1009)

Onarım kitabesi

Köhne Sal olmuş iken bu selsebili bi-misal
Kıldı ihya Edrine mollası zi-kadri celil
Deh düşüp Hamdi derundan işbu tarih hayrına her
İç gel aşkı Hüseyne aynı cari selsebil
1779 (H.1193)

(88).

V.V.2-KONUMU

Yediyol Ağzı ve Kıyık Caddelerinin arasında yer alan ve,
Pafta 625 ada,23 parsel
3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,
25,34,35,36,38,39'a kayıtlı bulunan Ekmekçioğlu Ahmet Paşa
Hanı ,eski adı Tarakçı yeni adı Baba Timurtaş
Mahallesindedir (89).Halk arasında Çınar Altı olarak da
adlandırılan yeni adları ile Eski Kıyık (Tavukçular
Caddesi) ve Yeni Kıyık Caddelerinin arasındaki yerdedir.

Yapının bulunduğu yer kentin birinci derecedeki ticaret
merkezine yakındır.

Selimiye Cami önündeki alanda yer almaktadır.Mezitbey
Hamamı ile yanyanadır.

V.V.3-PLAN ÖZELLİKLERİ

Plan şeması genel olarak düzgün bir geometrik biçimde değildir(çizim-V.V.3.1).

Eski Kıyık Caddesi üzerindedir.Hanın giriş kapısı kuzeybatı yönündedir.Üzeri tonozlu giriş mekanından iç avluya geçilir.Zemin katında toplam yirmialtı adet ticaret birimi vardır.Ön cephesinde onbir adet ticaret birimi dizini ve bir giriş mekanı ile doğrusal bir aks üzerindedir.İç avlu yönünde süt ürünleri imal eden bir mandıra ,Mezit Bey Hamamı yönünde ise dükkan, depo hacimleri ve Pazarcılar Sebili olarak da tanınan sebili ile ayaktaadır. Birinci katında ise ondokuzuncu yüzyıl eki olan bir kat ilavesi mevcuttur (çizim-V.V.3.2) (resim-V.V.2.1).

V.V.4-TAŞIYICI SİSTEM

Havlucular Hanının mevcut bölümlerinin taşıyıcıları duvarlarıdır (çizim-V.V.4.3,4) (resim-V.V.2.2).

Ön cephede

Zemin kat ön cephede 252 cm. yüksekliğinde ve ticaret birimleri dizini arasındaki bölme duvarlarının kalınlığı 81 cm.dir .

Yan ve avlu cephesi

Mezit Bey Hamamı ve iç avlu yönünde kaba yonu taş duvar biçimindeki sürekli taşıyıcıların kalınlığı 80 cm.,ticaret birimlerinde yükseklik ön cephe ile aynı,depo hacimlerinde 415 cm.dir .

V.V.5-ÜST ÖRTÜ

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Hanı'nın, bugün kısmen mevcut olan zemin katının üst örtüsü ,ticaret birimleri dizininde dairesel basık kemerler üzerinde yer alan, beşik tonozdur.Giriş kapısı basık kemerli ve giriş geçitinin üst örtüsü aynalı beşik tonozdur.Depo hacimleri ise ahşap çatı ile örtülüdür. üst örtü , (çizim-V.V.4.3,4) (resim-V.V.5.3).

V.V.6-CEPHELER

Yapı geçirdiği değişiklikler ve aldığı yabancı ekler sonucu cephelerdeki biçim özelliklerini ;mimari ögeler, malzeme, doku, bezeme açısından çoğunlukla kaybetmiştir.

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Hanı'nın ön cephesi

Kuzeybatıya bakmaktadır.Giriş geçitine açılan giriş kapısı basık kemerlidir (resim-V.V.6.5).

Giriş kapısının her iki yanında da ticaret birimleri dizini bulunmaktadır.Basık dairesel kemerleri ile cepheye açılan dikdörtgen biçimindeki ticaret birimlerinin,genişliği 271 cm.,yüksekliği ise 252+130 cm.dir (resim-V.V.2.2).

Tümü ile zemin kat ön cephe kesme taş duvar örgüsüdür (çizim-V.V.6.9).

Zemin katın üst örtüsünün beşik tonozları ön cepheye dikey bir konumda uzanmaktadır.

Ahşap çatı kiremit örtülüdür.

Ön cephe,batı köşesinde hanın sebili ile biter.Sebil,özgün ve iki katlıdır (resim-V.V.6.5).

Sebilin giriş cephesi

Pazarcılar Sebili'nin girişi Mezit Bey Hamamına, yani batıya, ön cephesi ise kuzey batı yönüne bakmaktadır.

Giriş cephesi, 600 cm. uzunluğunda ve 485 cm.yüksekliğindedir.

Tüm cephesi kesme taş duvar örgüsü olup bir bölümü almasıktır .

Basık sivri kemerli pencere ve kapısı mevcuttur.Pencere kemer alın dolgusu içinde kitabesi vardır (çizim-V.V.6.8).

Üst örtüsü aynalı tonozdur.Ahşap saçaklıdır ve ahşap çatısı kiremit örtülüdür.

Ön cephesi

340 cm.uzunluğundadır.Havlucular Hanı'nın ön cephesi ile aynı konumdadır.Penceresi üzeri, basık sivri kemerlidir.Kemer alın dolgusu içinde kitabesi vardır.

Tüm cephe kesme taş duvar örgüsüdür (çizim-V.V.6.8-V.V.6.9,)(resim-V.V.6.4).

Havlucular Hanı'nın yan cephesi

Ticaret birimleri dizininden ölçü, biçim, malzeme açısından farklı karaktere sahiptir.Batı yönüne açılan cephe Mezit Bey Hamamı'nın yan cephesine bakmaktadır. 14.50 m. uzunluğunda ve 4.25 m. yüksekliğindedir .Dört adet dikdörtgen biçiminde penceresi vardır (resim-V.V.6.5).

Cephe tümü ile kaba yonu taş duvar örgüsüdür.Taş duvar örgüsü arasında,duvar yüksekliği boyunca birkaç kez tekrar eden üçer sıralık tuğla hatıllar mevcuttur (resim-V.V.6.6).

Üç sıra tuğla saçak frizi tüm cephe boyunca uzanmaktadır.Ahşap çatı üzeri kiremit örtülüdür (çizim-V.V.4.4)(resim-V.V.6.5).

Avlu cephesi

Ondokuzuncu yüzyıl eki olan birinci katına ulaşılan merdiven,giriş geçitinin ve süt ürünleri imalathanesinin açıldığı çepheidir (çizim-V.V.6.7).

V.V.7-PENCERE VE KAPILAR

PENCERELELER

Havlucular Hanında özgün nitelikte pencere yoktur.Depo hacminin dikdörtgen biçimli dört adet penceresi bulunmaktadır.85x135 cm.ölçülerinde ve demir parmaklıklılırlar (resim-V.V.6.4).

Sebil'e ait pencereler

Pazarcılar Sebili'nin giriş ve ön cephelerinde olmak üzere iki adet basık sivri kemerli, özgün penceresi bulunmaktadır (çizim-V.V.6.8)(resim-V.V.6.4).

Sebilin Giriş cephesi

150x155 cm. ölçülerindeki dikdörtgen biçimli pencerenin söve ve alınlıkları 24 cm. altlığı 12 cm.genişliğindedir.Ahşap çerçeveli ve lokma demir parmaklıklıdır.Basık sivri kemerinin yüksekliği 102 cm.dir. Kemerin söve,alın,altlık ve kemeri ile alın dolgusu mermerdir(çizim-V.V.6.8).

Sebilin ön cephesi

234x155 cm. ölçülerindeki dikdörtgen biçimli pencerenin alın, söve genişliği 24 cm.altlığı 12 cm.dir.Basık sivri kemerinin yüksekliği 102 cm.dir. Malzeme açısından diğer cephedeki ile aynıdır (çizim-V.V.6.8).

KAPILAR

Havlucular Hanı'nın ve Sebilin'nin giriş kapıları,ticaret dizininde kemerler mevcuttur.

Hanın giriş kapısı

Giriş geçitine açılan kapı basık kemerlidir.310x260 cm.ölçülerindeki kapının kemer yüksekliği 74 cm.dir.Söve genişliği 34 cm.dir.Kemer alnındaki ayna 30x300 ölçülerinde dikdörtgen biçiminde ve silmelidir(resim-V.V.5.7) . Ticaret birimlerinin kapıları dairesel basık kemerlerin içindedir (çizim-V.V.7.)(resim-V.V.7.8).

Sebilin giriş kapısı

Batı cephesindeki kapı yol zemininden iki basamak yukarıdadır.100x185 cm. ölçülerindedir.Söve ve alın genişliği 24 cm.dir.Basık sivri kemer yüksekliği 85 cm.dir.Söve,alın ,kemer genişliği 24 cm. dir. Malzemesi, pencerelerinkiler ile aynıdır (çizim-V.V.6.8).

V.V.8-BEZEME

1601 (H.1010) tarihinde inşa edilmiş olan Havlucular Hanın'da yapı malzemesinin farklı biçimlerde kullanımı ile bezemesel niteliklere ulaşılmıştır.

Yapı'nın bugün mevcut olan kısımlarında; giriş cephesi,kapısı ve geçitinde, yan cephede, sebilin cephelerinde duvar örgü teknikleri ile bezeme kalitesinde duvar yüzeyleri elde edilmiştir (çizim-V.V.6.9,10) (resim-V.V.7.8,9-V.V.8.10,11) .

Sebilin her iki cephesi, pencerelerinde bulunan lokma demir parmaklıklar yapıya bezemesel nitelik katar (çizim-V.V.6.8) .

Sebilin pencerelerinin basık sivri kemerlerinin alınlarındaki iki adet, mermer rumi motifler arasına yazılmış olan kitabeleri de bezemesel bir nitelik taşımaktadır (çizim-V.V.6.8) .

V.V.9-TAHRİBATLAR

1746 (H.1159)'da Üç Şerefeli Cami yakınında çıkan yangında Yediyol Ağzına kadar ilerlemiştir.Yediyol Ağzındaki ahşap ve kagir yapıların hepsinin zarar gördüğü belirtilmektedir.Mevcut han da bu alanda kalmaktadır (90) .

1751 (H.1165) Ramazan 19 temmuz günü Edirne'de çok şiddetli bir deprem olmuştur.Yukarıda belirtilen tarihten sonraki ondört ay içinde otuzdan fazla deprem olduğu Örfi Ağa tarihinde belirtilmektedir.Pek çok yapının zarar gördüğü depremde Han'nın komşuları olan hanlardan Bal Kapanı ve Yemiş Kapanı tahrip olmuşlardır (91) .

1752 (H.1166) zelzelesinde yapının üst katı tahrip olmuştur (92) .

O.N.Peremeci,aynı tarihte iç avludaki şadırvana benzer çeşmenin de tahrib olduğunu belirtmektedir,Yeni Kıyık Caddesi'nin açılması çalışmaları sırasında da iç avludaki şadırvana benzer çeşmesi mevcut kalıntılar ile birlikte kaldırılmıştır.

1941 yılında Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Hanı'nın batı komşusu olan (aralarındaki mesafe 3.4 m.) Mezit Bey Hamamı'nın soyunmalık yerinde çıkan yangın iki saat sürmüştür.Etrafa zarar vermediği belirtilen bu yangından,harap durumdaki mevcut han'nın ne derecede etkilendiği konusunda kaynaklarda bilgiye rastlanmamıştır (93) .

Tümü ile mülkiyeti şahıslara ait olan Han'nın ticaret birimlerinden 10 no'lu ticaret biriminin sahibi kırk yıl önce hana kiracı olarak taşındığında hanın durumunun çok harab olduğunu belirtmektedir (94).

V.V.10-ONARIMLAR

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa hanı günümüze zemin katındaki ticaret birimleri ve birinci katında ondokuzuncu yüzyıl eki bir kat ilavesi ile ulaşmıştır(çizim-V.V.4.5) (resim-V.V.10.16,17)

Günümüzde zemin,birinci katına ait ticaret birimlerinin her birinin mülkiyeti farklı kişilere aittir.Bu açıdan değişik dönemlerde mülkiyet sahipleri tarafından usulsüz müdahaleler görmüşlerdir.Yapılan müdahaleler onarım konusunda bilgili kişiler tarafından yapılmadığı ve böyle bir düşünceye gerek duyulmadığı için yapı büyük ölçüde özgün karakterini kaybetmiştir (resim-V.V.10.12,13).

Bu müdahaleler gruplandırılabilir

Ticaret birimlerinin geçirdiği müdahaleler ve onarımlar şunlardır;

Cephede onarımı

Ticaret birimlerine ait dairesel basık kemer alını örülerek kapatılmıştır,bazılarında ise bu yüzeyde pencereler açılmıştır.Her ticaret biriminin dairesel basık kemer açıklığı farklı malzemeden (ahşap,alüminyum,P.V.C.)den ve farklı bir biçimde düzenlenmiştir (resim-V.V.10.12,13).

Cepheler taraklı mozaik ,seramik,sıva gibi malzemeler ile kaplanmışdır(resim-V.V.10.12).

Güvenlik amaçlı parmaklıklar,güneşlik biçiminde tente montajı yapılmıştır.

Kemer alınlarından galvaniz bacalar çıkarılmıştır (resim-V.V.10.13).

Mandıra'nın eski camiye bakan taraftaki cephesi özgün izlenimi vermektedir.Bu cephedeki pencerelerin yüzeyinin bir bölümleri örülerek yüzeyi küçültülen pencerelere aspiratör takılmış,bazıları da ahşap ile kapatılmıştır (resim-V.V.10.15).

İç mekan onarımı

Ticaret biriminde yapılan ticaret türüne,ve isteğe göre duvar kaplama malzemesi yapılmıştır (Boya,badana,seramik,lambri).

Restoran (Köfteci,Çorbacı,yoğurtçu)gibi mutfak donanımı veya sıhhi tesisatı gerektiren ticaret birimlerinde yukarıda belirtilen tesisatlar basit bir teknikle döşenmiştir.

Bu tür yerlerde yerli konsol biçiminde çalışma tezgahları yapılmıştır.

Bazılarında asma kat ilavesi yapılmıştır.

Üst örtü onarımı

Ticaret birimlerinin üst örtülerin olan beşik tonozların bazılarında havalandırma amaçlı delikler açılmıştır (Mandıra ve yoğurtçuda).

Giriş geçitinin üst örtüsünün bir bölümü onarım sırasında eklenmiştir(resim-V.V.10.16,17).

V.V.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI

Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Hanı'na ait çok fazla belge niteliğinde bilgiye ulaşamadığından yapıya ilişkin restitüsyon çalışmaları büyük ölçüde karşılaştırmalı çalışmaya dayanır.

Yapı onyedinci yüzyıl kent hanları örneklerindendir.Bir iç avlusunun mevcut olduğu kaynaklardan bilinmektedir.Ön cephesinde ticaret birimleri ile dışa açılmaktadır.Ön cephesinde bir sebili vardır.İç avlusundaki şadırvanı ve mescidi yeni Kıyık Caddesi açılırken yıkılmıştır .Hanın birinci katında bir kahvehane olduğundan kitabesinde bahsedilmektedir (95).Han'nın birinci katı 1938 yılında ,maili inhidam kararı ile yıktırılmıştır.

Daha öncede belirtilen bu bilgilerin derlenmesi ile ve onaltıncı ,onyedinci yüzyıl kent hanlarının mimari plan şemaları ve yapım teknikleri ,yapının mevcut elemanları ile bir araya getirilebilir.Ancak yine de her han ve kervansaray yapısının özgün nitelik taşıyan ve bu yüzden yapıya ayrı bir karakter kazandıran özgün mimari öğelerine

rastlanıldığından hazırlanacak restitüsyonlar sadece yaklaşık bir bilgi verecektir.

Yapı çevresinde etraflıca bir araştırma ve sondaj amacı ile yapılması gereken kazılara mülk sahiplerince gönüllü izin verilmemektedir.Yetkili ve ilgili kurum ve kuruluşlar yapı hakkında daha fazla bilgi edinilmesi amacı ile resmi olarak çalışma izni alabilirler.Daha sağlıklı olacağı düşünülen bu çalışma sırasında elde edilecek bilgiler ile belki özgün niteliklere de ulaşma olanağı olacağından, daha doğru bir restitüsyona ulaşılacaktır.

V.VI-TAŞ HAN

V.VI.1-KISA TARİHÇE

Belgelerde onaltıncı yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Taş han ,Sokullu Mehmet Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır (96).

Taş han ,geçirmiş olduğu tahribatlar sonucunda bir bölümünü kaybetmiştir.Mevcut olan kısmının da büyük bir bölümü yeniden inşa edilmiştir.

Kitabesi mevcut değildir.

V.VI.2-KONUMU

Taş Han, Edirne'nin birinci derecedeki ticaret merkezine çok yakın bir konumdadır.Yeni Cami Semtinde,Baba Timurtaş Mahallesindedir (97).Ada 206, pafta 67/1, parsel 15'e kayıtlıdır.Yine kendi gibi tarihi yapılarla içiçe olan yapı ,Hükümet Caddesi ve Ağaçpazarı Caddesi'nin kesiştiği köşededir (resim-V.VI.2.1).

Aynı tarihte yapıldığı bildirilen Sokullu Hamamı ile bitişiktir.Karşısında ise Üç Şerefeli Cami bulunmaktadır (resim-V.VI.2.2,3,4).

V.VI.3-PLAN ÖZELLİKLERİ

Çok küçük bir alanda yer alır.

Taş han,uzun kolu 25.74 m.,kısa kolu 18.80 m. uzunluğunda olan L harfi biçiminde bir plana sahiptir.Diğer kent hanlarındaki iç avlu ve konaklama mekanları arasındaki sıkı bağ kurulamamıştır.Zemin kattaki giriş holünden avluya çıkılmaktadır.İç avlu; Han ve Sokullu Hamamı duvarı ile sınırlıdır (resim-V.VI.3.5).

Yapı iki katlıdır.Hanın giriş kapısı Ağaç Pazarı Caddesi üzerindedir.Zemin katta ön cephelerde ticaret birimleri dizini vardır.İç kısımda ise hanın holü ve idare odası bulunmaktadır (resim-V.VI.3.6).Birinci kata bu holden bir merdiven ile çıkılmaktadır (çizim-V.VI.3.1) (resim-V.VI.3.7).

Birinci kata merdiven ile ulaşılan hol, iki yöne koridor biçiminde uzanmaktadır.Koridorun cadde tarafında konaklama

odaları odaları ve odalara açılan kapılar vardır (çizim-V.VI.3.2,9).

Her odanın caddeye iki, koridora açılan bir adet olmak üzere üç adet penceresi vardır.Dış cepheye açılan iki pencere arasında ocak vardır (resim-V.VI.3.8).Konaklama odalarının üst örtüsü tonozdur.Konaklama odalarının ölçüleri farklıdır,örnek olarak 365x390 cm. ölçülerindeki Hükümet caddesi üzerindeki odalardan birinin ölçüsü verilebilir.

V.VI.4-TAŞIYICI SİSTEM

Taş Han'nın taşıyıcıları, duvarlarıdır.

Ön cephelerinde geleneksel malzeme , duvar örgü ve yapım teknikleri kullanılmıştır.Ara bölme duvarlarında günümüz malzeme ve tekniklerinin devreye girdiği görülmektedir.

Dış duvarlar

Ön cepheler kesme taş ve tuğlanın ardışık kullanımı ile almalı tekniğe örülmüştür (resim-V.VI.2.1,4) .

Taş Han'nın zemin kat duvar kalınlığı ön cephede 66 cm.,arka cephede 30 ve 40 cm. dir.

Birinci kat ön cephelerde 55-60 cm.arka cephede 30 cm.dir.

Ara bölme duvarlar

Zemin kat ticaret birimleri arasındaki duvarların kalınlığı 66 cm.dir.Yol kotundan, kemer üzengi taşına kadar olan yüksekliği 250 cm.dir.Bölme duvarları kaba yonu taş duvar örgü tekniği kullanılarak örülmüşlerdir.

Birinci kat ara bölme duvarlarının genişlikleri 60 cm.dir.Duvarlar kaba yonu taş duvar örgü tekniğinde örülmüşlerdir.Birinci katın yüksekliği tonozlu konaklama odalarında ve betonarme tabliye yükseklikleri açısından farklıdır (çizim-V.VI.4.3,4).

V.VI.5-ÜST ÖRTÜ

Taş Han'nın üst örtüsü

Zemin katta

Dairesel basık kemerler:Ticaret birimlerinin cepheleri daireysel basık kemerlidir.Kemer açıklıkları her birimde farklıdır.Kemer yükseklikleri 150,175,180.cm. olarak değişmektedir.Tuğla kemer genişliği 50.cm. dir (çizim-V.VI.6.5) (resim-V.VI.5.9).

Beşik tonoz

Ticaret birimlerinin üst örtüsü beşik tonozdur.Tonoz açıklıkları ticaret birimlerinin genişliklerine bağlı olarak değişmektedir.Han'nın giriş cephesi olan Ağaçpazarı caddesi cephesinde giriş geçiti 371 cm., diğerlerinde 361,360, 350 cm.olarak değişirken, Hükümet Caddesi Cephesinde 374,370,360,350,200 cm.olarak değişmektedir.Bu ölçülere bağlı olarak daireysel basık kemer yükseklikleri yukarıdaki sıralamaya göre 160,180,175,175,160 cm.ve 110 cm.olarak tespit edilmiştir (resim-V.VI.5.9).

Birinci katta konaklama odalarının üst örtüsü tonozdur.

Betonarme tabliye

Giriş holünün tavanında mevcuttur (resim-V.VI.3.7).

Birinci katta hol ve koridorların üst örtüsü betonarme tabliyedir (çizim-V.VI.4.3,4).

V.VI.6-CEPHELER

Taş Han'nın Ağaç Pazarı ve Hükümet Caddelerine açılan üç adet ön cephesi vardır.Avluya bakan arka cepheleri çimento harcı ile sıvalı rastgele bir düzene sahip bir görünümündedirler (resim-V.VI.3.5).

Ön cephe (giriş cephesi)

Yapının ön cephesi 18.80 m.uzunluğunda,cephe ortasından alınan yüksekliği 8.90 m. dir.Taş Han'a, batı yönündeki Ağaç Pazarı Caddesindeki daireysel basık kemerli bir kapıdan girilir.Giriş kapısı cephenin sol köşesinden, ikinci kemer

açıklığıdır.Girişin sağında bir ,solunda dört adet kemer açıklığı mevcuttur.Birinci katta ,zemin kattaki her kemer açıklığı üzerine iki adet konaklama odası penceresi gelmektedir.Pencereler basık kemerlidir.Kemer alın dolguları kagirdir.Altlık,alın ve söveleri kesme taştandır.Ahşap pencere aksamı ,pencere açıklığını eşit bir biçimde dörde bölmektedir.Pencereler giriş ve Hükümet Caddesi ,Sokullu Hamamı tarafındaki cephelerin tümünde olmak üzere ölçü , biçim ve yapım teknikleri açısından aynı niteliklerdedirler.İçten içe açıklıkları 90x120 cm.ölçülerindedirler.Söve genişlikleri 15 cm., alın ve altlıkları 24 cm. dir.Yüzeyde 35x140 cm. ölçülerindeki kesme taş alın içindeki basık kemer 15 cm.yüksekliğindedir, kemer alın dolgusu tuğladandır (resim-V.VI.2.1).

Zemin kat ,ön cephe ticaret birimlerinin zemin kotundan kemerlerin üzengi taşına kadar itinalı kesme taş duvar örgüsü ile yapılmıştır.Bu kotun üzerindeki yüzeylerde iki sıra tuğla ile başlayan duvar örgüsü bir sıra kesme taş iki sıra tuğla olarak devam eder (resim-V.VI.2.1).

Saçaklar tüm binanın sadece ön ve yan cephelerinde olmak üzere iki sıra kirpi saçak frizi biçimindedir (resim-V.VI.2.1).

Gizli çatı sistemi ile üst örtü ,giriş,Hükümet Caddesi yönündeki cephelerde gizlenmiştir (çizim-V.VI.6.5,6) (resim-V.VI.2.1,V.VI.5.9).

Yan cephe

Taş Han'nın ikinci önemli cephesi, Hükümet Caddesine bakan yan cephesidir.Bu cephenin uzunluğu 25.74 m.,yüksekliği cephe ortasından 8.90 m.dir.Altı adet dairesel basık kemerli ticaret birimi bu cepheye açılmaktadır.Her kemer açıklığı içinde kapı ve vitrin ögesi mevcuttur.Kemer açıklıkları kemerlerin her birinde farklıdır .Tüm cephe düzeni giriş cephesi ile aynıdır.

Yan cephe malzeme ve duvar örgü tekniği açısından ön cephe ile aynı niteliklere sahiptir (çizim-V.VI.6.7) (resim-V.VI.5.9).

Arka cephe

Sokullu Hamamı erkekler kısmına bitişik olan bu cephenin uzunluğu 9.70 m., yüksekliği ise 8.90 m.dir.Zemin katında Hükümet caddesine açılan iki adet ticaret birimine ait kemer vardır.Birinci kemer dairesel basık, diğeri geleneksel biçimden farklı basık kemerdir.Cephe bu yüzeyde iki kademelidir.Birinci kemerden sonra 150 cm.içeri çekilerek Sokullu Hamamı erkekler bölümünün duvarı ile aynı hizaya girer ve hamamın bahçesi yönünde 90 derecelik bir açı ile devam eder.Birinci katta Hükümet Caddesi yönündeki birinci kemer üzerine iki adet konaklama odasına ait pencere, ikinci kemer açıklığı üzerine ise zemin kat kemer açıklığına eşit açıklıkta basık kemerli bir pencere gelmektedir.Bu pencere detay ve malzeme açısından farklıdır (resim-V.VI.6.10).

Avlu cephesi

Diğer cepheler ile yüksekliği dışında hiçbir ortak noktası yoktur.Cephe düzeni, kapı ve pencere biçimi,malzeme gibi tüm ayrıntılar yönünden tarihi ve geleneksel yapı cephesi niteliğinde değildir (resim-V.VI.3.5).

V.VI.7-PENCERE VE KAPILAR

PENCERELER

Taş Han'ının pencere yapısı ,yapıya özgün karektardedir.Taş söve ,altlık ve alınları tüm han ve kervansaraylarda rastlanılan biçimde ve kesme taştandır.35x105 cm.ölçülerindeki kübik kesme taş alın içindeki basık kemer alını tuğla dolguludur (çizim-V.VI.7.8,9).

KAPILAR

Giriş kapısı

Taş Han'ının giriş kapısı dairesel basık kemerlidir.Kemer tuğladan,söveleri kesme taştandır.Kemer açıklığı 372 cm.yüksekliği 150 cm. ,tuğla kemer genişliği 50 cm.dir.Kemerin üzengi taşına kadar olan yüksekliği ön cephedeki diğer kemerler ile aynıdır (Çizim-V.VI.7.10).

Konaklama odalarına ait kapılar

Taş Han'nın sadece birinci katında mevcuttur.Kapılar içten içe 82x169 cm. ölçülerindedirler.Zemin döşemesinden 20 cm.lik bir basamakla çıkılan konaklama odaların kapılarının alın ve söveleri 10 cm. kalınlığındadır.Marmara mermerindendir (çizim-V.VI.7.11).

V.VI.8-BEZEME

Onaltıncı yüzyıla ait han ve kervansaray yapılarında duvar örgüsü içinde , yapının inşa malzemeleri olan taş ve tuğlanın, ardışık kullanımı ile bezeme karakteri elde edilmiştir.

Bezeme mimari öğeler açısından ;
Cepheler,
Pencereler,
Kapılar,
Ocaklar,
Olarak açıklanabilir.

Cepheler

Taş Han'nın, Ağaç Pazarı Caddesine açılan ön ve ,Hükümet Caddesine açılan yan,Sokullu Hamamı erkekler kısmına bakan arka cephelerinin,zemin kat kesme taş duvar ve birinci kat almaşık duvarın örgü tekniği,kirpi saçak frizi, bezeme karakterindedir (resim-V.VI.2.1,4,V.VI.5.9).

Pencereler

Birinci kat konaklama odalarına ait olan pencereler malzeme ,biçim ve cephedeki konumlarının oluşturduğu kompozisyon, oranları, malzeme kullanımı açısından bezeme niteliğindedir (çizim-V.VI.7.8).

Kapılar

Konaklama odalarının kapı alın ve söveleri ile bezeme niteliği kazandırılmaya çalışılmıştır.

Ocaklar

Konaklama odalarının işlevsel niteliğe sahip bezeme karakterindeki mimari ögesi olan ocaklar her konaklama odasında dışa açılan iki pencere arasında yerini almaktadır.Ocağın kaşkemer biçimindeki kesme taştan kemeri ,tuğladan örülmüş külah ve kemerinin dışa kavisli kesme taştan yastık taşları, konaklama odasının sade çözümü içinde belirgindir (çizim-V.VI.8.12) (resim-V.VI.3.8) .

V.VI.9-TAHRİBATLAR

1746 (H.1159) Büyük yangın;Üç Şerefeli Cami'nin yakınında çıkan yangın Sepetçiler, Ağaç Pazarı, Kale Bedeni dışındaki dükkanlar , Abacılar Başı, Sarçhane, Batpazarı, Zindanaltı ve oradan da Abdullah Hamamına kadar uzandı ve Kanlı Pınarda bitti (98) .

1751 (H.1165) depreminde Edirne'deki tarihi yapıların hasar gördüğü belirtilmektedir (99) .

1795 (H.1210) senesi Zilhicce evahirinde Edirne Ağaçpazarı Semtinde çıkan yangında Taş Han'nın yandığı belirtilmektedir (100).Kaynak olarak "Cevdet paşa tarihi" gösterilmektedir. (101) .

1838 (H.1254)'deki zelzelede iki katlı olarak yapılmış olan Taş Han'nın Sokullu Hamamı Hükümet Caddesi Cephesinde uzanan uzun kolunun birinci katı tamamen harap olduğundan yıkılıp ortadan kaldırılmıştır.Ön cephesinin birinci katı da çeşitli zelzeleler sonucunda hasar görerek harab olmuştur (102)(resim-V.VI.9.11,12) .

1877 (H.1294) Osmanlı-Rus savaşında, işgalciler tarafından yortu günü Üç Şerefeli Cami'nin minaresi'nin külahı yakılarak yangın çıkarılmış yortu şenliğine süs yapılmıştır.O dönemde Taş Han yıkılan kolu ile Üç Şerefeli Camine çok yakın olduğundan etkilenmiştir (103) .

18.6.1953 tarihinde meydana gelen zelzelede, birinci katın odalarının üst örtüsü tamamen tahrip olmuş ve ön cephesinde çatlaklar oluşmuştur.Bu nedenle yazılmış olan rapor mail-i inhidam kararı mahiyetindedir.(104).15.06.1953 tarihli ikinci raporunda bu kararını değiştirmiştir (resim-V.VI.9.13,14) .

Yukarıda belirtilen tarihlerde yaşanan tahrib edici olayların sonunda hasar gören Taş Han 13.8.1965 .tarih ve 732/22 sayılı rapora göre zemin katında beş göz ticaret birimi, birinci katında üç göz konaklama odasından ibaret kaldığı; bu hacimlerin de 1953 zelzelesinde hasar gördüğü ,birinci kat üst örtüsünün yukarıdaki paragrafta belirtilen rapordaki gibi olduğu öğrenilmektedir.Hükümet Caddesi cephesindeki ticaret birimlerinin kemerlerinin alınları kargir malzeme ile doldurulmuştur,bazılarında ahşap saçaklar vardır (resim-V.VI.9.13,14).

1953-1965 yılları arasında fiziki durumu yukarıda belirtilen Taş Han'nın ,birinci katı için 14.9.1965 tarihinde kısmi mail-i inhidam (yıkım) kararı çıkarılarak Edirne Belediyesi ve Valiliğince yıktırılmak istenmiştir (105) (resim-V.VI.9.17).

G.E.E.A.Y.Kurulu Taş Han'nın eski eser olması gerekçesi ile yıkılmasının doğru olmadığını,Milli Eğitim Bakanlığı gözetiminde onarılması veya kamulaştırılarak resmi kurum ve kuruluşlarca restorasyonunun gerçekleştirilmesi kararını almıştır.

1968 yılında onarımını mal sahiplerince ve yukarıda belirtilen ilgililerin gözetiminde yapılması 10.7.1968 tarih ve 722 sayılı yazı metninde belirtilmektedir.Aynı yazıda binanın dış cephelerinin onarımının kurul kararına uygun yapılacağı belirtilirken yapının iç mekanları ve avlu cephesi yönündeki onarımlar konusunda Prof.Dr. F.Akozan tarafından mimari projelerin çizimi ve uygulanması açısından destekleneceği belirtilmektedir.

Aynı raporda yapının avlu tarafında yapılan araştırma kazısı sırasında muhtemelen revak payelerinin temel izleri ve yapının bir bölümü olduğu düşünülen ahşap odaların var olabileceğine ait olasılıklar üzerinde durulmuş ise de kesin bulgular olmadığına karar verilmiştir, bu bölümlerin 1795 (H.1210) yangınında tahrib olmuş bölümlere ait olduğu düşünülmüştür.) (resim-V.VI.9.16).

18.6.1953 tarihindeki zelzelede Hükümet Caddesi yönündeki uzun kolu tamamen yıkılmıştır.Belediyece Üç Şerefeli Cami ve Sokullu Hamamı arasındaki yolun açılması sırasında enkaz kaldırılmıştır.Bu kola ait izlerin bir bölümü Sokullu Hamamı'nın kadınlar bölümünün duvarında mevcuttur (resim-V.VI.2.2).

V.VI.10-ONARIMLAR

Edirnedeki tarihi eserler tescil listesinde yetmiş numarada gösterilen Taş Han Sokullu Hamamı erkekler kısmına bitişiktir.Bu cephenin tuğla ile rastgele bir biçimde onarımına belediyece usulsüz olarak ruhsat verildiği ve 1953 zelzelesinden önce onarımına başlandığı, 28.8.1953 tarihli Y.Mimar Ali Saim Ülgen'nin E.T.K.V.K.K.'lu dosyasındaki rapordan öğrenilmektedir.Bu, Taş Han hakkında kayıtlardan belgelendirilebilen ilk onarım bilgisidir.

1953 zelzelesinden sonra mülkiyeti Dilaver, Enver Sezen'e ait bulunan Hükümet Caddesi cephesinin son kemerinin strüktürel sorunları nedeni ile Taş Han'a mail-i inhidam kararı verilmiştir.Valilik Makamı ve mülk sahipleri arasında ki yazışmalar sürecinde yapının onarılması için kamulaştırılması ve Milli Eğitim Bakanlığınca onarılması konusundaki olumsuzluklar araştırılmış ise de sonuçlandırılmamıştır (resim-V.VI.10.17).

Bu süreç içinde mülkiyet sahipleri ve kamusal kararların finansman ve onarım ilkeleri konusundaki bürokratik çözüm önerilerinin mail-i inhidam ve restorasyon arasındaki tercihin araştırılması ; G.E.E.A.Y.Kurulu Başkanlığı tarafından yapının rekonstrüksiyon olarak onarımı 10.11.1965 tarih ve 732-1181 sayılı kararına bağlanıncaya dek süren Edirne Vilayet Makamı ,Edirne Belediyesi Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve G.M.E.E.A.Y.Kurulu Başkanlığı arasında sürdürülen yazışmalar sürecinden sonra mülk sahiplerince onarımına karar verilmiştir.Gerekli projeler Prof.Dr.F.Akozan'ın da bulunduğu yetkili kurullarca hazırlanmıştır .

Yukarıda belirtilen 1953 ve 1965 yılları arasındaki oniki yıl süren bir çalışma sonucunda mail-i inhidam olmaktan kurtarılmış,ancak finansman sorunu nedeni ile gereken biçimde yapı onarılamamıştır.

Onarım fotoğraflarından anlaşılacağı gibi zemin kat ticaret birimleri ara bölme duvarları,beşik tonozları,birinci katın konaklama odaları ön ve arka cephe duvarları kısmen,konaklama odalarının ara bölme duvarları yer yer,ve

birinci kat üst örtüsü tamamen yenilenmek sureti ile onarımı gerçekleştirilen Taş Han, Hükümet Caddesi'nin açılması nedeni tümü ile onarılmamıştır (resim-V.VI.10.18,19,20,21) .

Zemin kattaki Ağaç Pazarı ve Hükümet Caddesi cephelerindeki Ticaret birimlerinde, kullanıcılar tarafından yapılan tadiletler; ışıklı asma tavan, ahşap tavan, asma kat, renkli alüminyum doğrama, güneşlik gibi eklerdir.

Taş Han'nın giriş mekanına ait zemin kaplaması çimento harcı ile şaplıdır.

Giriş mekanına ait kaba yonu taş duvarlar kireç badanalıdır. Kaba yonu taş duvarın derzlerinin boya ile belirginleştirilmesi niteliksiz ve anlamsız onarımı göstermektedir (resim-V.VI.3.7) .

Hol

Giriş geçitinden geçilerek ulaşılan hole ait döşeme betonarmedir (resim-V.VI.3.7) .

Giriş holünden birinci kata çıkan merdiven betonarmedir (resim-V.VI.3.8) .

Merdiven alnındaki kirişler betonarmedir (resim-V.VI.3.8) .

Zemin çimento harcı ile şaplıdır.

Giriş holüne açılan yönetim odası çimento harcı ile şaplı ve duvarlar kireç sıvalıdır.

Birinci kat

Konaklama odalarının açıldığı hol ve koridor

Bu bölümün tavanı betonarmedendir, duvarlar ve tavan çimento harcı ile sıvalı ve badanalıdır.

Döşeme çimento harcı ile şaplıdır.

Konaklama odaları

Konaklama odalarına ait ocaklar ölçü ve strüktür olarak esasa uygun ise de kırmızı yağlı boyalı tuğlalar imitasyon etkisi yaratmaktadır (resim-V.VI.3.8) .

Yağlı boyalı pencere doğramaları yapının tarihi karakteri ile uyumsuzdur.

Konaklama odalarının üst örtüleri tonozdur.Duvarlar ve tonozlar kireç badanalıdır.

Özgün plan şemasına bağlı kalınmadığından revaklı avluya açılması gerekirken koridora ve hole açılan pencereler kontraplak malzeme ile cam olması gereken bölümleri kapatılmıştır.

Döşeme çimento harcı ile şaplıdır.

Tuvalet ve duşlar

Günümüz sıhhi malzemeleri ve tesisatı ile donatılmıştır. Çağdaş malzeme kullanımı ile geleneksel ve özgün karakterden uzaklaşmış olan yapı malzeme ve işçilik açısından günün koşullarının standart altı imalatları ile tarihsel açıdan olduğu gibi , günümüz olanakları olarak da bekleneni verememiştir.

Taş Han'da gerçekleştirilen geniş çaplı onarımın sonucunda, özgün plan şeması uygulanamamıştır.

Yapının genelindeki strüktürel çözümlerde onarım ilkelerine bağlı kalınmamıştır.

Malzeme açısından özgün niteliklere sahip malzeme kullanılamamıştır.

Onarımın amacına ulaşamamasının asıl nedeni yapının kamulaştırılamayıp ,gerekten finansman kaynaklarının bulunamayışına bağlanmaktadır.Yapı eldeki mevcut olanaklar dahilinde onarılmıştır.

Yapının bir bölümü yeni açılan Hükümet Caddesi üzerinde kaldığından ,onarım projeleri yapının tümü için düşünülememiştir.Restorasyon projesi konusundan başlayan talihsizlik böyle bir sonucu getirmiştir.

Günümüz konaklama yapılarında aranan ,kalörifer,sıhhi tesisat,konaklama odalarına banyo, müzik ve telefon tesisatı,restoran,kafeterya ve bunları destekleyecek olan çamaşırhane,mutfak,ısıtma merkezi,çalışanlar için konaklama ve dinlenme odası gibi olanaklarla günümüz standartını yakalayamayışı nedeni ile, yapının pek çok eksikleri ve sorunları vardır.

V.VI.11-RESTİTÜSYON SORUNLARI

Onaltıncı yüzyılın ikinci yarısına ait olan yapı geçirmiş olduğu tahribatlar sonucunda yeniden inşa edildiği için özgün mimari karakterini kaybetmiştir.

Yapının zemin katında dairesel basık kemerleri ile dışa açılan dükkanları,birinci katındaki konaklama odaları ve avlusu ile, kent hanlarının bir örneğidir.

E.K.T.V.K.K. Müdürlüğündeki dosyasından alınan fotoğraflara göre, onarım öncesinde hanın giriş kapısı hükümet caddesi cephesindedir.Dört sıra tuğla kirpi saçak vardır.Çatı kiremit örtülüdür.Hükümet Caddesi cephesinin Sokullu Hamamı ile köşesinde büyük bir yarım küreden basık kubbenin mevcut olduğu görülmektedir.

Sokullu Hamamı ile iç içe bir konumda olan yapının iç bahçe tarafındaki cepheleri 1965 yılı onarımında tümü ile yeniden yapılmıştır.Ancak yapının tarihi kimliğini yansıtmamaktadır.

VI-GENEL DEĞERLENDİRME

Edirne'de onbeş ve onaltıncı yüzyıllarda yapılmış olan han ve kervansarayların, belgelerden tespit edilebilenlerin dökümü Tablo-2'dedir.

Konaklama ve ticaret işlevini tek tek, veya ikisine birlikte sahip olan han ve kervansarayların tümü kent içinde, ticaret merkezlerinde yer almaktadırlar.

Yapılara ait bilgiler tarihlere göre;

-1628-1640 yılları arasındaki bilgileri Hıbrî'den.
-1890-1920 yılları arasındaki bilgileri Badi Efendi'den.
-1920-1933 yılları arasındaki bilgileri Dr.Rifat Osman'dan.
-1933-1939 yılları arasındaki bilgileri O.Nuri Peremeci'den
-1962 Yıllarından bu yana olan bilgileri Rıfkı Mehlül Meriç'ten,Vakıflar Bölge Müdürlüğün'den, E.T.K.V.K.K.Müdürlüğünden, Edirne Müzesinden, şahıslar'a ait özel kitap ve fotoğraf arşivlerinden, Üniversite rölöve arşivinden elde edilmiştir.

Edirne'nin Başkent olması ile artan imar faaliyetleri,daha sonra kentin tarihi ve doğal olaylar ile sarsılması, mimari açıdan yapısını büyük bir ölçüde değiştirmiştir. Bu olayların etkileri ile tahrib olan yapıların onarılma olanakları olmadığından , büyük bir bölümünün enkazı 1938 yılında belediye tarafından alınan bir karadan sonra kaldırılmıştır.Bu durum 1950'li yıllardan sonra G.M.E.E.A.Y.Kurulu'nun Edirne ile ilgili çalışmalar yapmaya başlaması ile eski eserlerin tescil edilerek korunmaları kararı alınmıştır.

Tarihi eser kaybı bu tarihten sonra da finansman yetersizliği ve yapıların korunamamaları ile yok olup gitmeleri biçiminde devam etmiştir.

Günümüzde ayakta kalan han ve kervansaray yapılarından Deveci Han,Rüstempaşa Kervansarayı ,Ekmekçioğlu Ahmetpaşa Kervansarayı,Havlucular Hanı ve Taş Han yukarıda bahsedilen yapıların mevcut örnekleridir.Kronolojik sıralamaya göre;

Deveci Han,kentin ticaret merkezine yakın ikinci derecedeki merkezindedir.Kareye yakın dikdörtgen biçiminde iç avlulu iki katlı,daha çok bekarların ve tüccarların konakladığı "Hecegan" hanlarındandır.

Rüstempaşa Kervansarayı kentin birinci derecedeki ticaret merkezinde, bulunduğu adanın ve yolların biçimlendirdiği genel plan şeması ile iki avlulu,gelişmiş "kent hanlarının" örneğidir.

Ekmekçioğlu Ahmetpaşa Kervansarayı kentin ticaret merkezine en uzak,yine ticaret ile uğraşılan bir merkezdedir.İç avlulu insan ve hayvanların konaklama işlevini bir arada çözen planı ile "menzil hanı" niteliği taşımaktadır.

Havlucular Hanı ve Taş Han kentin birinci derecedeki ticaret merkezine yakın, yine ticaret yapılan merkezlerde iki katlı,iç avlulu "gelişmiş kent hanları'nın" plan şemasına sahip örnekleridirler.

Tüm han ve kervansarayların taşıyıcı sistemleri duvarları ve payeleridir.Payeler çeşitli biçimlerdeki kemerler ile bağlanırlar.

Üst örtü sistemleri kubbe ve tonoz çeşitleri ile ahşap çatılardır.

Cephelerin genel karakteri "kent hanlarında" ön cephelerin zemin katlarında ticaret dizini,birinci katlarda konaklama odalarının pencereleri, iki sıra saçak frizi veya korniş ile sonlanan cepheler ortak bir görünüm oluşturmaktadırlar.

Deveci Hanın giriş cepheleri ve diğer cepheleri mimari öğeler açısından benzer hareketliliktedir.

Rüstempaşa Kervansarayı, Havlucular ve Taş Han'nın zemin kat ön cephelerinde ticaret dizini mevcuttur.Ön cephe birinci katlarında, zemin katın biçimine bağlı olarak periyodik bir dizin oluşturan konaklama odalarının pencereleri ile ortak bir cephe karakterine sahiptirler.Arka cepheler genellikle mimari öğeler açısından sağıra yakın bir görünümündedirler.

Pencere ve kapı biçimleri tüm yapılarda mekanların işlevlerine bağlı olarak biçimlenmektedirler.Giriş kapıları

görünüm açısından abartısız,ve genellikle iç avluya kadar uzanan giriş geçidine açılmaktadırlar.

Han ve kervansaray işlevine sahip yapılarda bezeme karakteri, onbeşinci ve onaltıncı yüzyıl mimarisinin karakterini taşımaktadır.Malzemeli bezeme yoktur.Bezeme malzemenin ardışık kullanımı veya farklı biçimlerdeki işlenişinin aynı yüzeyde bir arada kullanımı ile oluşturulmaktadır.Tüm yapılar içinde sadece Deveci Handa konaklama odasındaki niş içinde,malzemeli bezeme bitki dekoruna rastlanmıştır.

Edirne Kenti'nin yaşamış olduğu coğrafi ve tarihi olayların tümünden zarar gören yapılardan Deveci Han ve Rüstempaşa Kervansarayı özgünlüğünü korumuşlardır.Ekmekçioğlu,Havlucular Han'ı ve Taş Han bir bölümlerini harabiyetler sonucunda kaybederek günümüze özgün plan şemaları ile ulaşamayan han ve kervansaray yapılarıdır.

Edirne açısından kaybedilen yapıların sayıları dikkate alınırsa, restorasyon konusundaki geriye dönük çalışmaların ne kadar yetersiz olduğu görülmektedir.Bu konuda geriye dönük çok fazla örnek oluşturacak yeterli miktarda çalışmalar yoktur.Bu süreç içinde değerlendirilmek gerektiğinde Deveci Han günümüzde onarım süreci içindedir.Rüstempaşa Kervansarayı görmüş olduğu onarım ile yirminci yüzyıla işlev olarak uyarlanmıştır.Ekmekçioğlu Ahmetpaşa Kervansarayı'nın ticaret dizini onarım geçirmiştir.Konaklama mekanları rehabilitasyon amaçlı bir onarım görmüşlerdir,çatı açısından özgünlüklerini kaybetmişlerdir.Havlucular Hanı şahısların mülkiyetinde olduğu için ticaret birimlerine uygulanan bireysel müdahaleler sonucunda özgün karakterini koruyamamıştır.Taş Han'nın geçirmiş olduğu büyük çaplı onarım yapının genel plan şemasını koruyamaması ve yapının genelinde malzeme kullanımı açısından başarısız sonuç vermiştir.Yapı ön cephe görünümü ile tarihi yapı niteliği taşımaktadır.

Tüm yapıların restitüsyon sorunları vardır.Onarım süreci içinde olan Deveci Han'nın alüminyum pencere çerçeveleri ve ilave binanın yağmur olukları yapının tarihi kimliği ile uyum sağlamamaktadır.Deveci Hanın mevcut olmayan ve herhangi bir izine rastlanamayan merdiveni için,"döşemedeki delik yeterli veri değildir". Merdiven ögesi benzeri mimari plan şemasına sahip yapıların incelenerek ,özgün

karakterine en yakın örnek esas alınarak tamamlanması öngörülmüştür. Rüstempaşa Kervansarayı bu açıdan en iyi örnektir. Yapının özgün ögesi olan Köşk Mescid tamamlanamamıştır. Ekmekçioğlu Ahmetpaşa Kervansarayı "menzil hanı" karakterindeki kent hanı örneklerindendir. Benzeri olan yapılar incelenerek ve konaklama, hizmet mekanlarının izleri yapılan kazılarla tespit edilerek elde edilen verilerin tümü birleştirilmesi ile sağlıklı restitüsyon örnekleri çizilebilir. Taş Han ön cepheleri ile tarihi nitelik taşımaktadır. Yapının geçirmiş olduğu onarım öncesinde çekilmiş olan resimleri incelendiğinde giriş kapısı yönünün bugünkü ile aynı olmadığı anlaşılmaktadır. Havlucular Hanı kaynaklardan elde edilen bilgiler, yapılacak kazı çalışmaları ve mevcutların birleştirilmesi ile ulaşılabilecek restitüsyonları gerçeğe yakın olacaktır. Yerinde bir park oluşturulan İki Kapılı Han'ın kalıntıları büyük bir olasılıkla mevcuttur. Kısa bir zaman öncesine kadar mevcut olan yapının kısmi fotoğrafları mevcuttur. Kazı çalışmaları gerekmektedir. Havlucular Hanı karşısında, duvarının bir bölümü mevcut olan Bal Kapanı ve aynı çevrede yapılacak olan kazılar Un , Bal Kapanı gibi Hanların kalıntılarına ulaşılabilir.

VI-SONUÇ

Onbeş ve onaltıncı yüzyılda Edirne'de yapılmış olan konaklama ve ticaret işlevine sahip, han ve kervansaray yapılarının mimarisinin araştırılması ve irdelenmesi niteliğindeki çalışmanın sonucunda, araştırma, koruma ve onarma açılarından Edirne bugüne kadar yapılmış ve halen yapılmakta olan çalışmalar açısından çok yetersiz olduğu, bu nedenle de pek çok tarihi nitelikte taşıyan yapının korunamadığı, kaybedildiği saptanmış bulunmaktadır.

Ayakta olanlar ise geçirmiş oldukları tahribatlar sonucunda pek çok mimari ögesini ve özgünlüğünü, zamanında müdahale görmediği için kaybetmiştir. Hatalı onarımlar ile günümüze farklı karakter ve biçimlerde ulaşmışlardır.

Vakıflar Bölge Müdürlüğü mülkiyetindeki yapılar gördükleri müdahaleler ve kullanım amaçları açısından denetlenebilmekte ve kurul kararları ile korunabilmektedirler. Ancak şahıs mülkiyetinde olan Taş Han, Havlucular Han'ı, onarım ve müdahaleler açısından gerektiği gibi denetlenmediklerinden, tahribatların, onarım yetersizliklerinin çok daha üst düzeyde olduğu izlenmektedir. Havlucular Hanı'nın tümü ile ele alınarak, tamamlanma konusunda onarılma şansı da yoktur. Her ticaret birimi farklı mülkiyet sahibininindir. Bu nedenle şahıs mülkiyetinde olan tarihi yapılar onarım ve müdahale kararları açısından tarihi nitelikleri nedeni ile yetkili kurul ve kuruluşların etkin denetlenebilme ve yaptırım güçlerinin etkili olduğu alanları içine alınabilmelidirler.

Şahıs mülkiyetindeki yapıların korunamama nedenleri başında tarihi yapıların bakım ve onarım giderlerinin karşılanamaması gelmektedir. Bu sorunun çözümü amacı ile devlet, finans kuruluşları tarafından kullanılacak uygun krediler ve denetleyici kurullarında yetkileri, yaptırım güçleri ön plana çıkarılarak onarımları teşvik edilmeli, başıboşluktan ve özgünlüklerini kaybederek yok olmaktan korunmaları gerekmektedir.

Ayrıca günümüzde tümü ile yok olan ancak sadece yerleri boşluk durumunda kalmış yapıların yerlerine, isimlerinin ve bilinen diğer bilgilerin kısaca belirtildiği plakette konularak, halkın bilgilendirilmesi tarihi kalıntılarının

bulunduğu veya toprak altında hala bulunabileceği bu yerlerin korunması açısından da gerekmektedir.

Yukarıda belirtilenlere dayanarak tarihimizin bir parçası olan bu yapıların özgünlüklerini koruyabilmek ve bundan sonraki onarımlara örnek oluşturabilecek şekilde, sağlamlaştırmak, dondurmak, yenilemek,yeni bir işlev kazandırmak amacı ile yapılacak her türlü müdahalenin sağlıklı olması için restorasyon bilimsel gerekleri yerine getirilmesine yönelik çalışan kurum ve kuruluşların daha güçlü ve etkin hale getirilmesi gerekmektedir.

Özellikle tarihi yapıların yoğun olduğu Edirne Kentinde yukarıda bahsedilen konu üzerine dikkatle eğilinmesi gerekmektedir.

DİPNOTLAR

- (1) KANSU,Ş,A, "Edirne'nin tarihöncesine ait araştırmalar" Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı,Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s.13 14 15 16.
- (2) MANSEL,A,M,"İlk çağda Edirne" a.g.e, s.20.
- (3) MANSEL,A,M, "İlk çağda Edirne" a.g.e , s.22.
- (4) MANSEL,A,M, "İlk Çağda Edirne" a.g.e , s.23.
- (5) SÖYLEMEZOĞLU,H,K, Edirne Hakkında Tarihi Etüd, İstanbul, 1935, s.4.
- (6) MANSEL,A,M, "İlk çağda Edirne" Edirne'nin 600.Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı" Türk Tarih Kurumu yayınları,Türk Tarih Kurumu Basımevi,Ankara,1993, s.23.
- (7) EYİCE,S, "Bizans devrinde Edirne ve bu devire ait eserler" Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s.61.
- (8) İSLAM ANSİKLOPEDİSİ İslam Alemi Tarih Coğrafya Etnoğrafya Ve Biyoğrafya Lugatı " Edirne Maddesi", Milli Eğitim Basımevi ,İstanbul, 1961. s.112.
- (9) İSLAM ANSİKLOPEDİSİ , a.g.e, s.107.
- (10) İSLAM ANSİKLOPEDİSİ , a.g.e, s.118.
- (11) İSLAM ANSİKLOPEDİSİ , a.g.e, s.108 109,
- (12) İSLAM ANSİKLOPEDİSİ , a.g.e, s.108,
- (13) GÖÇER,O, Şehirlerde Ticaret Alanları , Yurt Matbası , İstanbul , 1973.
- (14) CEZZAR,M, Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı Ve Klasik Dönem İmar Sistemi, İstanbul,1971 s.18,19.

- (15) DARKOT,B, "Edirne, Coğrafi Giriş" Edirne, Edirne'nin Fethi'nin 600. Yıldönümü Armağan Kitabı , Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s.2.
- (16) DARKOT,B, "Edirne, Coğrafi Giriş" a.g.e., s 3.
- (17) Vakıflar Dergisi, Sayı II, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, 1969, Ankara ,s 241 270.
- (18) CEZZAR,M, Anadolu Öncesi Türklerde Şehir Ve Mimarlık, "Türklerde Şehir yaşamının Başlangıcı Sorunu" Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ,Baha Matbası, İstanbul, s.178,179.
- (19) CEZZAR,M, "Türklerde Şehir yaşamının Başlangıcı Sorunu" a.g.e., s.180.
- (20) CEZZAR,M, "Türklerde Şehir Yaşamının Başlangıcı Sorunu" , a.g.e., s.190.
- (21) CEZZAR,M, "Türklerde Şehir yaşamının Başlangıcı Sorunu " a.g.e, s.200.
- (22) KÖPRÜLÜ,F, Vakıflar Dergisi II, Vakıflar Genel Müdürlüğü Neşriyatı, İkinci Baskı, 1969,Ankara,1938. s.267 268.
- (23) CEZZAR,M, Anadolu Öncesi Türklerde Şehir Ve Mimarlık " Kaynak ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray " ,türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Baha Matbası , İstanbul , 1977 , s 169.
- (24) CEZZAR,M, "Kaynak Ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray " a.g.e, s.171.
- (25) CEZZAR,M, "Kaynak Ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray" a.g.e, s.178.
- (26) CEZZAR,M, "Kaynak Ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray" a.g.e, s.178.
- (27) CEZZAR,M, "Kaynak Ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray" a.g.e, s.197.

- (28) CEZZAR,M, "Kaynak Ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray" a.g.e, s.179.
- (29) CEZZAR,M, "Kaynak Ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray" a.g.e, s.183.
- (30) CEZZAR,M, "Kaynak Ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray" a.g.e., s.179.
- (31) ASLANAPA,O, "Kervansaraylar" Türk Sanatı I, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları Devlet Kitapları ,İstanbul, s.32.
- (32) ASLANAPA,O, "Kervansaraylar" Türk Sanatı I,Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları devlet kitapları,İstanbul, s.32.
- (33) CEZZAR,M, Anadolu Öncesi Türklerde Şehir Ve Mimarlık, "Kaynak Ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray" Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Devlet Kitapları ,İstanbul , s.181 182.
- (34) CEZZAR,M, Anadolu Öncesi Türklerde Şehir Ve Mimarlık , "Kaynak Ve İçerik Yönünden Ribat Hanakah Kervansaray" Türkiye İş Bankası kültür Yayınları devlet Kitapları ,İstanbul, s.185.
- (35) İLTER,İ, Türk Hanları, K G M Matbası, Ankara, 1969.
- (36) KUBAN,D, Yüz Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, "Selçuk Kervansarayları nasıl yapıları? Selçuk Sarayları Hakkında Bilgimizin niteliği nedir " Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1981, s.127.
- (37) KUBAN,D, "Selçuk Kervansarayları nasıl yapıları? En önemli örnekleri hangileridir ? Selçuk Sarayları hakkında bilgimizin niteliği nedir " a.g.e, s.129.
- (38) KUBAN,D, "selçuk Kervansarayları nasıl yapıları? En önemli özellikleri nedir ? Selçuk Sarayları hakkında bilgimizin niteliği nedir" a.g.e, s.114.
- (39) Vakıflar Dergisi, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara, 1967, XXIV.

- (40) İLTER,İ, a.g.e, s 5.
- (41) GÜRAN,C, Türk Hanlarının Gelişimi Ve İstanbul Hanlarının Mimarisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1976, s.9.
- (42) KILIÇÖTE,C, Deveci Hanı'nın Restorasyon Süreci, O.D.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1990, s.122.
- (43) KUBAN,D, Yüz Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul ,1981, s.127.
- (44) E.T.K.V.K.K. Deveci Han dosyası ve tescil fişi Hazırlayanlar ÇAKAN,Ü, TÜRKDOĞAN,A,E.
- (45) KILIÇÖTE,C, Deveci Han'nın Restorasyon Süreci O.D.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi , Ankara , 1990 , s.122.
- (46) E.T.K.V.K.K. Deveci Han Dosyası, Tescil Fişi Hazırlayanlar ÇAKAN,Ü, TÜRKDOĞAN,A,E.
- (47) AHMET BADI EFENDİ, Riyaze-i Belde-i Edirne Çeviren YILDIZ,A, s.40,
- (48) KILIÇÖTE,C, "Deveci Han'nın Restorasyon Süreci" a.g.t., Ankara, 1990.
- (49) E.T.V.K.K. Deveci Han Dosyası Ve Tescil Fişi.
- (50) KAZANCIGİL,R, Edirne Mahalleleri Tarihçesi 1529-1990, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları 7, İstanbul, 1992, s.40.
- (51) KAZANCIGİL,R, Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi, Edirne Kütüphaneciler Derneği Şubesi Yayınları, s.117.
- (52) KILIÇÖTE,C, "Deveci Han'nın Restorasyon Süreci", O.D.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi ,Ankara ,1990 , s.33
- (53) KILIÇÖTE,C, " Deveci Han'nın Restorasyon Süreci" a.g.t, s.116.
- (54) KILIÇÖTE,C, "Deveci Han'nın Restorasyon Süreci" a.g.t, s.124,142.

- (55) KILIÇÖTE,C, "Deveci Han'nın Restorasyon Süreci" a.g.t, s.130-137.
- (56) E.T.V.K.K. Rüstempaşa Kervansarayı Dosyası.
- (57) ONUR,O, Edirne Tarihi Vesikalarından Kitabeler ,Yenilik Basımevi , İstanbul, 1972, s.223.
- (58) GÖKBİLGİN,T, "Edirne hakkında yazılmış tarihler ve Enis-ül müsamirin" Edirne Edirne'nin 600 Fethi Yıldönümü Armağan kitabı, Türk Tarih Kurumu yayını , Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s.101.
- (59) PEREMECİ,O,N, Edirne Tarihi, Edirne Ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınlarından ,Sayı 6,Resimli Ay Matbası T.L. Şirketi,İstanbul, 1979, s.65.
- (60) DEMİRİZ,Y, Osmanlı Mimarisinde Süsleme Sanatı I Erken Devir (1300-1453), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1979, s.65.
- (61) MERİÇ,R,M, "Edirne'nin Tarihi Ve Mimari Eserleri Hakkında" Türk Sanatı Tarihi Araştırma Ve İncelemeleri I , 1963, s 453, .
- (62) AYVERDİ,E,H, "Edirne'de Rüstempaşa Kervansarayı , Türkiye Turing Otomobil Kurumu belleteni", s 122, 1952 ,İstanbul.
- (63) Vakıflar Dergisi II, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı ,İkinci Baskı, Ankara, 1969.
- (64) KILIÇÖTE,C, "Edirne'deki Eski Eser Onarım Çalışmaları' X.Vakıf Haftası ,Ankara,1993,s 423 429.
- (65) E.T.V.K.K. Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı Dosyası,
- AHMET BADİ EFENDİ, Riyaze-i Belde-i Edirne Çeviri YILDIZ,A, s.43 67.
- (66) EVLİYA ÇELEBİ'NİN SEYYAHATNAMESİ, Zuhuri Danışmaan Yayınevi Kardeş Matbası , Çeviren DANIŞMAN,Z, İstanbul, 1970, Cilt 6, s.12.

- (67) ONUR,O, Edirne Tarihi Vesikalarından Kitabeler, Yenilik Basımevi, İstanbul,s 220-221.
- (68) İSLAM ANSİKLOPEDİSİ , "Edirne Maddesi" , s 109.
- (69) BAYATLI,H.K., Kitabenin çevirisi.
- (70) Yerinde yapılan tespit ve incelemelere dayanarak.
- (71) HİBRİ,A, Enisü-l Müsamirin Edirne Tarihi 1360-1650, çeviren KAZANCIGİL,R, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, No 24, Edirne Araştırma Dizisi, s 43.
- (72) E.T.V.K.K. Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı Dosyası ve Tescil Fişi .
- (73) ONUR,O, Edirne Tarihi Vesikalarından Kitabeler, "Kale- Kışla- Okul- Depo- Kapalı Çarşı-Kervansaray-Misafirhane- Hastahane- Karakol Ve Hükümet Konağı Kitabeleri" ,Yenilik Basımevi, İstanbul, 1972.
- (74) KAZANCIGİL,R, Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi , Edirne Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, s 117.
- (75) E.T.V.K.K. "Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı" Dosyasındaki Dilekçeler.
- (76) E.T.V.K.K. "Ekmekçioğlu Ahmet Kervansarayı" Dosyasındaki Dilekçeler.
- (77) E.T.V.K.K. "Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı" Dosyasındaki Dilekçeler.
- (78) KAZANCIGİL,R, Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi, Edirne Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, Acar Matbacılık Yayıncılık Hizmetleri, s 115.
- (79) KAZANCIGİL,R, a.g.e., s 117.
- (80) KÜÇÜKKAYA,G, Belleten, "Mimarbaşı Sedefkar Mehmet Ağa Dönemi Edirne Yapıları Ve Defterdar Ekmekçioğlu

Ahmet Paşa ,Türk Tarih Kurumu Yayını Beleten, Tarih Kurumu Basımevi, s 393.

- (81) KÜÇÜKKAYA,G, a.g.e., s 405.
- (82) KÜÇÜKKAYA,G, a.g.e., s 405.
- (83) Vakıflar Bölge Müdürlüğü Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Dosyası.
- (84) HİBRİ,A, Enisü-l Müsamirin Edirne Tarihi 1360-1650,Çeviren KAZANCIGİL,R, Türk Kütüphaneciler Derneği şubesi yayınları, no 24, Edirne araştırma dizisi, s 43.
- (85) KÜÇÜKKAYA,G, "Mimarbaşı Sedefkar Mehmet Ağa dönemi Edirne Yapıları Ve Defterdar Ekmekçioğlu Ahmet Paşa, Türk Tarih Kurumu Yayını Belleten, Tarih Kurumu Basımevi, s 408.
- (86) KÜÇÜKKAYA,G, a.g.e., s 408.
- (87) PEREMECİ,O,N, Edirne Tarihi, "Edirne Çarşı Ve Kervansarayları" Edirne Ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınlarından, sayı 6, Resimli Ay Matbası T.L. Şirketi, İstanbul ,1939, s 88.
- (88) ONUR,O, Edirne Tarihi Vesikalarından Kitabeler, "Edirne Çeşme, Sebil Ve Hamam Kitabeleri ", Yenilik Basımevi, İstanbul, 1972, s 21-23.
- (89) KAZANCIGİL,R, Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi ,Edirne Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, s.83.
- (90) KAZANCIGİL,R, a.g.e., s 83.
- (91) KAZANCIGİL,R, a.g.e., s.83.
- (92) E.T.V.K.K. Taş Han Dosyası Ve Tescil Fişi.
- (93) KAZANCIGİL,R, a.g.e., s 85.
- (94) Yerinde yapılan araştırma ve gözlemlere göre.
- (95) AKOZAN,F, Türk Hanları Ve Kervansarayları, Türk

Tarihi Araştırmaları Ve İncelemeleri,
İstanbul, İ.G.S.A., 1962 , s 136.

ONUR, O, a.g.e. "Kale Kışla Okul Depo Kapalı Çarşı
Kervansaray Misafirhane Hastahane Karakol ve Hükümet
konağı kitabeleri" s 21 22.

PEREMECİ, O, N, a.g.e., s 463.

KUYRUKLUYILDIZ, Y, Havlucular hanı kullanıcılarından.

PEREMECİ, O, N, a.g.e., s 92.

MERİÇ, R, M, Türk Sanatı Tarihi Araştırma Ve
İncelemeleri I, "Edirne Tarihi Ve Mimari Eserleri
Hakkında" Türk Tarih Kurumu Yayınları , Türk tarih
Kurumu Basımevi , Ankara, 1993, s 453.

(96) E.T.V.K.K. Taş Han dosyası Ve Tescil Fişi.

MERİÇ, R, M, a.g.e., s 92.

(96) PEREMECİ, O, N, a.g.e., s 92.

(97) KAZANCIGİL, R, Edirne Mahalleleri Tarihçesi, "1529
1609 Yılları Arasında Mevcut Edirne Mahalleleri" Türk
Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları 7,
Acar Matbacılık Ve Yayıncılık Hizmetleri, s 36

(98) KAZANCIGİL, R, a.g.e., s 85.

(99) E.T.V.K.K. Taş Han Dosyası Ve Tescil Fişi.

(100) CEVDET PAŞA TARİHİ, cilt 6, s 223.

(100) E.T.V.K.K. Taş Han Dosyası.

(101) E.T.V.K.K. Taş Han Dosyası Ve Tescil Fişi.

(102) KAZANCIGİL, R, Şehir Tarihi Kronolojisi, Edirne
Kütüphaneciler Derneği Şubesi Yayınları, Edirne, s
155.

(103) E.T.V.K.K. Taş Han Dosyasındaki Yüksek Mimar
Ülgen, S'nin 28.8.1953 Tarihli raporu.

(104) E.T.V.K.K. Taş Han Dosyası.

ÖZGEÇMİŞ

1956 yılında Kayseride doğdum.İlk, orta, lise eğitimimi Edirne’de Tamamladım.1973-1974 yılında lisan öğrenimi amacı ile yurt dışında bulundum.1974 yılında başladığım E.E.Enstitüsü’nün üçüncü sınıfından ayrılarak 1977 yılında E.D.M.M. Akademisi’nin Mimarlık bölümüne girdim, eğitimimi 1981 yılında tamamlayarak Mimar olarak mezun oldum.

1981-1982 yılları arsında aynı okulda sözleşmeli olarak görev yaptım, 1882 ve 1985 yılları arasında serbest proje çizerek sürdürdüğüm çalışmama 1985 yılında P.T.T.’nin yapı işlerinde Mimar olarak devam ettim.Halen Türk Telekom Yapı İşleri Müdürlüğünde Mimar olarak görevimi sürdürmekteyim.

EKLER

KAYNAKLAR

- (1) AHUNBAY,Z, Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon, Yapı Endüstrisi Merkezi Yayınları, Yem Yayın matbası, İstanbul, 1995.
- (2) ARKİTEKT, "Mimarlık Şehircilik Ve Turizm Dergisi" , İstanbul, 1970, sayı.338.
- (3) ABDURRAHMAN,H, Enisül-Müsamirin , Edirne Tarihi 1360-1650, Çeviri KAZANCIGİL,R, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları No 24 edirne Araştırma Dizisi 14.
- (4) AHMET BADİ EFENDİ 1890-1920 , Riyaz-ı Belde-i Edirne, Beyazıt Kütüphanesi , üç cilt yazma eser.
- (5) AKOZAN,F, Türk Han Ve Kervansarayları , Türk Tarihi Araştırmaları Ve İncelemeleri, Sayı I , İstanbul, İ.G.S.A.yayını, 1963 , .
- (6) AKOZAN,F, Türkiyede Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı Ve Kanunlar, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını No 47, İstanbul ,1977.
- (7) AKILLI,H, Taş Eserlerin Tahribatına Neden Olan Etkenler, Röleve Ve Restorasyon dergisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, sayı 6.
- (8) ASLANAPA,O, Türk Sanatı I, "Başlangıcından Büyük Selçukluların Sonuna Kadar" Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları Devlet Kitapları,Milli Eğitim Basım Evi,I.Basılış, İstanbul, 1975 .
- (9) ASLANAPA,O, Türk Sanatı II, "Anadolu Selçuklularından Beylikler Devrinin sonuna Kadar", Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları Devlet Kitapları,Milli Eğitim Basım Evi,İstanbul, I.Basılış.
- (10) ASLANAPA,O, Türk Sanatı, Remzi Kitapevi A.Ş.Evrin Matbacılık, 3.Basım , İstanbul, 1993.

- (11) ASLANAPA,O, Osmanlı Devri Mimarisi, Inkılap Kitapevi, Anka Ofset A.Ş., İstanbul, 1986.
- (12) AYVERDİ,E,H, Fatih Devri 855-856 (1451-1481) III,Damla Ofset, İstanbul 1953, Zeyl 1961.
- (13) AYVERDİ,E,H, Fatih Devri 855-856 (1451-1481) IV, Damla Ofset, İstanbul , 1973 1974.
- (14) ABDURRAHMAN HİBRÎ , "Edirne Tarihi" Enisü-l Müsamirin Edirne Tarihi, çeviri KAZANCIGİL,R, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları No.24 Edirne Araştırma Dizisi 14.
- (15) BATUR,A, " Osmanlı Camilerinde Almaşık Duvar Üzerine", Anadolu Sanatı Araştırmaları 2, 1970, s 135 227 .
- (16) BEKTAŞ,C, Koruma Ve Onarım , Yem Yayınları Yapı Endüstrisi Merkezi , Maya Matbacılık Ve Yayıncılık Ltd Şti, İstanbul, 1992.
- (17) Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, sayı 11 13 23 25 , Menteş Kitabevi , Menteş Matbası , İstanbul , 1968 .
- (18) CEZZAR M, Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık ,Türkiye İş Bankası Yayını ,Baha Matbası , İstanbul, 1977.
- (19) CEZZAR,M, Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı Ve Klasik Dönem İmar Sistemi , İstanbul , 1971.
- (20) Cevdet Paşa Tarihi, Tarih-i Cevdet , Cilt VII , Üç Dal Neşriyat Mümin Çevik Ve Ortağı Koll. Şti , Hikmet Gazetecilik Ltd. Şti , 1972 .
- (21) DANŞOĞLU,Ş, Edirne'de Bezesten Rüstempaşa Kervansarayı Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Yüksek Lisans Tezi, 1963-1964 Öğretim Yılı ,Tez 3345.
- (22) DARKOT,B, EDİRNE Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı , "Edirne Coğrafi Giriş", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara, 1993.

- (23) DEMİRİZ,Y, Osmanlı Mimarisinde Süsleme Sanatı I, Erken Devir (1300-1453) , Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1979.
- (24) ERZEN,J,N, Mimar Sinan Estetik Bir Analiz, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, Ankara , 1996.
- (25) ERDER,C, Tarihi Çevre Kaygısı , Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayın No 18, Başnur Matbası, Ankara , 1971.
- (26) ERTUĞRUL,Ö, Edirne'nin Kültür Tarihinde Özel Bir Albüm , Troya Yayıncılık, İstanbul , 1995.
- (27) EYİCE,S, EDİRNE Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan kitabı Türk Tarih Kurumu Yayınları , Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara , 1993.
- (28) Evliya Çelebi'nin Seyyahatnamesi Mehmet Zillioğlu Evliya Çelebi , Beşinci ve Altıncı Kitap , Türkçeleştiren DANIŞMAN,Z, Zuhuri Danışman Yayınevi , Kardeş Matbası , İstanbul , 1970.
- (29) ERNEST,E, Edirne Şehri İmar Planına Ait Rapor, İlk İmar Planı Haritası.
- (30) GÖKBİLGİN,T,M, Edirne Ve Paşa Livası" Vakıflar Mülkler Mukataalar " , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından, no 508, İstanbul Üçler Yayınevi, İstanbul, 1952.
- (31) GÖÇEK,O, Şehirlerde Ticaret Alanları, İstanbul , 1971.
- (32) GÜRAN,C, Türk Hanları'nın Gelişimi Ve İstanbul Hanları'nın Mimarisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Aydın Matbacılık, 1973, Ankara.
- (33) GÜREŞSEVER(CANTAY),G, Osmanlı Devri Kervansaraylarının Gelişmesi, İstanbul Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Doktora Tezi, İstanbul, 1974.
- (34) HASOL, D, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü , Yapı Endüstrisi Merkezi Yayınları, İstanbul Tunç Matbacılık A.Ş. , 1979.

- (35) İLTER,İ, Türk Hanları, K G M Matbası, Ankara ,1969.
- (36) KANSU,Ş,A,"EDİRNE'NİN Tarih Öncesine Ait Araştırmalar", EDİRNE Edirne'nin 600, Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı , Türk Tarih Kurumu Basımevi , Ankara, 1993.
- (37) KAZANCIGİL,R, Edirne Şehir Kronolojisi, Edirne Kütüphaneciler Derneği Şubesi Yayınları, Acar Matbacılık Hizmetleri, İstanbul, 1992.
- (38) KAZANCIGİL,R, Rakım Ertür'ün Anılarından Edirne Muhasarası Günlüğü, Edirne Kütüphaneciler Derneği Yayınları, Edirne.
- (39) KUBAN,D, " Mimar Sinan Ve Türk Mimariinin Klasik Çağı", Mimarlık Dergisi, İstanbul, 1981.
- (40) KUBAN,D, Yüz Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1981.
- (41) KUBAN.D, Mimarlık Kavramları Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş, Yem Yayınları , Yem Yayınevi , İstanbul ,1992.
- (42) KUBAN,D, Anadolu Türk Şehri Tarihi Gelişmesi Ve Fiziki Özellikleri Üzerine Bağlı Gelişmeler, Matbası ,İstanbul, 1967.
- (43) Mimar Sinan Semineri ,Türk Tarih Kurumu Yayını ,Türk Tarih Kurumu Basımevi , Ankara , 1988.
- (44) MERİÇ,R,M, Sanat Tarihi Araştırma Ve İncelemeleri I , Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basım Evi , Ankara, 1993.
- (45) MOCAN,İ,A, Kagir Yapılarda Onarım Belirtme Teknikleri, Röleve Ve Restorasyon Dergisi , Vakıfalar Genel Müdürlüğü Yayınları , Sayı 5.
- (46) OSMAN,R, Edirne Evleri , Türkiye Turing Ve Otomobil Kurumu , Erler Matbası, İstanbul, 1983.

- (47) OSMAN,R, Edirne Rehnüması "Edirne Şehir Rehperi" Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları No 15, Edirne , 1994.
- (48) OSMAN,R, Edirne Sarayı Çeviren ÜNVER,S, Türk Tarih Kurumu Yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi , Ankara , 1989.
- (49) ONUR,O, Edirne Tarihi Vesikalerından Kitabeler, Yenilik Basımevi, İstanbul , 1972.
- (50) ÖNDER,M, Antika Ve Eski Eserler Kılavuzu ,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ajans Mat Ofset Matbacılık, Ankara , 1995.
- (51) ÖNEY,G, Anadoluda Selçuklu Beylikler Devri Ahşap Teknikleri , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Yıllığı III , Sanat Tarihi Enstitüsü , 1969 1970 .
- (52) ÖZDEŞ,G, Edirne İmar Planına Hazırlık Etüdü , 3.1.1947 Tarihli yeterlik Tüzüğüne Göre İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesince Kabul edilmiş Yeterlik Çalışmasıdır. İstanbul Matbacılık T.A.O.,1951.
- (53) PEREMECİ,O, Edirne Tarihi ,Edirne Ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınlarından Sayı 6, Resimli Ay Matbası T.L. Şirketi , İstanbul , 1939.
- (54) Röleve Ve Restorasyon Dergisi I.Restorasyon semineri Özel Sayısı , Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları , Ankara.
- (55) SÖZEN,M, Türk Mimarisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ,İstanbul ,1996.
- (56) SÖYLEMEZOĞLU,H,K, Edirne Şehri Hakkında Etüd, Yayınlanmamış Doktora Tezi , İ.T.Ü.,1978.
- (57) Tarihi Çevre Ve Restorasyon Üzerine Yazılar, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Restorasyon Ana Bilimdalı , İstanbul ,1995.
- (58) UNAT,R, Hicri Tarihleri Miladi Tarihlere Çevirme Rehperi , İstanbul , 1988 .

- (59) Arkitekt Dergisi, "Türkiye Vakıflar Genel Müdürlüğü İnşaat Fen Heyeti" , Sayı no 338, İstanbul, Maya Matbası, 1970,
- (60) TUNCER,O,C, "Geleneksel Bazı Vakıf Yapılarımızda Duvar Kalınlıkları Yükseklikleri Açıklıkları Arasında Matematiksel Bağ Ve Temeller Üzerine Bir İnceleme",Rölöve Ve Restorasyon Dergisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları ,Sayı 6, İstanbul, 1973.
- (61) Türkiyemiz , Akbank Sanat Dergisi Sayı 14 23, Apa Ofset Basımevi, İstanbul , 1974 1977.
- (62) Hayat Ansiklopedisi , Osmanlı İmparatorluğu'nun İkinci Başkenti EDİRNE , Cilt 2 , Hayat Yayınları , Tifdruk Matbacılık Sanayi A.Ş. Basımevi , Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi , İstanbul .
- (63) İSLAM ANSİKLOPEDİSİ İslam Alemi Tarih, Coğrafya Etnoğrafya Ve Biyoğrafya Lugatı " Edirne Maddesi" ,Milli Eğitim Basımevi ,İstanbul , 1961.
- (64) Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğüne Ait Dosyalar.
- (65) E.T.V.K.K. Yazışma Dosyaları Ve Tescil Fişleri.
- (66) Edirne Müze Müdürlüğüne Ait "Edirne'nin 1800 lü yıllarda çekilmiş" Fotoğraf Negatifleri.
- (67) YILMAZ,T, Fotoğraf Arşivi.
- (68) Edirneye Ait Eski Tarihli Haritalar ve İlk İmar Durumu, Edirne D.S.İ. Bölge Baş Müdürlüğü, Edirne Belediyesi , ARIKAN,İ.
- (69) Trakya Üniversitesi Mimarlık Ve Mühendislik Fakültesi Rölöve Arşivi.

ÇİZİM LİSTESİ

- V.II.3.1-Zemin kat planı(Kılıçöte,C, Deveci Han Restorasyon Süreci, O.D.T.Ü. Tez, 1990).
- V.II.3.2-Birinci kat planı(Kılıçöte,C, deveci Han Restorasyon Süreci, O.D.T.Ü. Tez, 1990).
- V.II.3.3-A-A kesiti (T.Ü.rölöve arşivi.).
- V.II.3.4-B-B Kesiti (T.Ü.rölöve arşivi.).
- V.II.6.5-Ön cephe (doğu) cephesi,(T.Ü.rölöve arşivi.).
- V.II.6.6-Arka cephe (batı) cephesi, (T.Ü.rölöve arşivi.).
- V.II.6.7-Sol Yan (güney) cephe, (T.Ü.rölöve arşivi.).
- V.II.6.8-Ön cephe duvar örgüsü.
- V.II.6.9-İç avlu zemin kat duvar örgüsü.
- V.II.6.10-Çeşme.
- V.II.6.11-Revaklı galeriye ait, paye görünüş ve kesiti.
- V.II.7.12-Dairesel şebekeli pencere.
- V.II.7.13-Zemin kat dikdörtgen pencere.
- V.II.7.14-Dairesel, basık kemerli pencere.
- V.II.7.15-Konaklama odası, basık sivri kemerli pencere.
- V.II.7.16-Doğu cephesi, giriş kapısı.
- V.II.7.17-Güney cephesi, kitabeli kapı.
- V.II.7.18-Konaklama odası, basık sivri kemerli kapı.
- V.II.7.19-Konaklama odası kapısı.
- V.II.8.20-Ocak ve pencere.
- V.II.8.21-Ocak ve niş grubu.
- V.II.8.22-Niş.
- V.II.8.23-Üçlü niş grubu.
- V.II.11.24-Bursa Emir Han zemin,birinci kat planı,(Kılıçöte,C, Deveci Han restorasyon süreci, O.D.T.Ü., tez, 1990).
- V.II.11.25-Manisa Kurşunlu Han (Kılıçöte,C, Deveci Han restorasyon süreci, O.D.T.Ü., tez, 1990.).
- V.II.11.26-Çeşme Kanuni Kervansarayı, (Kılıçöte,C, Deveci Han restorasyon süreci, O.D.T.Ü., tez, 1990.).
- V.II.11.27-Ankara Çengel Han, (Kılıçöte,C, Deveci Han restorasyon süreci, O.D.T.Ü.tez, 1990.).
- V.II.11.28-Lefkoşe Büyük Han, (Kılıçöte,C, Deveci Han restorasyon süreci, O.D.T.Ü.,tez, 1990.).
- V.II.11.29-Aydın öküz Mehmet Paşa Han (Kılıçöte,C, Deveci Han restorasyon süreci, O.D.T.Ü., tez, 1990.).
- V.II.11.30-Safranbolu Cinci Han, (Kılıçöte,C, Deveci Han restorasyon süreci, O.D.T.Ü.,tez, 1990.).
- V.II.11.31-Tokat Voyvoda Han (Kılıçöte,C, Deveci Han restorasyon süreci, O.D.T.Ü., tez, 1990.).
- V.III.3.1-Zemin kat planı, (T.Ü. rölöve arşivi.).

V.III.3.2-Birinci kat planı, (T.Ü.,rölöve arşivi.).
V.III.4.3-A-A kesiti, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.III.4.4-B-B kesiti, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.III.6.5-Ön cephe, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.III.6.6-Sağ yan cephe, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.III.6.7-Arka cephe, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.III.7.8-Revaklı geçit, çökertme duvar görünüşü.
V.III.7.9-Konaklama odası penceresi.
V.III.7.10-Mazgal pencere.
V.III.7.11-Mutfak penceresi.
V.III.7.12-Büyük avlu giriş kapısı.
V.III.7.13-Konaklama odası kapısı.
V.III.7.14-konaklama odası kapısı.
V.III.7.15-W.C. kapısı.
V.III.8.16-Ocak görünüşü.
V.III.10.17-Arka cephe, çıkıntılı derzli duvar örgüsü.
V.III.11.18-Ticaret birimlerine ait kemer görünüşü.
V.III.11.19-Revaklara ait paye görünüşü.
V.III.11.20-Şadırvanlı köşk mescidin restitüsyon, zemin ve
birinci kat planı, (E.T.V.K.K.dosyasından).
V.III.11.21-Şadırvanlı Köşk Mescid, restitüsyon kesiti,
(E.T.V.K.K. dosyasından.).
V.III.11.22-Şadırvanlı Köşk Mescidin restitüsyon, görünüşü
(E.T.V.K.K. dosyasından.).
V.IV.3.1-Genel plan şemesi.
V.IV.3.2-Konaklama, görçenlik mekanı planı, (T.Ü. rölöve
arşivi.).
V.IV.3.3-Konaklama mekanları II-II kesiti, (T.Ü. rölöve
arşivi.).
V.IV.3.4-Konaklama mekanları I-I kesiti, (T.Ü.rölöve
arşivi.).
V.IV.6.5-Doğu (yan) cephe, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.IV.6.6-Konaklama mekanları, Görçenlik ön cephesi, (T.Ü.
rölöve arşivi.).
V.IV.6.7-Batı (yan) cephesi, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.IV.6.8-konaklama mekanı ön cephesi, duvar örgüsü.
V.IV.6.9-arka cephesi duvar örgüsü.
V.IV.6.10-Ticaret dizini cephesi,duvar örgüsü.
V.IV.6.11-Doğu cephesi,duvar örgüsü.
V.IV.7.12-Şebekeli pencere.
V.IV.7.13-Şebekeli pencere.
V.IV.7.14-Mazgal pencere.
V.IV.7.15-Giriş mekanı, avlu cephesi penceresi.
V.IV.7.16-konaklama mekanı giriş kapısı.
V.IV.7.17-Dairesel basık kemerli kapı.
V.IV.7.18-Giriş mekanı görünüşü.

V.IV.7.19-Giriş mekanı, avlu yönündeki pencerelere ait kapı.
V.IV.7.20-Ticaret birimlerine ait, kemer görünüşü.
V.IV.7.21-ocak.
V.V.3.1-Zemin kat planı, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.V.3.2-Birinci kat planı.
V.V.4.3- A-A kesiti, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.V.4.4- B-B kesiti, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.V.6.5-Ön cephe, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.V.6.6-Yan cephe, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.V.6.7-İç avlu cephesi (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.V.6.8-Pazarcılar İçi Sebili, ön ve yan cephesi.
V.V.6.9-Giriş geçitine ait duvar örgü detayı.
V.V.6.10-Giriş geçitine ait, duvar detayı.
V.V.7.11-Giriş kapısı rölövesi.
V.V.8.12-Ticaret birimi, basık dairesel kemer görünüşü.
V.VI.3.1-Zemin kat planı, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.VI.3.2-Birinci kat planı, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.VI.4.3- A-A kesiti, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.VI.4.4- b-b kesiti, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.VI.6.5-Ön cephe, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.VI.6.6-Yan cephe, (T.Ü. rölöve arşivi.).
V.VI.6.7-Ön cephe almasıık duvar örgüsü.
V.VI.7.8-Konaklama odası penceresi.
V.VI.7.9-Konaklama odası, koridora bakan pencere, görünüş ve kesiti.
V.VI.7.10-Ticaret birimlerine ait kemer görünüşü.
V.VI.7.11-Konaklama odası, kapı görünüş ve kesiti.
V.VI.8.12-Ocak ve pencere grubu.
V.VI.9.13-Zemin kat, yıkılan bölüme ait kalıntı izleri.
V.VI.9.14-Zemin kat, yıkılan bölüme ait kalıntı izleri.

RESİM LİSTESİ

- V.II.3.1-Deveci Han ,doğu cephesi giriş kapısı.
- V.II.3.2-Kitabeli kapı.
- V.II.3.3-Zemin kat anbar, kapalı ahır mekanı.
- V.II.3.4-Birinci kat ,revaklı geçitin taşıyıcıları payeler.
- V.II.4.5-Birinci kat, revaklı geçitin taşıyıcıları payeler.
- V.II.5.6-Giriş geçiti üst örtüsü.
- V.II.5.7-Birinci katın üst örtüsü.
- V.II.6.8-Doğu cephesi.
- V.II.6.9-Batı cephesi.
- V.II.6.10-İç avlu, batı cephesi.
- V.II.7.11-Şebekeli pencere (E.T.V.K.K.).
- V.II.7.12-Şebekeli pencere.
- V.II.7.13-Basık dairesel kemerli, pencereler ve köşe pahı
(E.T.V.K.K.).
- V.II.7.14-Konaklama odaları pencereleri.
- V.II.7.15-Mazgal pencereler.
- V.II.7.16-Konaklama odası penceresi.
- V.II.8.17-Ocak.
- V.II.8.18-Niş ve ocak.
- V.II.8.19-Niş içinde bitki dekoru.
- V.II.8.20-Üçlü niş grubu.
- V.II.9.22-1945-1990 yılları arasında çekilen fotoğraf
(E.T.V.K.K.).
- V.II.9.23-Cephede derz boşalmaları,taş düşmeleri
(E.T.V.K.K.).
- V.II.9.24-Kuzey cephesi 1990 tarihli resim (E.T.V.K.K.).
- V.II.9.25,26-İç avludaki tahribatı gösteren resim
(E.T.V.K.K.).
- V.II.10.27,28-Kuzey cephesi onarım ekleri, (Edirne Müzesi,
E.T.V.K.K.).
- V.II.10.29-Batı cephesi onarım izleri (E.T.V.K.K.).
- V.II.10.30-Doğu cephesi tahribat izleri (E.T.V.K.K.).
- V.III.3.1-Genel görünüm (Yılmaz,T, arşivi.).
- V.III.3.2-Büyük iç avlu.
- V.III.3.3-Küçük iç avlu.
- V.III.3.4-Avlular arasındaki geçit.
- V.III.3.5-Avlular arasındaki geçit.
- V.III.3.6-Zemin kat ,iç geçit.
- V.III.3.7-Birinci kat, iç geçit.
- V.III.3.8-Ocak.
- V.III.3.9-Niş.
- V.III.3.10-Konaklama odası penceresi (küçük avlu birinci
kat.) .
- V.III.3.11-Konaklama odası penceresi (büyük avlu zemin

Tablo-2 kat).

V.III.3.12-Konaklama odası penceresi (büyük avlu birinci kat).

V.III.3.13-Konaklama odası penceresi (küçük avlu birinci kat).

V.III.4.14-Zemin kat, revaklı geçit payeleri.

V.III.4.15-Birinci kat, revaklı geçit payeleri.

V.III.4.16-Ahır mekanı payeleri.

V.III.4.17-Ahır mekanı üst örtüsü.

V.III.4.8-Mutfak mekanı, paye ve kemerler.

V.III.4.19-Küçük avlu, revaklı geçit payeleri.

V.III.4.20-Büyük iç avlu,zemin kat üst örtü.

V.III.5.21-Büyük iç avlu, birinci kat üst örtü.

V.III.5.22-Küçük iç avlu birinci kat, revaklı geçit üst örtüsü.

V.III.5.23-Küçük iç avlu, birinci kat, revaklı geçit üst örtüsü.

V.III.6.24-Kuzey cephesi.

V.III.6.25-Doğu cephesi.

V.III.6.26-Küçük avlu iç cephe.

V.III.6.27-Duvar örgü detayı.

V.III.6.28-Büyük iç avlu, ahşap saçak.

V.III.7.29-Büyük iç avlu, giriş kapısı kemeri.

V.III.7.30-Büyük avlu, birinci kat ,konaklama odası kapısı.

V.III.7.31-Büyük avlu, zemin kat konaklama odası penceresi.

V.III.7.32-Küçük avlu, birinci kat tuvalet penceresi.

V.III.9.33-1960 öncesine ait tahribat ve müdahale izleri (E.T.V.K.K.).

V.III.9.34-1960 onarımı öncesi, giriş mekanı.

V.III.9.35-Büyük avlu zemin katta müdahaleler ve harabiyetler (Yılmaz,T, arşivi.).

V.III.9.36-1960 öncesi üst örtü tahribatı (E.T.V.K.K.).

V.III.9.37-Büyük avlu, birinci kat W.C. koridoru.

V.III.11.38-Büyük avlu merdiveni.

V.III.11.39-Küçük avlu merdiveni.

V.III.11.40-Ön cephe kuzey köşesi, 1960 onarımı öncesinde harabiyet ve müdahale izleri (Yılmaz,T, arşivi.).

V.IV.2.1-Konumu.

V.IV.2.2-Çevresi.

V.IV.3.3-Sekiler.

V.IV.3.4-Yemlik kanalları.

V.IV.3.5-Ocak kalıntısı.

V.IV.3.6-Pencere izi.

V.IV.4.7-Payeler ve dikmeler.

V.IV.4.8-Açık ahır mekanı.

~~Tablo IV-4.9~~ Tablo IV-4.9-Havuz.

- V.IV.5.10,11-1975 onarımından sonra ve günümüzde üst örtü (Yılmaz,T, arşivi.).
- V.IV.6.12-güney cephesi.
- V.IV.6.13-doğu cephesi.
- V.IV.6.14-konaklama mekanı, giriş kapısı.
- V.IV.7.15-Mazgal pencere.
- V.IV.7.16-Giriş mekanı iç avlu cephesindeki hücrelere ait pencere.
- V.IV.8.17-Kitabe.
- V.IV.8.18-Müdahaleler.
- V.IV.10.19-1975 onarımı öncesi giriş mekanı üzerinde ahşap ilave (Belleten, Türk Tarih Kurumu Yayını.).
- V.IV.10.20-1975 onarımı öncesi iç avlu (Belleten, Türk tarih kurumu yayını.).
- V.IV.10.21-1975 onarımı sırasında arastadan görünüm (Vakıflar Bölge Müdürlüğü.).
- V.IV.10.22-1975 onarımına ait resim (Vakıflar Bölge Müdürlüğü.).
- V.IV.11.23-Revak izi.
- V.V.2.1-Genel görünüm.
- V.V.2.2-Taşıyıcı sistem.
- V.V.5.3-Üst örtü.
- V.V.6.4-Ön cephe ve sebil.
- V.V.6.5-Yan cephe.
- V.V.6.6-Yan cephe (E.T.V.K.K.).
- V.V.6.7-sebilen Yan cephesi.
- V.V.7.8-giriş kapısı.
- V.V.7.9-Giriş geçiti.
- V.V.8.10-giriş geçiti ,duvar örgü tekniği.
- V.V.8.11-Bezeme.
- V.V.10.12-Onarımlar.
- V.V.10.13-Onarım ekleri.
- V.V.10.14-Müdahaleler (E.T.V.K.K.).
- V.V.10.15-Pencere.
- V.V.10.16-Üst örtü ,onarım eki.
- V.V.10.17-Müdahale izleri.
- V.VI.2.1-Genel görünüm.
- V.VI.2.2-çevresi.
- V.VI.2.3-Çevresi.
- V.VI.2.4-Çevresi.
- V.VI.3.5-Avlu cephesi.
- V.VI.3.6-Giriş geçiti.
- V.VI.3.7-Merdiven.
- V.VI.3.8-Ocak.
- V.VI.5.9-ticaret dizini.

V.VI.6.10-Yan cephe.
V.VI.9.11-Harabiyet izleri.
V.VI.9.12-Kalıntı izleri.
V.VI.9.13-Harabiyet izleri (E.T.V.K.K.).
V.VI.9.14-Onarım öncesi (E.T.V.K.K.).
V.VI.9.15-Harabiyet, onarım izleri (E.T.V.K.K.).
V.VI.9.16-Tahribat, onarım izleri.
V.VI.9.17-Tahribat izleri.
V.VI.9.18-1968 onarımı (E.T.V.K.K.).
V.VI.9.19-1968 onarımı (E.T.V.K.K.).
V.VI.10.20-1968 onarımı (E.T.V.K.K.).
V.VI.10.21-1968 onarımı (E.T.V.K.K.).

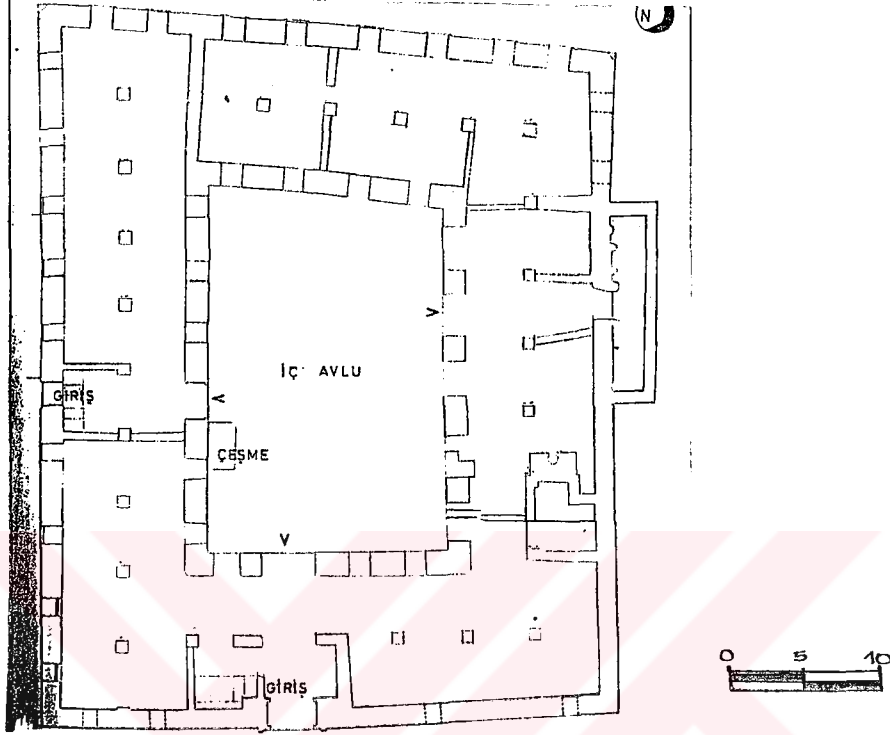

HARİTA LİSTESİ

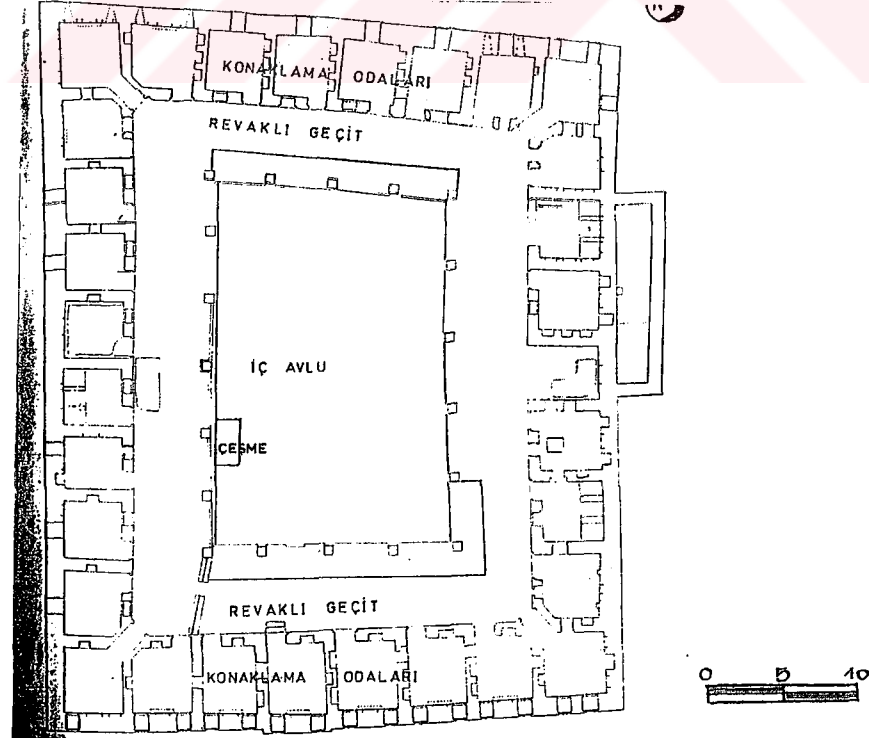
- III.1-HARİTALAR İLE EDİRNE KENTİNİN TARİHSEL
GELİŞİMİ,KILIÇÖTE,C, "Deveci Hanın Restorasyon
Süreci", Ankara,1990.
- IV.1 -ORTA ASYA'NIN TİCARET MERKEZ VE YOLLARINI
GÖSTEREN HARİTA, CEZZAR,M, Anadolu Öncesi Türklerde
Şehir Ve Mimarlık, İstanbul,1971.
- V.1 - ŞEHİR PLANI, KAZANCIGİL,R, Edirne Mahalleleri
Tarihçesi,Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi
Yayınları 7,1992,İstanbul..
- V.1 - 1918 TARİHLİ HARİTA "ARIKAN.V.".

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

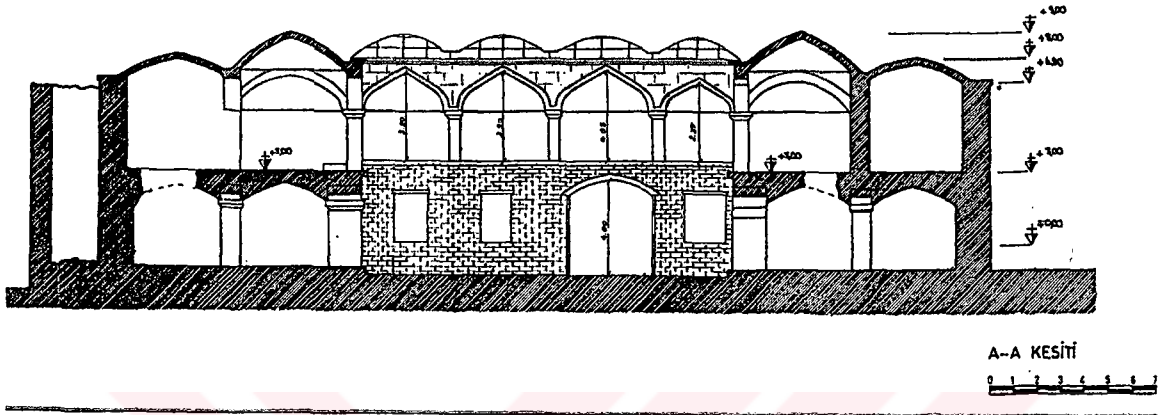

ÇİZİM.V.II.3.1-ZEMİN KAT PLANI (KILIÇÖTE,C, DEVECİ HAN RESTORASYON SÜRECİ, O.D.T.Ü. TEZ, 1990.).

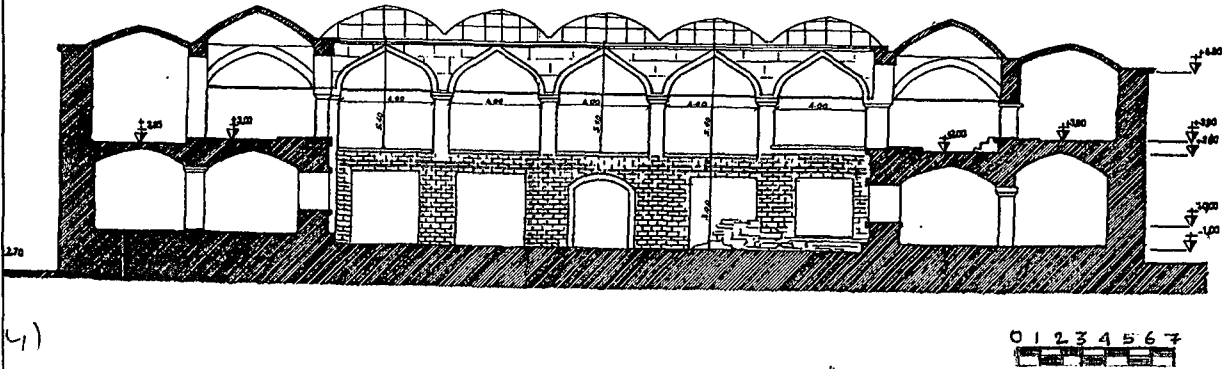

ÇİZİM.V.II.BİRİNCİ KAT PLANI (KILIÇÖTE,C, DEVECİ HAN RESTORASYON SÜRECİ, O.D.T.Ü. TEZ, 1990.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

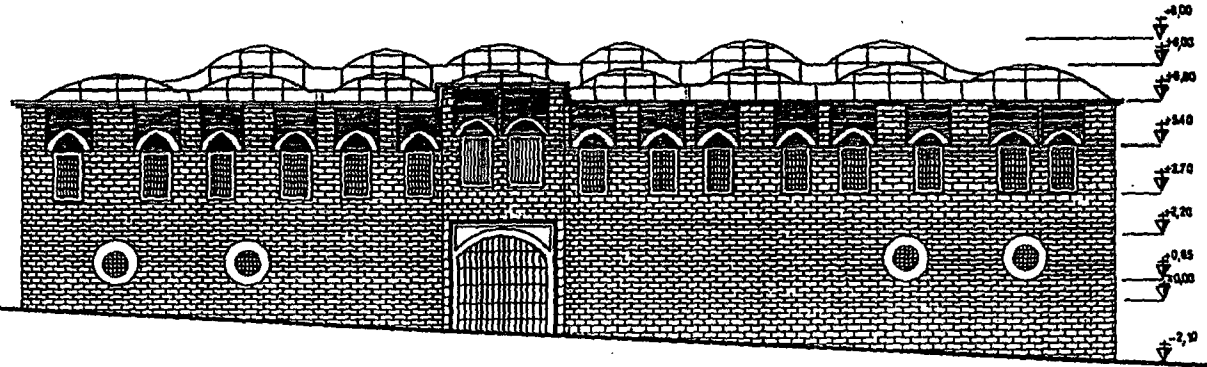

ÇİZİM.V.II.3.3- A-A KESİTİ, (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

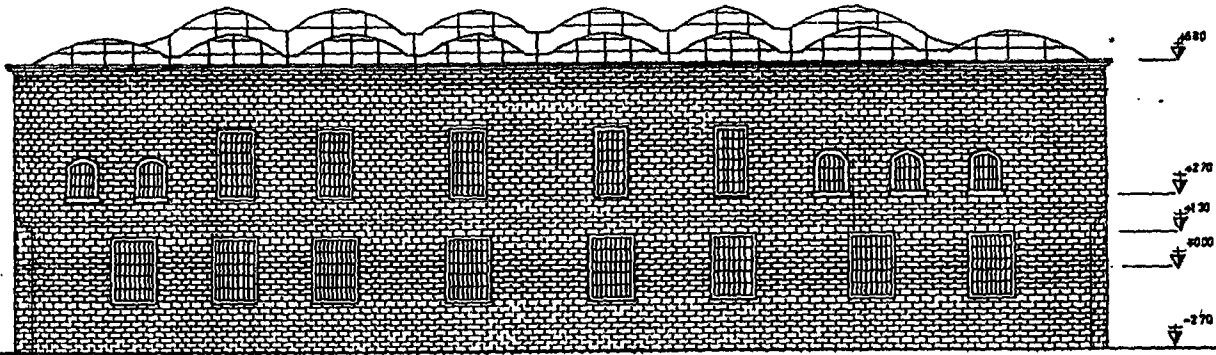

ÇİZİM.V.II.3.4- B-B KESİTİ (T.Ü. RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

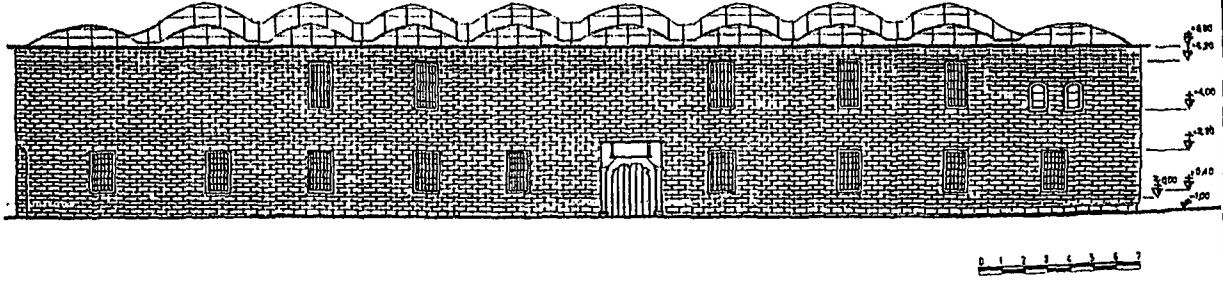

ÇİZİM.V.II.6.5- ÖN CEPHE (DOĞU) CEPHE, (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

ÇİZİM.V.II.6.6-ARKA CEPHE (BATI) CEPHESİ, (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

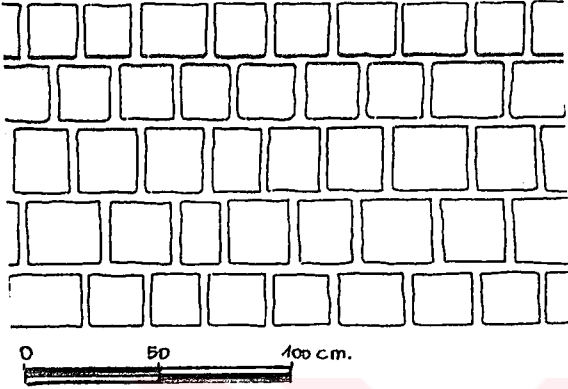
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARISI VE ONARIM SORUNLARI.

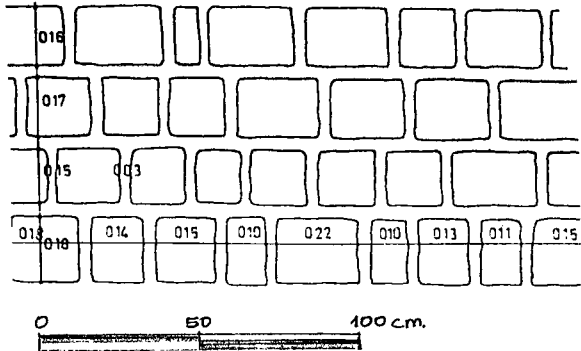
ÇİZİM.V.II.6.7- SOL YAN (GÜNEY) CEPHE, (T.U.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI

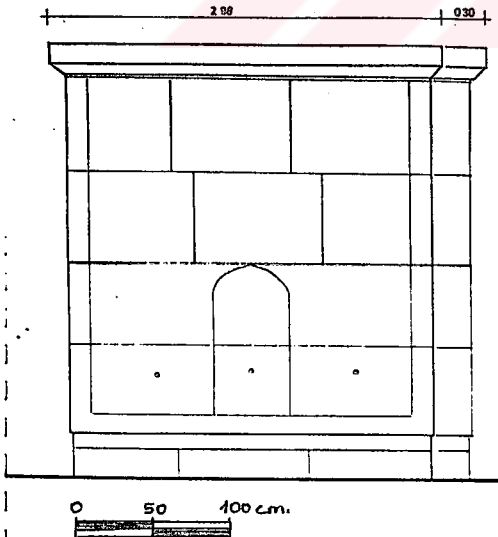
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARISI VE ONARIM SORUNLARI.

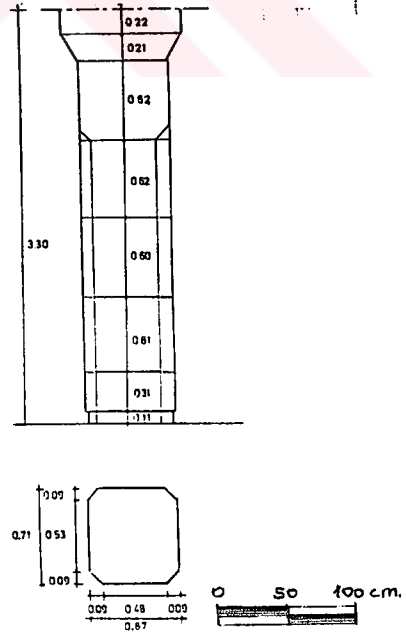
ÇİZİM.V.II.6.8-ÖN CEPHE DUVAR
ÖRGÜSÜ.

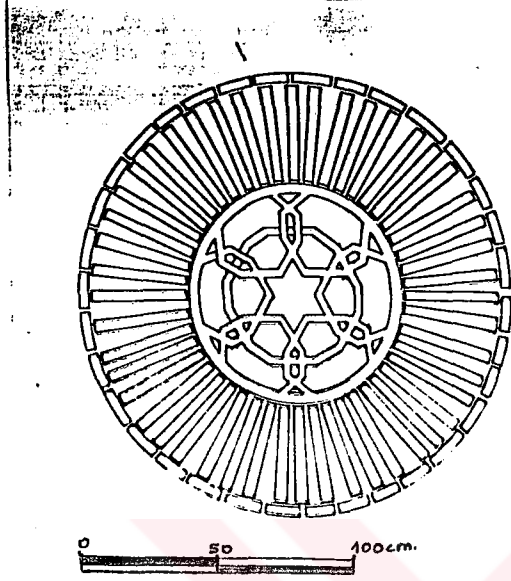
ÇİZİM.V.II.6.9-İÇ AVLU ZEMİN KAT
DUVAR ÖRGÜSÜ.

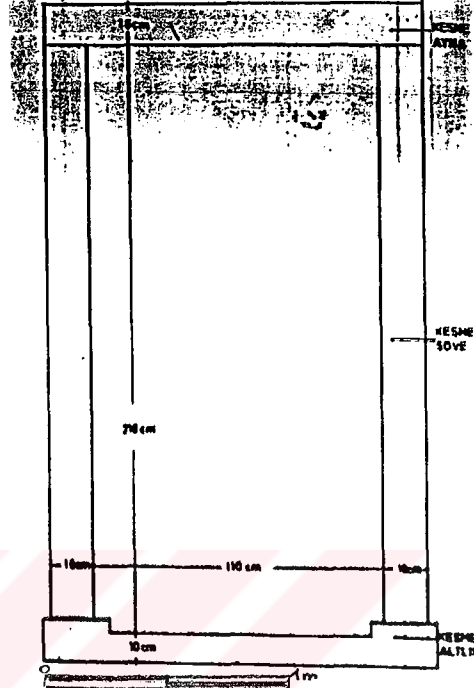
ÇİZİM.V.II.6.10-ÇEŞME.

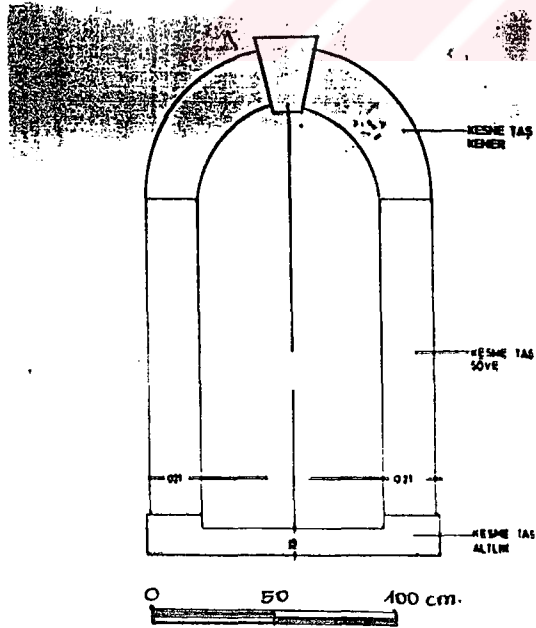
ÇİZİM.V.II.6.11-REVAKLI GALERİYE
AİT ,GÖRÜNÜŞ VE KESİT.

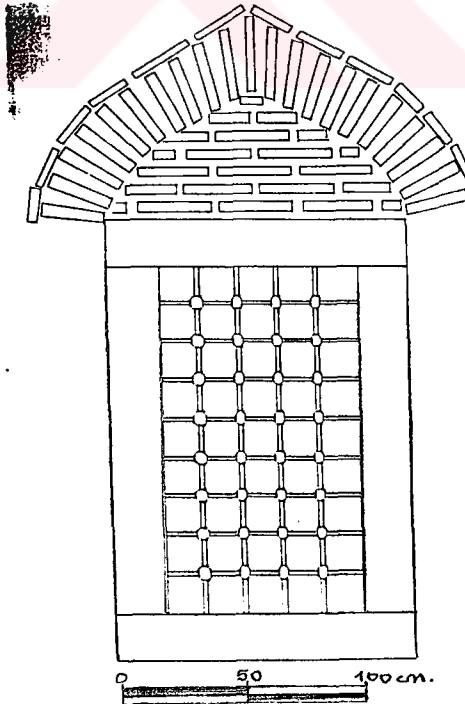
ÇİZİM.V.II.7.12-DAİRESEL ŞEBEKELİ PENCERE.

ÇİZİM.V.II.7.13-ZEMİN KAT DİKDÖRTGEN PENCERE.

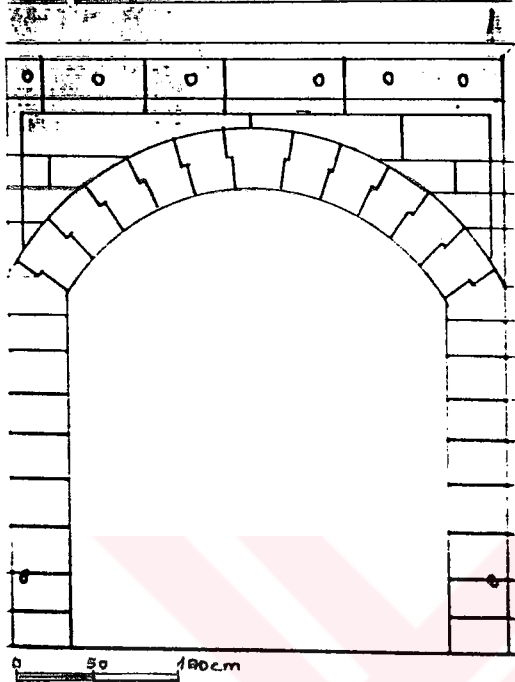

ÇİZİM.V.II.7.14-DAİRESEL, BASIK KEMERLİ PENCERE.

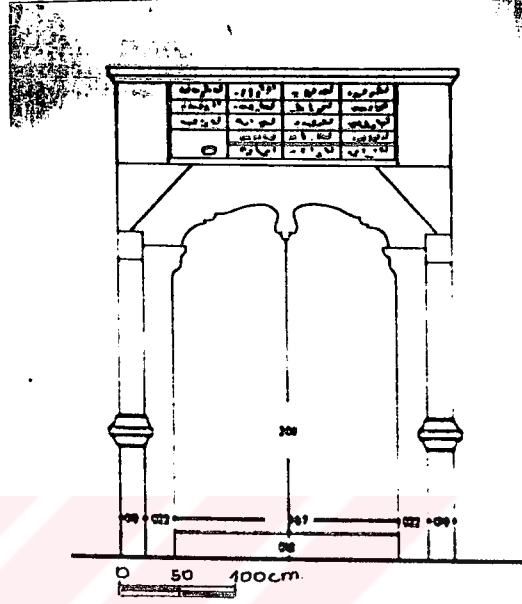

ÇİZİM.V.II.7.15-KONAKLAMA ODASI,BASIK SİVRİ KEMERLİ PENCERE.

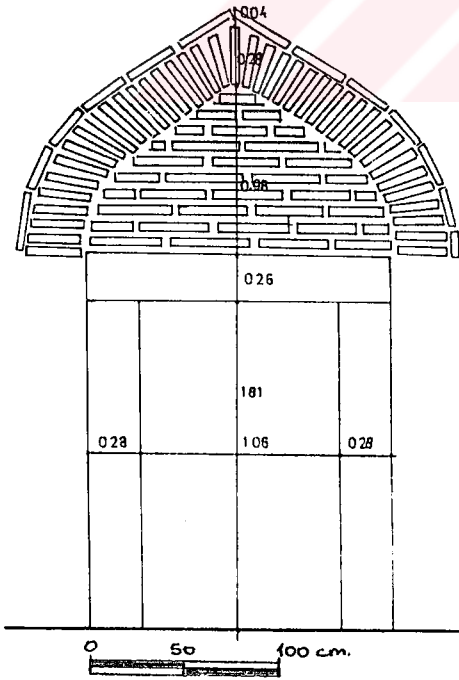
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

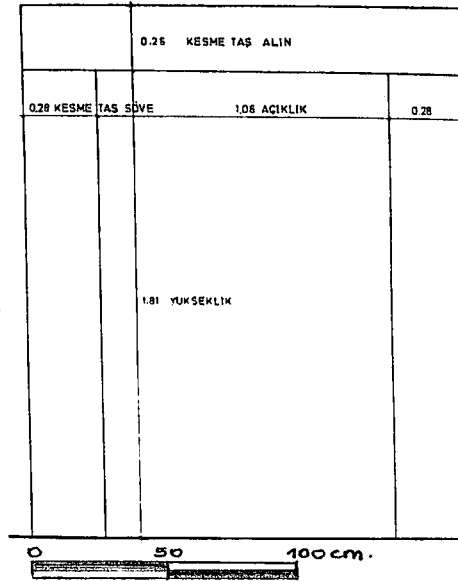
ÇİZİM.V.II.7.16-DOĞU CEPHESİ, GİRİŞ KAPISI.

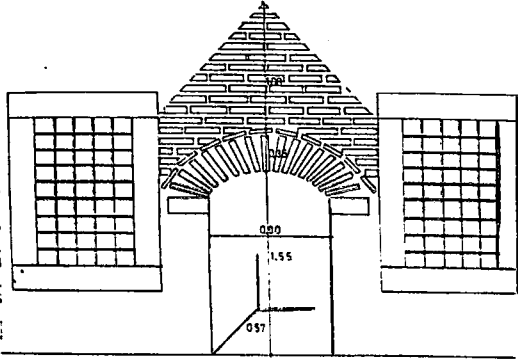
ÇİZİM.V.II.7.17-GÜNEY CEPHESİ, KİTABELİ KAPI.

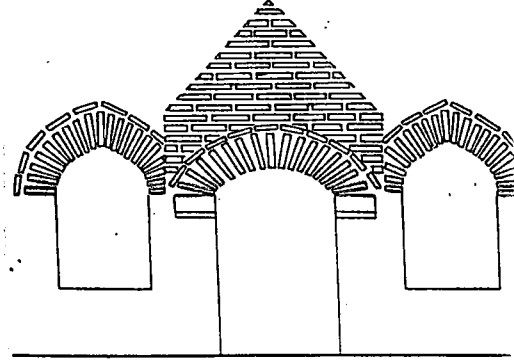
ÇİZİM.V.II.7.18-KONAKLAMA ODASI, BASIK SİVRİ KEMERLİ KAPI.

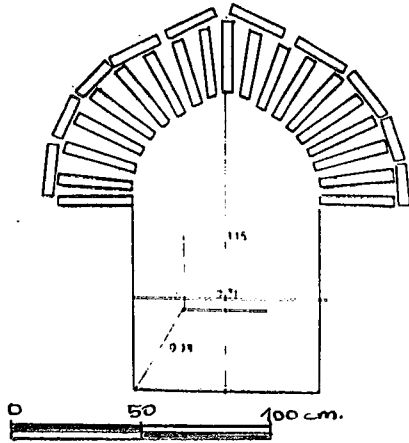
ÇİZİM.V.II.7.19-KONAKLAMA ODASI, KAPISI.

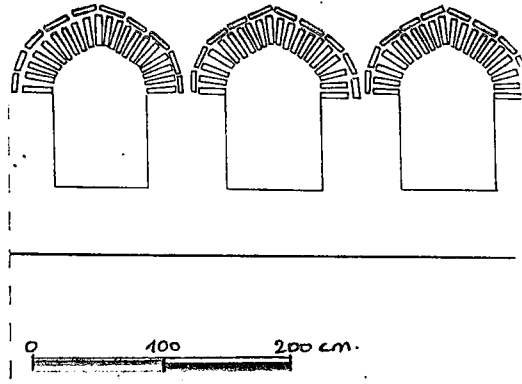
ÇİZİM.V.II.8.20-OCAK VE PENCERE.

ÇİZİM.V.II.8.21-OCAK VE NİŞ GRUBU.

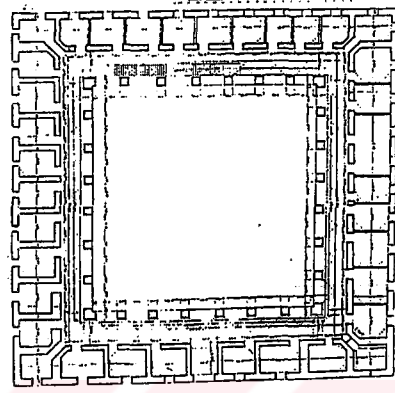
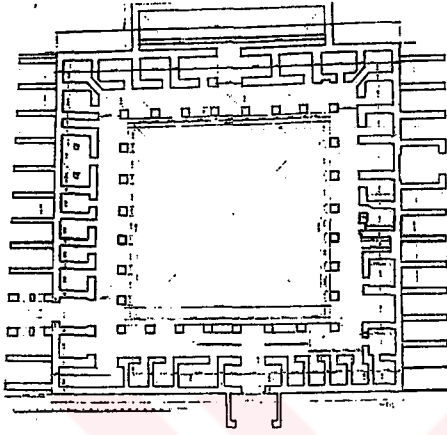

ÇİZİM.V.II.8.22-NİŞ.

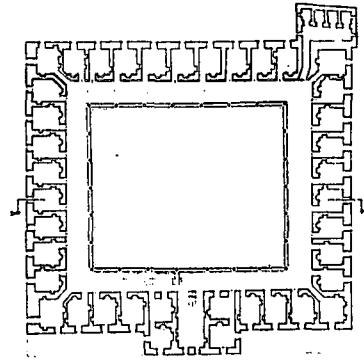
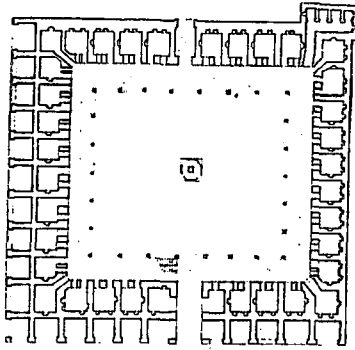
ÇİZİM.V.II.8.23-ÜÇLÜ NİŞ GRUBU.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

0 10 20m.

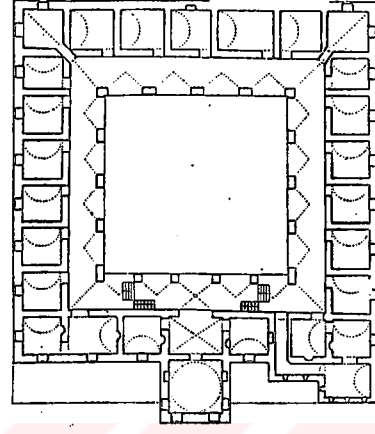
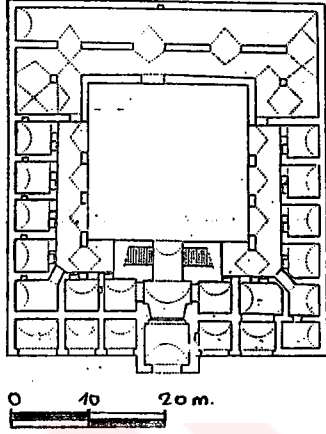
ÇİZİM.V.II.11.24-BURSA EMİR HANI ZEMİN,BİRİNCİ KAT PLANI (KILIÇÖTE,C,
DEVECİ HAN RESTORASYON SÜRECİ, O.D.T.Ü. TEZ, 1990.).

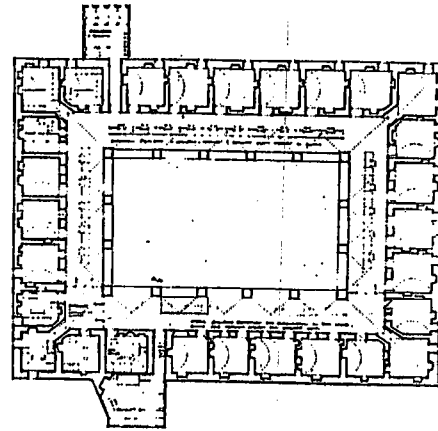
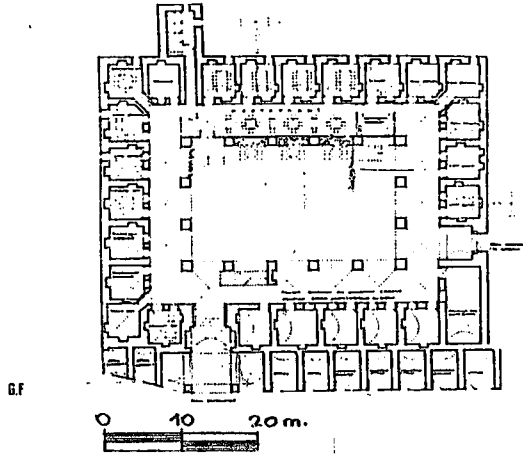
0 10 20m.

ÇİZİM.V.II.11.25-MANİSA KURŞUNLU HAN, (KILIÇÖTE,C, DEVECİ HAN RESTORASYON
SÜRECİ, O.D.T.Ü. TEZ, 1990.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

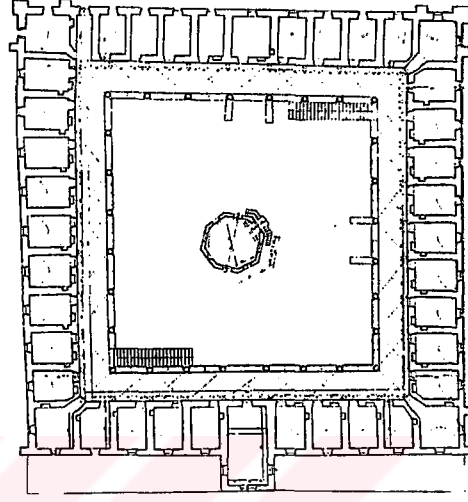
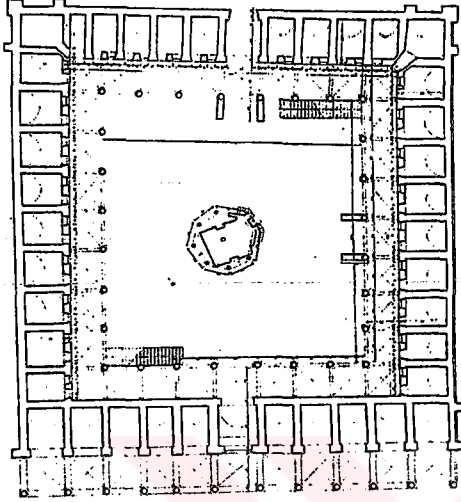

ÇİZİM.V.II.11.26-ÇEŞME KANUNİ KERVANSARAYI, (KILIÇÖTE,C, DEVECİ HAN
RESTORASYON SÜRECİ, O.D.T.Ü. TEZ, 1990.).

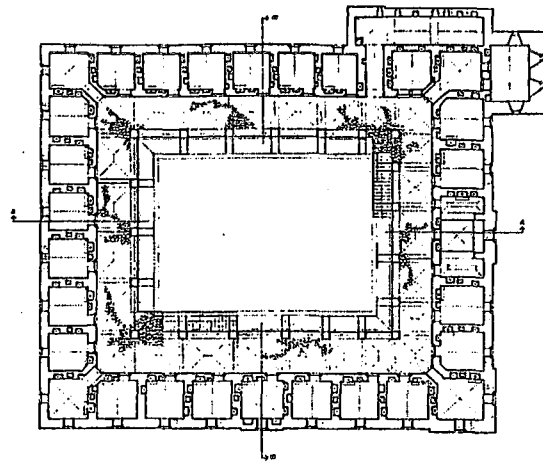
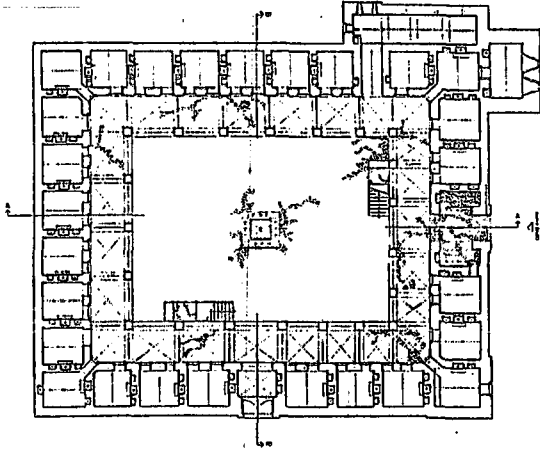
ÇİZİM.V.II.11.27-ANKARA ÇENGEL HAN, (KILIÇÖTE,C, DEVECİ HAN RESTORASYON
SÜRECİ, O.D.T.Ü. TEZ, 1990.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

0 10 20m

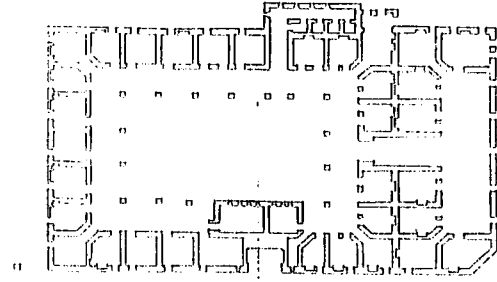
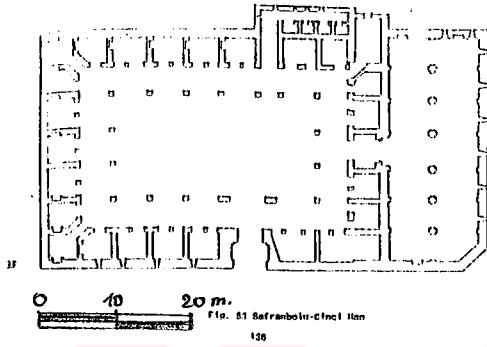
ÇİZİM.V.II.11.28-LEFKOŞE BÜYÜK HAN, (KILIÇÖTE,C, DEVECİ HAN
RESTORASYON SÜRECİ, O.D.T.Ü. TEZ, 1990.).

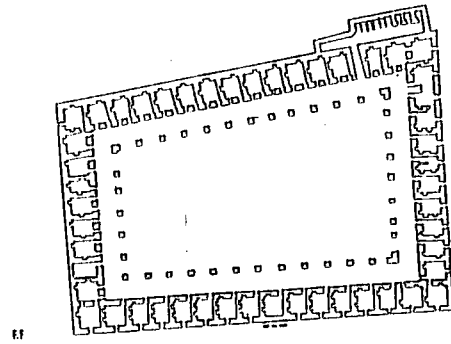
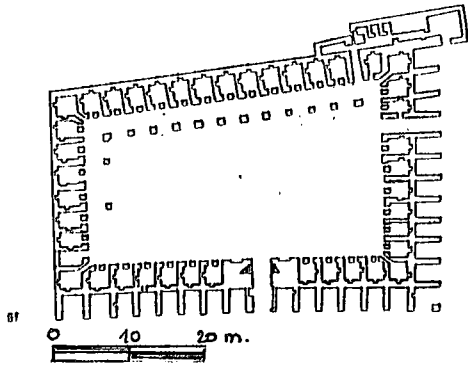
0 10 20m.

ÇİZİM.V.II.11.29-AYDIN ÖKÜZ MEHMET PAŞA HAN'I, (KILIÇÖTE,C, DEVECİ HAN
RESTORASYON

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

ÇİZİM.V.II.11.30-SAFRANBOLU ÇİĞCİ HAN, (KILIÇÖTE,C, DEVECİ HAN ,
RESTORASYON SÜRECİ, O.D.T.Ü. TEZ, 1990.).

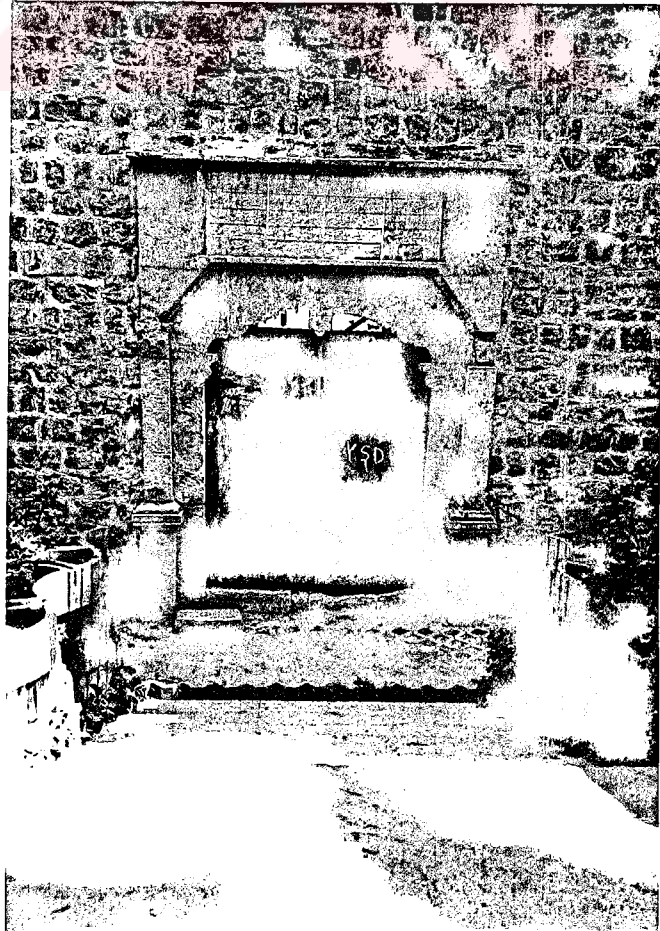

ÇİZİM.V.II.11.31-TOKAT VOYVODA HAN'I, (KILIÇÖTE,C, DEVECİ HAN
RESTORASYON SÜRECİ, O.D.T.Ü. TEZ, 1990.).

RESİM.V.II.3.1-DEVECİ HAN,
DOĞU CEPHESİ,
GİRİŞ KAPISI.

RESİM.V.II.3.2-KİTABELİ KAPI.

RESİM.V.II.3.3-ZEMİN KAT,
ANBAR,DEPO, K.AHIR MEKANI

RESİM.V.II.3.4-BİRİNCİ KAT,
REVAKLI GEÇİT.

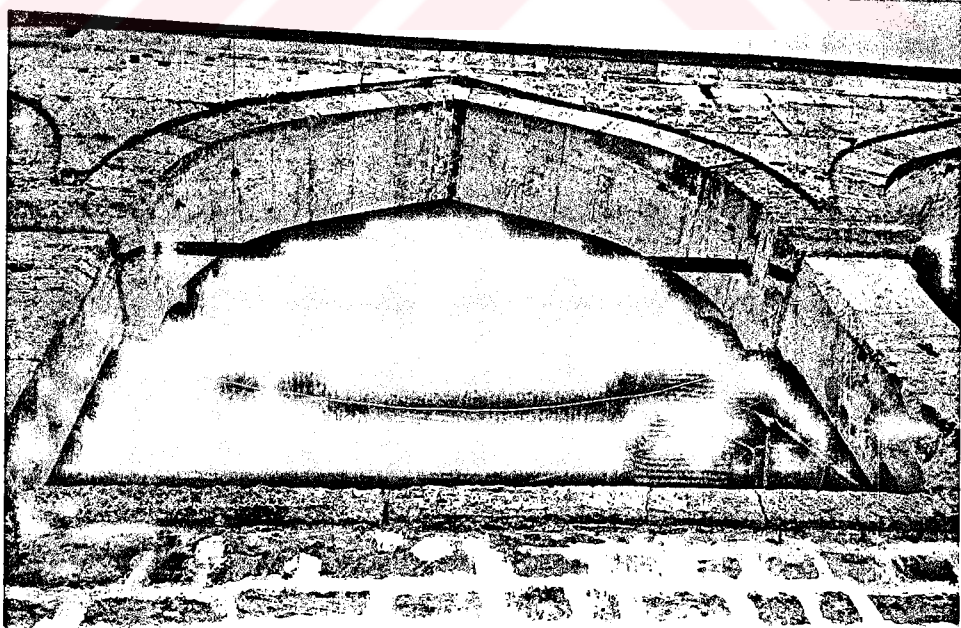

A black and white photograph of a building facade. The upper portion features a row of five arched windows, each with a decorative arch. Below these, there are four rectangular windows. The building's surface is textured, possibly stone or brick. The foreground is dark and textured, possibly a wall or ground surface. The image is framed by a dark border.

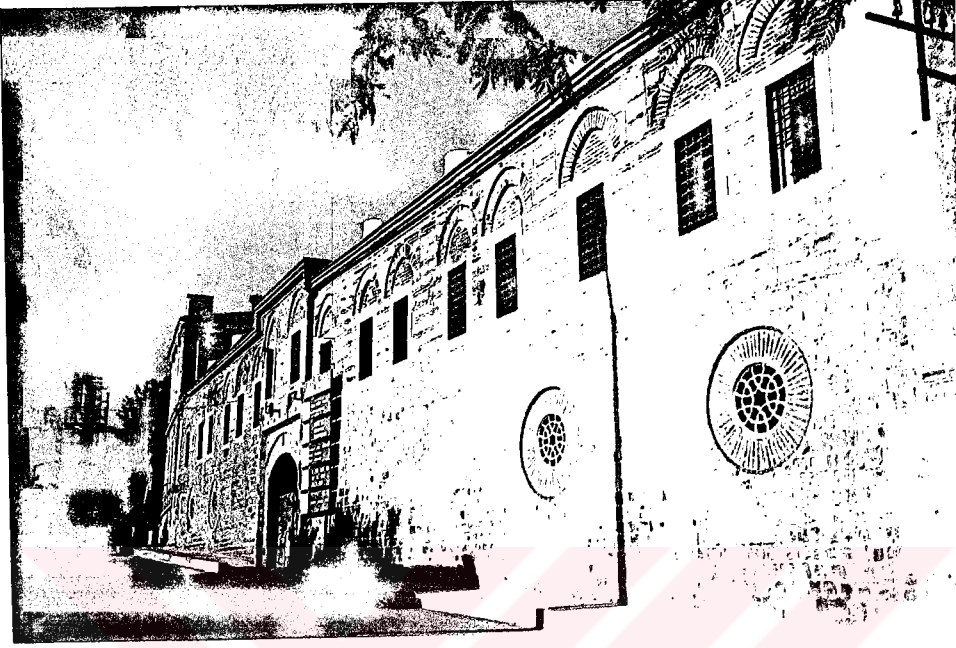
RESİM.V.II.5.6-GİRİŞ GEÇİTİ,
ÜST ÖRTÜSÜ.

RESİM.V.II.5.7-BİRİNCİ KATIN ÜST ÖRTÜSÜ.

RESİM.V.II.6.8-DOĞU CEPHESİ .

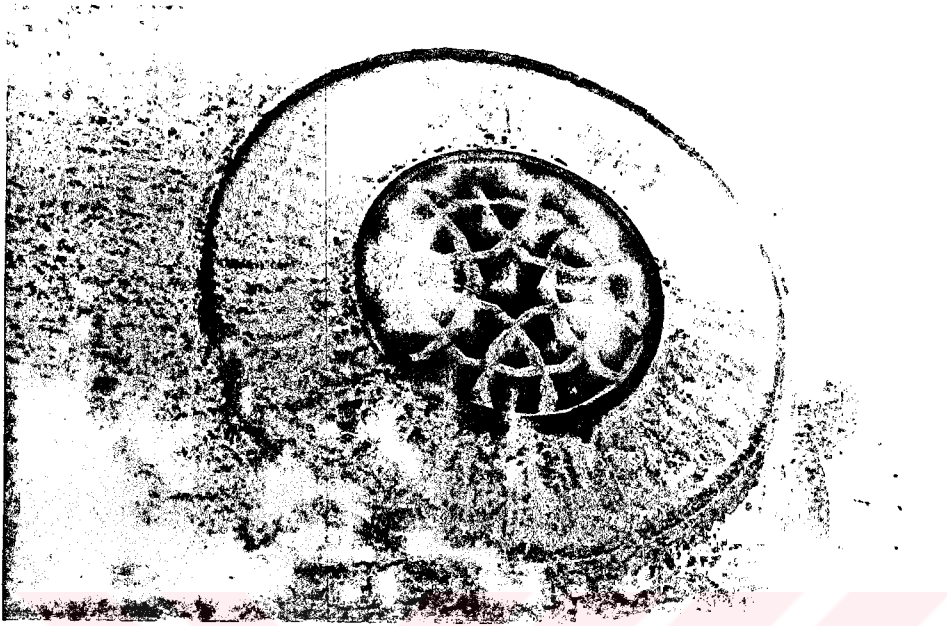
RESİM.V.II.6.9-BATI CEPHESİ.

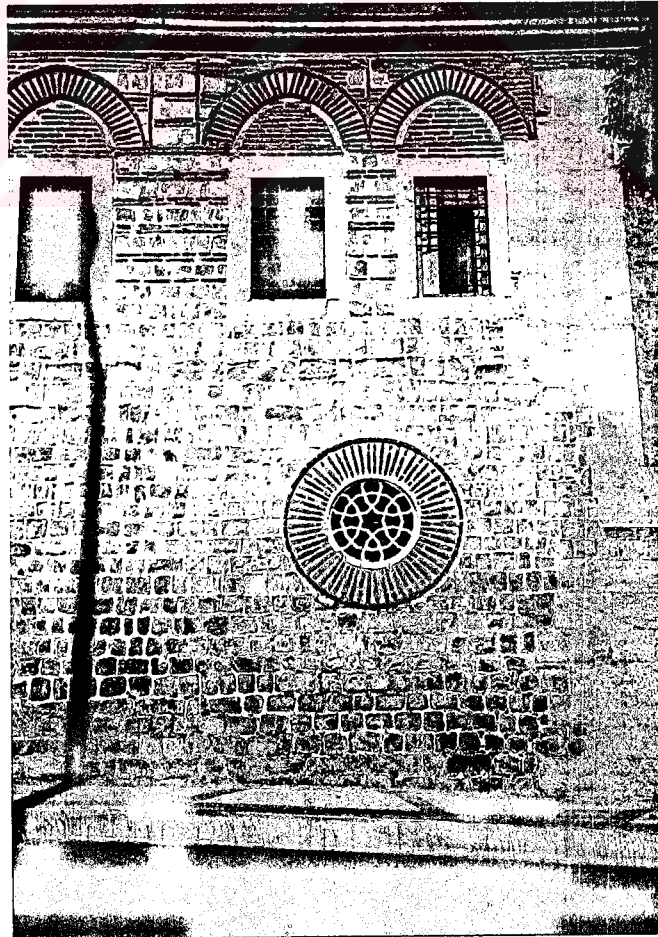
RESİM.V.II.6.10-İÇ AVLU BATI CEPHESİ.

RESİM.V.II.7.11-ŞEBEKELİ PENCERE .

RESİM.V.II.7.12-ŞEBEKELİ PENCERE.

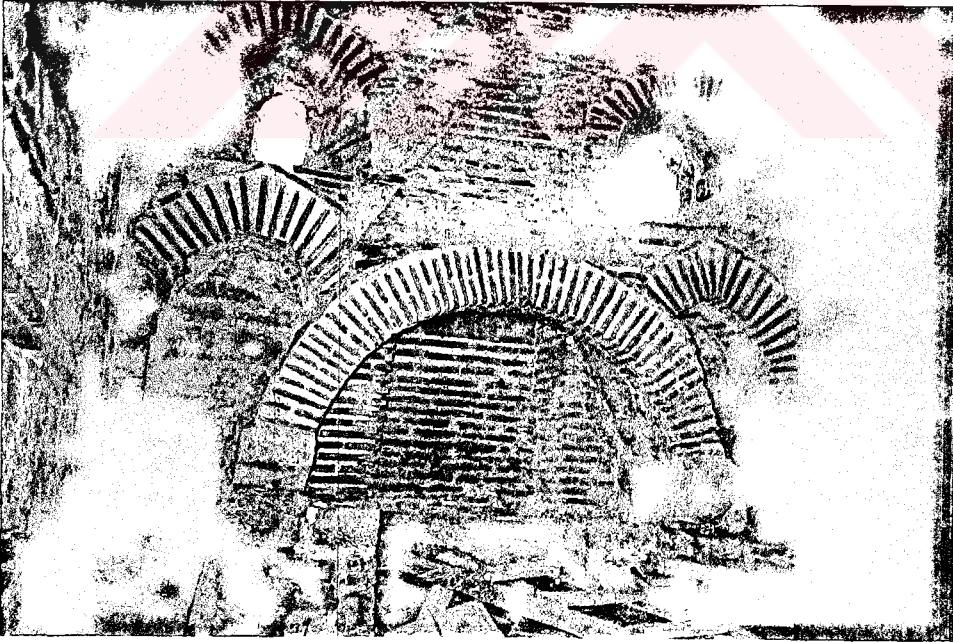
RESİM.V.II.7.13-
BASIK DAİRESEL KEMERLİ,
PENCERELER VE KÖŞE PAHI.

RESİM.V.II.7.14-KONAKLAMA ODALARI PENCERELERİ.

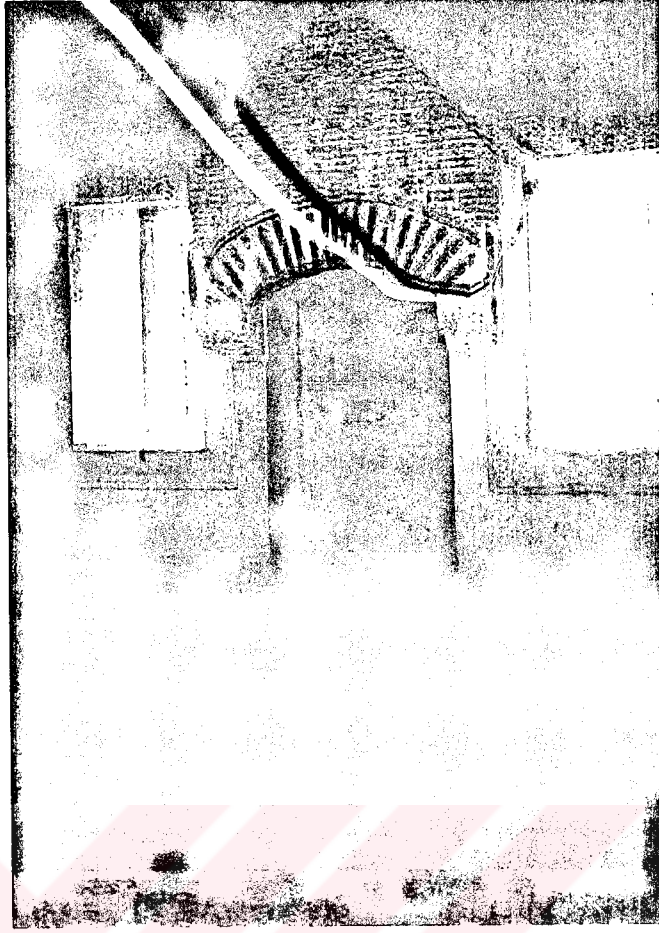
RESİM.V.II.7.15-MAZGAL PENCERELER.

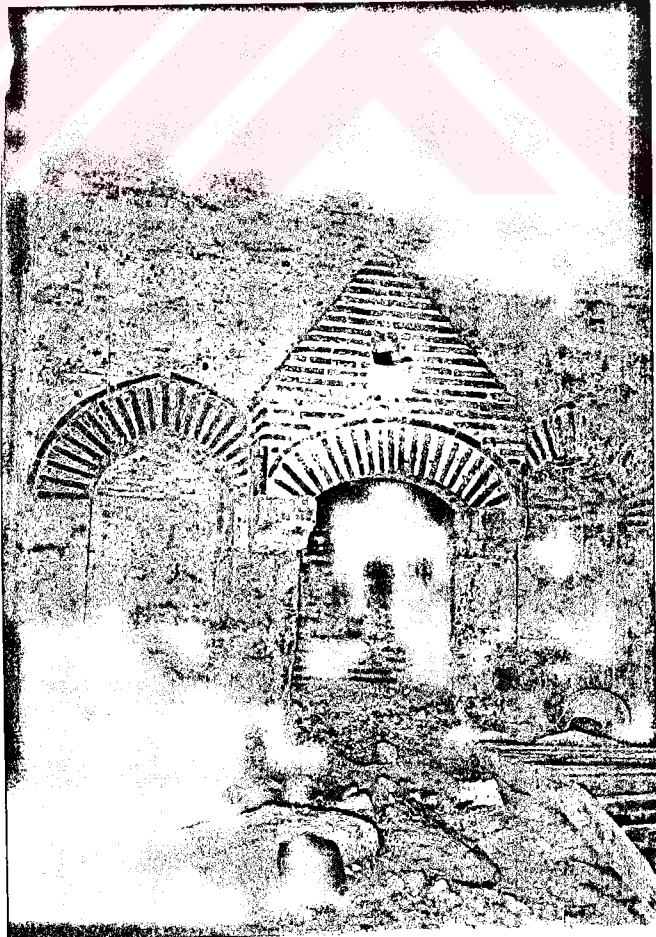
RESİM.V.II.7.16-KONAKLAMA ODASI KAPISI.

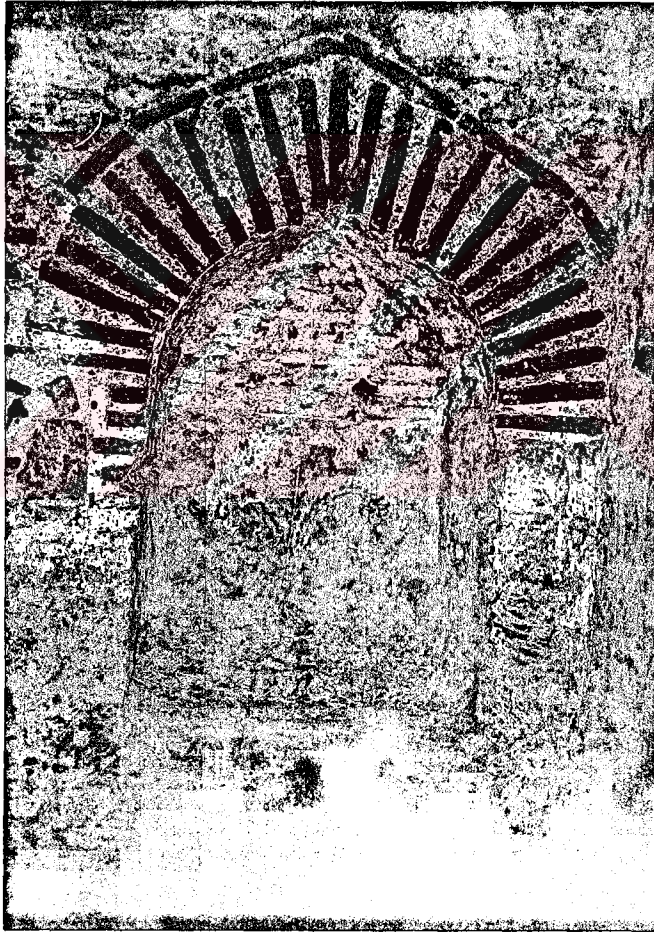
RESİM.V.II.8.17-OCAK.

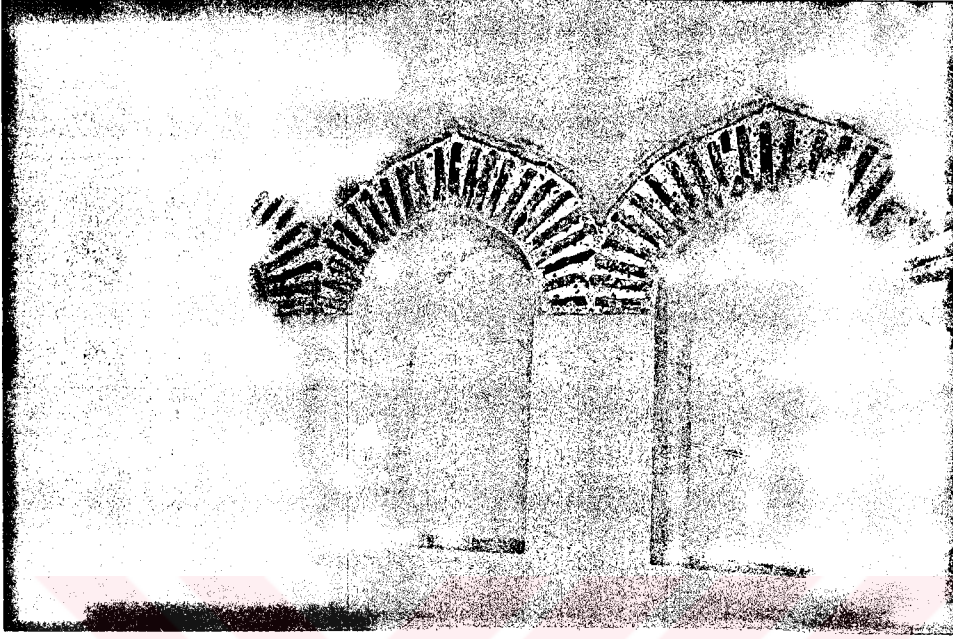
RESİM.V.II.8.18-NİŞ ,
OCAK.

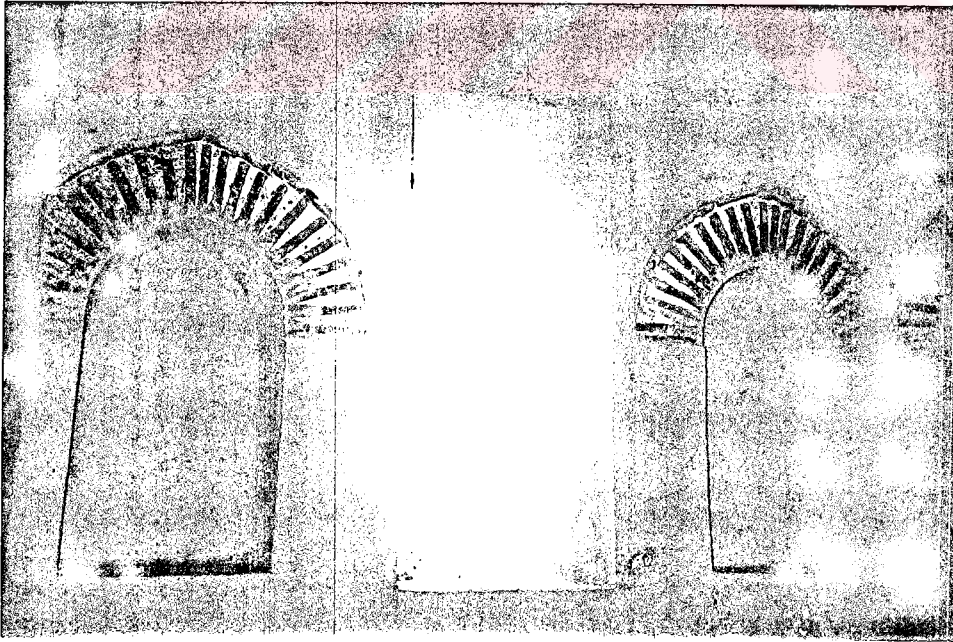
RESİM.V.II.8.19-NİŞ İÇİNDE
BİTKİ DEKORU.

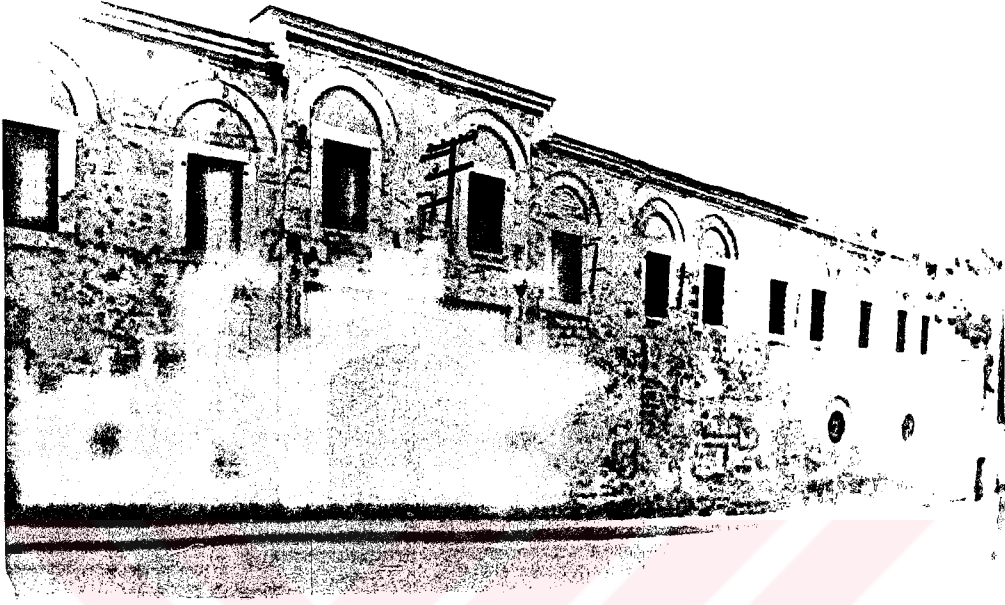
RESİM.V.II.8.20-ÜÇLÜ NİŞ GRUBU.

RESİM.V.II.8.21-NİŞLER.

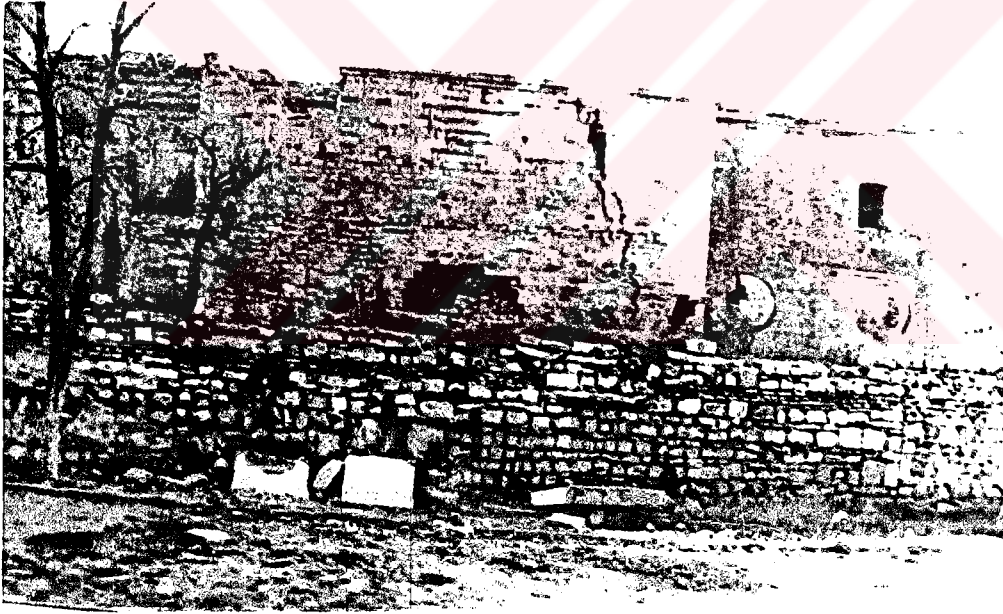
RESİM.V.II.9.22-1945-1990 YILLARI ARASINDA ÇEKİLEN FOTOĞRAF
(E.T.K.V.K.K.).

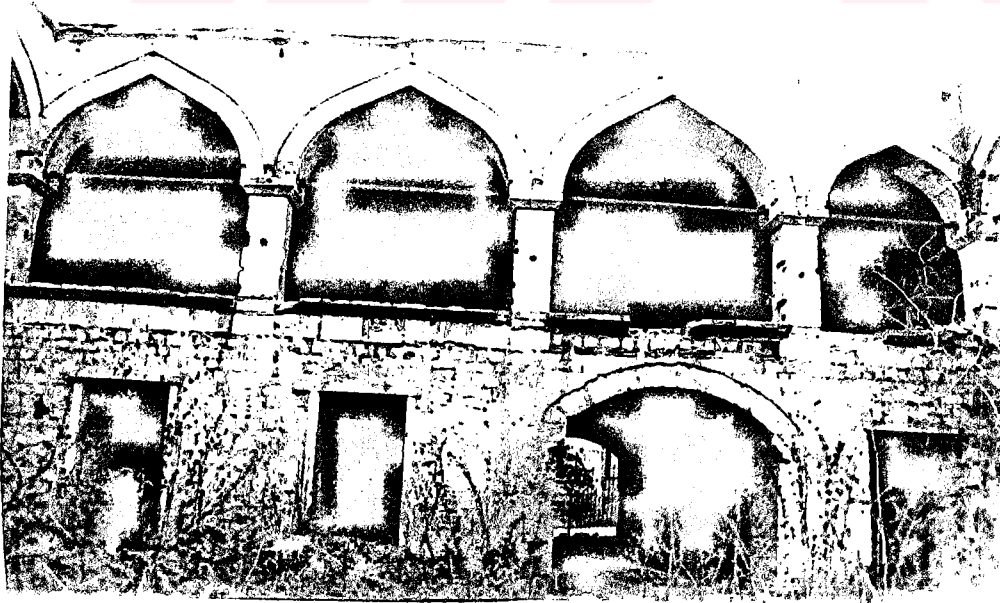
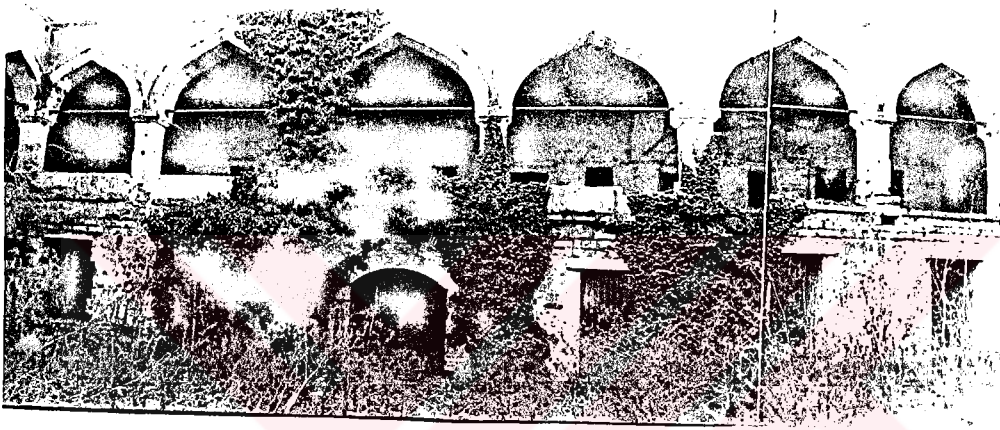
RESİM.V.II.9.23-CEPHEDE,
DERZ BOŞALMALARI, TAŞ
DÜŞMELERİ (E.T.K.V.K.K.)

RESİM.V.II.9.24-KUZEY CEPHESİ 1990. TARİHLİ RESİMİ
(E.T.K.V.K.K.).

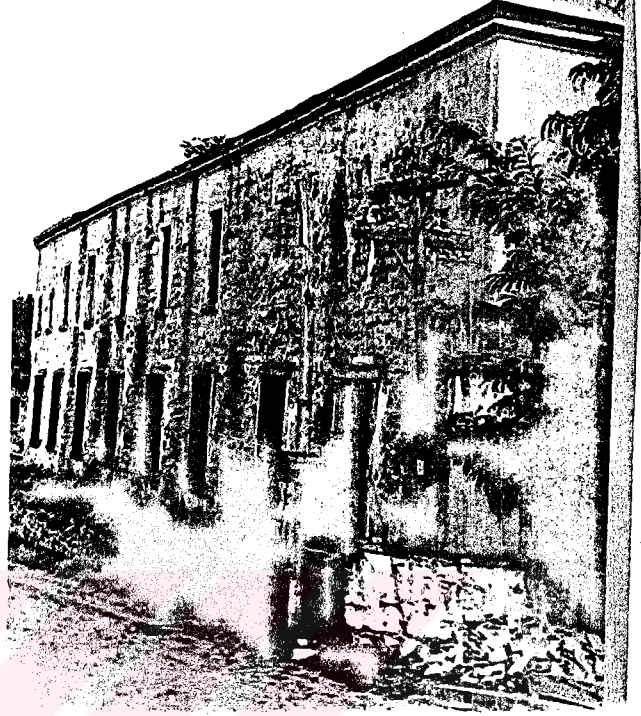
RESİM.V.II.9.25,26-İÇ AVLUDAKİ TAHRİBATI GÖSTEREN RESİMLER
(E.T.K.V.K.K.).

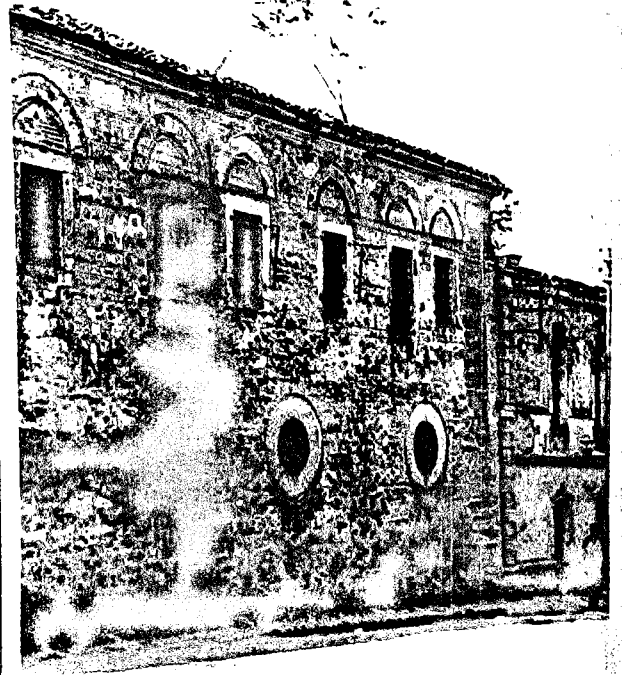
RESİM.V.II.10.27,28-KUZEY CEPHESİ ONARIM EKLERİ
(EDİRNE MÜZESİ, E.T.K.V.K.K.).

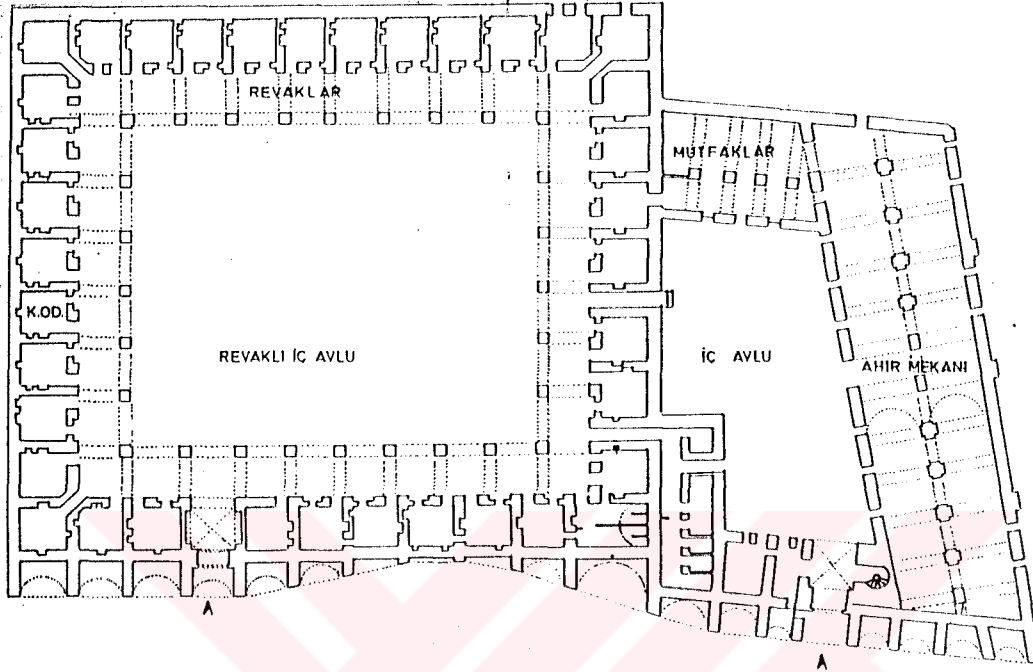
RESİM.V.II.10.29-BATI CEPHESİ,
ONARIM İZLERİ, (E.T. V.K.K.).

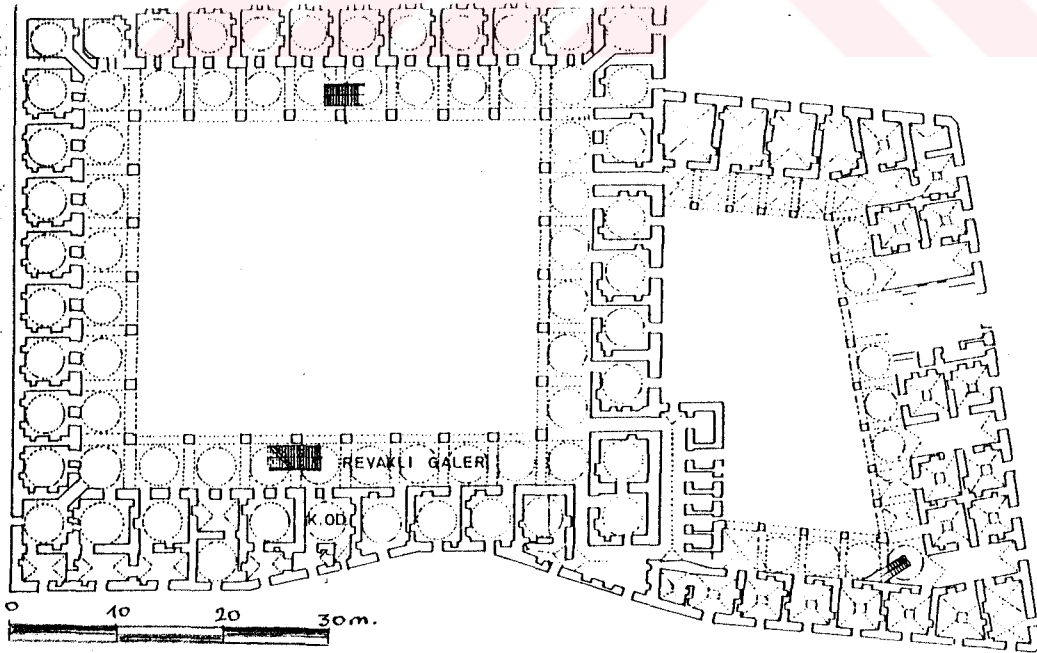
RESİM.V.II.10.30-DOĞU CEPHESİ,
TAHRİBAT İZLERİ (E.T. V.K.K.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARISI VE ONARIM SORUNLARI.

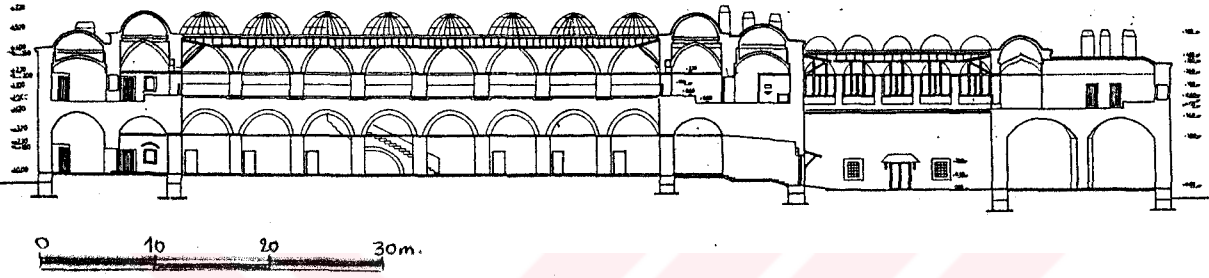

ÇİZİM.V.III.3.1-ZEMİN KAT PLANI , (T.Ü. RÖLÖVE ARŞİVİ).

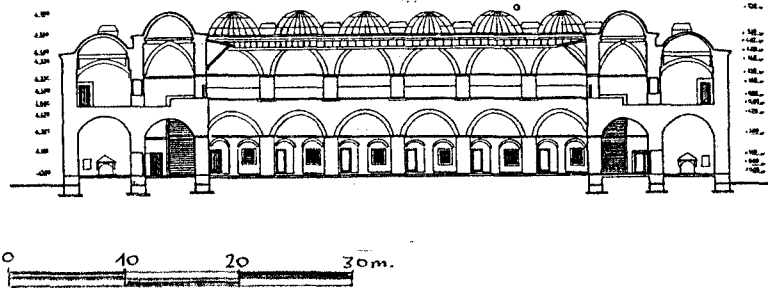

ÇİZİM.V.III.3.2-BİRİNCİ KAT PLANI, (T.Ü. RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

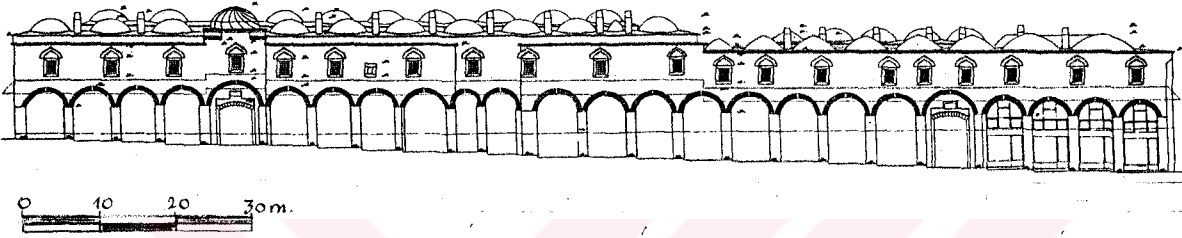

ÇİZİM.V.III.4.3- A-A KESİTİ , (T.Ü. RÖLÖVE ARŞİVİ).

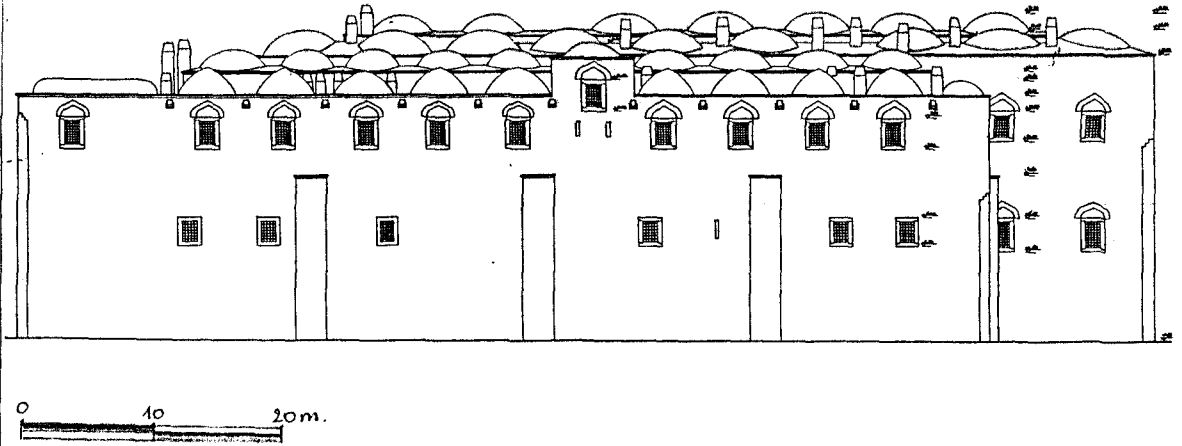

ÇİZİM.V.III.4.4- B-B KESİTİ, (T.Ü. RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

ÇİZİM.V.III.6.5- ÖN CEPHE , (T.Ü. RÖLÖVE ARŞİVİ).

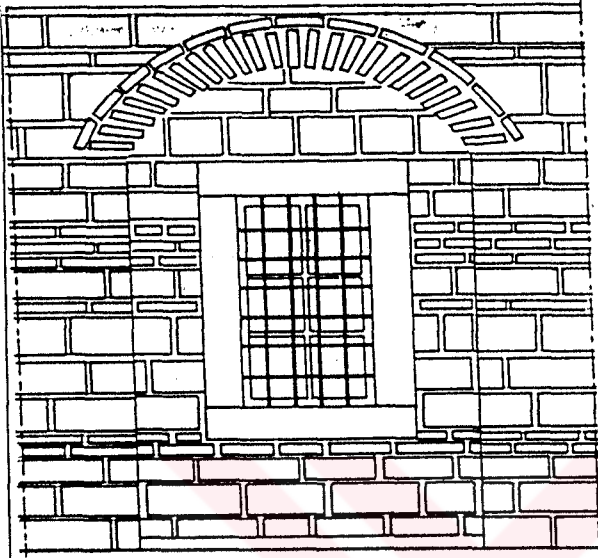
ÇİZİM.V.III.6.6- SAĞ YAN CEPHE, (T.Ü. RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16. YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARISI VE ONARIM SORUNLARI.

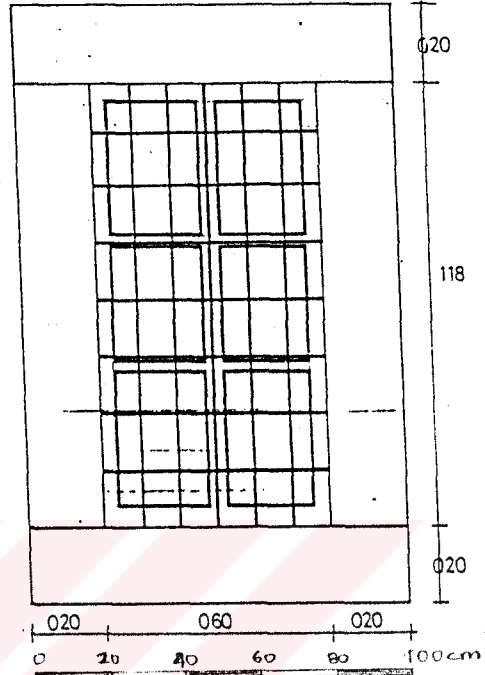

ÇİZİM.V.III.6.7- ARKA CEPHE , (T.Ü. RÖLÖVE ARŞİVİ).

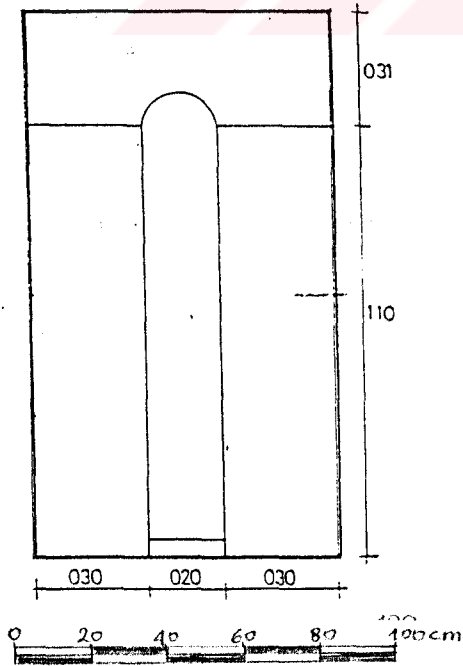
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

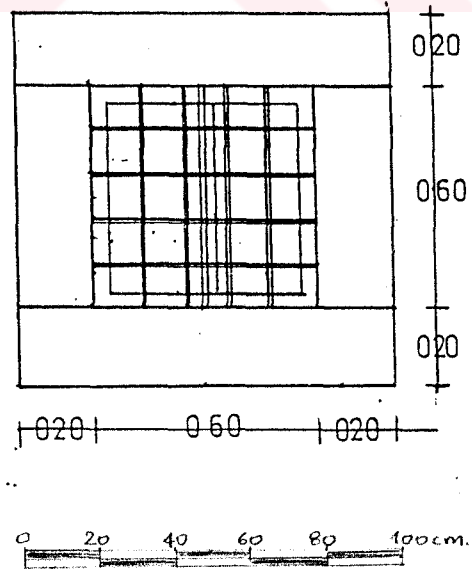
ÇİZİM.V.III.7.8-REVAKLI
GEÇİT,ÇÖKERTME DUVAR GÖRÜNÜŞÜ

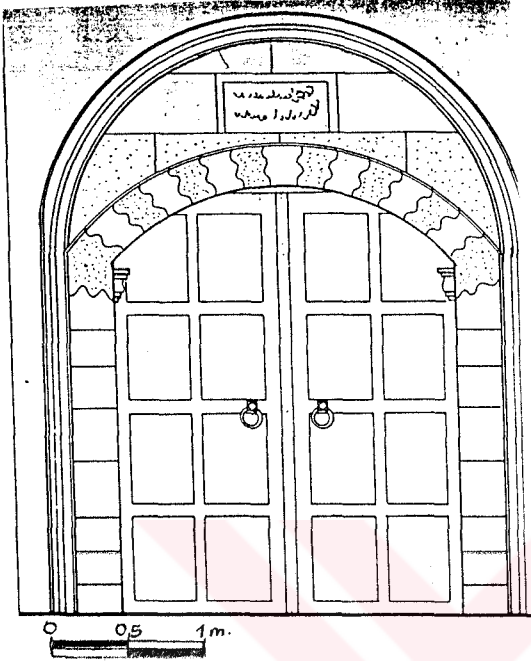
ÇİZİM.V.III.7.9-KONAKLAMA ODASI
PENCERESİ.

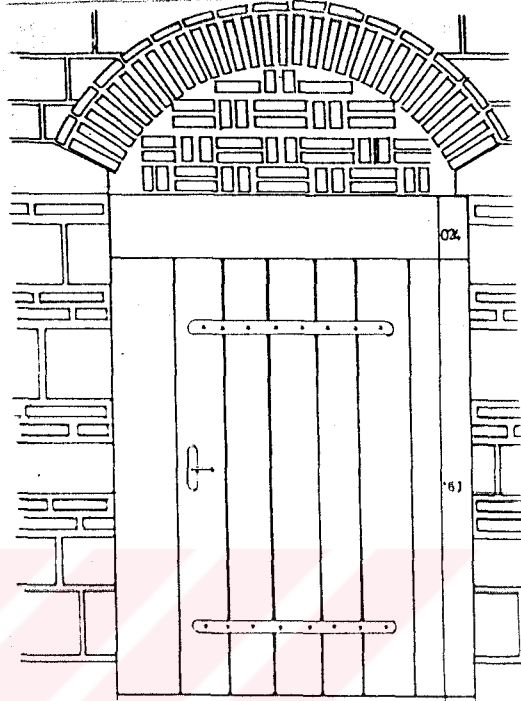
ÇİZİM.V.III.7.10-MAZGAL PENCERE.

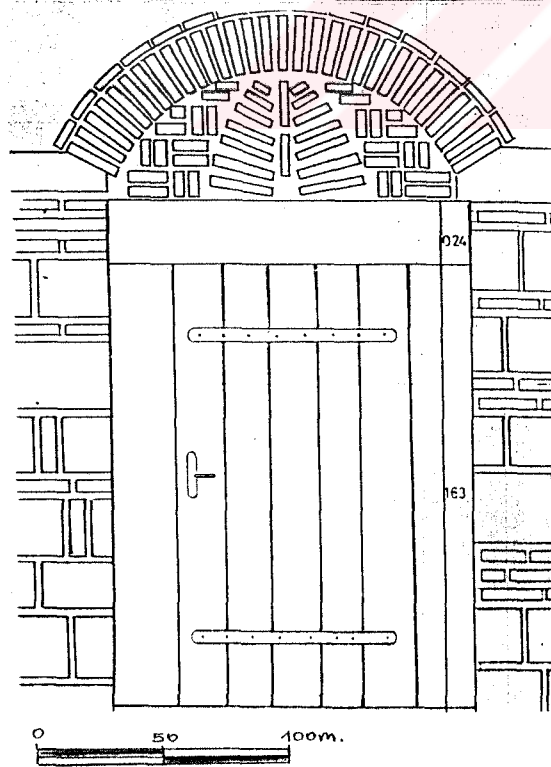
ÇİZİM.V.III.7.11-MUTFAK PENCERESİ.

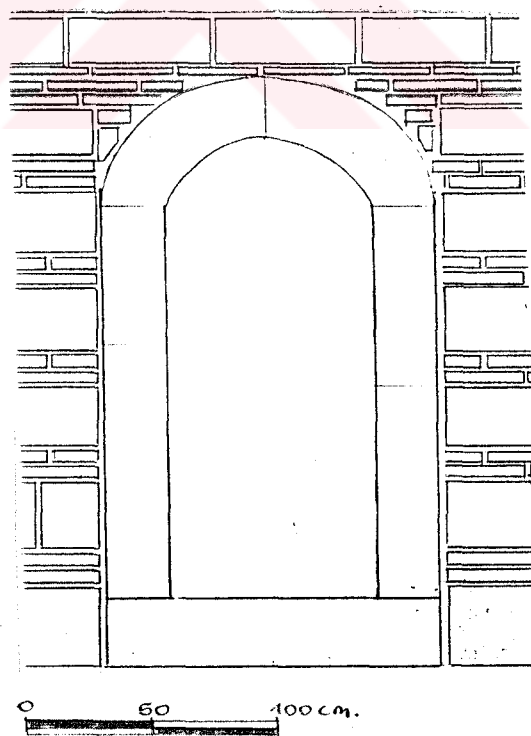
ÇİZİM.V.III.7.12-BÜYÜK AVLU GİRİŞ KAPISI.

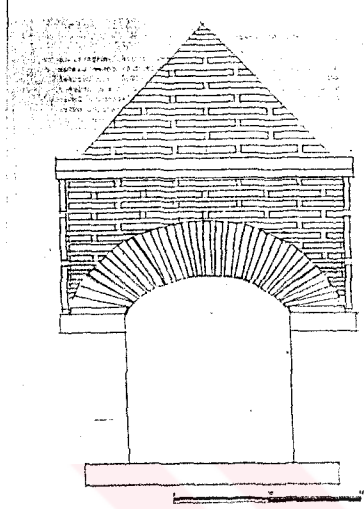
ÇİZİM.V.III.7.13-KONAKLAMA ODASI KAPISI.

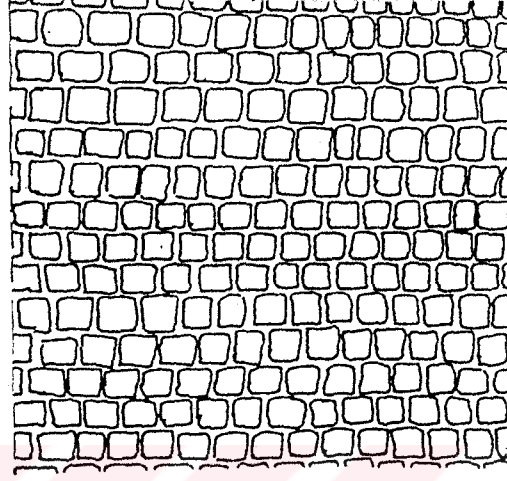
ÇİZİM.V.III.7.14-KONAKLAMA ODASI KAPISI.

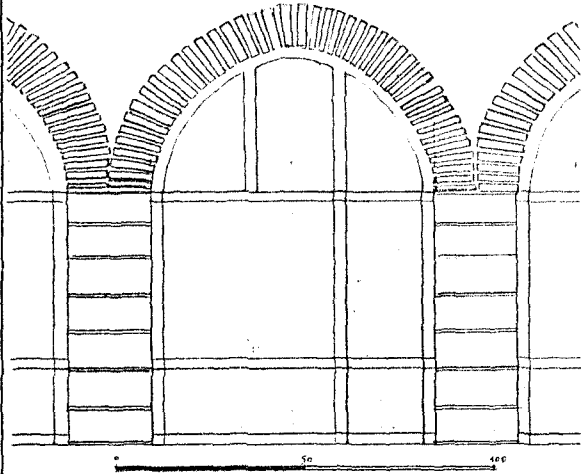
ÇİZİM.V.III.7.15-W.C. KAPISI.

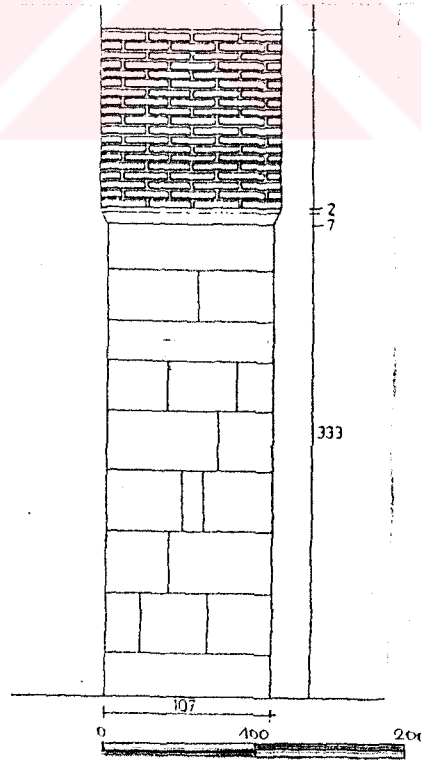
ÇİZİM.V.III.8.16-OC AK GÖRÜNÜŞÜ.

ÇİZİM.V.III.10.17-AR KA CEPHE
, ÇIKINTILI DERZLİ, DUVAR ÖRGÜSÜ

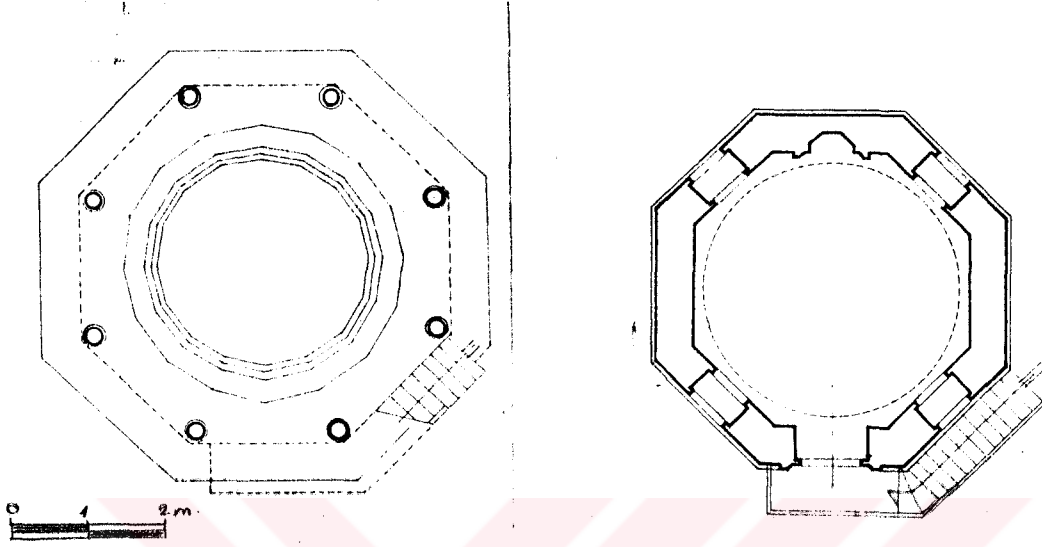

ÇİZİM.V.III.11.18-TİCARET
BİRİMLERİNE AİT KEMER GÖRÜNÜŞÜ.

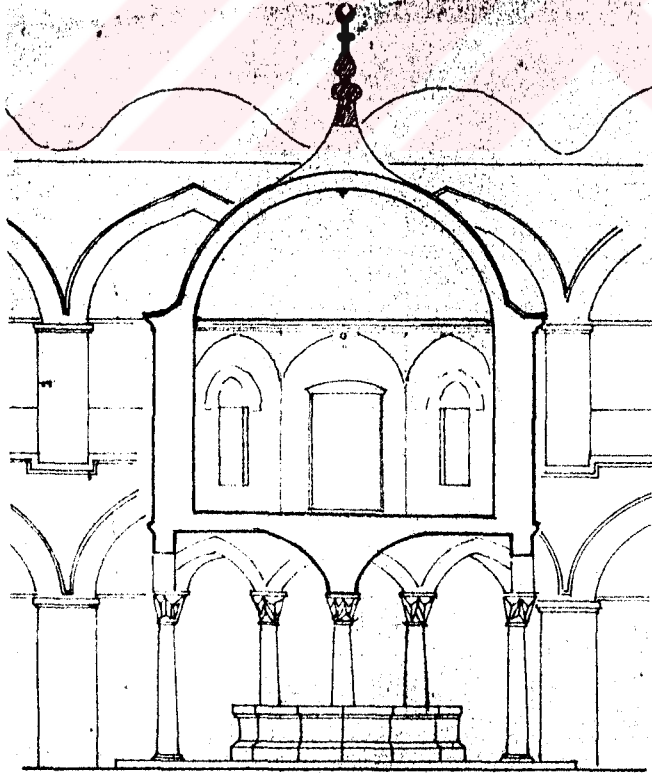

ÇİZİM.V.III.11.19-REVAKLARA AİT
PAYE GÖRÜNÜŞÜ.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

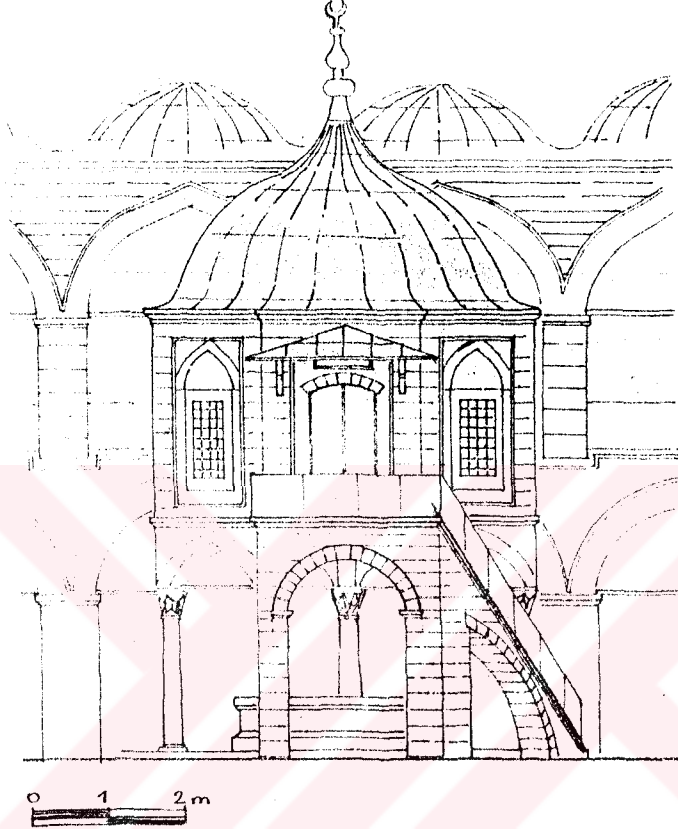

ÇİZİM.V.III.11.20-ŞADIRVANLI KÖŞK MESCİDİN RESTİTÜSYON,ZEMİN VE BİRİNCİ KAT
PLANI (E.T.K.V.K.K. DOSYASINDAN.).

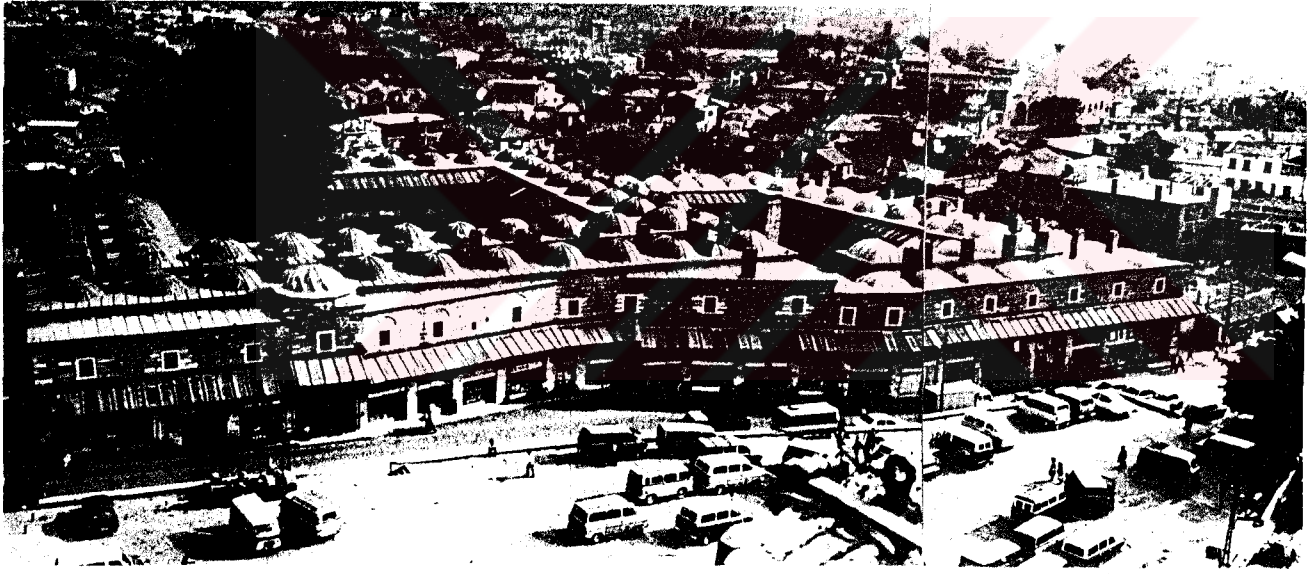
ÇİZİM.V.III.21-ŞADIRVANLI KÖŞK MESCİD, RESTİTÜSYON KESİTİ,
(E.T.K.V.K.K. DOSYASINDAN.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

ÇİZİM.V.III.11.22-ŞADIRVANLI KÖŞK MESCİDİN RESTİTÜSYON, GÖRÜNÜŞÜ
(E.T.K.V.K.K. DOSYASINDAN.).

RESİM.V.III.3.1-GENEL GÖRÜNÜM, (YILMAZ.T.ARŞİVİ) .

RESİM.V.III.3.2-BÜYÜK İÇ AVLU.

RESİM.V.III.3.3-KÜÇÜK İÇ AVLU.

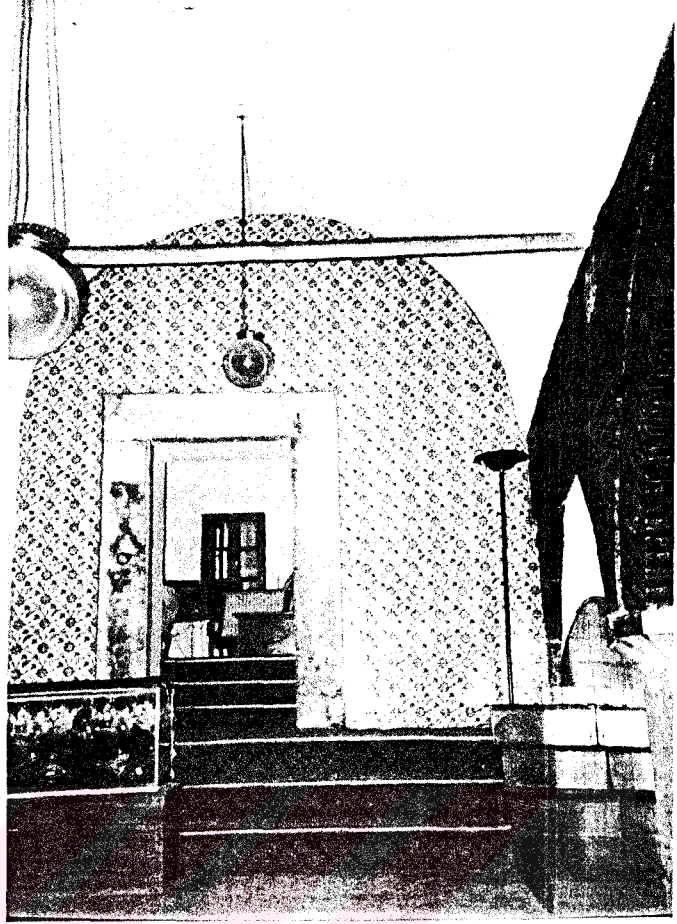
RESİM.V.III.3.4-AVLULAR ARASINDA GEÇİT.

RESİM.V.III.3.5-AVLULAR ARASINDA GEÇİT.

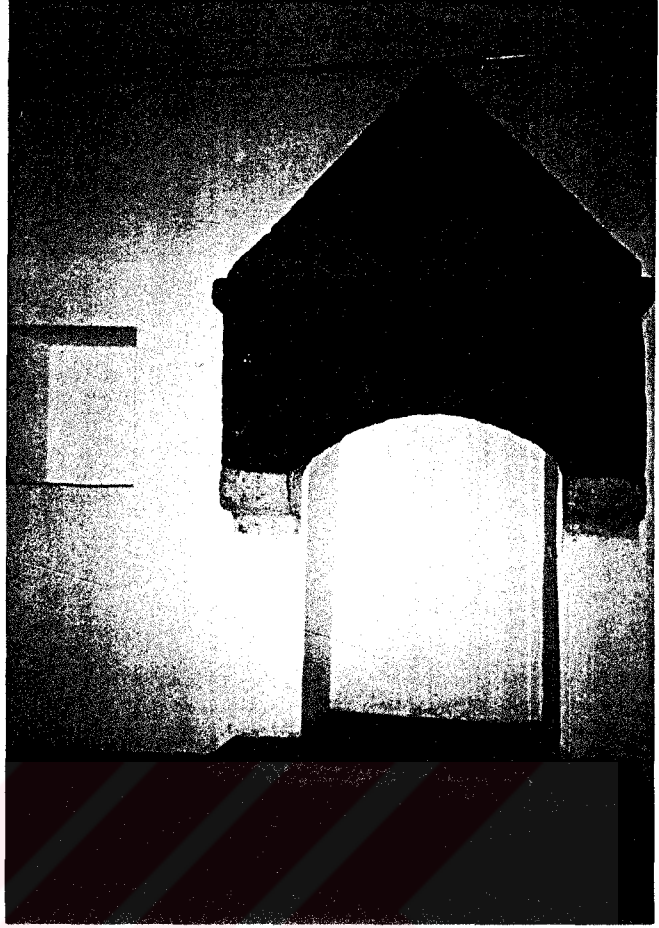
RESİM.V.III.3.6-ZEMİN KAT,
İÇ GEÇİT.

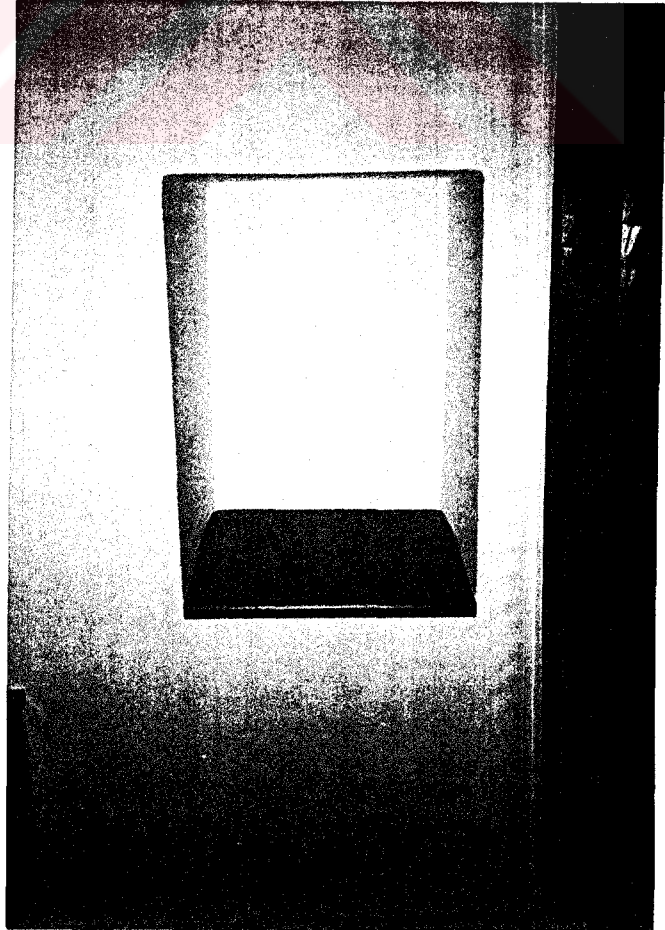
RESİM.V.III.3.7-BİRİNCİ KAT,
İÇ GEÇİT.

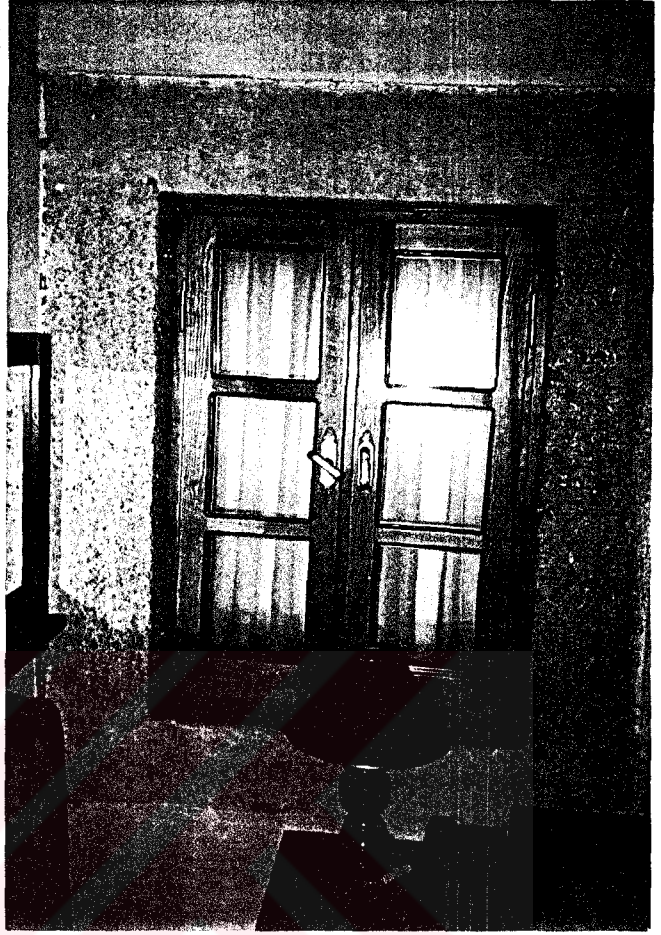
RESİM.V.III.3.8.OCAK.

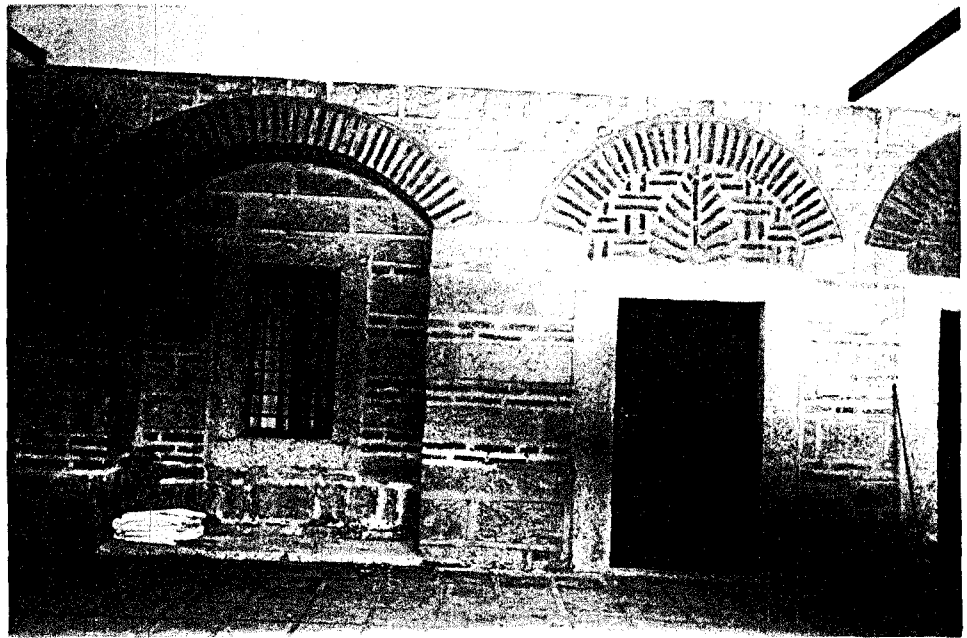
RESİM.V.III.3.9-NİŞ.

RESİM.V.III.3.10-KONAKLAMA ODASI
PENCERESİ.

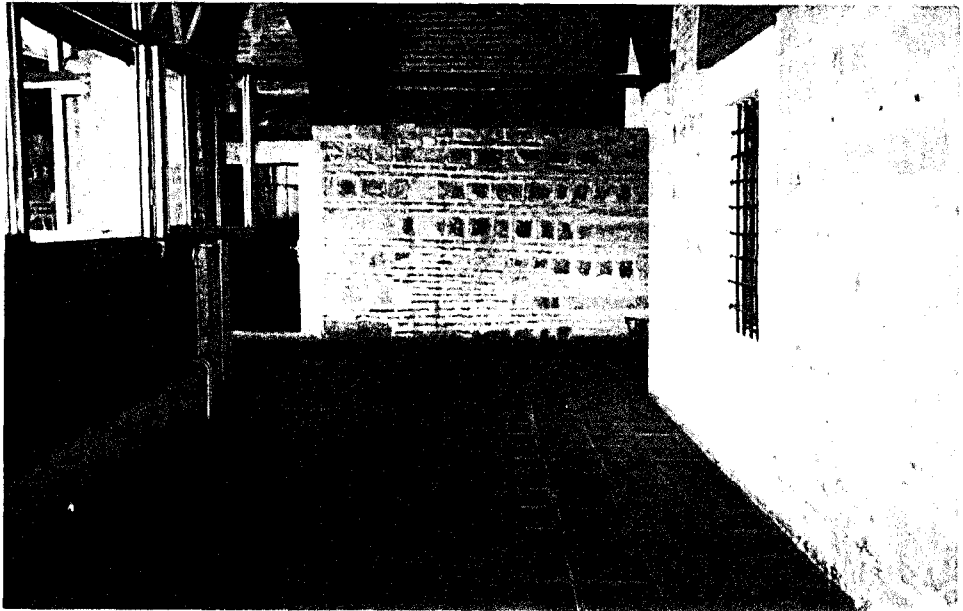
RESİM.V.III.3.11-KONAKLAMA ODASI PENCERESİ.

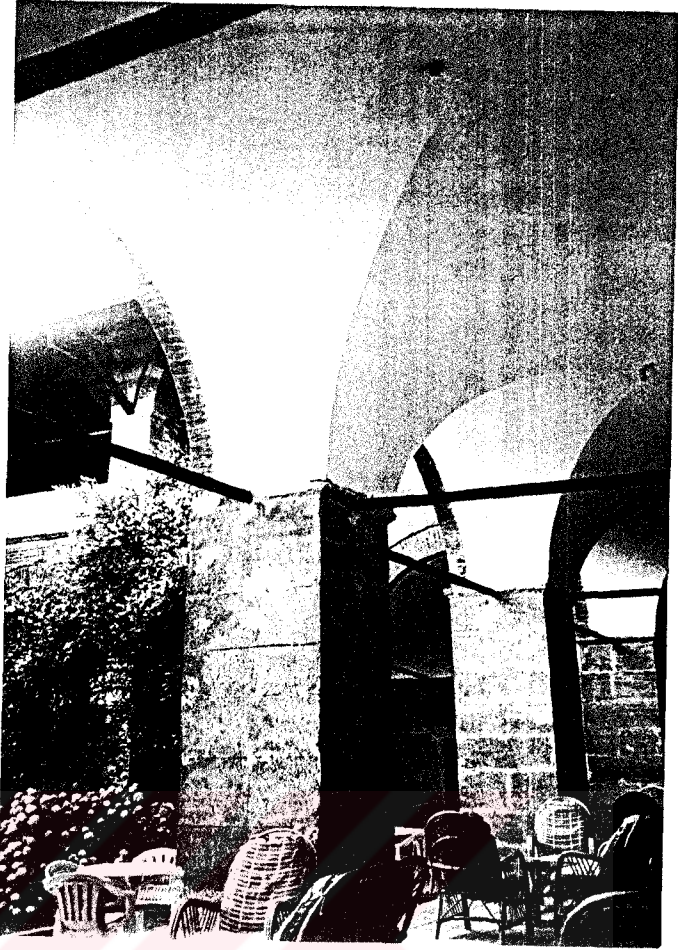
RESİM.V.III.3.12-KONAKLAMA ODASI,
PENCERESİ.

RESİM.V.III.3.13-KONAKLAMA ODASI PENCERESİ.

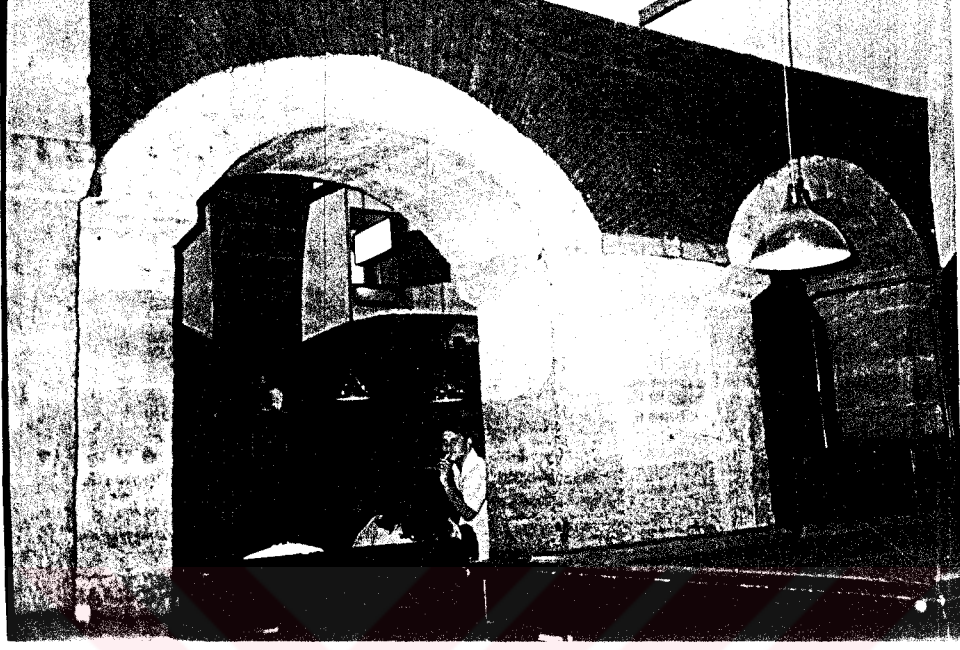
RESİM.V.III.4.14-ZEMİN KAT,
REVAKLI GEÇİT PAYELERİ.

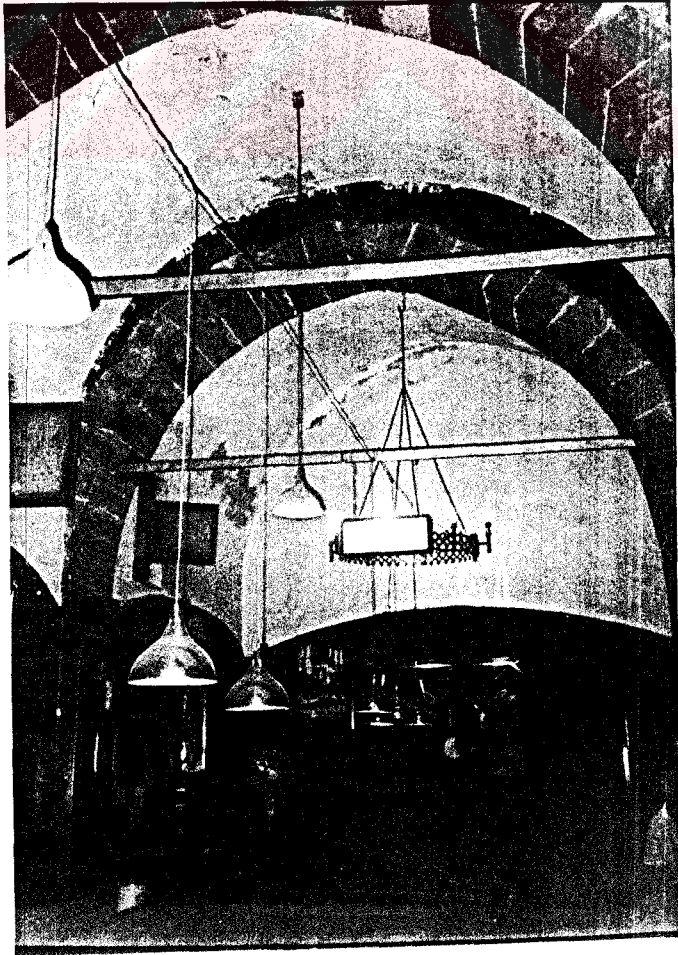
RESİM.V.III.4.15-BİRİNCİ KAT,
REVAKLI GEÇİT PAYELERİ.

RESİM.V.III.4.16-AHIR MEKANI PAYELERİ.

RESİM.V.III.4.17-AHIR MEKANI,
ÜST ÖRTÜSÜ.

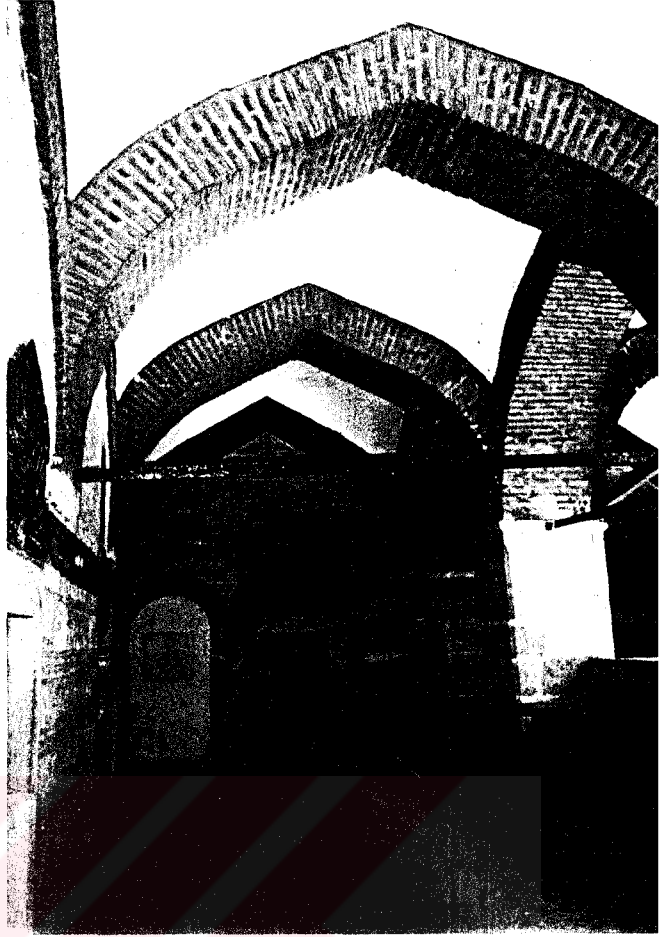
RESİM.V.III.4.18-MUTFAK MEKANI,PAYE VE KEMERLER.

RESİM.V.III.4.19-KÜÇÜK AVLU,
REVAKLI GEÇİT PAYELERİ.

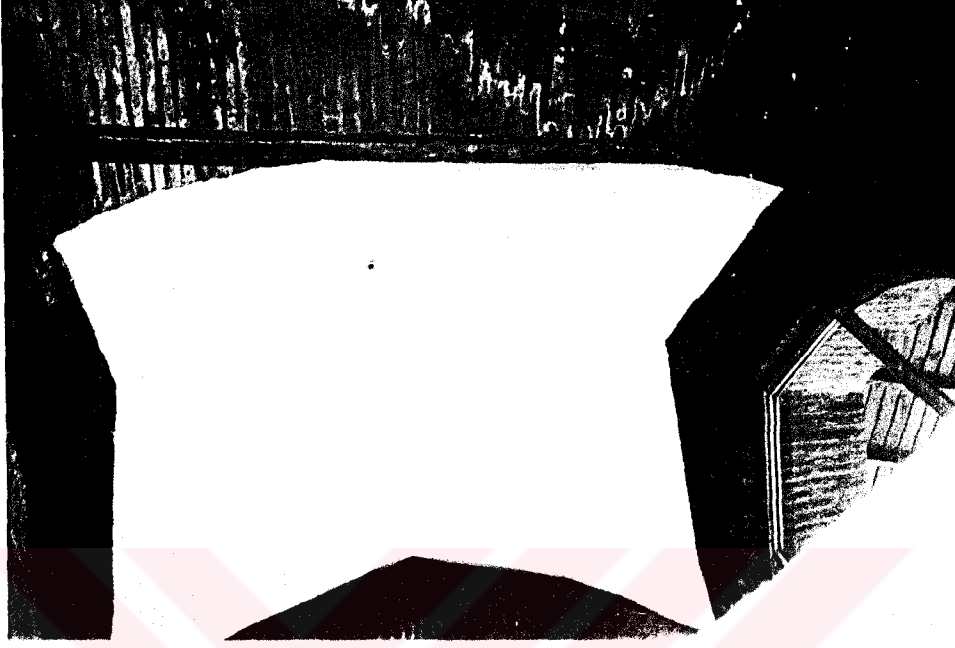
RESİM.V.III.5.20-BÜYÜK İÇ AVLU,
ZEMİN KAT ,
ÜST ÖRTÜ.

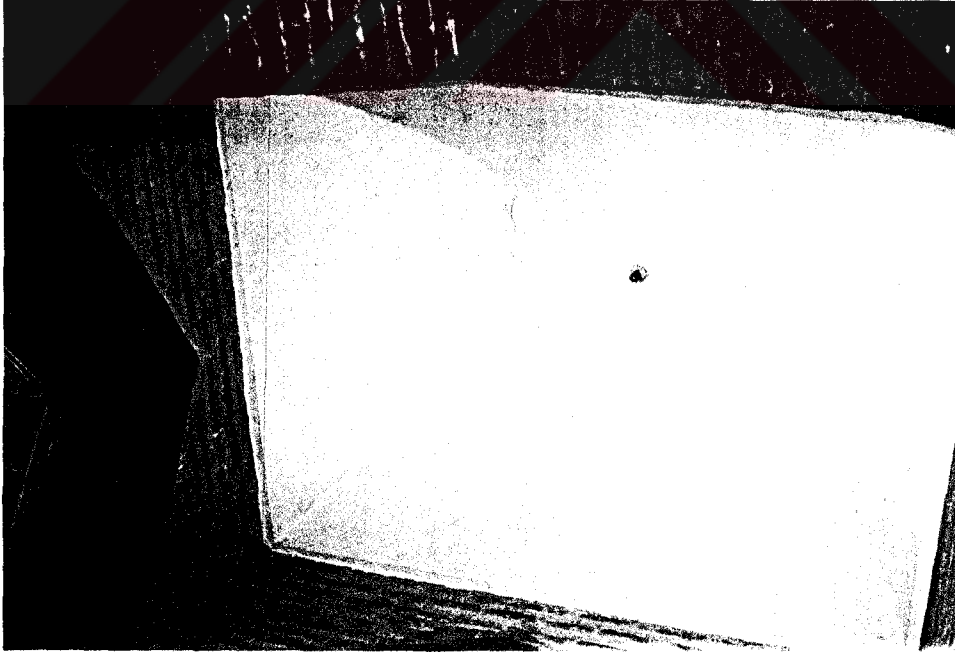
RESİM.V.III.5.21-BÜYÜK İÇ AVLU,
BİRİNCİ KAT,
ÜST ÖRTÜSÜ.

RESİM.V.III.5.22-KÜÇÜK İÇ AVLU BİRİNCİ KAT,REVAKLI GEÇİT
ÜST ÖRTÜ.

RESİM.V.III.5.23-KÜÇÜK İÇ AVLU, BİRİNCİ KAT REVAKLI GEÇİT
ÜST ÖRTÜSÜ.

RESİM.V.III.6.24-KUZEY CEPHESİ.

RESİM.V.III.6.25-DOĞU CEPHESİ.

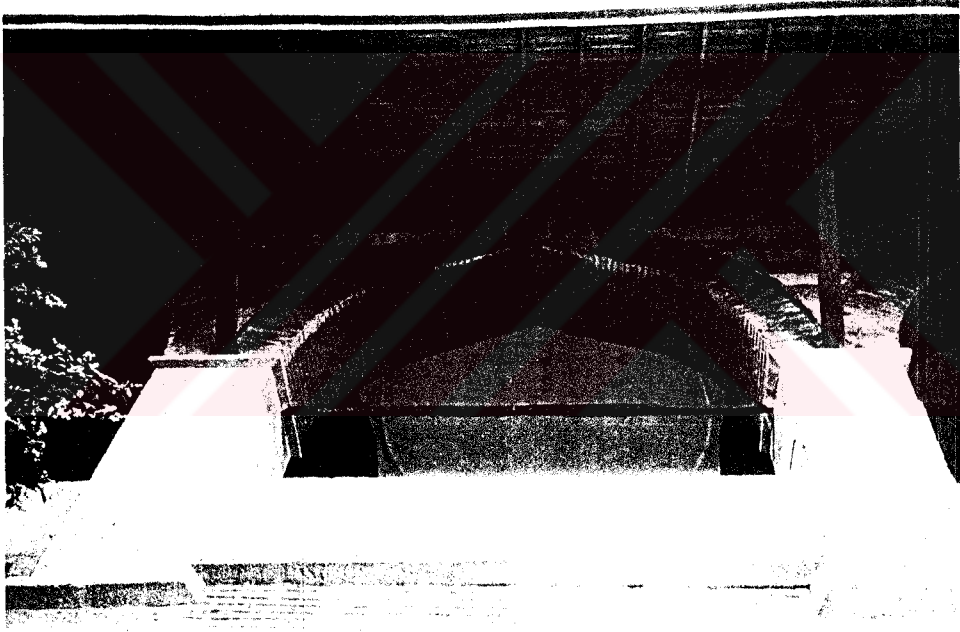
RESİM.V.III.6.26-KÜÇÜK AVLU İÇ CEPHE.

RESİM.V.III.6.27-DUVAR ÖRGÜ DETAYI.

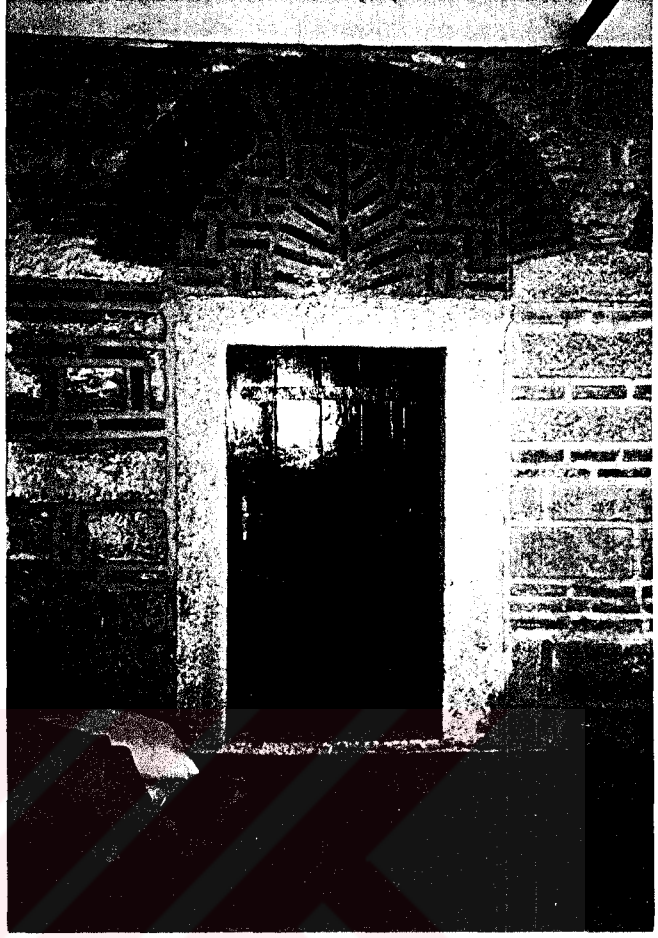
RESİM.V.III.6.28-BÜYÜK İÇ AVLU,AHŞAP SAÇAK.

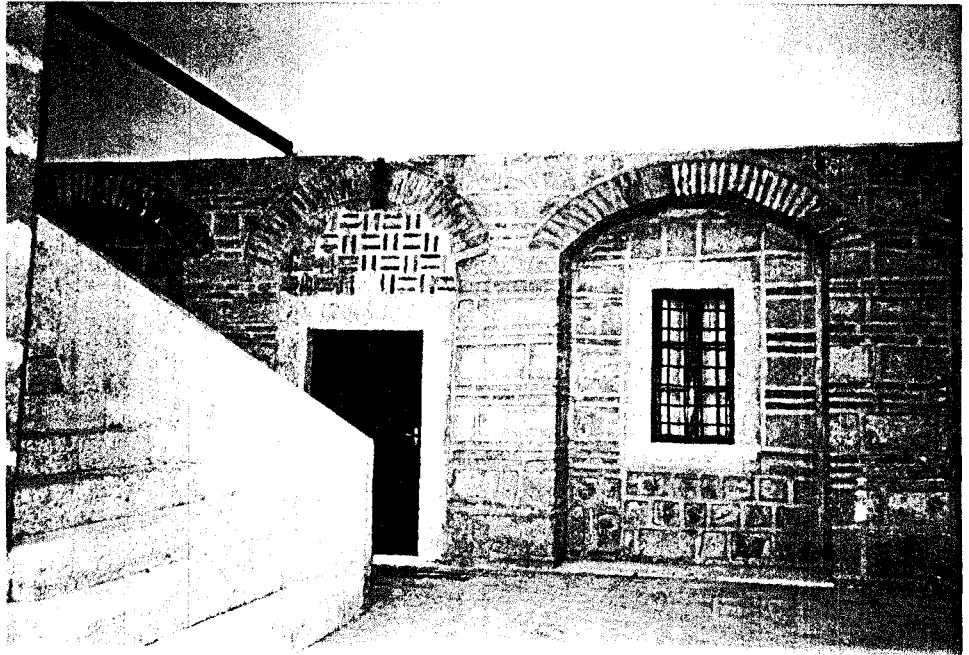
RESİM.V.III.7.29-BÜYÜK İÇ AVLU ,GİRİŞ KAPISI KEMERİ.

RESİM.V.III.7.30-BÜYÜK AVLU,
BİRİNCİ KAT,
KONAKLAMA ODASI KAPISI.

RESİM.V.III.7.31.BÜYÜK AVLU,ZEMİN KAT KONAKLAMA ODASI
PENCERESİ.

RESİM.V.III.7.32-KÜÇÜK AVLU,BİRİNCİ KAT,TUVALAET KAPISI.

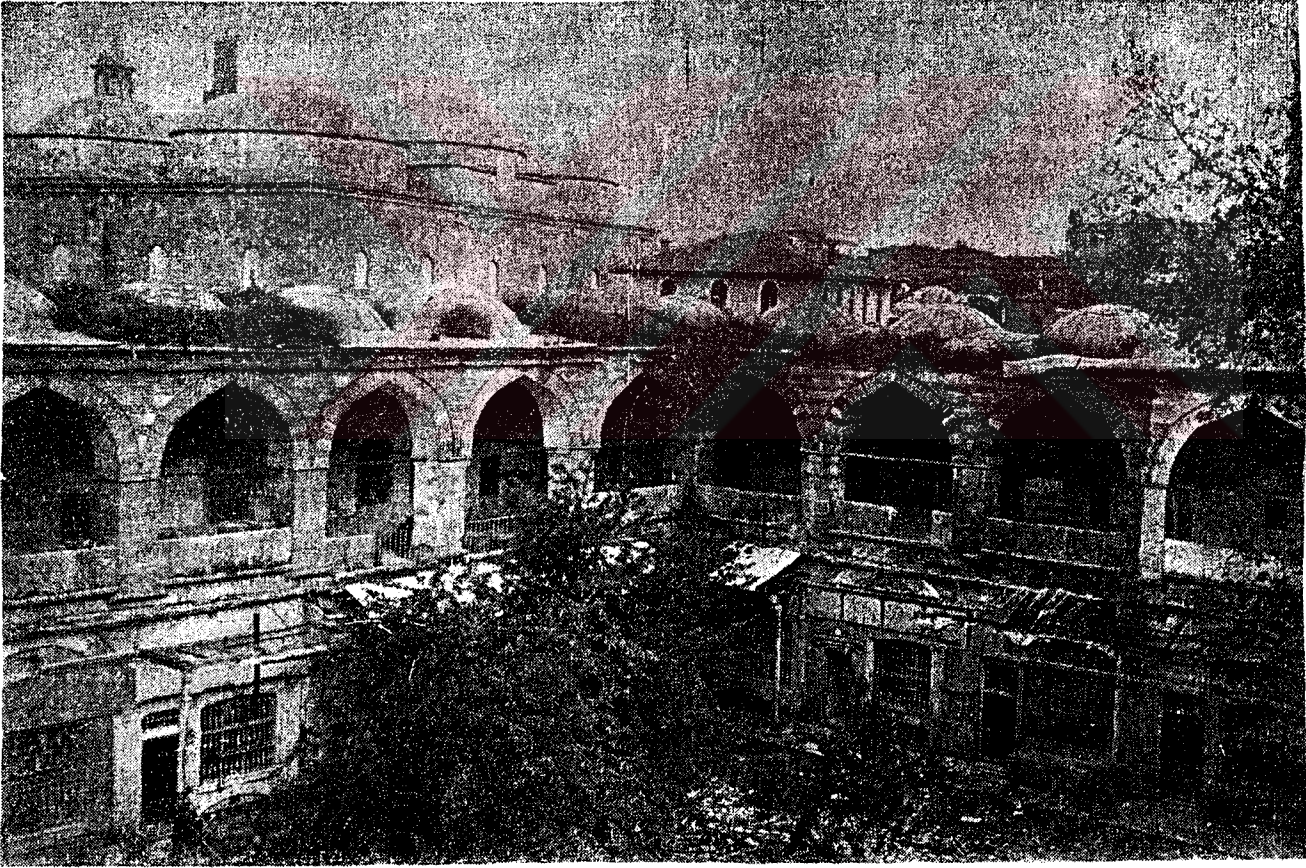
RESİM.V.III.9.33-1960 ÖNCESİNE AİT TAHRİBAT VE MÜDAHALE
İZLERİ (E.T. V.K.K.).

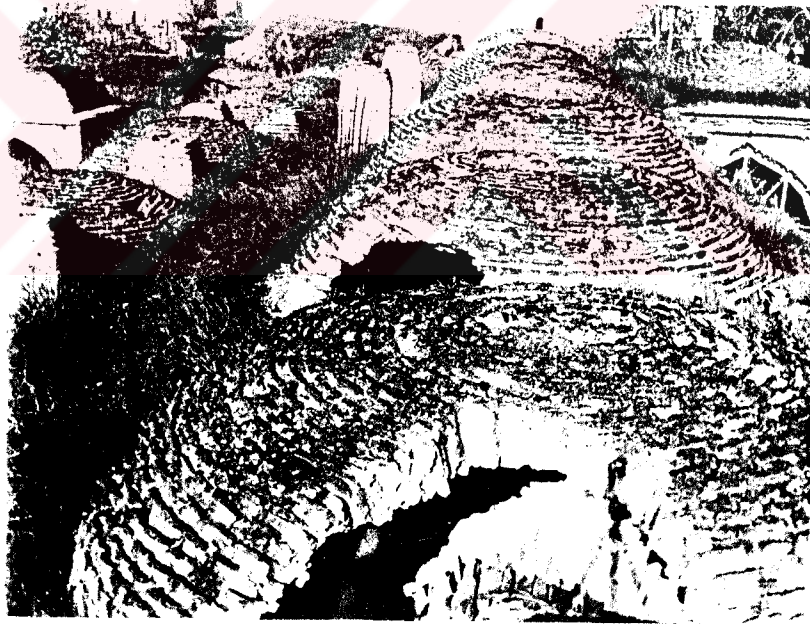
RESİM.V.III.9.34-1960 ONARIMI ÖNCESİ ,GİRİŞ MEKANI.

RESİM.V.III.9.35-BÜYÜK AVLU ZEMİN KATTA MÜDAHALELER VE
HARABİYETLER (YILMAZ.T. ARŞİVİ.).

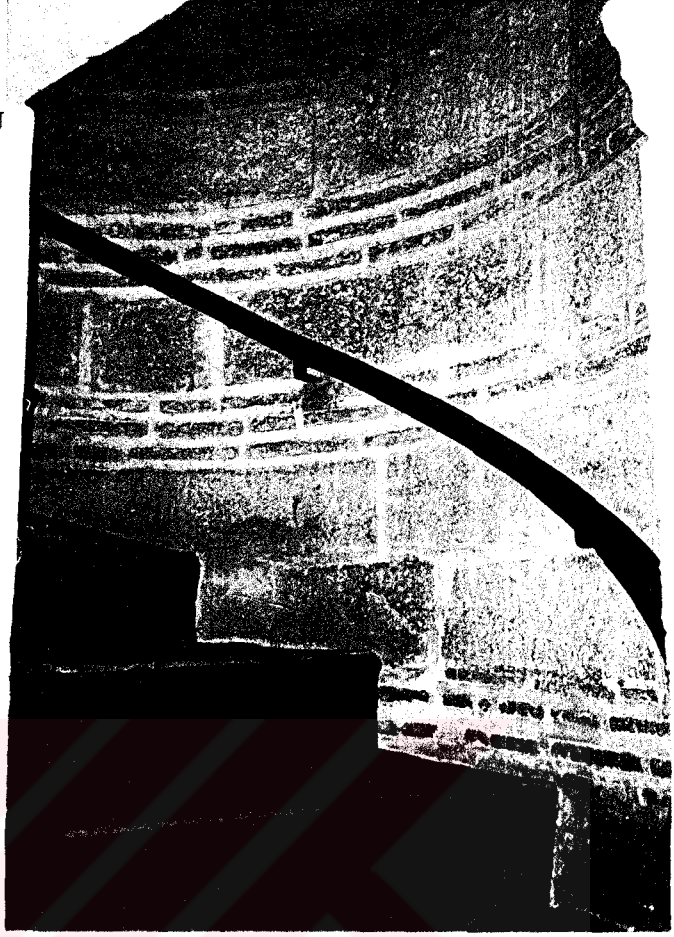
RESİM.V.III.9.36-1960 ÖNCESİ ÜST ÖRTÜ TAHRİBATI
(E.T. V.K.K.).

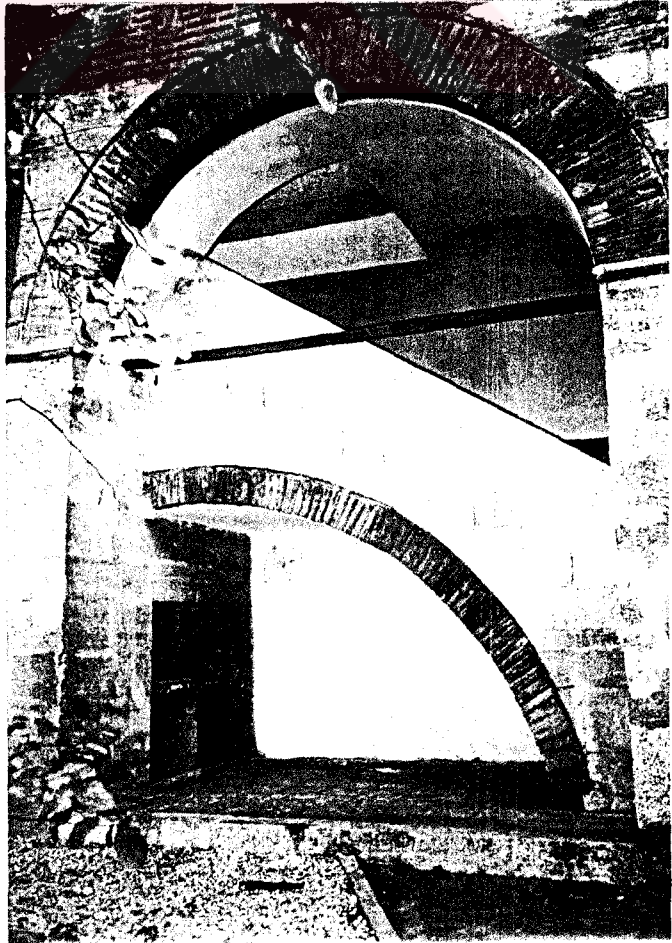
RESİM.V.III.11.37-BÜYÜK AVLU,BİRİNCİ KAT,W.C.KORİDORU.

RESİM.V.III.11.38-BÜYÜK AVLU
MERDİVENİ.

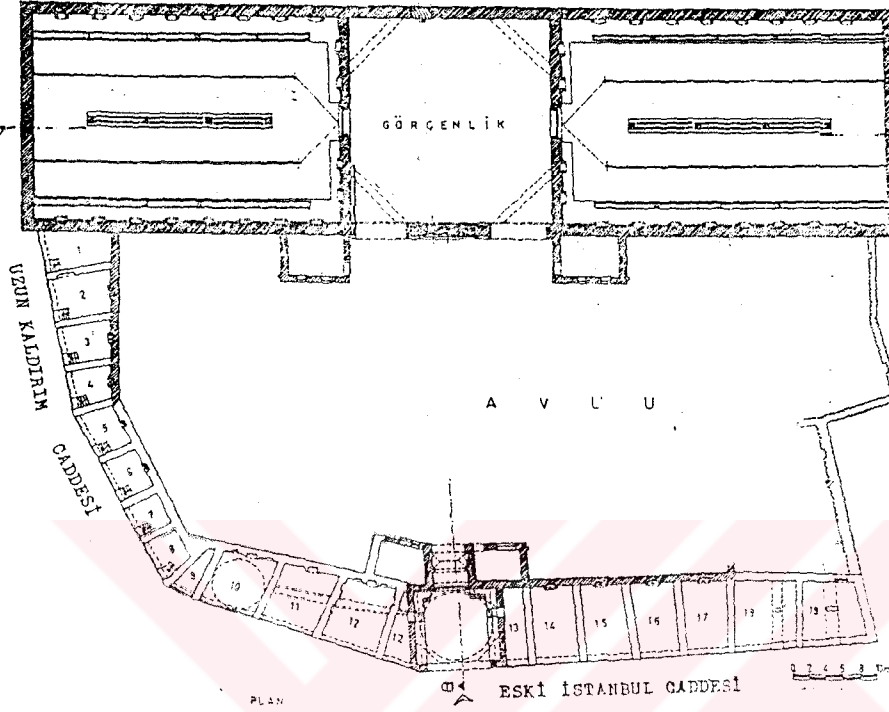
RESİM.V.III.11.39-KÜÇÜK AVLU,
MERDİVENİ.

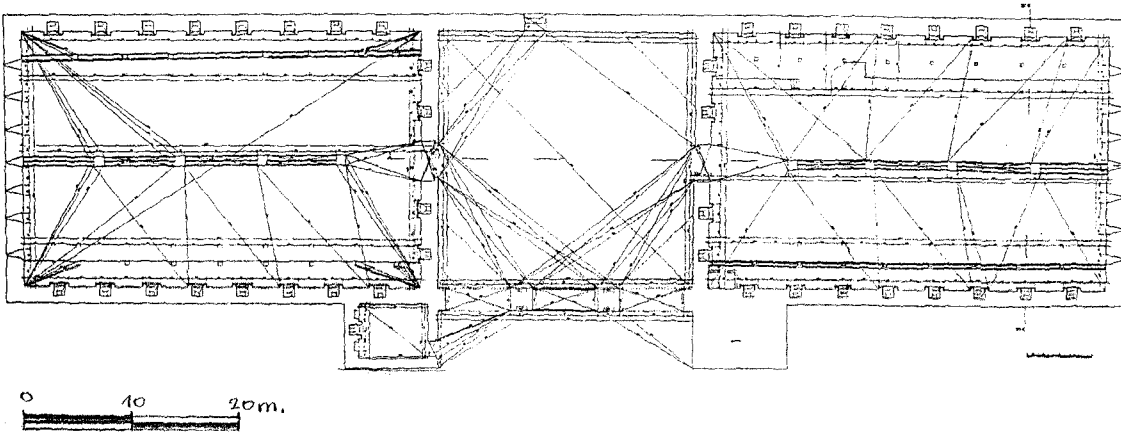
RESİM.V.III.11.40-ÖN CEPHE KUZEY KÖŞESİ,1960 ONARIMI
ÖNCESİNDEKİ HARABİYET VE MÜDAHALE İZLERİ (YILMAZ.T.
ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

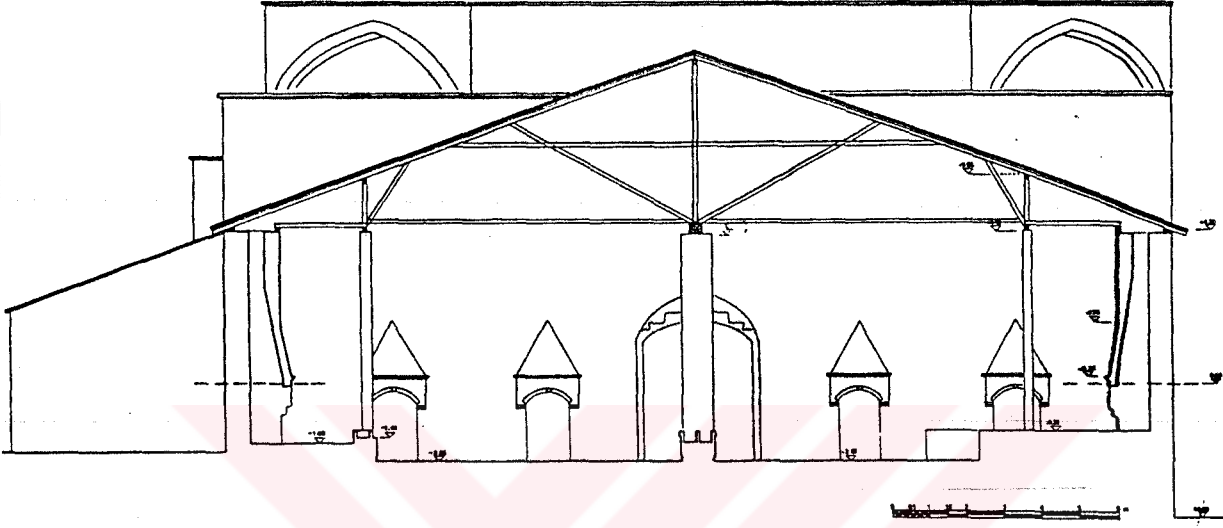

ÇİZİM.V.IV.3.1-GENEL PLAN ŞEMASI.

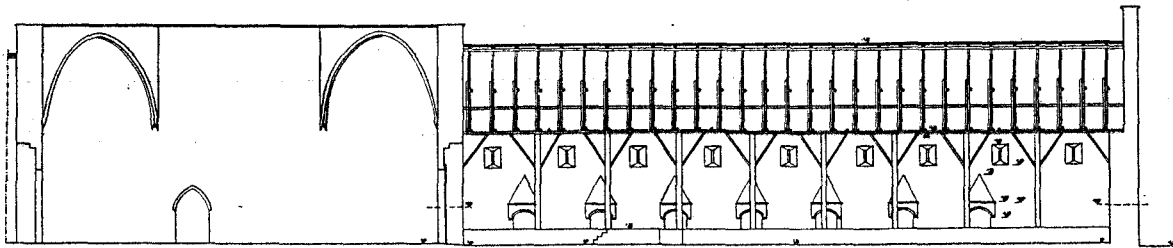

ÇİZİM.V.IV.3.2-KONAKLAMA,GÖRÇENLİK MEKANI PLANI, (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

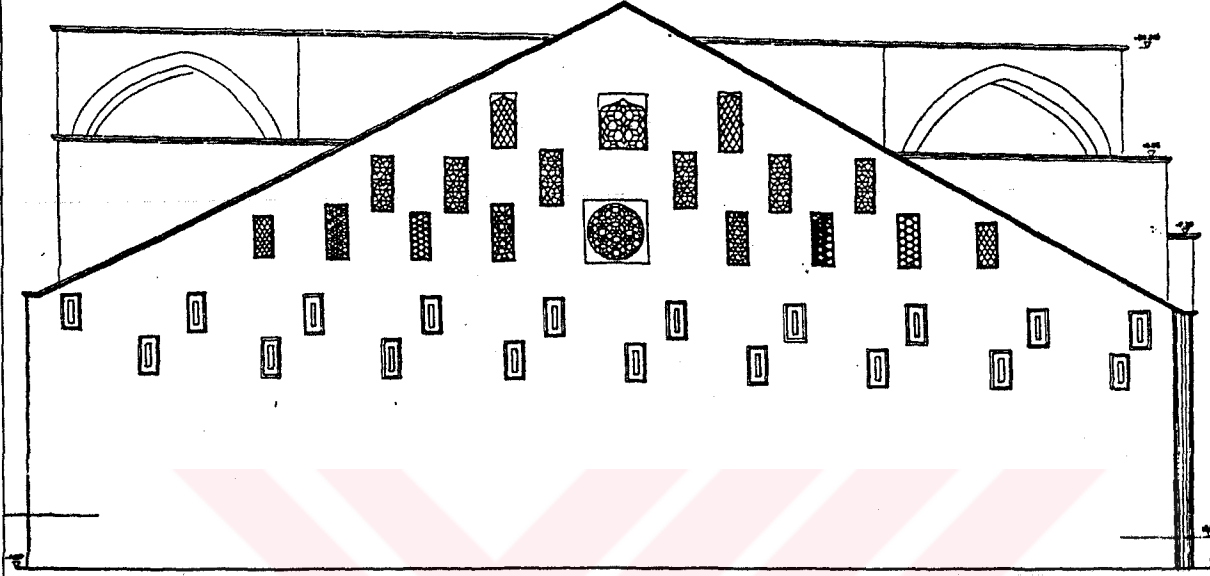

ÇİZİM.V.IV.3.3-KONAKLAMA MEKANLARI II-II KESİTİ , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

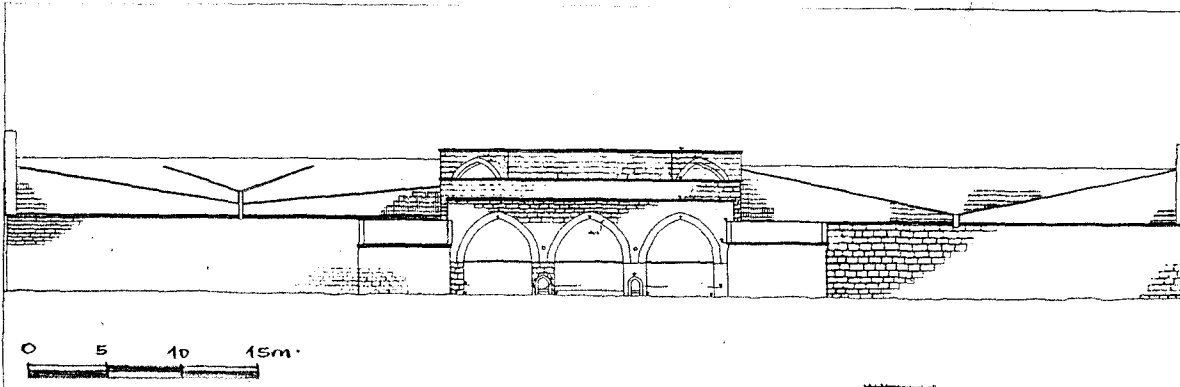

ÇİZİM.V.IV.3.4-KONAKLAMA MEKANLARI,I-I KESİTİ, (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

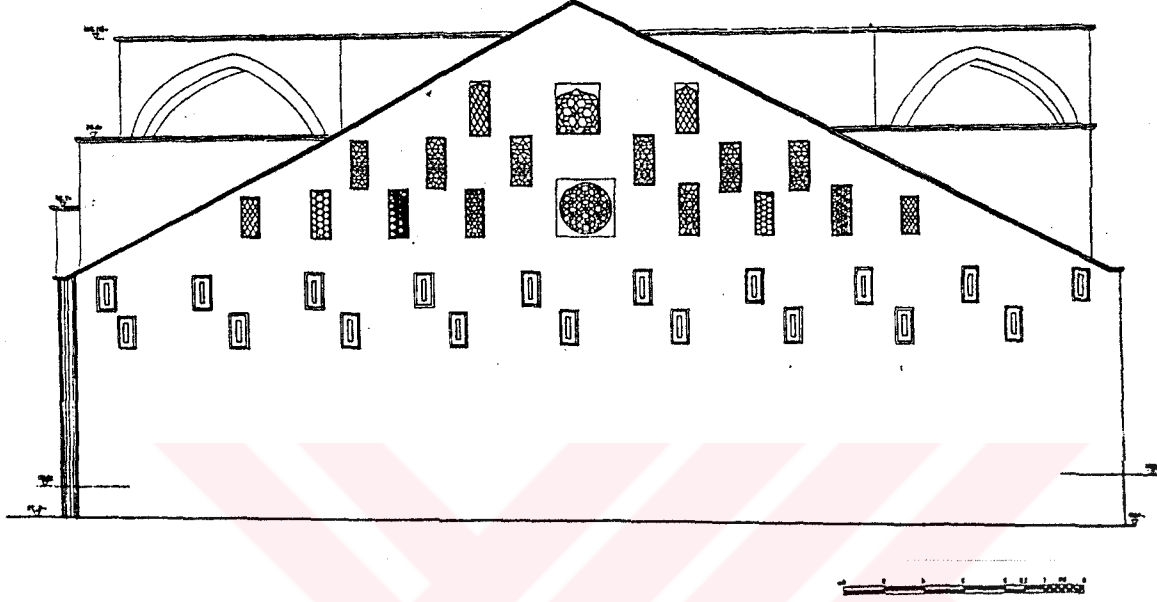

ÇİZİM.V.IV.6.6- DOĞU (YAN) CEPHE , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

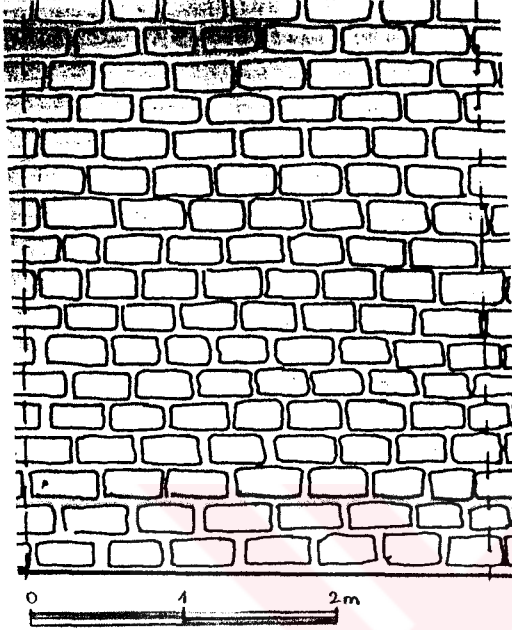

ÇİZİM.V.IV.6.5-KONAKLAMA MEKANLARI, GÖRÇENLİK ÖN CEPHESİ , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

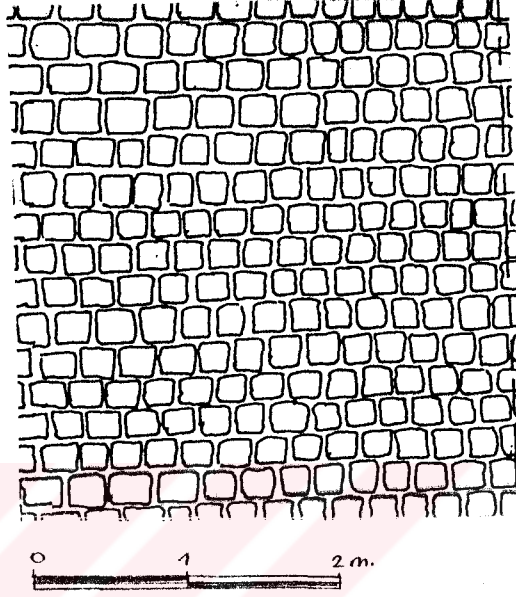
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

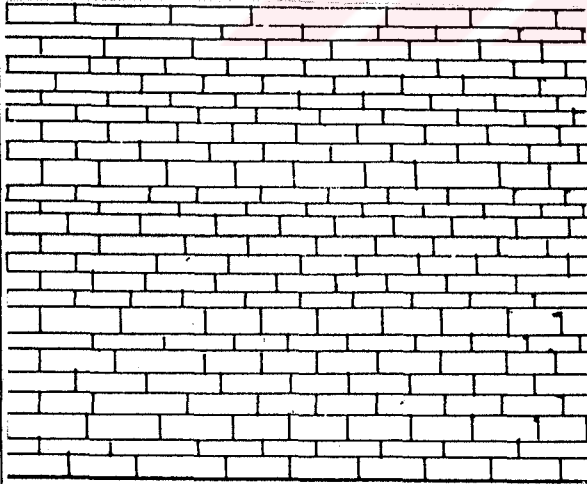
ÇİZİM.V.IV.6.7-BATI (YAN) CEPHESİ , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

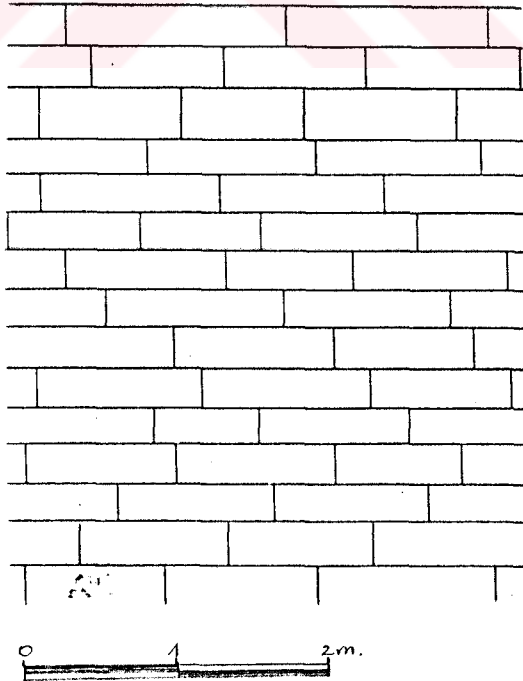
ÇİZİM.V.IV.6.8-KONAKLAMA MEKANI ÖN
CEPHESİ,DUVAR ÖRGÜSÜ.

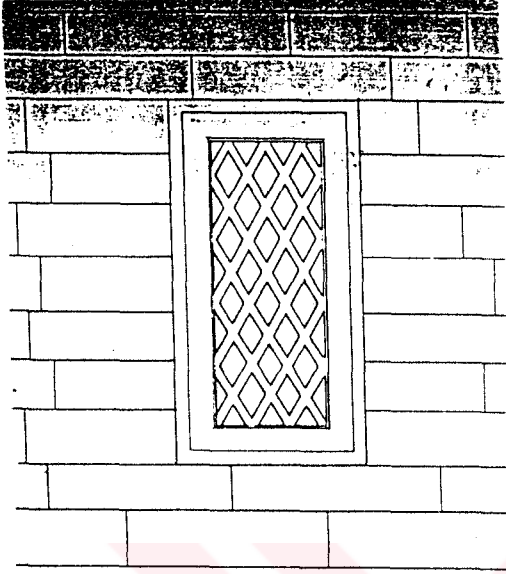
ÇİZİM.V.IV.6.9-ARKA CEPHESİ DUVAR
ÖRGÜSÜ.

ÇİZİM.V.IV.6.10-TİCARET DİZİNİ
CEPHESİ,DUVAR ÖRGÜSÜ.

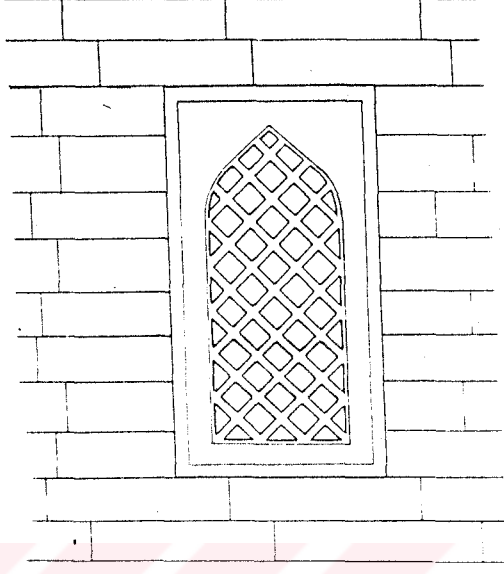

ÇİZİM.V.IV.6.11-DOĞU CEPHESİ,DUVAR
ÖRGÜSÜ..

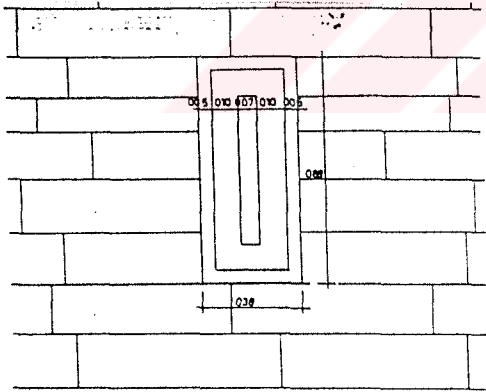
0 100 200

ÇİZİM.V.IV.7.12-ŞEBEKELİ PENCERE.

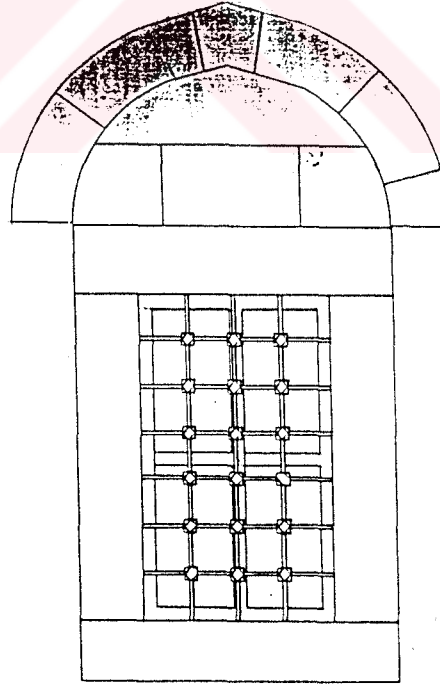
0 100 200

ÇİZİM.V.IV.7.13-ŞEBEKELİ PENCERE.

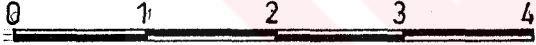
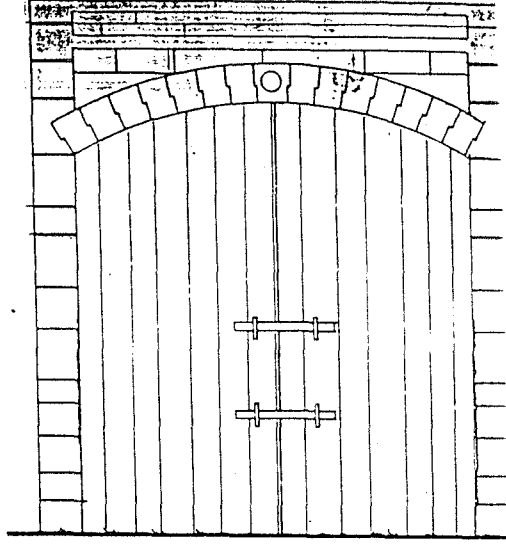
0 100 200

ÇİZİM.V.IV.7.14- MAZGAL PENCERE.

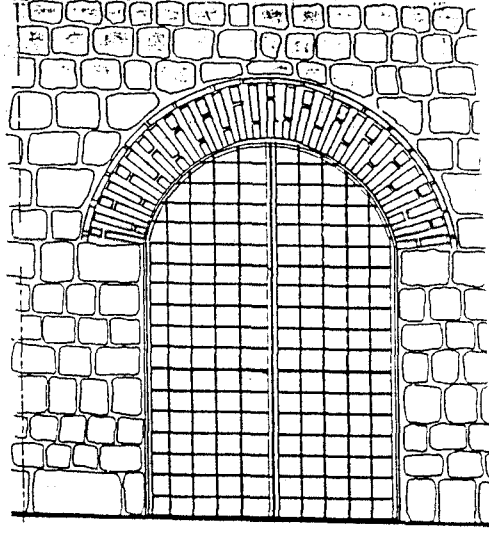

0 50 100 cm.

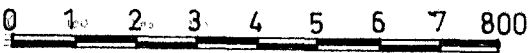
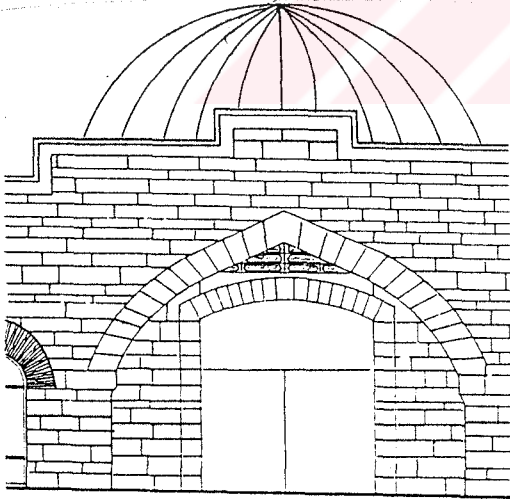
ÇİZİM.V.IV.7.15-GİRİŞ MEKANI AVLU
CEPHESİ, PENCERESİ.

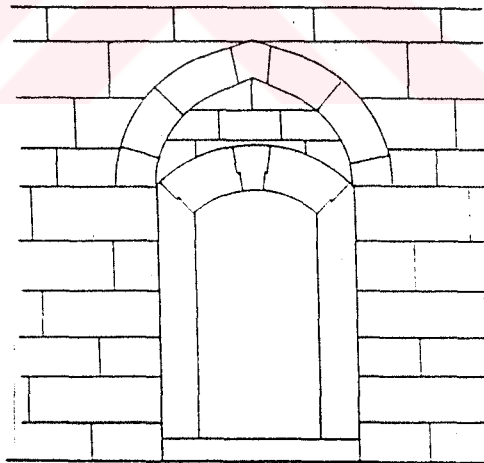
ÇİZİM.V.IV.7.16-KONAKLAMA MEKANI
GİRİŞ KAPISI.

ÇİZİM.V.IV.7.17-DAİRESEL BASIK
KEMERLİ KAPI.

ÇİZİM.V.IV.7.18-GİRİŞ MEKANI
GÖRÜNÜŞÜ

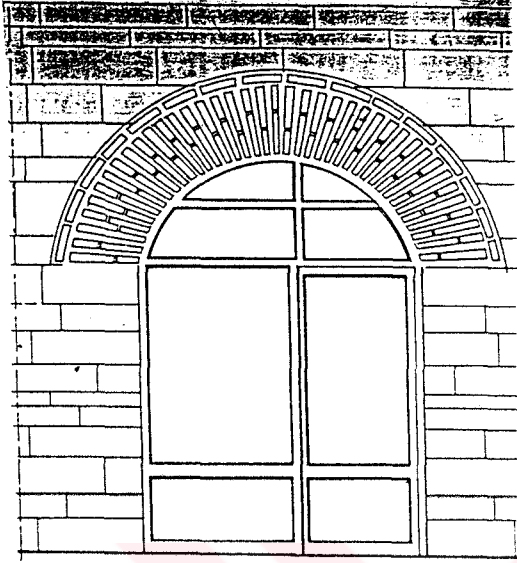
EXMEKÇIOĞLU AHMET PAŞA KERVANSARAYI GİRİŞ MEKANI
AVLU YÖNÜNDEKİ HÜCRELERE AİT KAPI DETAYI
SEKİL NO: 16

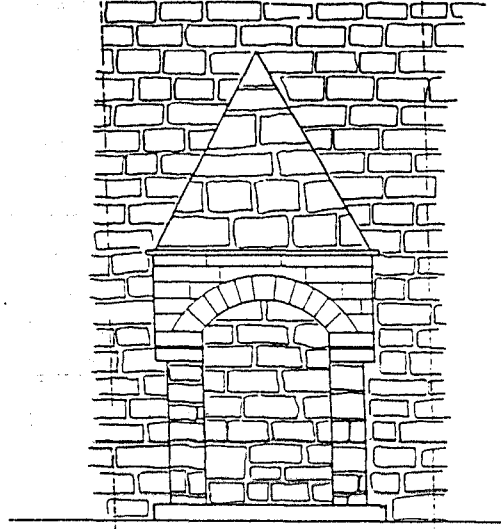
ÇİZİM.V.IV.7.19-GİRİŞ MEKANI ,AVLU
YÖNÜNDEKİ HÜCRELERE AİT KAPI.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI

EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

ÇİZİM.V.IV.7.20-TİCARET BİRİMLERİNE
AİT KEMER GÖRÜNÜŞÜ.

ÇİZİM.V.IV.7.21-OCAK.

RESİM.V.IV.2.1-KONUMU.

RESİM.V.IV.2.2-ÇEVRESİ.

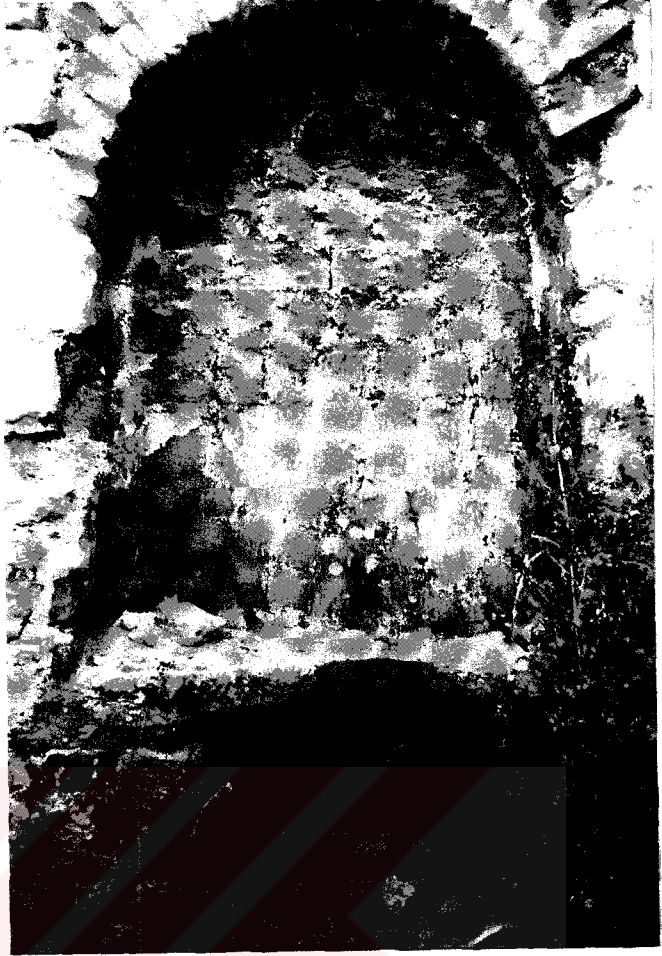
RESİM.V.IV.3.3-SEKİLER.

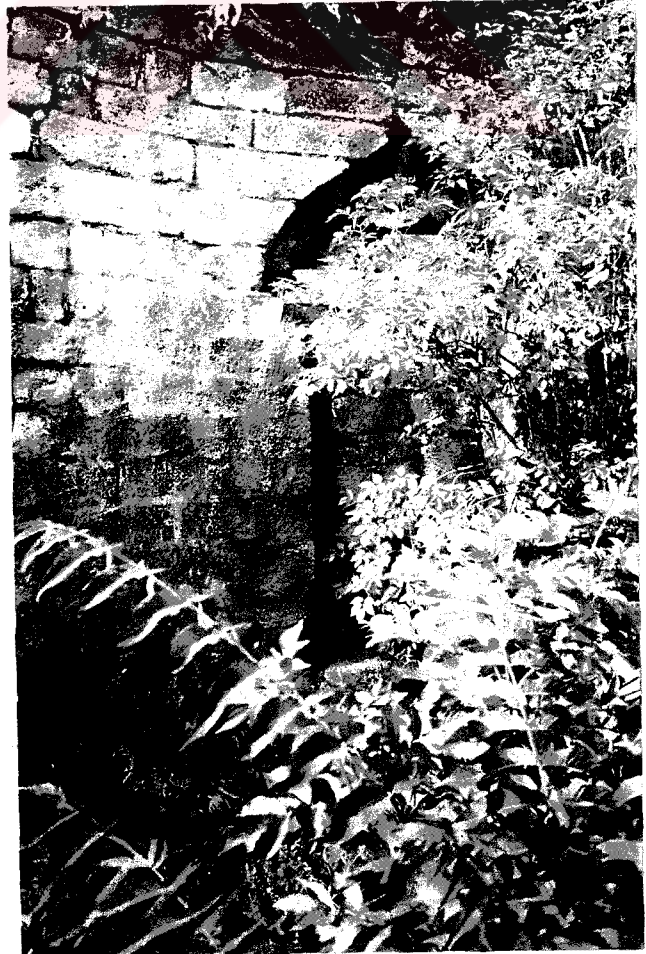
RESİM.V.IV.3.4-YEMLİK KANALI.

RESİM.V.IV.3.5-OCAK KALINTISI.

RESİM.V.IV.3.6-PENCERE İZİ.

RESİM.V.IV.4.7-PAYELER VE DİKMELER.

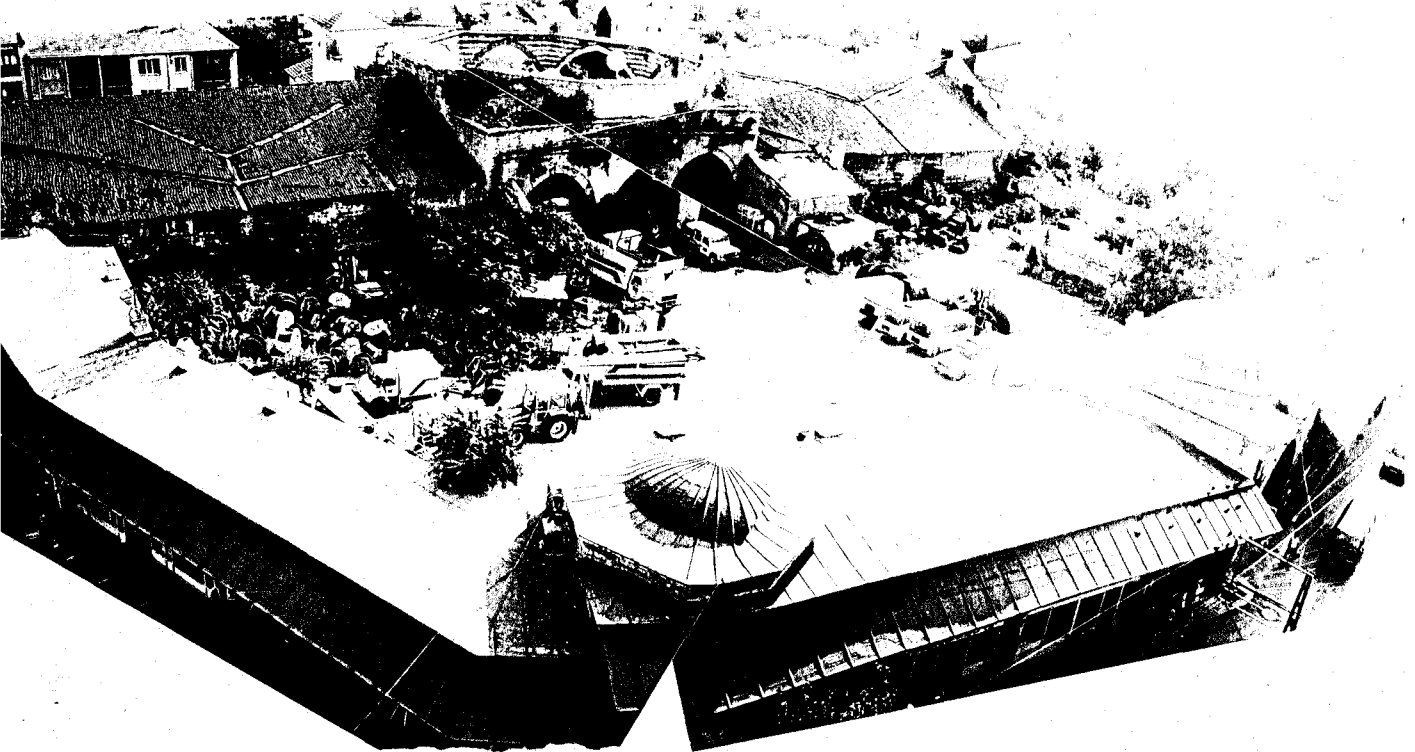
RESİM.V.IV.4.8-AÇIK AHIR MEKANİ.

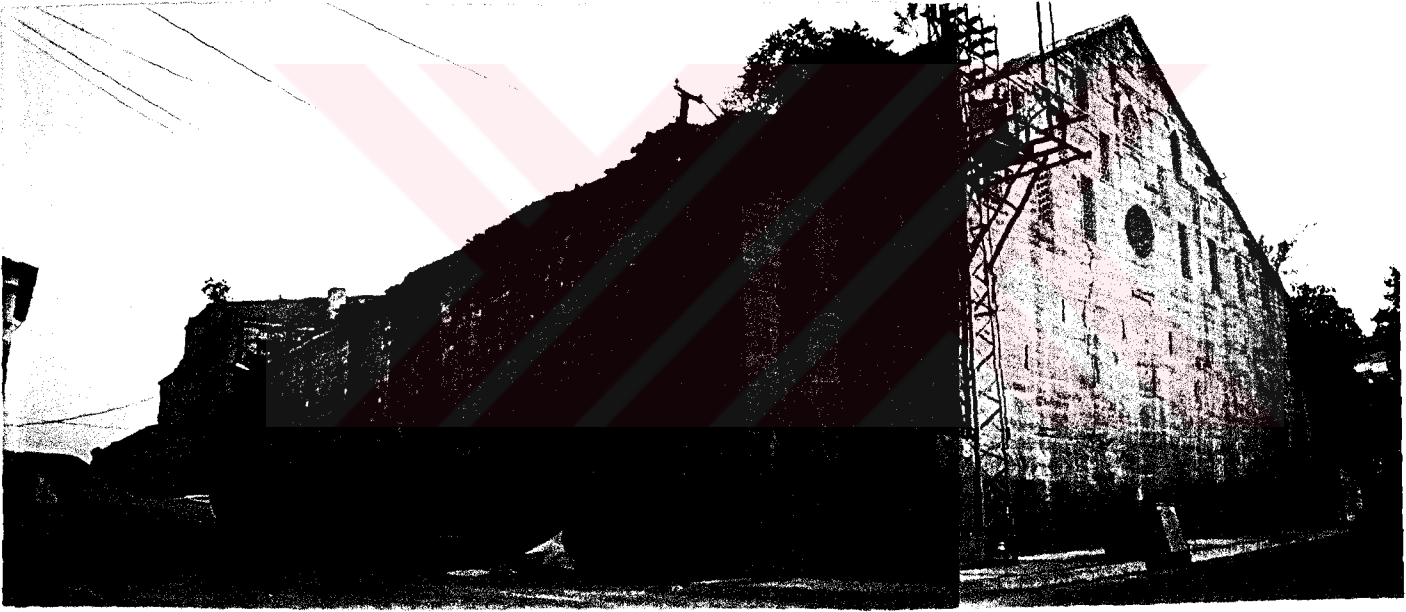
RESİM.V.IV.4.9-HAVUZ.

RESİM.V.IV.5.10,11-1975 ONARIMINDAN SONRA VE GÜNÜMÜZDE ÜST
ÖRTÜ (YILMAZ.T. ARŞİVİ.).

RESİM.V.IV.6.12-GÜNEY CEPHESİ.

RESİM.V.IV.6.13-DOĞU CEPHESİ.

RESİM.V.IV.6.14-KONAKLAMA MEKANI GİRİŞ KAPISI.

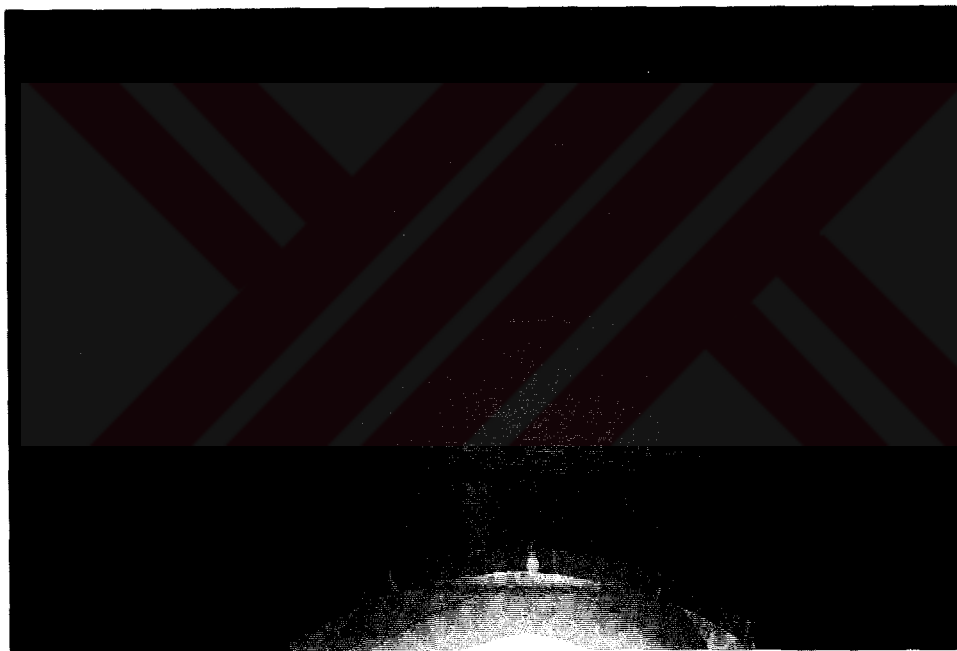
RESİM.V.IV.7.15-MAZGAL PENCERE.

RESİM.V.IV.7.16-GİRİŞ MEKANIN İÇ AVLU CEPHESİNDEKİ
HÜCRELERE AİT PENCERE.

RESİM.V.IV.8.17-KİTABE.

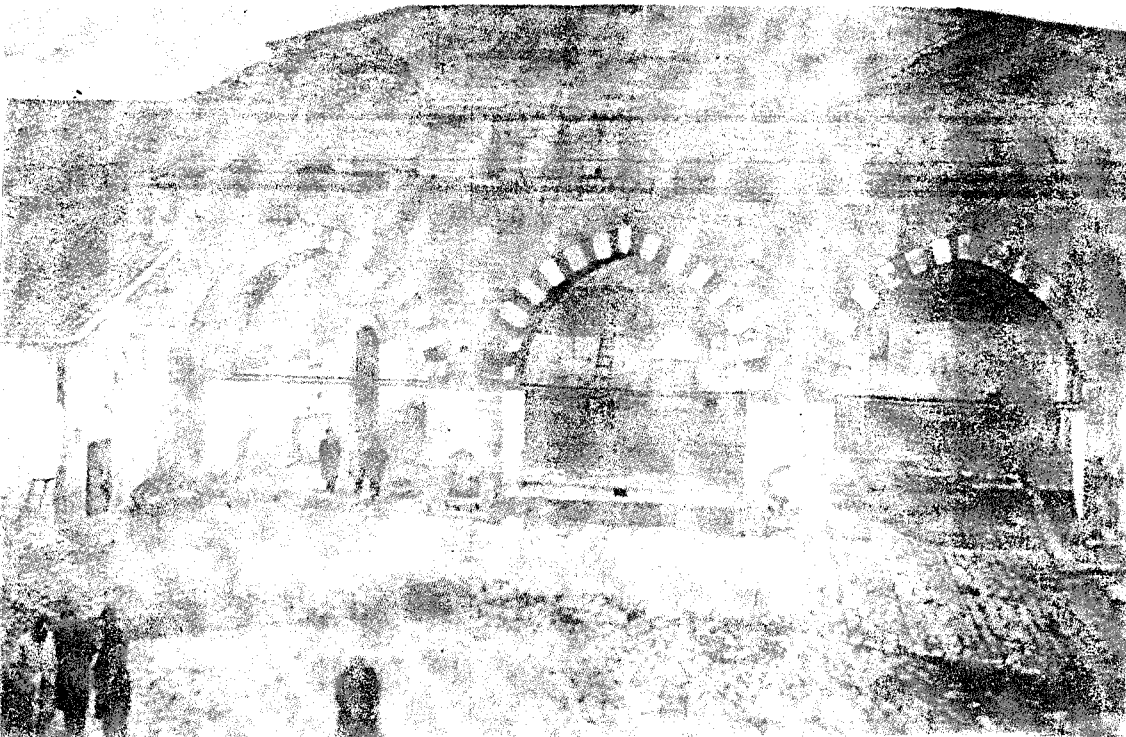
RESİM.V.IV.8.18-MÜDAHALELER.

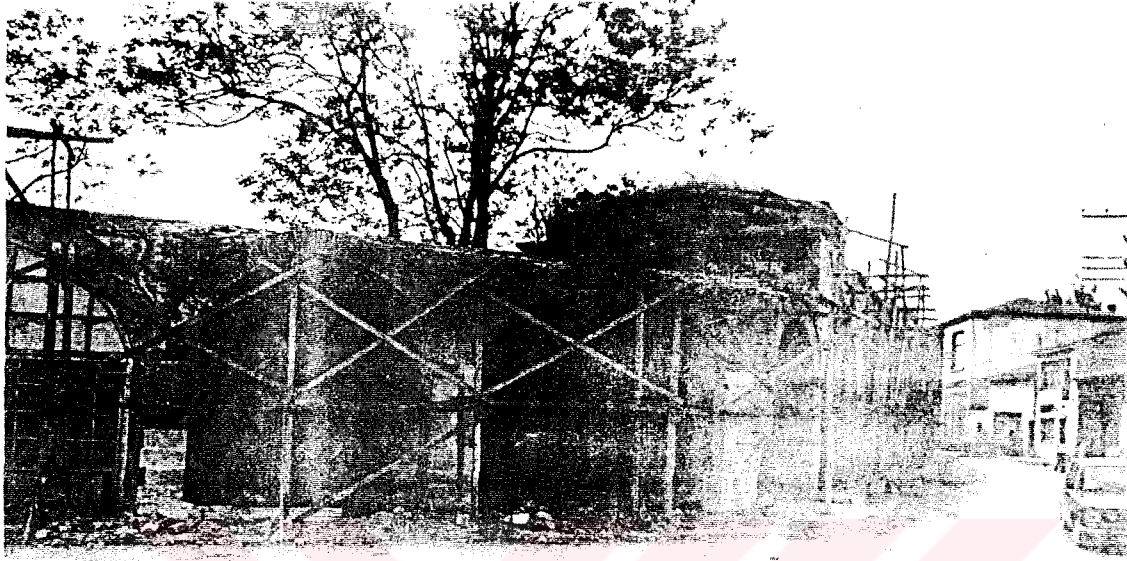
RESİM.V.IV.10.19-1975 ONARIMI ÖNCESİ GİRİŞ MEKANI ÜZERİNDE
AHŞAP İLAVE İLAVE (BELLETEN, TÜRK TARİH KURUMU YAYINI).

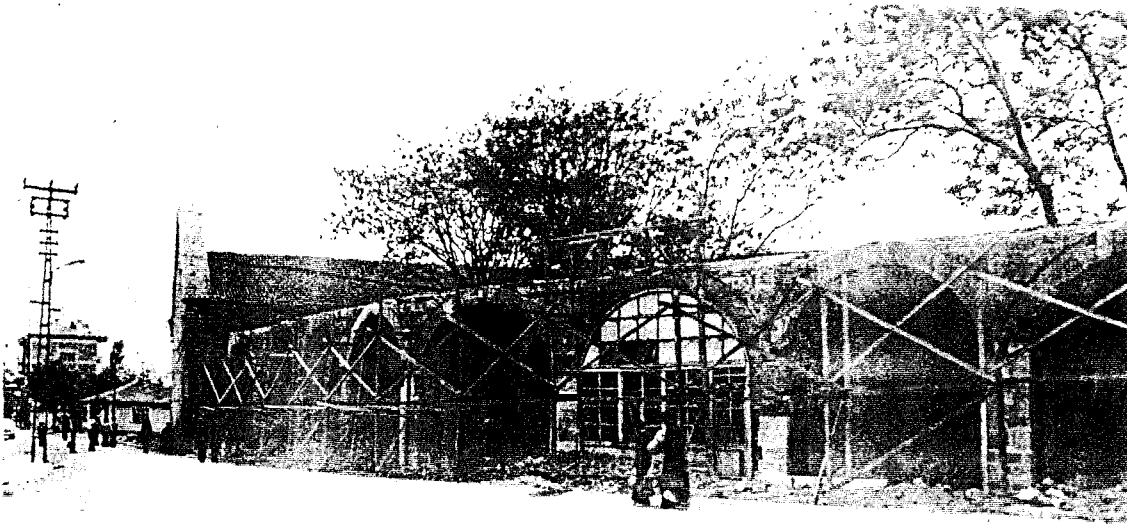
RESİM.V.IV.10.20-1975 ONARIMI ÖNCESİ İÇ AVLU (BELLETEN, TÜRK
TARİH KURUMU YAYINI.).

RESİM.V.IV.10.21-1975 ONARIMI SIRASINDA ARASTADAN GÖRÜNÜM
(VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ.) .

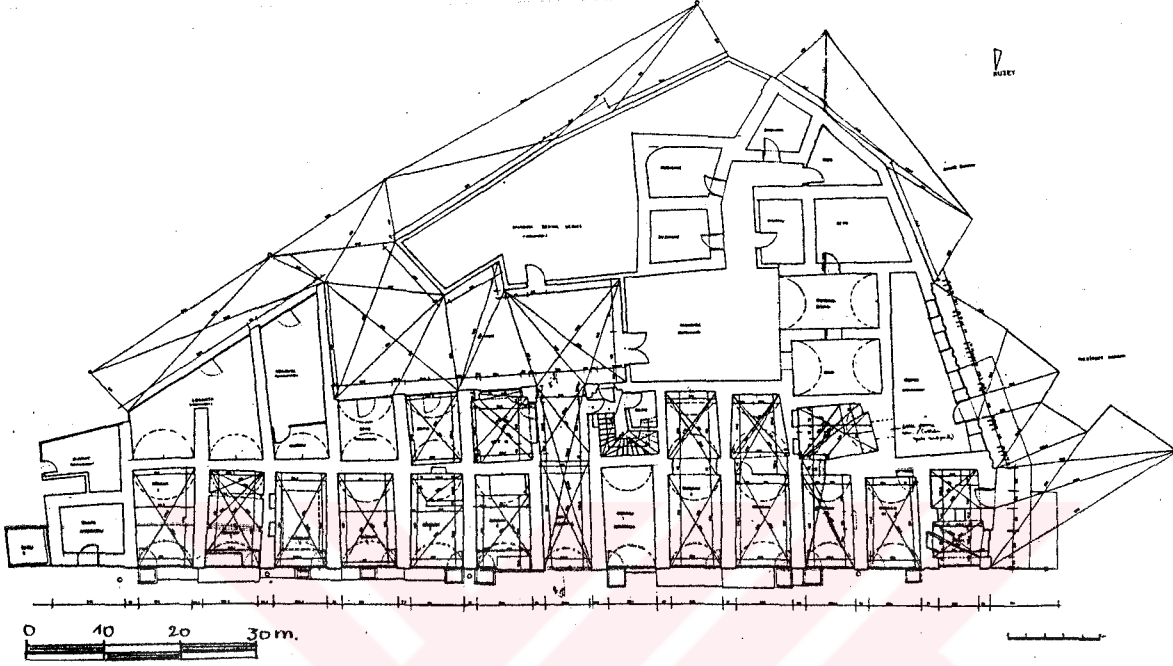
RESİM.V.IV.10.22-1975 ONARIMINA AİT RESİM (VAKIFLAR BÖLGE
MÜDÜRLÜĞÜ.) .

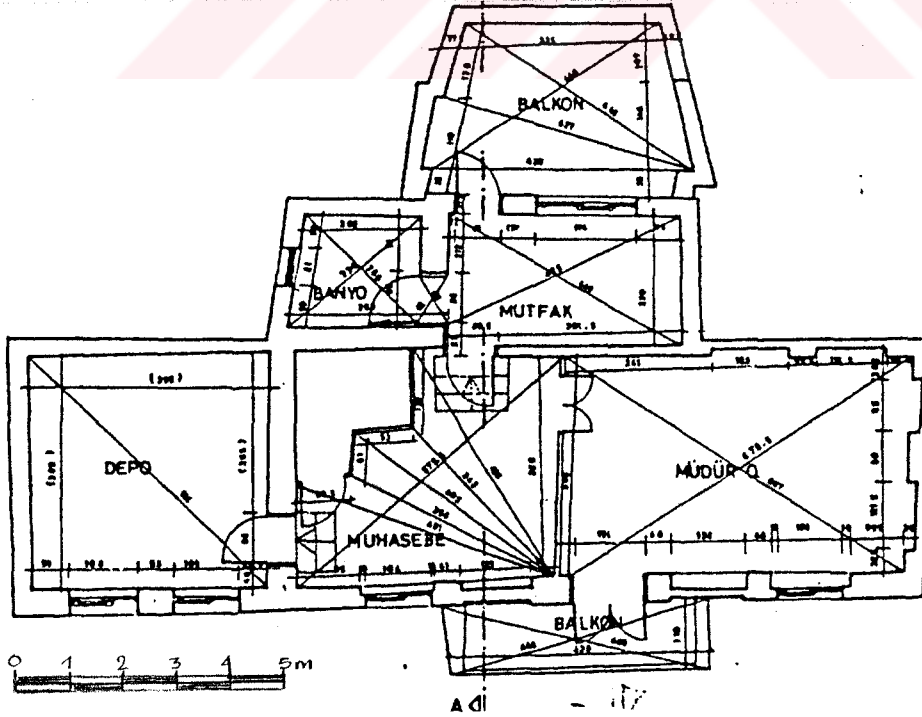
RESİM.V.IV.11.23-REVAK İZİ.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

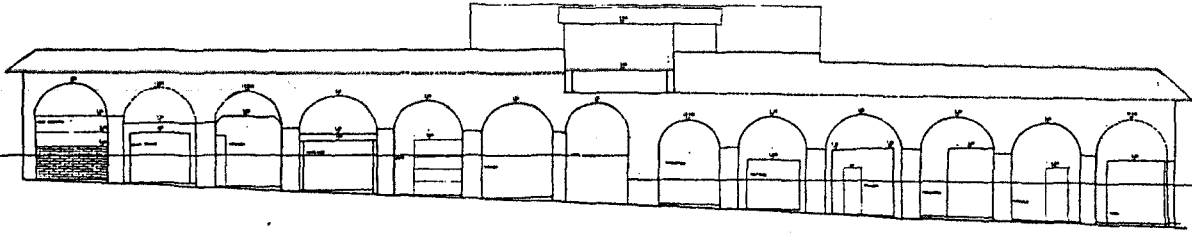

ÇİZİM.V.V.3.1- ZEMİN KAT PLANI, (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

ÇİZİM.V.V.3.2-I.KAT PLANI, (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

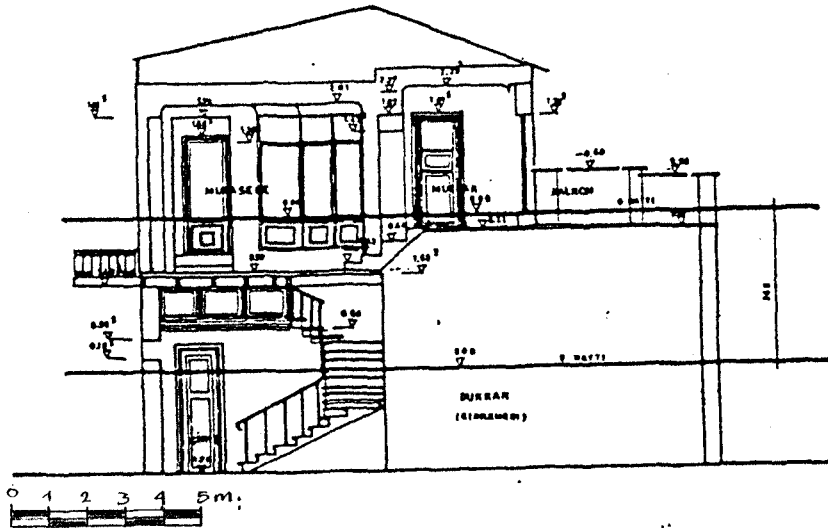
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

C.C. KESİTİ Ölçek: 1/50

0 10m.

ÇİZİM.V.V.4.3- A-A KESİTİ , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

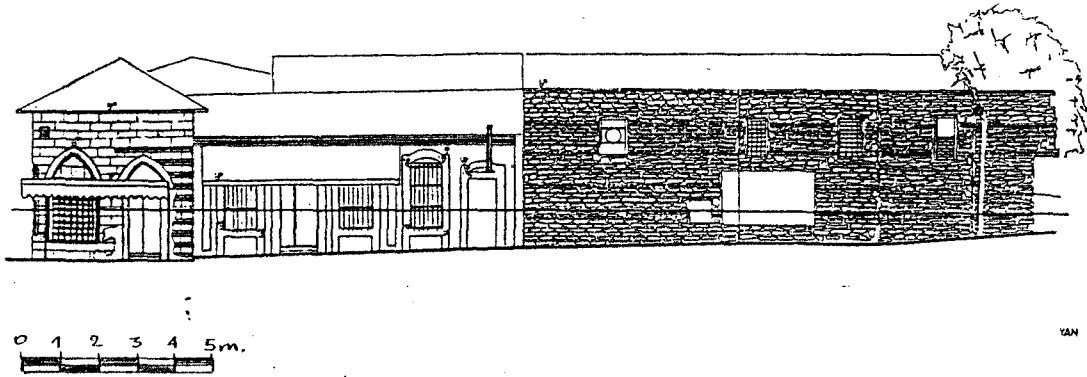
0 1 2 3 4 5m.

ÇİZİM.V.V.4.4- B-B KESİTİ , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

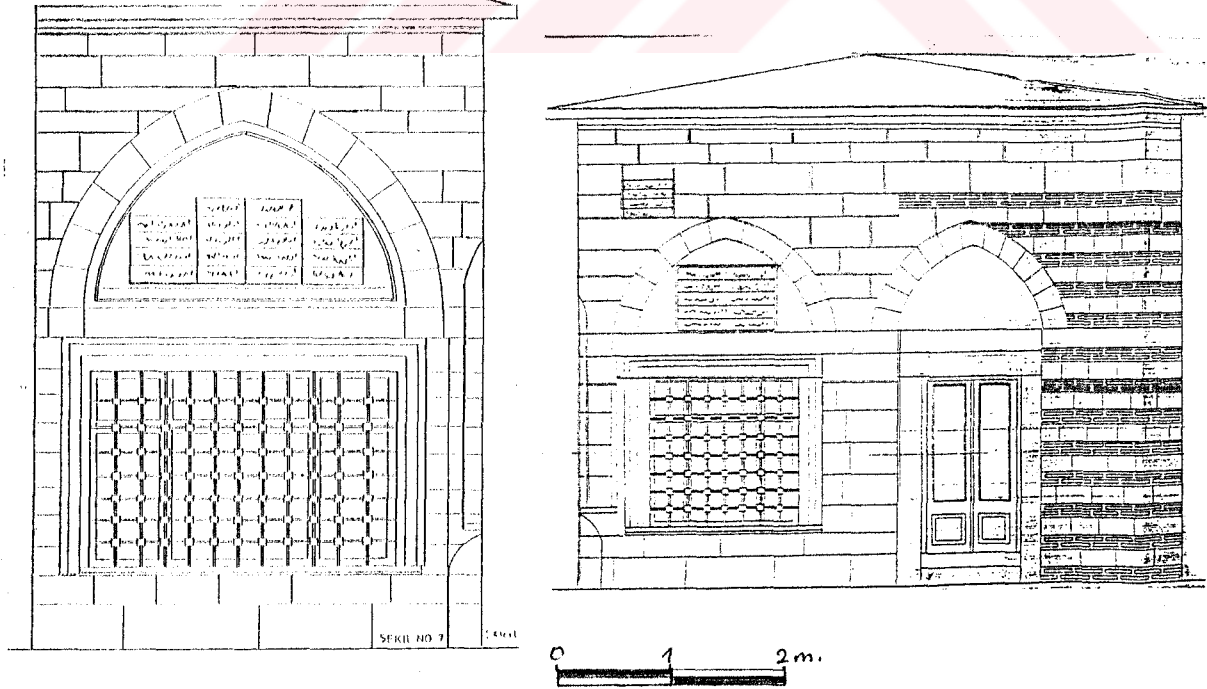
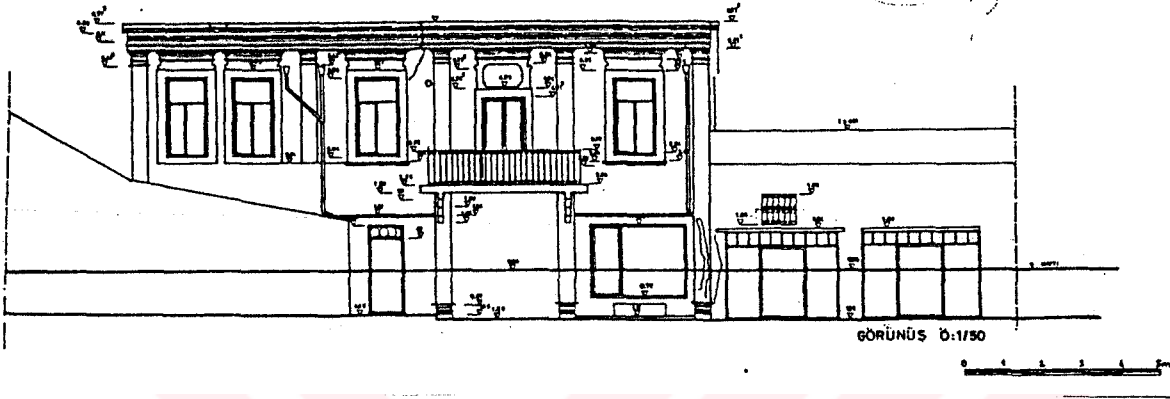

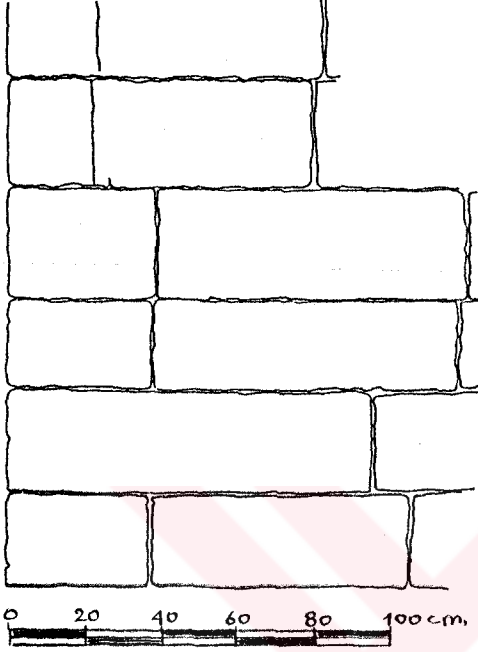
ÇİZİM.V.V.6.5- ÖN CEPHE , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

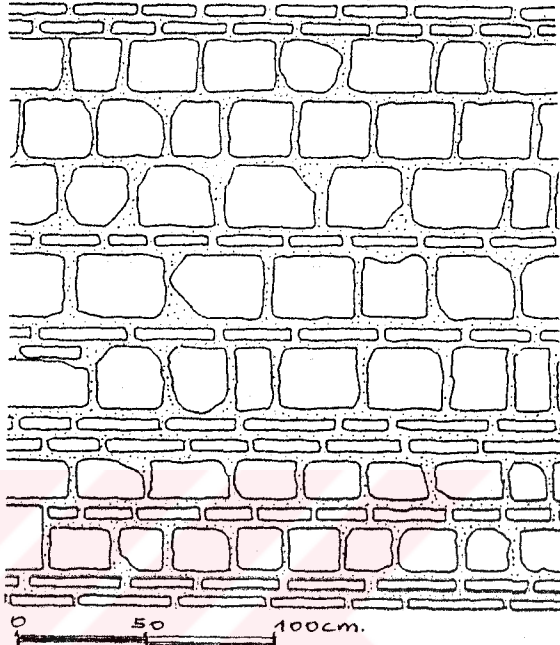
ÇİZİM.V.V.6.6- YAN CEPHE , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

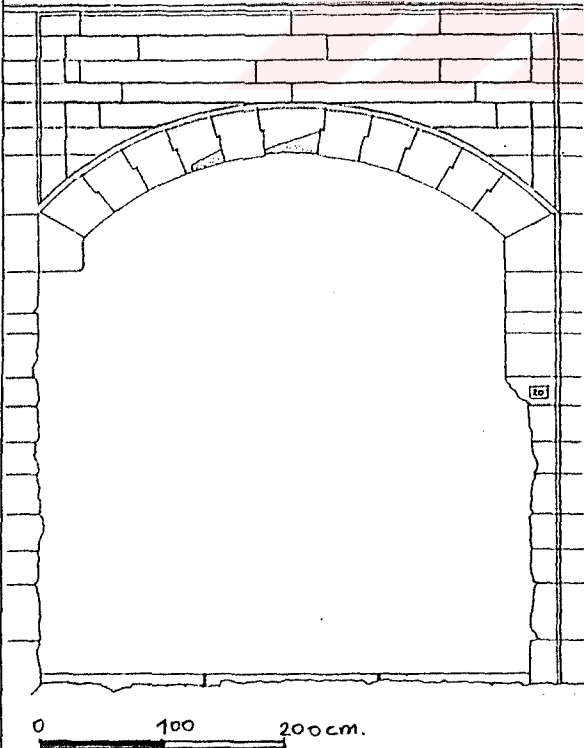

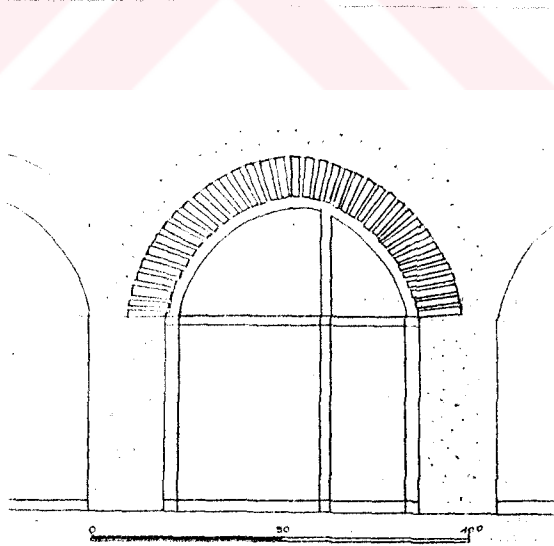
ÇİZİM.V.V.6.9-GİRİŞ GEÇİTİNE AIT
DUVAR ÖRGÜ DETAYI.

ÇİZİM.V.V.6.10-GİRİŞ GEÇİTİNE AIT
,DUVAR DETAYI.

V.V.7.11-GİRİŞ KAPISI RÖLEVESİ.

ÇİZİM.V.V.8-TİCARET BİRİMİ,BASIK
DAİRESEL KEMER, GÖRÜNÜŞÜ.

RESİM.V.V.2.1-GENEL GÖRÜNÜM.

RESİM.V.V.2.2-TAŞIYICI SİSTEM.

RESİM.V.V.5.3-ÜST ÖRTÜ.

RESİM.V.V.6.4-ÖN CEPHE VE SEBİL.

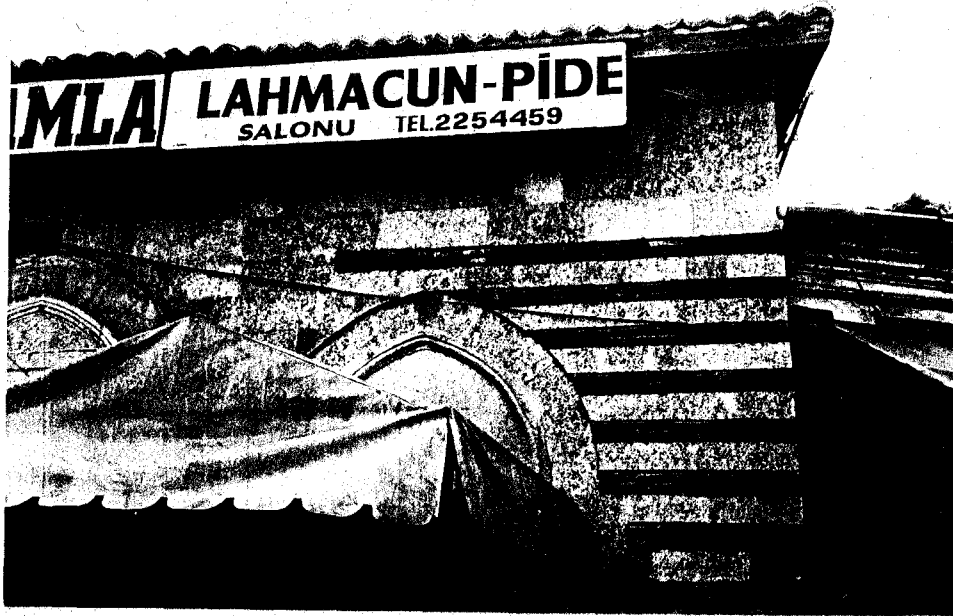
RESİM.V.V.6.5-YAN CEPHE.

RESİM.V.V.6.6-YAN CEPHE (E.T.K. K.K.).

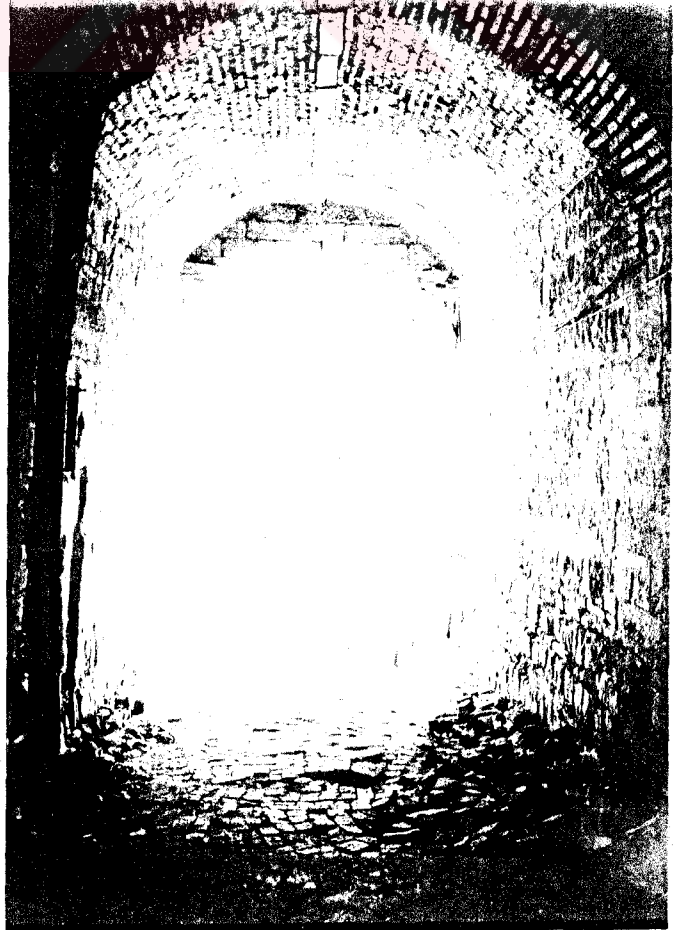
RESİM.V.V.6.7-SEBİLE AİT, YAN CEPHE.

RESİM.V.V.7.8-GİRİŞ KAPISI.

RESİM.V.V.7.9-GİRİŞ GEÇİTİ.

RESİM.V.V.8.10-GİRİŞ GEÇİTİ,
DUVAR ÖRGÜSÜ,
TEKNIĞİ.

RESİM.V.V.8.11-BEZEME.

RESİM.V.V.10.12-ONARIMLAR.

RESİM.V.V.10.13-ONARIM EKLERİ.

RESİM.V.V.10.14-MÜDAHALELER (E.T. V.K.K.).

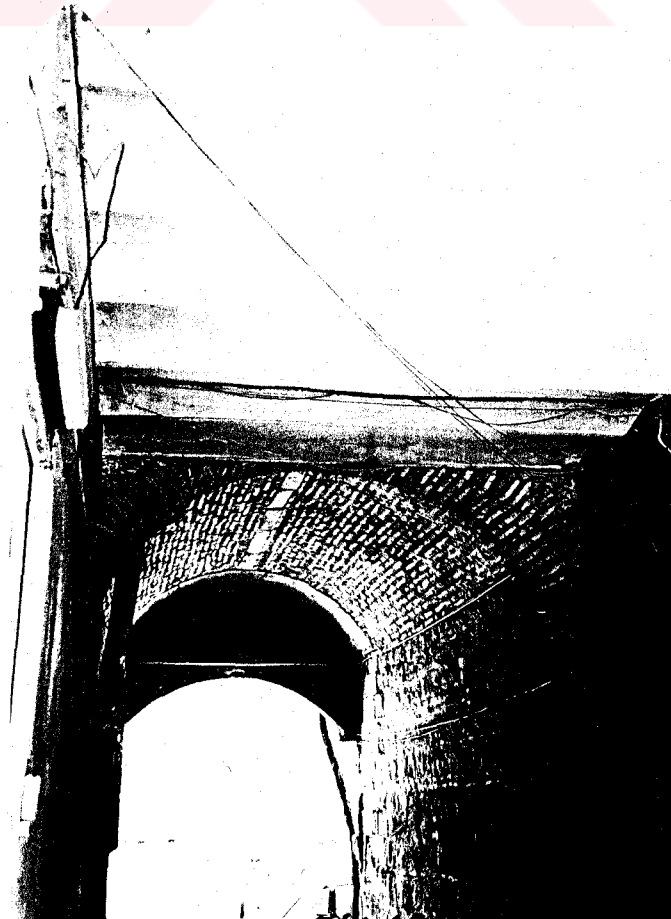
RESİM.V.V.10.15-PENCERE

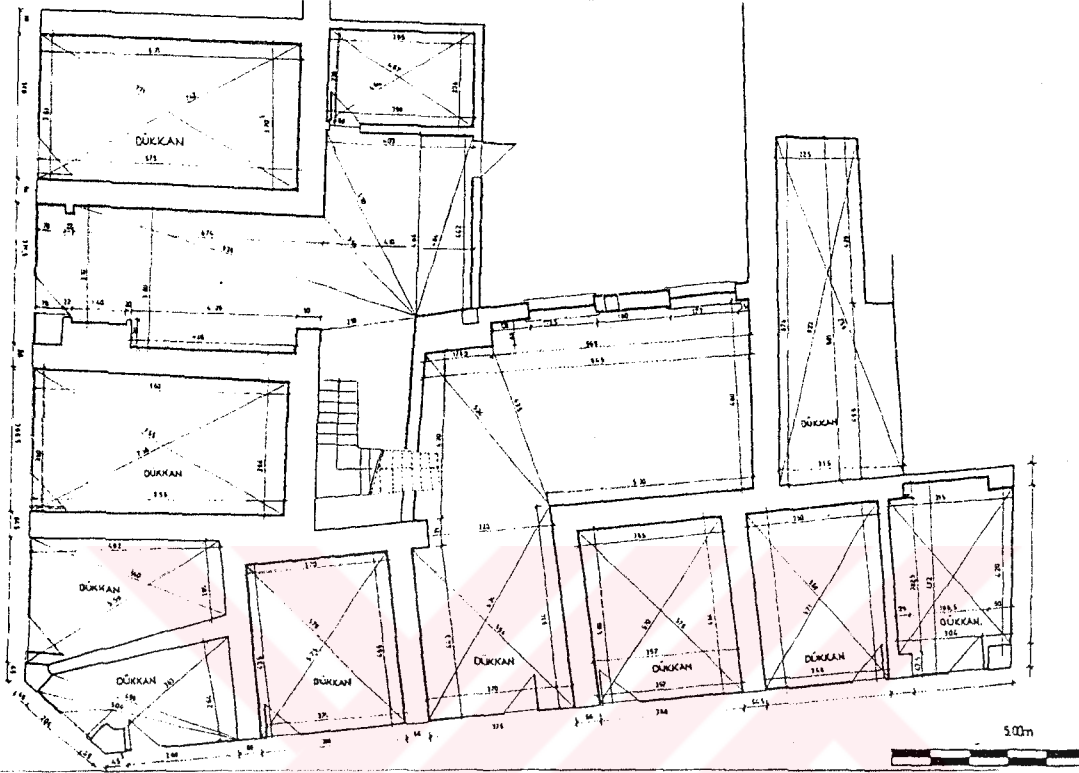
RESİM.V.V.10.16-ÜST ÖRTÜ ,
ONARIM EKİ.

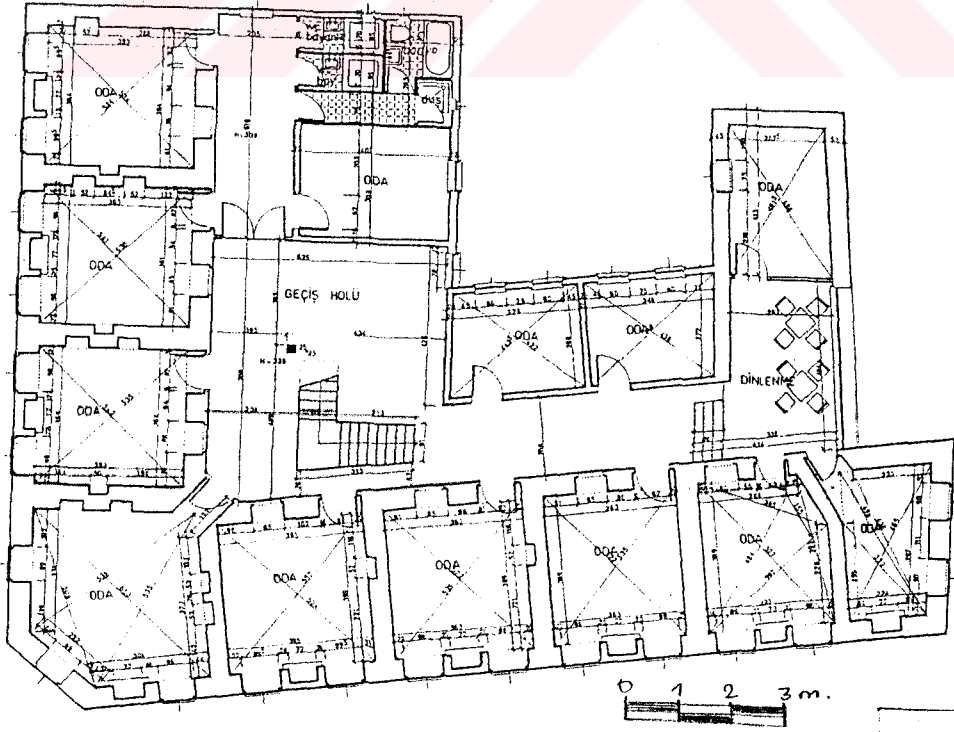
RESİM.V.V.10.17-MÜDAHALE İZLERİ.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

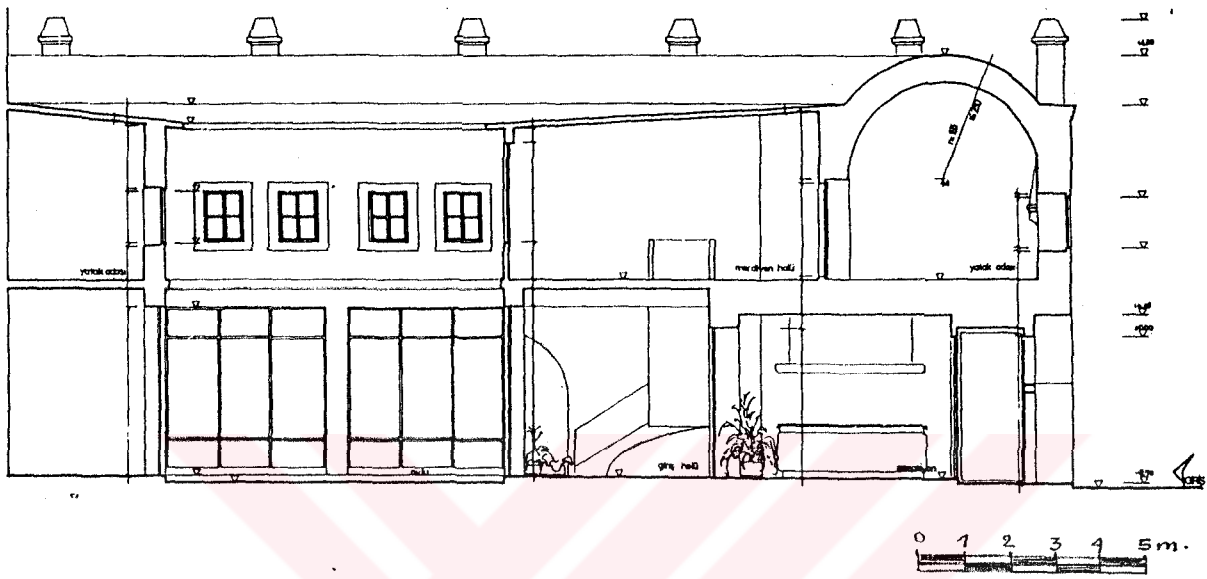

ÇİZİM.V.VI.3.1-ZEMİN KAT PLANI , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

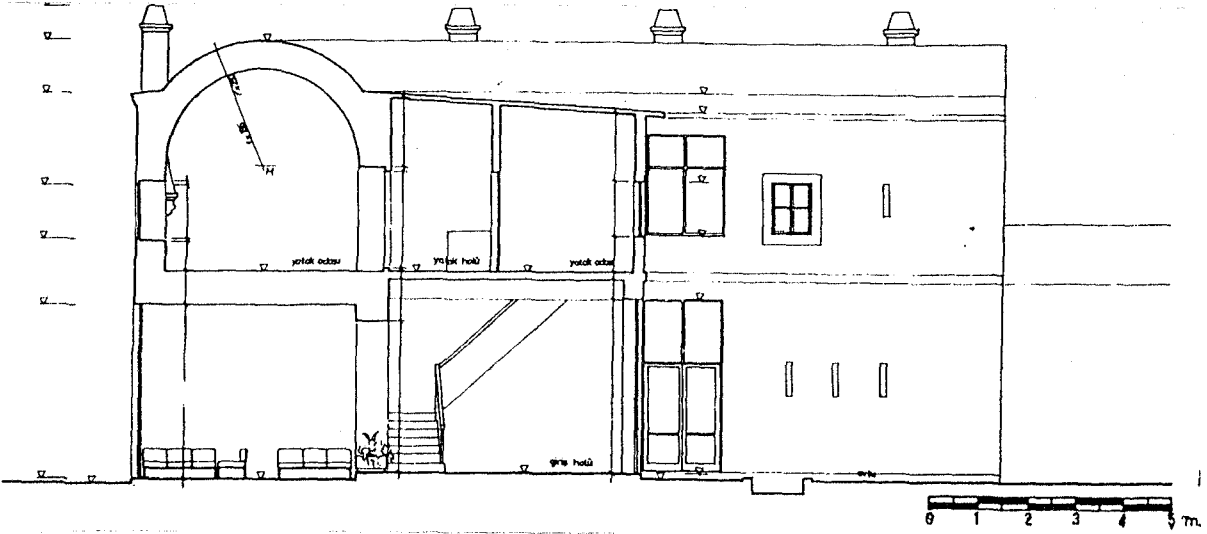

ÇİZİM.V.VI.3.2-BİRİNCİ KAT PLANI , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

ÇİZİM.V.VI.4.3- A-A KESİTİ , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

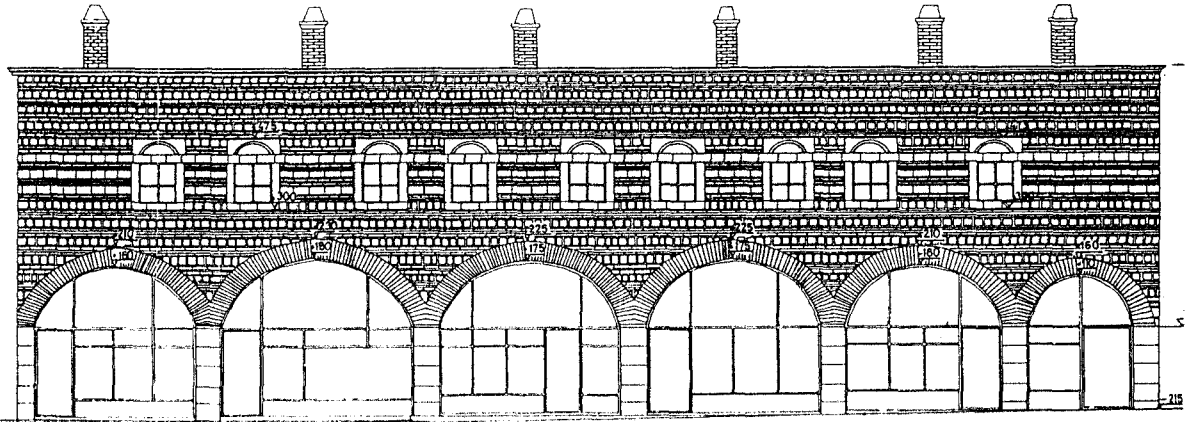

ÇİZİM.V.VI.4.4- B-B KESİTİ , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

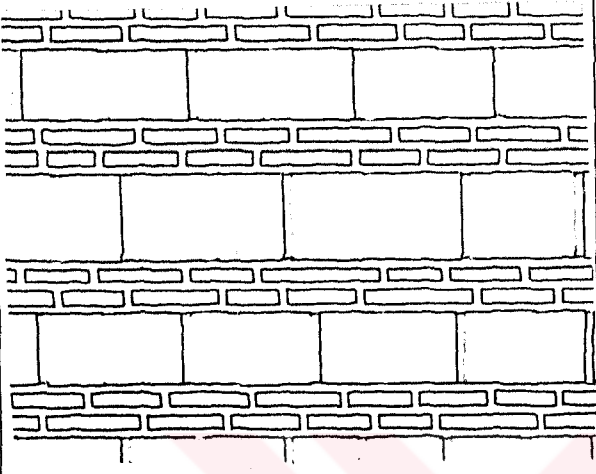
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

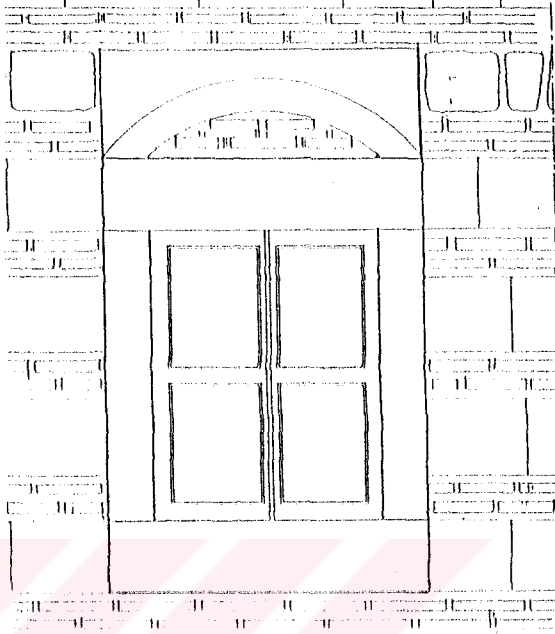
ÇİZİM.V.VI.6.5- ÖN CEPHE , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

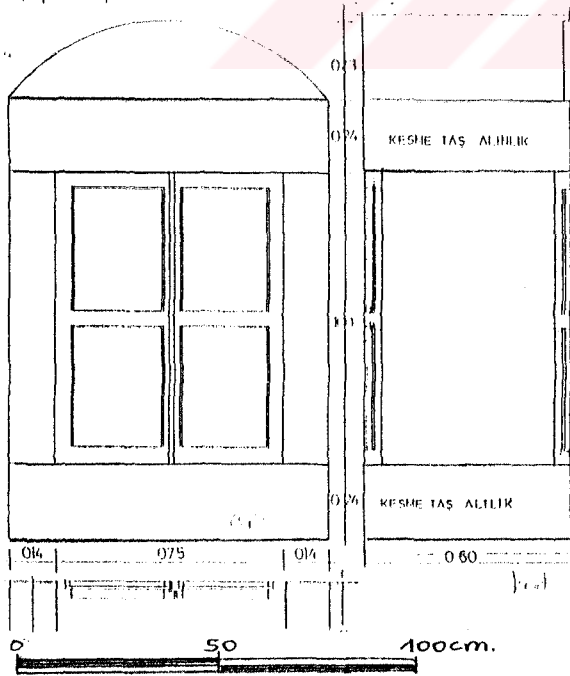
ÇİZİM.V.VI.6.6- YAN CEPHE , (T.Ü.RÖLÖVE ARŞİVİ.).

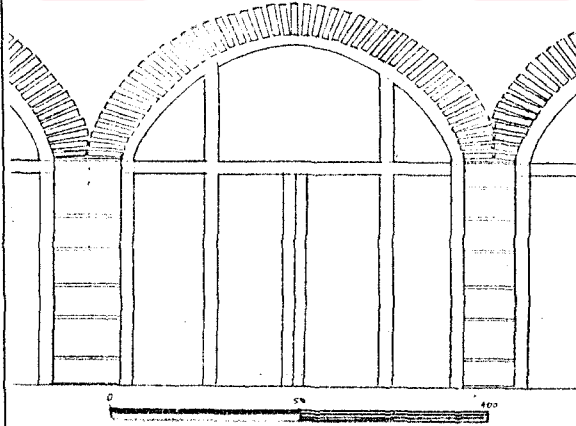
ÇİZİM.V.VI.6.7-ÖN CEPHE ALMAŞIK
DUVAR ÖRGÜSÜ.

ÇİZİM.V.VI.7.8-KONAKLAMA ODASI
,PENCERESİ .

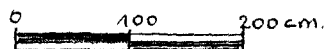
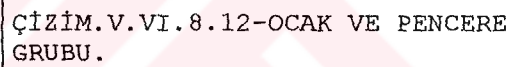
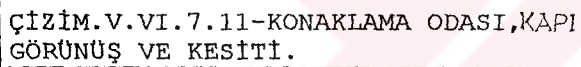

ÇİZİM.V.VI.7.9-KONAKLAMA ODASI,
KORİDORA BAKAN PENCERE,GÖRÜNÜŞ VE
KESİTİ.

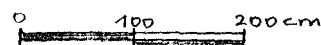

ÇİZİM.V.VI.7.10-TİCARET BİRİMLERİNE
AİT KEMER GÖRÜNÜŞÜ.

EDİRNEDEKİ 15. VE 16.YÜZYIL HAN VE KERVANSARAYLARI'NIN
MİMARİSİ VE ONARIM SORUNLARI.

ÇİZİM.V.VI.9.13-ZEMİN KAT,YIKILAN
BÖLÜME AİT KALINTI İZLERİ.

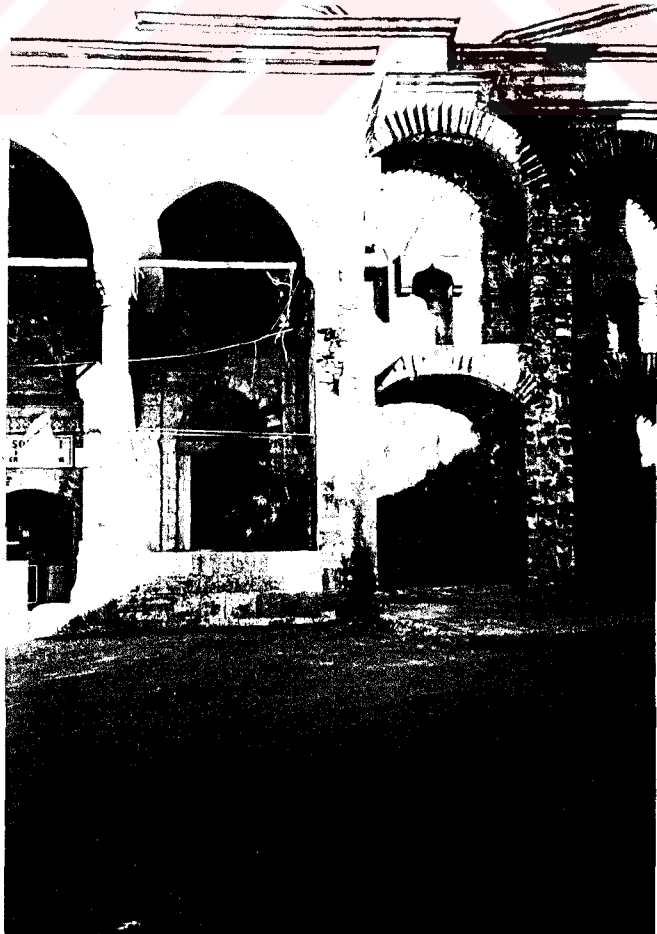

ÇİZİM.V.VI.9.14-ZEMİN KAT ,YIKILAN
BÖLÜME AİT KALINTI İZLERİ:

RESİM.V.VI.2.1-GENEL GÖRÜNÜM.

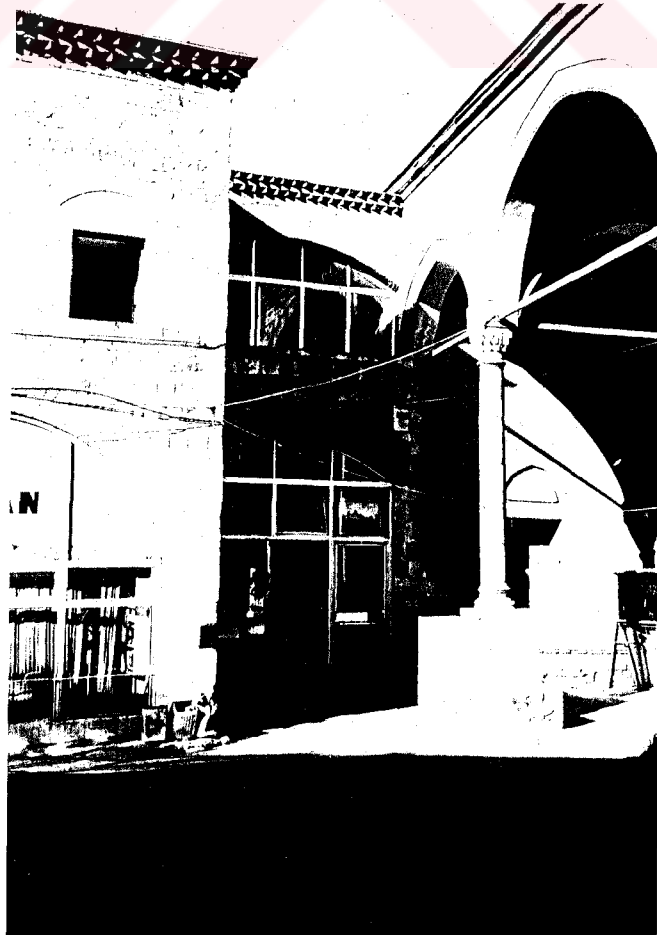
RESİM.V.VI.2.2-ÇEVRESİ.

RESİM.V.VI.2.3-ÇEVRESİ.

RESİM.V.VI.2.4-ÇEVRESİ.

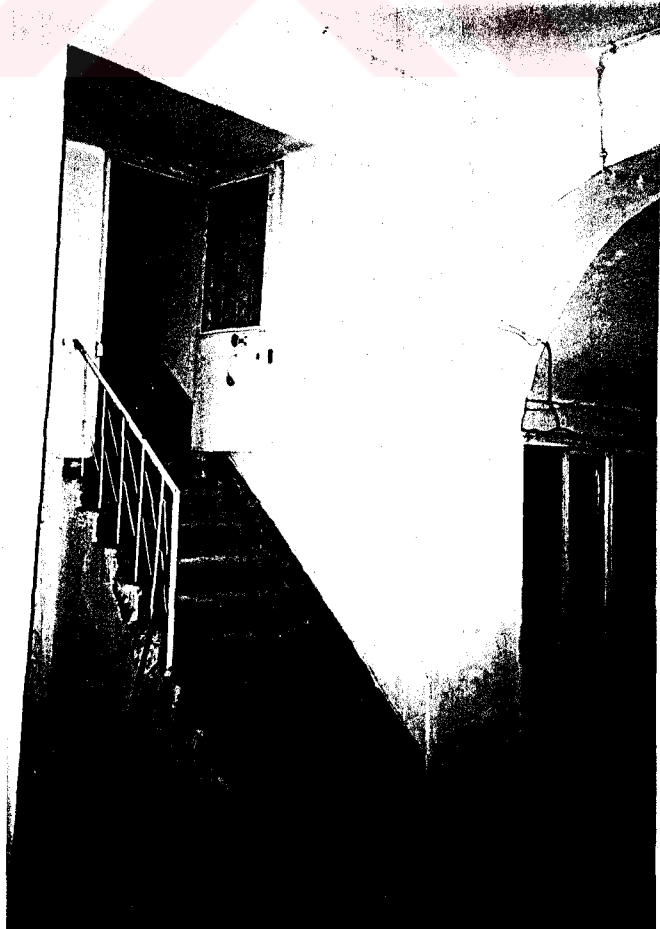
RESİM.V.VI.3.5-İÇ AVLU CEPHESİ.

RESİM.V.VI.3.6-GİRİŞ GEÇİTİ.

RESİM.V.VI.3.7-MERDİVEN.

RESİM.V.VI.3.8-OCAK.

RESİM.V.VI.5.9-TİCARET DİZİNİ.

RESİM.V.VI.6.10-YAN CEPHE.

RESİM.V.VI.9.11-HARABİYET
İZLERİ (E.T. V.K.K.).

RESİM.V.VI.9.12-KALINTI,
İZLERİ

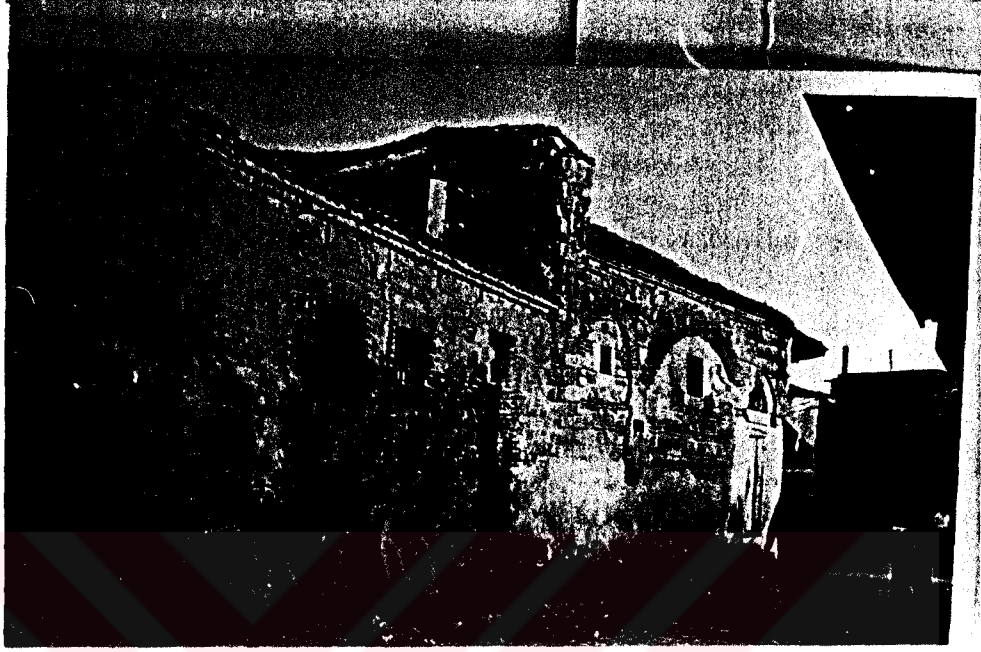
RESİM.V.VI.9.13-HARABİYET
İZLERİ (E.T. V.K.K.).

RESİM.V.VI.9.14-ONARIM ÖNCESİ
(E.T. V.K.K.).

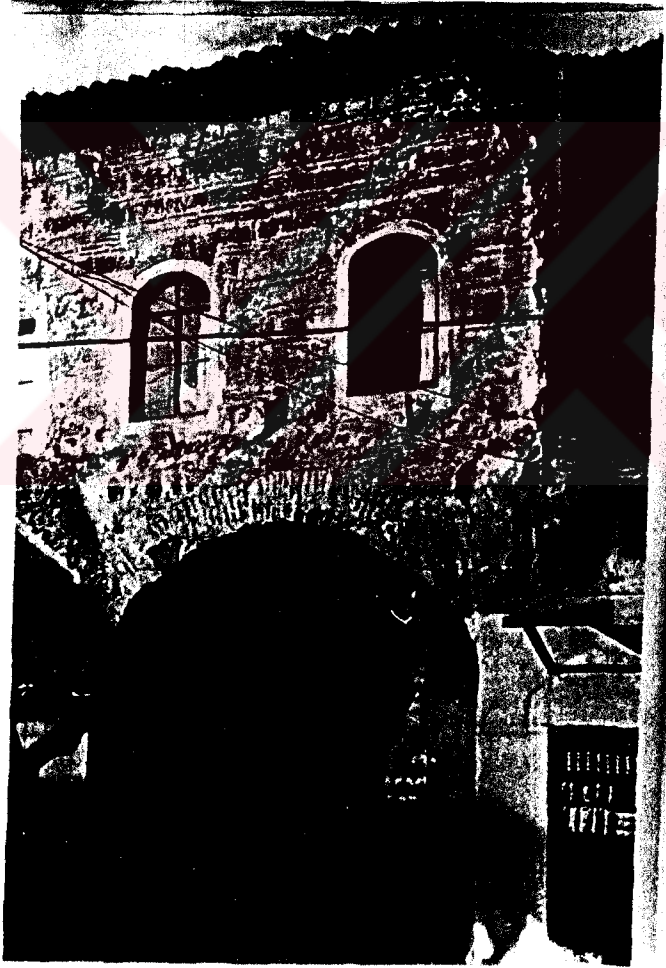
RESİM.V.VI.9.15-HARABİYET ,
ONARIM, İZLERİ (E.T. V.K.K.).

RESİM.V.VI.9.16-TAHRİBAT, ONARIM
İZLERİ , (E.T. V.K.K.).

RESİM.V.VI.9.17-TAHRİBAT İZLERİ (E.T. V.K.K.).

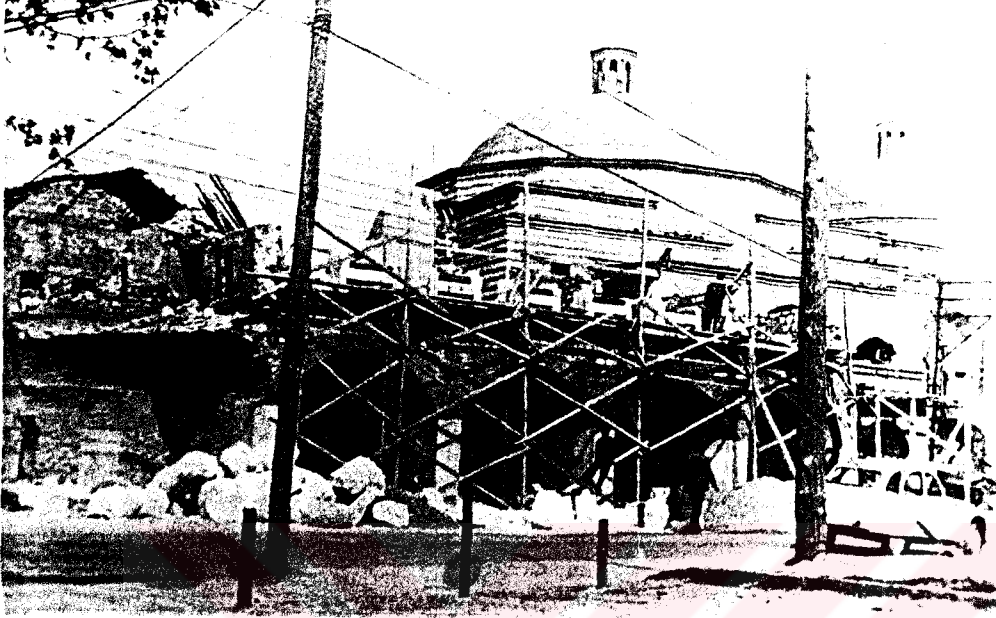
RESİM.V.VI.10.18-1968 ONARIMI (E.T. V.K.K.).

RESİM.V.VI.10.13-1968 ONARIMI, (E.T. V.K.K.).

RESİM.V.VI.10.20-1968 ONARIMI (E.T. .V.K.K.).

RESİM.V.VI.10.21-1968 ONARIMI, (E.T. V.K.K.).

(C E Z A E V I)

H. 1243 - M. 1827

Topcu Kışlası (KIRMIZI KİŞLA) 1816 tarihinde inşa olmuştur. Bu kışlaya ek olarak Piyade Kışlası SULTAN İL NCI MAHMUT tarafından SÜLEYMAN PAŞA arazisi denilen yerde 1827 yılında VALİ HURŞİT PAŞA döneminde büyük bir kışla olarak yaptırılmıştır. Bu kışlaya AKKİRİ MAHSURET MURAHMEDİYE (HZ. MUHAMMED) İN ÜSTÜN ASKERLERİ adı verilmiştir. (1866 - 1877) yılları arasında kışla olarak kullanılmadan tekrar elden geçirilmiştir.

Bu kışla 1838 - 1839 - 1865 - 1876 yıllarında yamış olduğundan bu mükerrer
Yangınlardan ötürü adına yangık kışla denilmiştir.

Süvari Kışlaları ve ahırları 1882 yıllarından sonra mühtelif tarihlerde SULTAN II NCI ABDULHAMIT tarafından inşa ettirilmıştır.

МОНГОТ БРАТН ПАРТ. ЗАСАГ, ТУРБИТ ПАРТ. ДЭВ 1983 ЯЛИЙНДА ТӨХӨӨР ТУСГААР
ЯРТИРДГИТ КИШЛЭГЭ МАТЭРИАЛЫГ КИШЛЭГТ ДЭЛИЙНГЭД. КИШЛЭГТН ГЭНЭЙНДӨХИТ КИШМ
ЭСКИ КОШУЛАРА ЕК ОЛАРАК 1977 ЯЛИЙНДА ТУСА ОЛМУУНГУР.

Kuzey kısmı 1886 yılında Yıkılarak İnşaatına 1891 yılında başlanmıştır 1894 yılına kadar iki katlı olarak ve içerisi 14 Tabur Asker alacak şekilde bu gün mevcut olan bina yapılmıştır.

Balkan harbinde Edirne muhasarası (1913) sırasında kalemün düşmesinde son-
rakı yıllarda kuzeyindeki orta kapı ve üst kattaaki büyük kütüphane ve kütü-
phane ile Kumandanlık daireesi yanmıştır.

Kışla'nın batısındaki bir tıra ile çöneyindeki Çift Kuleli Kapt. İsmet'in evi, aşı evi (İmaret) ve bunlara ait makineler ise MÜŞİR ABDULLAH KAYA tarafından yaptırılmıştır.

Kışla binası dort yonibdur. dort kögesinde saat kullesi gibi yüksek kuleler vardir. Kışla dort yonden de itiser kaptidir. Her yonden ortasında bulunan bu-
yük kaplardan girilir.

İçerde büyük bir avlusu vardır. Kışlanın genişliği 267 Metre, uzunluğu ise 640 metredir.

CAMI SULTAN II NCI MAHMUT'un eseri olduğundan adına MAHMUDIYE Camii denil-
mektedir.

...tarafından Cami-i Şerif ve onarım görmüştür. Bir sadırvan bulunan sütunları

Camt yakhtunda bulunan Gëşme-İ OSMANİ SULTAN IV neçi NAHİVUT'un eseridir.

NURETTİN PAŞA'nın tek emeli bu eserleri genişletmek ve onarımlarını yapmak
İken İRAK Cephesine hareket etmesiyle bu teşebbüsleri neticesiz kalmıştır.
Biyade kıyasının yanındaki Yedek Subay Temel Eğitim Alanı (REDİF DEBBOYU)
Askeri Fırın, Suvari Ahırları, Teçhizat Anbarı, Müşir Arif Paşa'nın eseridir.
BALKAN HARBINDE tathip edilen Askeri İmalathane FERİK NASİR PAŞA tarafından
yapılmıştır.
KIRIM SAVAŞINDAN SONRA, bu kırsal Dragon Alayına ayrılmıştır. Dragon Alayı RUM-
BULGAR-MUSEVİ azınlıklarından oluşmuştur.
I NCİ DÜNYA SAVAŞINDAN SONRA kırsal boş kalmıştır. CUMHURİYET DÖNEMİNDE Edirne
İli Askerden alınmış bölge olduğundan yine boş kalmıştır. R. Ar. D. Ar. U.
EYTAM (ÖKSÜZLER) YHTİLER YURDU) olarak kullanılmış ve 1936 yılında esaslı bir
onarım göyerek Milli Savunma Bakanlığına Toprak Mahsulleri Ofisi olarak
kullanılmak üzere Tarım Bakanlığına verilmiştir.
Bina 1 Acalet Bakanlığında 1945 yılında Kanal Cezası olarak kullanmaya baş-
lamış olup, halen binanın üçte birini kullanılmaktadır. Üçte ikisi ise inşaat
nedeniyle boştur.
Bina 1 MART 1978 tarihinde Bölge Cezası olarak kullanılmakta, 1 nci sınıf
Cezası Jandarma Koruma Bölük Komutanlığına ayrılan kırsal inşaatla bitirilmiş-
ceye kadar Cezası Koruma Bölük Komutanlığı geçici yerinde işkanın devam
ettirmektedir.